

rum, non modo, sed in fine dedicatio erit (*Gen. v. 24*). A transibit homo in Deum. Ideo non minus vera
Qui cum Deo ambulantes : ei scilicet, per omnia;
in sua conversatione, consentientes, in carnalium
non apparent impuritate; quia in sua eos Deus lo-
cat et ponit sanctitate.

XVIII. Et si vultis recipere, usque adhuc servat
vinum bonum, quia, cum dederit dilectis suis som-
num, ecce hereditas Domini (*Psal. cxxvi. 3*). Hoc
vinum potabunt, et inebrabuntur charissimi Sponsi
in nuptiis patrie coelestis (*Cant. v. 1*), quando ces-
santibus et istis quæ nunc in Ecclesia celebra-
tur per fidem : et istis, de quibus jam multa diximus,
quæ in anima sunt, per internam puritatem, suc-
cedent ille, in quibus inebrabuntur illi beati con-
tivæ, electos loquor angelos et homines; ab ubér-
itate domus Dei., et torrente voluptatis sue potabilis
eos (*Psal. xxxv. 9*), ridentes eum facie ad faciem.
Tunc sibi ipsiles ei erimus, quoniam videbimus eum sicut
est (*I Joan. iii. 2*). Tunc disponet Dominus Jesus
bis, qui permanenserunt cum eo, in temptationibus suis,
sicut disposuit ei Pater suus regnum, ut edant et
bicant, in nuptiis istis regis et nobilissimis, super
mensam suam in regno suo (*Luc. xxii. 29*). Tunc
præcinctus se, faciens servos suos, quos invenerit
vigilantes, discubere, et transiens ministrabit eis
(*Luc. xii. 37*). Tunc aqua mutabitur in vinum : quia

A transibit homo in Deum. Ideo non minus vera
quam pulcher ille cantus viri Dei, qui sic cecinit:
Unda fluens, homo præteriens : ea mixta Lyco ;
Est Christo, Christi sanguine, junctus Homo.

HILDEBERT. *Turon. De sacrif. missæ.*

Nam ubique fuerit corpus, ibi congregabantur et
aquitæ (*Luc. xvii. 37*). Et oratio est Filii ad Patrem,
hunc habens modum: *Pater, quos dedisti mihi, volo
ut ubi ego sum, et illi sint meum, ut videant clar-
itatem meam, quam dedisti mihi* (*Joan. xvii. 24*). Mutabitur etiam aqua nostra in vinum, mortalitas
nostra in immortalitatem; hoc enim nostra et conti-
nent fides, et exspectat spes, et charitas meretur.
Et Pauli quidem super his testimonium verum est:
quod tale est, *Oportet corruptibilem hoc induere in-
corruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem*
(*I Cor. xv. 53*). Plane in vinum mutabitur aqua :
quia absorpta erit mors in victoria (*ibid. 54*). Usque
tunc servat Sponsus Ecclesiae, Sponsus animæ,
Sponsus quoque illius felicis et supernæ Sponsæ
vinum bonum: tradens regnum Deo et Patri (*ibid.*,
24); et ipsa inimica destruetur mors (*ibid.*, 26), et
erit Deus omnia in omnibus (*ibid.*, 28) : regnans in
electis suis, benedictus, et superræxaltatus per omnia
secula. Amen.

LIBER DE ORDINE HABITU ET PROFESSIONE CANONICORUM ORDINIS PREMONSTRATENSIS.

MAGISTRI ADAMI PRÆFATIO.

221 I. Reverendissimos dominos et Patres meos C
In Christi visceribus dilectissimos, vitæ venerabilis
viros, abbates ordinis Præmonstratensis, qui hunc
lecturi sunt librum; in hac prefatione alloquens,
super temeritatem jure me redarguendum non diffi-
teor; quod ante tam claros solib[us] justitiae radiis, vel
honestio aliquo apparere præsumo, cæca talpa, et
subfodiens egō. Non tamen absque ingenti formi-
dine procedo, et humiliiter ad eos petitionem dirigo,
atque in hanc vocem exclamo: *Sustinet modicum
quid insipientia mē, sed et supportat mē* (*I Cor.
xi. 1*). Vas electionis apostolus Paulus non modo
sapientibus, sed et insipientibus se asserit debitorem
(*Rom. i. 14*). Quod quidem eis plene, ac perseveran-
ter debitum reddidit magis in eo quod ipsos
importunos benigne et longanimiter, quam quia
sustinuit eos imperitos; catholice, ac fideliter eru-
divit:

II. Magnus ille Doctor genitum in fide et veri-
tate, quem implicitum tenuit sollicitudo omnium
Ecclesiarum, non modo quiddam quibusdam, sed
omnia omnibus factus est, *ut omnes saceret salvos*
(*I Cor. ix. 22*). Non minoris in sanctitatis pondere
sunt meriti perfectio illa, quam intentio ista. Sicut
enim haec indefacta puritate enituit, sic et illa in
supereminenti magnitudine apparuit. Omnia itaque
omnibus fieri, ipsius summa perfectionis culmen
et tendere est. Præcelsum est ille in ea obtinet locum,
qui et erga alienam imperfectionem perseveranter se
tenet perfectum. Hoc est ab ejus penitus stabili-
tate, quæ vinculum est perfectionis non roveti;
qualcumque, vel quantamcumque in alio cum
contigerit imperfectionem intueri. Tales infatigabi-
liter ad implandam legem Christi, quicunque su-
pint, sublevante cum eis, illa, quæ non tam aliquæ
tolummodo, quam omnia sustinet onera, aliq[ue]

rum supportant persequentes quidem pro loco, et tempore, pro persona, et causa, culpam; sed solventes semper in omnibus naturam. Vos autem tales esse loci in quo estis positi, ut alii sitis præpositi, sublimitas mōnet. Et quidem quod tales sitis, meæ est humilitatis non discedere. An vero sitis, ad solam spectat interni judicij æquitatem ponderare. Sicut ad ejusdem censuram, judicare si tales non estis; et pietatem remunerare, si estis.

III. Sustinet igitur, o sapientes, insipientiam meam. Supportate, o fortes, debilitatem meam. Ea subit humilitatem meum destinare celsitudini vestræ, quod a me utcunque exaratum est. Sic, queso, indignemini, si quæ est, præsumptioni, ut **222** quæ sine dubio est, faveatis dilectioni. Esto quod impenitus sermone, sed non vacuus dilectione. Certe dummodo ejus videat presentiam, quæ ædificat, temerariam non præcipitabit sententiam Sapiens in ejus absentia, quæ inflat (*I Cor. vut, 4*). Illam, ut scitis, charitatem; hanc autem scientiam Paulus appellat. Invitat itaque, ut hoc aggredi, amor, sed vetat aggredi timor. Et ille, ut vobis potissimum placeam, a quibus præmoneri semper bonum est mihi; et præmuniri, ne displiceam: et sane e contrario displiceam, quibus et instare modis omnibus debeo, et insistere ut placeam: Verum si non falsa est sententia Pauli, nec ipsum vestrum experimentum fallax, expulsio istius perfectio illius est.

IV. Neque enim ullus ei deesse poterit ausus, tunc totum cor sincerus, et perfectæ charitatis vindicaverit affectus. Nam quod jam charitas non auget, Christus, et simplicitatis cordis idem confert prietas, ut in se sit una: et veritatis testimonium conscientiæ perhibet bonitas, ut de se sit secura: et tenacitatis glutinum fidei exhibet firmitas, ut de te perpetua sit. Sed audiuntur verba sancti, et sapientis viri (**279**), non minus vera quam nitida, multo ante nos tempore prolatæ: nostro pariter silentio propter auctoritatem comprobanda, et in nostræ assertionis testimonium propter veritatem assumenda. O amor præceps, rehemens, flagrans, impetuose! qui præter te aliud cogitare non sinit: fastidis certa, contentis omnia præter te: te contentus. Confundis ordines, dissimulas usum, modum ignoras. Totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod consiliï judicii esse videtur, triumphas in temetipso, et redigis in captivitatem. Hic igitur, Patres venerandi, in causa est, quod præsumptionem arbitratus non sum, etiam delicatis olus apponere paupertatis meæ, et coram vobis non silere, cum nesciam loqui.

V. In hoc autem libro Sermones quatuordecim sunt. Quem idecirco per sermones distinxii, ut eorum sic quasi præsens allocutio legentium et illustrer intellectum, et inflammet affectum: quatenus eorum nihilominus competens incisio, et fastidium auferat pigris, et desiderium conferat studiosis. Sed ut et

A et hoc inferam; non ideo vobis eum credidi destinandum, quod euin plurimum vobis, aut vestris æstimare necessarium: quin potius, quo in hoc meum erga vos probarem affectum. Accipite itaque a spirituali uteri vestri filio munus vobis transmissum: munus quidem, quod et sui pretii vilitas efficit parvum, mittentis tamen reddit charitas magnam. Vestram autem obnoxie pietatem obsecro, ut quo plus in magnitudine sui id apud me devotio delectat, eo minus in quantitate pretii illud apud vos æstimatio coarctet; sed eadem a vobis intentione suscipiat, qua et a me destinatur. Hoc etiam nihilominus petitioni meæ volo superaddi, et cum opportunum vobis forte poteris pro loco, et tempore, pro negotio, et causa otium furari, eosdem B coram vobis sapienter faciatis diligenter recitari: sique quod competenter in eis inveneritis dictum, approbetis; ubi que aliter in eis se habent, nullo modo non emendata relinquatis.

VI. Superaddi volo istud, ut tam vestris quam alienis abeundatis hos a sapientibus et prudentibus: et reveletis eos parvulis: ut et istis esse possim odor vitæ in vitam, et illis odor mortis in mortem. Sunt enim quam multi, in hoc quam maxime tempore, quorum os putredo contaminat, quam Salomon invidiam esse affirmat: qui offendunt verbo quibus et ille lapis est offensionis, et petra scandali, qui utriusque nescius est. Sed illis ipse est honor, quibus non inest livor. Quocirca, dum spirituale ibi per elationis fastum invidi derogando incurunt defectum, **223** ubi per humilitatis effectum benevoli approbando acquirent profectum; non mirum, si cum signatum Agnus aperit librum; et isti se modo gaudente admissos, et illi vel sero se deflant excusos.

VII. De ordine canoniconum sermo primus et secundus; de habitu canoniconum ordinis Premonstratensis tertius et quartus: ac de professione eorumdem decem reliqui tractant. Quia enim in eademi professione de regula Patris et advocati nostri beati Augustini mentio fit, totam oportuit istand regulam exponi: quod profecto sine aliqua sententiæ prolixitate, congruo non potuit effectui mancipari. Unde quia in his tribus principalis sermonum D istorum materia consistere deprehenditur, et eodem modo, quo ad nostros specialius, quam ad alios canonicos pertinere videtur, aliquis ex nostris hunc libro hunc titulum esse imponendum arbitratur: de ordine, habitu atque professione canoniconum ordinis Premonstratensis. Sed ut quid ista sic sigillatim exprimo? Illoc enim et ego habebo, quod ex me est in omnibus sine ulla exceptione, que ad eosdem sermones pertinet, solum quod vestrum examen habuerit ratum. In calce vero præfationis hujus finalis hac meæ est instantia petitionis, ut eis coram vobis recitatis, ex susceptione vestra et alacritate, ex congratulatione et compunctione, ex approbatione et favore mibi evidenter

(**279**) Pata Bernardi Clarævall. Ser. 70 in Cant.

detis intelligi, quæ et qualis, ac quanta in transmittendis, et revelandis vobis nonnullis aliis opusculis, quæ ad parvitatem meam pertinere videntur, spes in me, vel audacia possit, et debeat oriri.

A Orantem pro nobis venerabilem paternitatem vestram sanam divina gratia, et incolumem custodiat, et ad cœlestis patriæ felicitatem perducat. Amen.

DE ORDINE, HABITU ET PROFESSIONE CANONICORUM ORDINIS PRÆMONSTRATENSIS.

SERMO PRIMUS

De debito quo astricti sunt canonici. De dignitate ordinis eorum. De terna rectitudine cogitationis. De tribus gradibus prævæ cogitationis, ex suggestione, delectatione et consensu.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Quanta sollicitudo sit reddendi voti. — 2. Ex quantitate accepti pensanda quantitas debiti, quod ab ordine, habitu, professione accrescit. — 3. Oido sublimat, habitus figurat, professio ligat. — 4. A sublimi professione non discordet conversatio. — 5. Clericorum premonachis prerogativa. — 6. Canonicus ab etymologia est regularis : cuius rectitudo erga Deum et se ipsum expensa. 7. In canonicō, quem regularem et rectum esse oportet, damnata curvitas, cuius mulier evangelica typum gessit. — 8. Curva anima immundorum spirituum bajula : ejus triplex curvitas. — 9. Homo incurvus se ipsum, cum rectus creatus sit. — 10. Rectitudo interior est triplex, prima memoriae : quam molestantibus cogitationibus ostium occludendum. — 11. Triplex in Scripturis clausum ostium. Unde remedium petitur : primo terrenarum cogitationum sollicitudini. — 12. Deinde cogitationibus pravis et inquis, quæ virulenta suggestione consensum pelliciunt, ut animam occidant. — 13. Postremo cogitationum otiosarum et vagarum phantasmatis. — **224** 14. Tripli cogitationum tortitudini opponitur terna rectitudo, memorie, affectionis, intentionis. — 15. Ad cam regulam tenendam parænesis.

I. Solent, ut ipsi scitis, dilectissimi, qui veritatis amatores sunt et filii, cura vehementi quam sæpe distendi, *cum illaqueatos verbis oris sui* (*Prov. vi, 2*) spontanee se perspiciunt, et aliquo vinculo promissionis obligari. Quo enim puriore spiritu veritatis rectitudinem amant, eo majore sollicitudine falsitatis incurrire tortitudinem reformidant [*debet verbum*]. Unde fit ut, vel nunquam, vel certe raro, quibus se aliquando obligavere, missa, interventente oblivionis tegmine, a cordis aspectibus abscondant, et ea nihilominus, pro posse, persolvere intendant. Non solum secundum quid, sed et diligenter interdum attendunt, qui et vivant, et quantum polliciti sint, quatenus profecto quanto, quibusve sint obligati perpendant, tam ex ipsis videlicet promissionum personis, quam ex magnitudine quoque promissionis. Et quo quidem in hoc attentius veraces esse desiderant, eo nimis et sollicitius, quod promiscere, reddere festinant.

B II. Nos autem, fratres, nos, inquam, constricti sumus debito magno : utope qui multum acceperimus, ac per hoc, et multum a nobis reddendum, scire certissime debemus. Itaque multum reddendum, quia et multum accepimus. Scimus collatum id pertotum exigendum. Teste namque ipsa Veritate, *Cui multum datum est, multum exigetur ab eo* (*Luc. xii, 48*). Sed nimis parvum dixisse me video, id quod accepimus, exigendum et reddendum asserens : quia *cum usura debui addidisse*. Piger quippe, ac nequam a Domino servus appellatus est, et ex ore censemur proprio judicandus, qui id ei solum, quod accepit, resignavit. Nec respuit quidem quod suum est, sed *in gaudium Domini sui non meretur serrus introitum* (*Matth. xxv, 21*), si non donum de negotio reportaverit duplicatum. Quod autem magnum sit debitum nostrum evidenti clamitare non cessant indicio ordo noster, habitus et professio. Tria haec ; horum autem sublimior ordo, habitus vero evidentior, fortior quoque professio est. En, quo Deo estis dicati, triplex insigne, quod cum magnum sit, et quidem per omnem modum, magis quoque vos erga plures elicet debitores. Si vero quinam illi sint vobis desideratis innotescere [*al. innotesci*], ipsi sunt Deus, proximus, et vos ipsi. Reddite ergo his omnibus debita : existentes semper, et ubique, pro posse ac nosse, et circa propriam salutem solliciti, proximo compatientes, et Deo devoti. Sic *sobrie, et juste, et pie viventes in hoc sacculo* (*Tit. ii, 12*), secure poteritis cum corde puro, et conscientia bona, et sine non ficta beatam spem *exspectare, et adventum gloriae magni Dei* (*ibid., 13*).

III. Et intuemini, si placet, dignitatem non mediocrem in ordine vestro ; et ipsam significationem non inconvenientem in habitu ; vinculum vero quoddam forte, et in hac penitus vita insolubile, in professione. Nam ordo sublimat, habitus figurat, professio ligat. Et certe sic se habere omnia haec, ut dicimus, aptissime, ni fallor, videbitis ; cum uniuscujusque eorum trium innotuerit perfecte proprietas vobis. Et primo quidem de ordine, secundo de habitu, novissime vero loquemur de professione. Adestote praesentes mente, sicut estis et corpore. Et

geminò necesse est modo ut adsitis : mente levantes cor in oratione pro nobis, et auribus intendentibus nobis, quatenus pacatus, ac patefactus piis orationibus vestris fons ille indesciens, et purificato ab eo ingeniali nostri vasculo, quod vobis ad laudem suam et ædificationem vestram ministerio linguae propinemus dignanter instillet ; auditui vestro dans gaudium et lætitiam : sed et quod ipso largiente dicturi sumus, infundat uti in vobis : id est per agnitionem veri erudit intellexum, et per amorem boni inflammet affectum. Tunc quippe non modicus ex sermone nostro, tam vobis, qui auditis, quam nobis, qui loquimur, provenit fructus : cum et vos Patrem illum lumen, a quo omne datum optimum. et omne dñum perfectum descendit (Jac. 1, 7), ut ad utilitatem vestram secreta nobis sapientiae revelet, vobis gratiam intelligendi administret, medullitus exoratis : et nos omni abjecta vanitate elationis, ac curiositate superstitionis, in locutione nostra suæ laudis præconium, et vestre quærimus fructum ædificationis.

IV. Magister gentium apostolus Paulus, sana, more suo, ac catholica auditores suos instructione, quodam loco, alloquens : *Obsecro vos, inquit, ego rinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, 225 qua vocati estis* (Ephes. iv, 1). Exhortatio utique catholica, ac salubris, et qualis talem tantumque decuit doctorem proferre, et fideles oportuit Ecclesiæ populos audire. Ambulare eos voluit alacriter, non segniter stare : et ambulare digne vocatione qua fuerant vocati. Ut a sublimitate professionis, exercitium apud eos non discordet conversationis. Qualiter vero digne ambulare valerent, notum fecit, subdens : *Cum omni humilitate, et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in charitate: solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (Ephes. iv, 2). Apte quidem ; ut dum in præsenti de virtute in virtutem ambulant, se in futuro Deum deorum in Sion visuros (Psal. LXXXIII, 8), spe certa præsumerent. Hæc, fratres, accipite specialiter dicta ad vos. Videte, quæso, vocationem vestram, et ambulate digne in ea. Ad ordinem canonicum vocati estis, ipsumque coram multis testibus profissi. Ordo certe sublimis valde, et inter universos, quibus sancta exaltatur et decoratur, sanctificatur et regitur Ecclesia, ordines, magna quadam dignitate præfulgens. Hunc sua apostoli conversatione consecrarunt, et ad sublime singularis cuiusdam auctoritatis fastigium evexerunt. Clerici sunt, qui ad hunc in Ecclesia ordinem promoti sunt. Qui ipsis quoque in nonnullis sublimiores sunt monachis, quantum ad auctoritatem, qua præminent, potestatis.

V. Si dubitat aliquis super hoc, vel mussitat propter hoc : nisi quia de clericis, clericus hoc dico ? dubitant quoque, et mussitanti possem respondere : Vix bonus monachus bonum clericum

(230) Vide S. August., epist. 76, ad Aurel.

(231) S. Hieronymi Gnomologia de clericorum prærogativa.

A facit (280). Sed respondeat, si tamen necesse est, et monachus pro nobis. Beati Hieronymi in exhortatoria ad Heliodorum epistola (281), hæc verba sunt : qui utique monachus suit. Absit autem, ut quidquam de his sinistrum loquamur, qui apostolorum gradui succedentes, Christi corpus ore suscipiant, per quos et nos Christiani sunus; qui clares regni cælorum habentes, quodammodo ante diem judicii judicant; qui sponsam Domini sobria castitate conservant. Idem ad eumdem : Clerici pascunt, ego pasco. Illi altario deserviunt, mihi quasi instrucoes arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non deserbo. Mihi ante presbyterum sedere non licet ; illi, si peccavero, licet me tradere Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit, in die Domini Iesu (I Cor. v, 5). Sed quanta præminent dignitate, tanta necesse est, ut et præmineant sanctitate : ut id in merito sint, quod sunt in vocabulo. Unde et idem in epistola ad Nepotianum : Clericus, qui servit Ecclesiæ, interpretetus primo vocabulum suum, et nominis definitione prolatæ, nitatur esse quod dicitur. Si enim Κλῆρος Grace, Latine sors appellatur, propterea vocantur clerici, quia de sorte sunt Domini, et quia Dominus ipse idem clericorum est. Et quia vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut ipse possideat Deum, et ipse possideatur a Domino. Qui possidet Dominum, et cum propheta dicit : Pars mea Dominus (Psal. xv, 5), nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud præter Dominum habuerit, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem : cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignatur.

VI. Usitato vero vocabulo, canonici appellantur, ut esse se in vitæ rectitudine demonstrent. Nam κανὼν, ut scitis, Græce, Latine regulam sonat. Regula vero recta dicit. Non solum autem, sed ad ejus etiam examen corrigitur quod distortum est. Colligate, fratres, ex his, quod tria hæc exercere incumbit vobis, qui canonici vocati estis. Canonicos quippe regulares interpretamur. Et spectant ad regulam hæc : rectam se exhibere; recte ducere, suo, quod est distortum, examine deprehendere, et D deprehensem corrigere. Recti estote et vos, ut non fustra sonare regulam ostendatis vocabulum vestrum. Alioquin dilectionem Dei non habetis in vobis, nec eum fructuose laudare potestis. Nam si ejus amore agitis, legitis in Cantico amoris : *Recti diligunt te* (Cant. 1, 3). Si vero de laude, vox Psalmistaræ est : *Rectos decet collaudatio* (Psal. XXXII, 1). Et hæc quidem duo spæcialiter pertinent ad Deum : unum ad affectum, ad præconium alterum. Quæ profecto sicut tibi esse non possunt, nisi rectus fueris, ita nec alia duo, quæ pertinent ad te ipsum. Illa quidem horum effectus sunt, hæc autem fructus corum. Si vero quæris quenam hæc

sint, ipsa sunt tranquillitas conscientiae, et gratia benedictionis divinae. Conscientiae quietem oportet generatione praecedere rectitudinem. Oportet utique : nam rectis asserit sanctus David latitudinem oriri : *Lux orta est justo, et rectis corde latitia* (*Psalm. xcvi, 11*). Sententia haec ejus vera est, quia ibi sincera est exultatio, ubi cordis est rectitudo. Et **228** quid aliud latitia ista, nisi quies est mens, in qua nimur eo suavius pausat, quo ei latitans in bono ac veraci testimonio, in omni se veritate providens applaudit conscientia, quae non modo latitia, sed et gloria est? Nam Pauli vox est : *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostræ, quod in simplicitate, et sinceritate, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo* (*II Cor. 1, 12*). Latitia ergo est, ubi rectitudo; et ubi latitia, ibi et gloria : quae gloria nec ipsa sine rectitudine esse valet. Nam sicut dicit Psalmista, *quod orta est rectis corde latitia* (*Psalm. xcvi, 11*), sic et in victoria haec ejus vox est : *Gloriarunt omnes recti corde* (*Psalm. xxxi, 11*). Quid id de gratia dicemus benedictionis? nunquid ipsa adest, ubi rectitudo deest? Absit! Alioquin non diceret sanctus David quia generatio rectorum benedicetur (*Psalm. cxi, 2*). Igitur nec pure Deum amare, nec fructuose laudare, nec suaviter apud ipsum quiescere, nec secure aliquam benedictionem exspectare poteris, si rectus non fueris.

VII. Et quænam virtus haec eximia, cuius ne tot tantaque conferantur bona, absentia in causa est? quis rectus, nisi qui regularis est? et ipse, ut jam diximus, canonicus est. Sed qui curvus, rectus non est. Nimirum, quia non bene convenient, nec in una sede morantur. Si igitur canonicus, et regularis: regularis vero qui rectus; sed nequaquam rectus, qui curvus est. Colligitur quoque eum curvum non esse, nec e converso, qui canonicus est. Hæc dicenti occurrit illa in Evangelio mulier curva, de qua legimus: quia erat inclinata, nec poterat sursum aspicere (*Luc. xiii, 11*), quam et ipse Dominus alligata asserit suis vinculo Satanae. Itaque prius alligata fuit, ut inclinaretur; et quia inclinata, sursum aspicere non potuit. Et quod attinet ista? quid, quod Satanae primum vinculo anima ligatur, ligata inclinatur, inclinata sursum aspicere non valens, sola ima tuetur? Et quod istud vinculum est? quidquid autem illud sit, dubium nobis non debet esse quin malum sit. Nam quomodo non malum est, quod Satanae est? fortassis pravus et reprobus timor, et amor est. Utrobique quippe iniquus ligatur: hinc acquirere gestiens, inde amittere formidans. In uno, a bono recedit abstractus; in altero ad malum accedit illatus. Nam timore contractus inertis bonum dimittit: amore vero dilatatus carnali, malum admittit. Itaque illius cuspide percussus, mentis oculos a summis vocat: hujus quoque adustione inflamatus, ad ima eos inclinat. Sicque dum et collum prebet summis, et faciem imis, curvum se exhibet:

A ibi a cœlo vultum avertens, hic nihilominus sine cessatione terram intuens.

VIII. Et quid ad intuitum pertinet istum? sorta cogitatio, affectio, intentio; tria haec. Nam in anima curvitas ista. Sanctus quippe David, ubi supra memoravimus, *rectis corde* dicit oriri *latitudinem* (*Psalm. xcvi, 11*); et ad gloriandum nihilominus rectos corde invitat. Itaque secundum animam curvum depingimus hominem, cum omissis cœlestibus, illicite, quæ insima sunt, cogitat, diligit et appetit. Et sic anima curva effecta, maligni spiritus dorsum ejus insiliunt, prementes eam, et opprimentes; suamque magis, et magis, ad ima faciem inclinantes. Et genebunda fortassis ad haec spectat vox illorum, ludibrii ad se factam vocem commemorantium. Et dixerunt animæ nostræ: *Incurvare, ut transeamus* (*Isai. li, 23*). Igitur incurvatur per cogitatum, appetitum, affectum. Ex his autem tribus, curvitatis hujus de qua loquimur, affectus quidem causa; initium vero cogitatus, appetitus quoque finis est. Cum itaque te vides caduca incessanter, et carnalia, quorum illa ad mundiale gaudium, haec vero ad corporale spectant oblectamentum, in mente revolvore, eaque mentis ad te complexibus, eis agglutinatum, fortiter astrin gere, vel certe, in ipso sanctitatis exercitio, manus tuas ab omni munere non excutere, curvum te esse non ambigas; et jam necesse, ut illam tibi vocem flebilem assumas, et dicas: *Miser factus sum, et curvatus* (*Psalm. xxxvii, 7*).

C IX. Et cum tam te deprehendis, scito te non tam factum a Dco, sed a te ipso. Non enim talis ipse, et ad suam te creavit imaginem, et similitudinem ipse. Legimus in Psalmo quia *rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo* (*Psalm. xci, 16*). Rectum creavit te, quia rectus est ipse. Rectum, inquam, creavit te, tu autem curvum fecisti te. Et hoc fortassis accedit quod Ecclesiastes dicit: *Noc inveni, quia rectum fecit Deus hominem, et ipse se infinitis miscuit questionibus* (*Ecclesi. vii, 30*). Et sic rectum fecit eum mente, sicut et corpore. Nempe rectitudo istius rectitudinis illius exemplum et incitamentum est. Indecorum valde, ut corpore rectus, mente curvus sis. Corpore **227** hominem, et mente præferre pecus, quoddam monstrum est. Sic quod corpus ad ima inclinatur, pecorinum; ad summa vero dirigitur, humanum. Hinc et illa gentilis hominis vox est:

Pronaque cum spectent animalia cetera terram, Os homini sublime dedit, cœlumque ridere [tueri] Jussit, et erectos ad sidera tollere vultus.

OVID. Metam, i, 84.

Vide tu cœlum mente, ejusque ad sidera vultum erige: ut dum cogitatione, et aviditate in summis conversaris, rectum te esse comprobes. Sic te, in hac parte, regule assimilabis ut rite a canone canonicus, hoc est, a regula vocari possis regularis.

X. Porro rectum te facit rectitudo, et ipsa, ut jam breviter teligimus, triplex sit. Prima in cogi-

tatione, cuius in anima sedes memoria est. Statuat itaque se memoria, quasque videlicet in se cogitationes stabiliens fluctuantes. Ipsa quasi animæ ostium est, per quod intrare ad eam vel vitam, vel mortem necesse est. Et hoc esse sciatis ostium, quod vobis Dominus jubet claudere, cum intrareritis in cubulum vestrum, ut oreis Patrem in spiritu, et veritate (Matth. vi, 6). Hoc quoque ostium est, quod occultato intra arcum sancto Noe, cum his quos secum clauerat, Dominus deforis clausit (Gen. vii, 16). Illoc denique ostium est, quod suscepti hospitio virti sancti, introducto ad se Lot, clauerunt, et percussi cunctate riri spurcissimi, illud invenire non potuerunt (Gen. xix, 10, 11). Et ecce magnum sacramentum, fratres mei. Per hoc ostium ingreditur, et egreditur, et bonum, et malum. Nam de corde, teste Domino, teste et ipsa infirmitate nostra, exēunt cogitationes malæ (Matth. xv, 19). Missil quoque diabolus in cor Judæ, ut traderet Dominum: quia fiunt immissiones per angelos malos (Psal. lxxvii, 49).

XI. Ecce tribus, in Scriptura sacra, locis assignavimus ostium vobis, et in singulis, quia clausum fuit, legitur. Noe includitur, Lot intromittitur, et oraturus Patrem intrare perhibetur. De eo, quod primo loco pessimum, legitis, quia erat in area; de secundo, quia in domo: de tertio, quia in cubiculo. Sed loca hæc, ut quid tam subtiliter notamus? sub una quippe significacione, singula hoc in loco accipere nolumus. Ad inferna namque uniuersumque resurre volumus conscientiae secretum: sed absque præjudicio eorum, quibus non solum datum est profundus, sed et vacat profusus de eis sentire. Fatigant persæpe vite hujus negotiam mentem, quæ dum multimoda erumpunt, et in illam se ingerunt, quasi tumultuosis et procellosis eam hinc inde fluctibus, conquassare solent. Vidi cuncta quæ sub sole finit, ait Ecclesiastes, et ecce universa vanitas, et afflictio spiritus (Eccl. i, 14). Atque de homine his occupato hisque detento, ac distento, qualiter sentientiam protulit? Cuncti dies ejus doloribus, et ærakis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit (Eccl. ii, 23). Illic mentem dissipatam, et dilaceratam concutit timor, pungit dolor, cura distendit, suspicio perurit. Magno sibi oneri ipsa mens est, semelipsam vix portare valens, et nusquam apud se requiem inveniens, non est quo fugiat a se, et ubi se ponat ad quietem omnino non habet. Premitur, et opprimitur: et inde hoc, quia supra vires oneratur. Emergere oppressa non valet, quia qua oneratur, depone re molem sufficiens non est. Huic autem cogitationi, cum tot modis [al., huic autem cogitatio cum tot modis] impetuosa [al., huic cogitationi cura occupationum impetuosa], et tumultuosa se ingerens strep' sancto Noe intra arcum inclusa, et ipse, et perfectus quilibet intra arcum pausans, conscientiae suæ non minus necessarium, quam salutre existimat [debet verbum]: ut deforis Dominus

A ostium claudat. Claudit videlicet contra immunditatem sollicitudinum perturbationem, quæ universi miserabiliter carnales devastat: ipsa est diluvium, quod consumit omnem carnem.

XII. Est quædam alia cogitatio, quæ menti valde nociva est, et supra modum periculosa: longe ista de qua modo tractavimus nocivior et periculosior, illa quippe per occupationem sollicitat, hæc vero per iniuriam inquinat. Illa per euram animam affigit, hæc vero per culpam polluit. Ista est quam serpens ille antiquus virulento suggestionis sue surro in anima multoties formidat, ipsum quoque paradisum ingredi præsumens, et falsis ad esum interdictum promissionibus, mulierem fallax ipse incitans. Nec mirum. *Mendax* quippe ab initio erat, et in veritate non stetit (Joan. viii, 44). Nec loqui aliud quam mendacium potest, idque ex propriis loquitur; quia mendax est, et pater eius. Infundit prostitutor ille spurcissimus animæ semen suggestionis pollutum et vinosum; eique mediante conceptu criminoso (qui consensus est) sterilem confert fecunditatem. Ad hoc pertinere arbitror, quod in onore inimicorum Austri, dicit Isaïas: In terra tribulationis, et angustie leæna, et leo; ex eis ripera, et regalus volans (Isai. xxx, 6). Quid hæc terra tribulationis, et angustie, nisi anima prava, mansio, et habitaculum afflictionis et nequitiae? in hac, diabolus sugerens, et peccatrix conscientia ejus suggestionibus acquiescens. Quia iste leo: hæc autem leæna, et ripera quæ ex istis: quia ex suggestione hostis, et consensu mentis, perpetratio procedit iniurias. Quæ profecto iniurias quo detectabilius perpetratur, eo et crebris reiteratur. Jam talam animam exprobatio illa prophetica, tangit quæ talis est: Quam vilis facta es, nimis iterans vias tuas! (Jer. ii, 35.) Crebro vero reiterata, vertitur in consuetudinem; et sic usq[ue] ad multorum notitiam pertingit. Jam setet, quadruanus enim est (Joan. xi, 39). Et quis setor iste, nisi infamia est? Ille est regulus, de qua dicitur quod volat, quasi quibusdam perniciibus fame penitus, quia ipsis, qui longe positi sunt, versa in consuetudinem iniurias, irritosevit. Hinc rursum propheta in onore Philisthiim, de radice colubri, dicit, egressurum regulum, et semen ejus absorpturum volucrem (Isai. xiv, 29). Serpens antiquus coluber est tortuosus, et radix ejus pestifera suggestionis est. Regulus autem, animi motus; semper i. lius, actus malus; volucris vero, anima puritate levius, et contemplatione sublimis. De radice itaque colubri adhuc hodie egreditur regulus, et semen ejus absorbet volucrem, dum per suggestionem diaboli constitutus animus, et animam illicitum perimit opus. Quia pereat animus, cum consummatum fuerit, generat mortales (Jac. 1, 15). Sic halitus Beheimoth prunas ardore fuscit (Job xli, 12). Qui cum septem spiritibus dominum mentis ingressus, nihil in ea, nisi quod proditum est, operatur (Matth. xii, 45). Et qui septem spiritus isti? Utrumque superbia animorum

inflans, invidia dilaniens, iracundia dividens, aedia constringens, avaritia dispersgens, gula dehonestans, luxuria conculcans, et in lutum penitus redigens. Et hi fortassis spurcissimi illi viri sunt: qui Lot facunt vim rehementissime (*Gen. xix, 9, 10*). Necesse igitur ut manum suam mittant, quos idem suscepit hospitio, eumque intus trahant ad se. Hi sunt visitationes internæ, quæ veniunt, ut consolentur nos, et veniunt hospitari, non morari. Necesse nihilominus ut ostium claudant, ne ad eum, ad quem ingressi sunt ullus patere introitus possit.

XIII. Quædam adhuc cogitatio est, quæ animæ viri perfecti valde solet esse molestia, et eo sæpe molestior est, quo ad plenum emendari non potest. Illa vero, de qua modo egimus, etsi major damnationis occasio est, tamen jugis adeo, atque frequens in mente non est. Hæc autem vix aliquando cessat: quia, cum sit silentium in cœlo, ei non datur nisi dimidia hora. Et quid dico dimidia, cum quasi dimidia fieri dicatur? Sic enim legitis: *Factum est silentium in cœlo, quasi dimidia hora* (*Apoc. viii, 4*). In lucro mens nostra semper est, infirma ad statum, prompta ad lapsum. Nunc foris, nunc intus vagatur garrula, et vaga (*Prov. viii, 10*); nec valens in domo quiescere pedibus suis, discurrat per innumera: alienata, et elongata a se, sibique absens effecta. Multitudo locorum inclinat eam, per quæ frustatum comminuta, ad se raro valet recolligi; multo autem rarius, cum forte recolligi contigerit, apud se intus morari. Cum autem inanitas hæc cogitationum inutilium irrumperet nititur, in penetralia cordis, sicut vires plebs indigne, ac præsumptuose se ingerens, et inferens in thalamum divitiae, tu statim claude ostium, ut exclusis vulgaribus turbis, ores Patrem tuum (*Matt. vii, 6*). O quam jugi sumus experientia edoceti, quod populus hæc Synagogæ duris tumultuosi strepitus sui scopolis hebetant aciem mentis, ut absque sollicitudine, et labore ingenti, ubiq' non possit Abraham volucres super cadaveria descendentes! (*Gen. xv, 11*.)

XIV. Et hæc triplex est memoriae fortitudo, quam ad veram absque grandi sudore rectitudinem redigere non vales. Prima ad cogitationem pertinet Dolorosam, secunda ad malitiosam, tertia ad otiosam. Prima ad negotium mundi, secunda ad mortuum diaboli, tertia ad morbum animi. In cogitatione prima, cura: in secunda, culpa; in tertia, phantasma. Cura per sollicitudinem pungens; culpa per iniquitatem mordens; phantasma per vanitatem irruens. Prima sollicitat, secunda contaminat, tertia inquietat. Primam sollicitudo format occupationis; secundam seminarium hostis; tertiam partus cordis. Tu autem ut primam ad rectitudinem redigas, oportet quatenus eam pro loco, et tempore modifiques; ut secundam, quatenus eam semper, et ubique refutes; ut vero tertiam, pro posse restringas. Modifices per discretionem, refutes

A per sanctitatem, restringas per maturitatem. Et hæc prima est, quam acquirere debes, rectitudo, quæ in memoria est; secunda erit in affectione, tertia in interna intentione. Sed de natura nos modo loqui permittit tam angustia temporis, 229 quam prolixitas hujus, qui finiri exposcit, sermonis.

XV. Cras quoque, si sua nobis Dominus pietate otium indulserit, quod ad laudem suam, et ædificationem vestram, sentire nobis dederit, audietis. Reparati igitur interim per silentium præmissa tunc oratione, et meditatione conveniemus, ut epulis nos, pro more, spiritualibus reliquiam. In fine vero sermonis, una tecum vos esse admonitos volo, non posse vos esse regulares, quod non dubitatur sonare nomen vestrum, nisi rectitudinem teneatis: cura B et a regula regularis dicatur, et ex eo, quod recta sit, regula vocetur. Nos autem mentis diximus referendam rectitudinem ad cogitationem, ad affectionem, ad intentionem: ut sit videlicet cogitatio firma, affectio munda, intentio pura. O robur in cogitatu, munditia in affectu, puritas in appetitu! Ecce triplex insigne, quo recta sit anima tua: quod, quod plenus ac perfectius habueris, eo verius et sincerius, quod ore humano diceris, in illius interni inspectoris oculis eris. Sed de rectitudine, quæ in cogitatione habenda est, aliqua diximus. De illa vero quæ in intentione, vel affectione, dicere ad præsens superseedemus. Hoc idcirco diximus, quatenus pro eo, quod materia pendet, memoria vigilet, ut ubi modo terminamus, ibi die crastina, inspirante Deo ordiamur. Cui sit honor, et gloria in sæcula. Amen.

SERMO II.

De tria rectitudine affectionis, et virtutis oppositis, concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbæ ritæ. De triplex rectitudine intentionis, et modestia exterioris conversationis nostræ.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Homo dignitatis suæ menor judicat hæc inferiora amore suo indigna. — 2. Qualiter se homo erga Deum, se ipsuni, mundum habeat. — 3. Mundus diligitur (quod a Spiritu sancto vetatur) cum quis appetit quodcaro suave, oculus delectabile, animus dictat sublime. — 4. Per concupiscentiam carnis prosternuntur luxuriosi; per oculorum, egrediuntur curiosi; per superbiam vitæ, eriguntur præsumptuosi. — 5. Ea est curvitas animæ, a qua alieni sint canonici triplex proposito reprehedio. — 6. Rex Amorrhæus Og de Basan, typus voluptuariorum; definitio concupiscentiæ expensa. — 7. Rex Seon Amorrhæus interpretatur tentatio oculorum, in subigendis duabus regibus Amorrhæis, id est, duplice concupiscentia; cavenda superbæ, insidiants etiam bonis operibus ut pereant: cui Amasias rex Iuda præluisit invalescens super Edom. — 8. Triplex medium acquirendæ affectionis rectæ: et triplex intentionis rectæ, qua yenia, gratia, gloria comparatur. — 9. Regule officium præterquam in se recta sit, et recte ducit: ut vir justus, et religiosus in cogitatione, affectione, intentione rectus sit; ac in exteriori conversatione oris atque operis sit circumspectus. — 10. In recta ordinatione sui et proximi consistit summa religionis. Qualis erga singulos babenda. — 11. Commendata exterior morum honestas. — 12. Concinna anacephalosis, qua singula singulis distributa.

I. Quanto profundius, fratres charissimi, puris factis

plene mentis oculo, in quantum in præsentis vitæ exæctitate possibile est, suam homo dignitatem considerat, tanto magis necesse est, ut quidquid in hoc mundo, de hoc mundo, conspicit, internis eius obtutib[us] vilescat. Suffragatur vero ei multum, ac per omnem modum inspecta diligenter ac ardenter desiderata, sui, ad quem fruendum conditus fuit, beata et beatificans visio Conditoris. Quid istis insimis tanto incumbis affectu, miser homo? cur eis tanto pere inhæres? cur eis tam tenaciter agglutinari? stultus es, et *stulto labore consumeris* (*Exod. xviii, 18*) : ac unde gloriaris, inde erubescere deberes, et confundi. Tu ipse longe eis quiddam dignius et sublimius es, et ad quoddam eis per ommnia melius et pretiosius conditus es. Dedeceus tibi quam maximum est, te illis per amorem subjicere, quæ ideo nihilominus te indigna sunt [*al.*, nullo modo te digna sunt], quia tam natura quam pretio longe te inferiora sunt. Sic nec minus perniciosum tibi, atque damnosum, haec ne dicam præ illo, sed et cum illo in affectu tuo admittere, qui ab æterno est, et tibi dedit ut esse accipere ab illo, et in æternum ut beate esse accipere in illo [*al.*, qui sibi, uti ab æterno est, dedit ut esse acciperes ab illo et in æternum ut beate esse perciperes in illo]. Adde etiam hic quod cum vilia sint, et te penitus indigna : in tantum instabilita, ac pene nulla sunt, ut nec tunc aliquid sint, cum supra modum sublime ac præcellens quid esse videntur.

II. Collige itaque, o homo, quantum miser, et miserabilis, pauper, et cæcus, et nudus es (*Apoc. iii, 17*). Collige, inquam, præ oculis tibi, mundum, te ipsum, Deum, tria haec. Deflecte mentis tuæ intuitum ad ea quæ subtus te sunt: erige ad ea quæ supra te sunt. Ibi mundana, **230** hic autem tibipatent divina. Inspice et te ipsum superiorem mundo, inferiorem autem Deo : et perpende hinc ex consideratione tui; hinc autem ex contemplatione Dei tui, quid de universis possis, vel debebas judicare, quæ sunt mundi. En tibi mundus in imo, Deus in summo, tu autem in medio es. Stude in his singularibus cum metu et tremore utilitatem tuam operari. **Mundo** uti, Deo frui: capere illum in hymno divino : non capi ab illo in somno tuo. Ad necessitatem denique temporalem inniti illi ; ad felicitatem vero perennem, suspirare isti. Ille igitur a te possidendum, non tu ab illo tenendus : quia et ipse assumi debet a te ad usum, non ei tu agglutinari ad effectum. **Amore** quippe tuo indignus est ; temporali tamen indigentia tuæ necessarius est.

III. Hinc exhortatio illa salubris: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt* (*Joan. ii, 15*). Videbatur, ni fallor, ei, quod magnum sibi electi discipuli dedecus, et ignominiam inferrent, si sibi in affectu assumerent : quamvis sibi in aliquibus utile scirent, ubi longe se inferius [*al.*, quod si sibi in aliquibus utile scirent, tamen longe se inferius] tam natura, quam pretio non ignorarent. Ne mundum diligamus admonuit, et capsam subiunxit : quia om-

A ne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbìa vitæ (*Joan. ii, 16*). Non debet quid suppressi, quod voluit interponi. Est autem istud: *Si quis diligit mundum, non est charitas Dei in illo* (*Joan. ii, 15*). Tria quædam in mundo esse asseruit, in quibus affectionis fortassis curvitas consistit, de cuius rectitudine nos hodie tractatu[m] promisiimus: unde et ista prælibavimus. Ad affectionem vero pertinent amor, desiderium et voluntas: tria haec. Amor quidem incendit, desiderium trahit, voluntas impellit. In una tamen affectione solent esse, sive cum aliquod vel eligitur ut bonum: vel ut malum reprobatur. Et curva nimis est affectio tua, vel cum amas experiri quod caro sentit suave, vel cum desideras adipisci quod oculus indicat delectabile; vel cum tibi vis conferri quod superbìa præsumit sublime. Singula namque haec in imo sunt, ideoque affectio ea non amplectatur, nisi ad ea inclinetur. Porro inclinari, incurvari est. Et considerate ordinem hujus triplicis mali. Nam aliquo sine ordine plerumque non sunt, etiam quæ suo modo ordinata non sunt. Primo concupiscentia carnis; secundo concupiscentia oculorum; tertio superbìa vitæ. Primum quippe, quæ in mundo sunt, imo quæ mundi sunt, quorum mundi [*al.* cuius mundi] princeps diabolus est, cadunt subitus se; secundo exēunt extra se; tertio vero scandunt supra se. Sed semper, atque ubique criminose, ac damnose: nunc culpa inquinati, ac proinde pœna affligerdi. Non me putas hoc loco facere mentionem de fru-
C etuoso electorum casu, exitu et ascensu.

IV. Itaque reprobri prostrernuntur, egrediuntur, eriguntur. Horum autem trium causa sunt: voluptas, curiositas, vanitas; tria haec. Nam voluptas prostratos, curiositas egressos, vanitas reddit erectos. Et ad concupiscentiam carnis pertinet voluptas; curiositas ad concupiscentiam oculorum; vanitas ad superbiam vitæ. Primo carni suæ subduntur post concupiscentias suas eunte[s], et obedientes sibi illicite; non prohibentes cor suum, quin opini voluptate fruuntur: *coronantes se rosas, antequam marcescant, nullum volentes esse pratum, quod non transeat luxuria sua* (*Sap. ii, 8*); nec sincites ut prætereat eos flos temporis. Secundo vero egreditur apud eos Diana, ut videat, nec ut videat viros, sed mulieres (*Cœn. xxxiv, 1*). Discurrent huc et illuc per plateas civitatis Babylonicae, queritantes ditare inopiam suam in egenis copiis atrii hujus, quod foris est: quodque in Apocalypsi jubetur Joannes *non metiri, sed potius foras ejicere* (*Apoc. xi, 2*), cum jam foris sit. Et haec agentes, magis aporiantur quam ditantur: esurientes semper, et sitiens, invenientes in falsis ac fallacibus hujus vitæ bonis, unde appetitum suum, et minus patient, et magis irritent. Cum autem sic fuerint isti *peccatores, abundantes in sæculo, et oblinuerint divitias* (*Psal. lxxii, 12*), tenet eos superbìa, operti sunt iniquitate, et inpietate sua (*Psal. lxxii, 6*), cogitantes et loquentes nequitiam (*ibid., 8*): ponentes in cœlum os suum (*ibid., 9*): ruinosam illam

ædificantes civitatem, cūjus volunt pertingere culmen ad celos (*Gen. xi, 4*). Vocant nomina sua in terris suis, *amantes primos recubitus in cænis, et primas cathedras in synagogis, et vocari ab hominibus Rabbi* (*Matth. xxiii, 6, 7*). Sed hæc de illis.

V. Vos, fratres, ne inclinetis affectionem vestram ad hæc, qui canonici estis; ne opissa rectitudine sua, curva sit, et vos consequenter digne vocari regulares non possitis, si recti non esatis. Est itaque iste inordinatus ordo conversationis reproborum: quia primo polluuntur, secundo extrahuntur, tertio elevantur; voluptuosí, curiosi, inflati. Et hoc ordine per criminalem conversationem ad gehennalem **231** eos tendere dampnationem, in Evangelio Deus innuit, qui superbam eorum, qui dominicam contempserunt adire cœnam, sic excusationem ad memoriam revocavit: ut affirmparet primum dixisse, quod uxorem duxit; secundum, quod quinque juga bonum emit: tertium vero, quod villam emit. Itaque in eo non est charitas Patris, qui diligit mundum: in quo quidquid est, concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ (*I Joan. ii, 15, 16*). Nec isti, de quibus modo tetigimus, digni fuerunt cœnam illam magnam gustare; sed affectio vestra brachio complectatur amoris, primum mortificationem carnis; secundo, contemptum mundi: tertio, impi humilitatis. Mortificat homo Dei membra sua, quae sunt super terram (*Col. iii, 5*). Carneam suam crucisigit cum vitiis et concupiscentiis (*Gal. v, 24*), ne nimia sibi sit famelicitas cum corpore suo, nec præstet animæ sue concupiscentiam suam, ne faciat eam gaudium inimicis suis (*Eccli. xviii, 31*). Claudat post hæc oculos suos ad omnia quæ arrident in mundo isto, sustollatur super altitudinem terræ, humili quadam superbia universa judicet insima, quæ terreni depulant exulta, et omnia arbitretur, ut stercorea (*Phil. iii, 8*), quæ pro summis illi delicii habent. Et hæc deinceps sit vox ejus: *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus* (*I Tim. vi, 8*). Memoriter teneat, quia qui volunt divites fieri, incident in desideria multa, iuxtlia, vocira; quæ mergunt iominem in interitum (*ibid., 9*). Et illud: *Radix omnium maiorum est cupiditas, quam quidem appetentes, inservierunt se doloribus multis* (*I Tim. vi, 10*).

VI. In his duobus exercitiis sanctitatis, illos expugnans reges potentes, quos Psalmista reges appellat magnos et fortes. Ipsi sunt Og, et Seon: duo reges Amorrhæorum. Amaricantes dicuntur Amorrhæi. Amarum certe quidquid vol caro voluptuosum, vel curiosum suggerit mundus. Audi quid Sapiens sentiat super hoc: *Favus distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur ejus: horribilis amara, quasi absinthium* (*Prov. v, 3, 4*). Salomonis sententia est, instrumentis nos ad quem fluem tendat, quod in anima prava [*al. pravum*] vel de carne, per molliorem, delectat; vol mundus amoenum per speciem repræsentat; nam meretrix hæc ipsa est concupiscentia carnis, ipsa est, et concu-

A piscentia oculorum; utrobique, si quam [al. si quam potest] animani ad prostitutionem trahit; ibi earum per voluptatem polluens: hic autem per curiositatem dispergens. Melle fluunt labia ejus, nitet ut oleum gustur ejus: quia dulce putatur quod suggerit, et decorum. Verum saporem habent absinthii novissima ejus: quia Amorrhæorum sunt reges, Seon, et Og de Basan. Et animam, quam ne ad Deum pertingere possit, voluptas carnalis concludit, et conclusam confundit. Dicunt quippe quod definitio concupiscentiae est, appetitus naturalem ordinem transgrediens, et mensuram transcendens. In eo quod animam ad id appetendum trahit, quod ei appetere non licet, transgrediens ordinem, consumdit: in eo vero quod ad appetendum aliter, quam appetere debet, instigat, transcendens mensuram, concludit. Item quid magis quam turpitudine, cum fuerit vel in voluntate concepta, vel in opere consummata, animam et concludit, ne sit libera; et confundit, ne sit secura?

VII. Seon vero interpretari asserunt tentationem colorum. Et unde hoc quod de mundo tentamus, nisi quia coloratum intuemur? Nequaquam enim nobis in tantum placeret, si semper nobis qui est in se, plene pataret. Nunc vero speciosus quidam in eo color exterius appetit, dumque stolidum designamus intuitum in id quod in eo exterius fulget, sit nimirum, ut non pessimum deprehendere quod in eo interior sordet. Mortifica igitur carnem, tempore mundum, et virtus est Og de Basan, viceps est rex Seon. Sed cave elationem in haec magna victoria tua, ne forte, quod abs te, expugnet te victoria, quem praecedens non potuit vincere pugna. Magne virtutis Eleazar filius Sauræ fuit, sed non nisi postquam viceps, vincere potuit (*I Mach. vi, 43, 46*). Denique, in eo quod prostravit, in eo ei ipse prostratus est. Idcirco postquam subegeris carnem, postquam et abjeceris mundum, superest ut superbie in te coenprinas tumorem, quatenus te non extollat superbia vitæ, quem sibi nec luxuria, nec avaritia potuit subjungare. Mandavit (ut in quarto libro Regum legimus) quondam Joas rex Israel Amasæ regi Juda quiddam, quod ad huc pertinet, de quibus modo agimus, et mandavit ei sic: *Percutiens invalidisti super Edom, et sublevaris te corpum. Contentus esto gloria tua, et sede in domo tua* (*IV Reg. xiv, 10*). Vel sicut in secundo libro Paral'pomenon habetur: *Dixisti: Percussi Edom, et idcirco erigitur cor tuum in superbiam, sede in domo tua* (*II Paral. xxv, 19*). Quis percussit Edom, et perentiens invalidit super eum, nisi qui terrenum hoc corpus **232** per continentiam devicit, et quidquid in terra temporalis indigentia assumit ad usum, ab affectu penitus removens, mentis despctu calcavit? nam Edom, uti aiunt, terrenum sonat. Sed caveat is, ne sublevet cor suum, nec erigatur in superbiam. Magis autem sedeat in domo sua, humiliet se in mente sua: ut quanto magnus est, humiliet se in omnibus. Ad hæc quoque ea per-

tinet, quæ a quodam in hunc modum dicta sunt : A Deus dicit : *Qui sequitur me, non ambulet in tenebris (Joan. viii, 12).* Unde hoc? Nonne quia ipse lux est? hinc et premisit : *Ego sum lux mundi (Ibid.).* Quam Felix, qui non sibi soli vivit, sed et aliis, rectus ipse in cunctis, pro posse, motibus incedens, et recte nihilominus alios ducens : sanctis illis animalibus in hoc se similem ostendit, de quibus legitimus : quia similitudo eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum (Ezech. 1, 13). Sicque uti carbo ardore succensus est, in eo, quod in seipso rectus existit : uti lampada vero lumen ministrat, in eo, quod recte alios dicit. Hinc præcursor Domini *lucerna dictus est ardens, et lucens (Joan. v, 23)*: propter hoc geminum, ut arbitratur, quo pollebat, bonum. Ardor est in cogitatione, perfectum desiderium, et amor in voluntate nostra : primum mortificandi carnem; secundo contemnendi mundum; tertio humiliiter in omnibus sentiendo de nobis. Sed considerandum nobis non solum quid, sed et qualiter agamus. Idecirco vide, ne intentione tua curva sit; et cum recta fuerit affectio tua, nihil amplectaris, nisi quod bonum est, nec aliquid quoque admittas in intentione, nisi quod purum est. Alioquin fructuosum tibi non est. Ut autem recta intentione tua sit, omnium eorum, quæ revolvis in cogitatione, quæ amplecteris in affectione, Deum solum et expertas inspectorem, et exspectes remuneratorem. Non in eis ad alicujus reipicias manum; non ad obsequium, non ad favorem humanum. Ipse tibi causa, ipse tibi sit finis. Ipse namque solum remunerat hoc, quod esse [al. munere] propter se viderit. Excute itaque manus tuas non solum ab aliquo, sed et ab omni munere, si ab eo cupis remunerari. Sit in intentione tua rectitudo; et ipsa triplex. Primo, stude ut quidquid vel cogitando amas, vel amando cogitas, ad hunc finem referas, quatenus ab universis contagis tuis, tam corporalibus, quam spirituallibus, penitentia vera, confessione pura, satisfactione digna emenderis. Secundo vero ut his, quæ ad exercitium pertinent religionis, et sinceris coram Deo in mente affectibus, et piis in conversatione coram proximo operibus orneris. Tertio quoque, ut finem post vitam bonam nactus securum, sine fine beatorum civium societate, atque beata Conditoris Dñi visione perfaci merearis. Sic recta erit intentione tua, ad hæc referens omnia tua, ut acquiras veniam, gratiam, gloriam: veniam peccatorum, gratiam meritorum, gloriam præmiorum. Veniam, qua a tuis, quæ commisisti delictis, emunderis; gratiam, qua donis spiritualibus diteris: gloriam, qua in supernis sine fine gaudiis remunereris.

IX. Considera post hæc, quia non solum recta regula est, sed et recte dicit, quia recta est. Tu autem cum talis in cogitatione, in affectione, et intentione existis, quomodo non rectam viam post te venientibus sternis? Semita justi recta est, ait quidam, *rectus callis justi ad ambulandum (Isai. xxvi, 7).* Qui igitur justus est, ejus callis rectus est. Nam

PATROL. CXXVIII.

A Deus dicit : *Qui sequitur me, non ambulet in tenebris (Joan. viii, 12).* Unde hoc? Nonne quia ipse lux est? hinc et premisit : *Ego sum lux mundi (Ibid.).* Quam Felix, qui non sibi soli vivit, sed et aliis, rectus ipse in cunctis, pro posse, motibus incedens, et recte nihilominus alios ducens : sanctis illis animalibus in hoc se similem ostendit, de quibus legitimus : quia similitudo eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum (Ezech. 1, 13). Sicque uti carbo ardore succensus est, in eo, quod in seipso rectus existit : uti lampada vero lumen ministrat, in eo, quod recte alios dicit. Hinc præcursor Domini *lucerna dictus est ardens, et lucens (Joan. v, 23)*: propter hoc geminum, ut arbitratur, quo pollebat, bonum. Ardor est in cogitatione, B in affectione, in intentione : lux vero in eo, quo eum ostendit esse hoc modo, in exteriori conversatione. Nam necesse, ut exterius demonstres, hoc tibi inesse, quo de eis dubitare non possint, qui in faciem vident. Quomodo, inquis, hoc faciam? audi quo modo mihi videtur quod hoc facere possis. Curabis primo custodire os tuum, ut non delinquas in lingua tua. Pores ostium circumstantiae labitis tuis : ostium, inquam, non murum. Cavens non modo proferre, quod reticendum est, sed et retinere, quod proferendum est. In causa tua loqueris vix; et cum bis interrogatus fueris, habeat initium responsio tua (Eccli. xxxii, 10, 11). Sollicitus eris, ut breviter dicam, quatenus manus tua sit super os tuum, ne capiaris in terro indisciplinato (Eccli. v 14). Sed pro loco, et tempore; pro negotio, et causa aperias labia tua, ne 233 reus tenearis procul stulto silentio : quo supprimitur spiritualis, quæ ædificationi potuit et debuit esse locutio. Sic custodiens sollicite rectitudinem in ore, non minori sollicitudine custodi eam in opere. Custodi autem sic. Primo nihil agas, quo te ipsum polluas. Secundo vero, quo proximo tuo noceas. In uno flagitium, in altero quoque facinus est Cura cum omni diligentia neminem laedere: ab omni te ipsum renoxia continere.

X. In his duobus exercitiis, tota consistit summa religionis. Dicit namque apostolus Jacobus, *religionem mundam, et immaculatam apud Deum, et Patrem hanc esse: visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum et immaculatum se custodire ab hoc sæculo (Jac. 1, 27).* Tota, inquam, consistit summa religionis in his, sed si duo addideris, singula singularis. Unum autem est, ut omni te cures honestate ornare; omne, quod te dehonestat, studens evitare. Alterum est, ut proximo, a quo abhorres, quidquam noxiū inferre non contendas; sed pro posse tuo, omne quod prodest, conferre. His duobus intendete in teipso, et illis duobus in proximo tuo; nec jam incurres in opere tuo peccatum, perpetrans, quod malum est; nec delictum, declinans quod bonum est. Sic rectum erit opus tuum, dum in eam erga te, quam erga proximum tuum, et omittis quod obest, et quod prodest, admittis; sed insiste

inter hæc, ut talem te exhibeas in corpore, ut juste a quoquam alicuius levitatis vitio notari penitus non possis. Sapiens, juxta quod Apostolushortatur, *providet bona, non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus (II Cor. VIII, 21)*. Addidit quoque omnibus, eos tales esse desiderans, ut impedimento nulli esse possint. Unde et Pater noster in Regula, quam professi sumus, admonet nos, ut *in incessu, statu, et in omnibus motibus nostris, nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum, sed quod nostram deceat sanctitatem (Augustinus in Reg.)*. Vir quippe verecundus, et modestus, intuentium debet oculos revereri, et motus omnium membrorum corporis sui, maturitatis fræno sub disciplinæ rigore cohibere, ut a nullo jure possit reprehendi.

XI. Semper igitur, et ubique ad instar cœlestium, quæ in visione ostensa sunt Ezechieli, animalium (*Ezech. I, 12*), coram se ambulans, et singulis motibus suis oculum providentia proponens, scrupulose consideret in omni loco, et tempore, qualis in utroque homine esse debeat: loquens, vel tacens, sedens, vel tacens, stans, vel ambulans, orans, vel legens, docens, vel discens, gaudens, vel dolens, blandiens, vel deterrens; qualiter denique in aliquo corporis sui motu, se debeat exhibere, ut ex hac, quam exterius ostendit, maturitate, quod intrinsecus mens ejus sit in stabilitate, et gravitate, possit apparere. Ut enim beatus Ambrosius in primo libro (*lib. I*) de Officii scribit: *Habitus mentis ex corporis statu cernitur*. Hinc homo cordis nostri absconditus, aut levior, aut jaetantior, aut turpior, aut gravior, et constantior, et purior, et maturior aestimatur. Itaque vox quædam est animi corporis motus. Contigit quam sæpe, ut hi, qui exteriorem hanc levitatem corrigerem superbe contemnunt, omni interioris gravitatis fundamento carentes, aperte multoties in horribiles turpitudines ruant. Salomonis quoque in parabolis suis verba sunt: primo vitium mordaciter notandis, quod tales dehonestat; et deinde quæ eorum pœna erit, manifestat: *Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et in omni tempore jurgia seminat (Prov. VI, 12, 13, 14)*. Et hæc de vitio ejus. Subiungit quoque de pœna: *Huic exemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec ultra habebit medicinam (Prov. VI, 15)*. Sanctus quoque Ambrosius: *Meministis, inquit, filii, quemdam amicum, cum sedulo videtur se commendare, hoc solo tamen in clero a me non receptum, quod gestus ejus plurimum dedecret. Alterum quoque cum in clero reperisse, jussisse me, ne unquam præiret mihi, quod veluti quodam insolentis incessus verbere oculos feriret meos. Idque dixi, cum redderetur post officiam muneri, hoc solum excepti; nec sefellit sententia. Uterque enim ab Ecclesia recessit, ut, qualis incessus prodebutur, talis perfidi animi monstraretur. Itaque, fratres, conformate vos vero decori, et studete toto*

A conatu, ut in omni motione vestra exteriori, luceat imago gravitatis, non turpis appareat umbra levitatis. Hæc triplex exterior rectitudine vestra, quæ recte ducet eos, qui in facie vident vos. Cum autem hæc ab eis, qui foris sunt, fuerit visa, et per eam, illa quæ intus est deprehensa, confessim nimirum tortitudinem uiam agnoscent, et ut' eam corrigan, totis deinceps se viribus intromittent. Jam audita fama Salomonis, properat a finibus terræ regina nobilis, audire sapientiam ejus (*Luc. XI, 31*). et novam Magi stellam videntes, dicunt ad invicem: *Hoc signum magni Regis est, eamus, et inquiramus eum, 234 et offeramus ei munera, aurum, thus, et myrrham (Matth. XI, 11)*. Non solum autem, sed jam qui in tenebris, usque adhuc respicit homines, et dicit: *peccavi (Job xxxiii, 27)*. Jam templum eis ostensem suspicuntur filii Israel, et metuentes fabricam confunduntur, ex his quæ fecerunt (*Ezech. XXXIV, 10, 11*). Ecce quæ, et quanta, quot et qualia nobis necessaria sunt, ut quod nomine dicimus, re et veritate esse possimus: Nam cum a canone Canonici, hoc est, a regula Regularis dicamur, si non regulæ assimilamur, indigne Canonici, hoc est, Regularès vocamur.

XII. Igitur ut quædam ex his, quæ ad spiritualem pertinentia rectitudinem, prolixè in duobus istis sermonibus dicta sunt, compendiose repetamus, a canonice Canonicus, id est, a regula dicitur Regularis. Ad regulam vero hæc quatuor spectant: ut recta sit, ut recte ducat, ut ad ejus examen, quod distortum est, deprehendatur, et deprehensum corrigatur. Anima quoque incurvatur in cogitatione, in affectione, in intentione: in cogitatione per instabilitatem, in affectione per cupiditatem, in intentione per impuritatem. Prima infirmat cogitatum; secunda fœdat affectum; tertia inclinat appetitum. Instabilitas vero cogitationis, vel est ex sollicitudine, vel ex rancore, vel ex levitate. Ex prima cogitatio nascitur onerosa, ex secunda maliitia, ex tertia otiosa. In prima, cura pungens; in secunda culpa remordens; in tertia phantasma irruens. Cupiditas affectionis emergit ex concupiscentia carnis, ex concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. Prima polluit, secunda dispergit, tertia animam extollit. Polluit per voluptatem, dispergit per curiositatem, extollit per vanitatem. Impuritas intentionis est, cum expeditur, et exspectatur munus a lingua, a manu, ab obsequio. Rectitudo vero cogitationis est, cum eam nec suffocat cura, nec inquinat culpa, nec eam a se alienat phantasma. Affectionis quoque est, cum caro subigitur, mundus contemnitur, elatio deprimitur. Intentionis est, cum desideratur venia peccatorum, gratia meritorum, gloria præriorum. Et hæc de rectitudine nostra interiori. Rectitudo vero exterior, in veraci consistit affatu oris, in utili effectu operis in irreprehensibili gestu corporis. In primo veritas, in secundo secunditas, in tertio honestas est. Quæ dicta sunt, memoria retinete, atque opere exercete;

ut quod vos homines appellant, in interni inspecto-
ris oculis esse possitis : qui est super omnia Deus
benedictus in sæcula. Amen.

SERMO III.

De ordine Canonicorum : de diverso habitu clericorum. De usu vestitus linei in divinis officiis, et can-didæ restis morali significatione.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Nomen sublime, quale est Canonicorum, requirit sanctam conversationem. — 2. An clericis sæculares dici queant canonici : et qualiter ille usus loquendi accipiens. — 3. Dicti sæculares sectentur modestiam præsertim in tonsura et habitu : culpantur discoli ex decreto Eugenii pape. — 4. Regularium ab aliis discretus habitus : Præmonstratensium ad austerritatem et humilitatem deflectit : at in una fide, diversis moribus militant Ecclesiæ catholicæ filii. — 5. Nullius religiosæ congregatiōnis spernendae rationabiles consuetudines : sed potius meliores habendae alterius : suæ tamen cuique tenendæ, nisi debita fiat remissio : exemplo est Canonicorum Præmonstratensium præ ceteris abstinentia. — 6. Usus superpelliciorum Præmonstratensibus præ aliis Regularibus, in Levitis figuratus. — 7. Inter divina officia ratio moralis assumendorum superpelliciorum et lineæ vestis expensa. — 8. Gratissimum Deo indumentum est charitatis, justitiae, ac ipsius Domini Jesu, sine quo monachus quisquam vel canonicus non est. — 9. Vestis candida fulgore conversationis sanctæ per æquitatem justitiae, et claritatem sapientiae designat, sine quibus vacui merito et nudi sumus. — 10. Vestis candida est insigne resurrectionis et remunerationis beatæ quæ erit in premio : est item insigne victoræ : qualiter sit homo victor sui. — 11. Ut vestiamur albis gloriæ, mun-dum deinde ac diabolum oportet nos triumphare.

In præcedenti sermone, fratres charissimi, prout potuimus, ostendere curavimus, quæ, et quæcæ nobis habere necesse est, ut id, quod humano ore vocamur, opere et veritate coram Deo esse possimus. Sublime quippe nomen, sublimem conversationem requirit. Speculum namque vitæ, in ipsis plerumq; nomine consistit. Et idcirco non abs re ille nomen portat, qui id, quod apud se voce nominis sonat, in vitæ quoque conversatione ostentat : ut illud de eo dici queat : *Ex re nomen habet.* **235** Quocirca, dilectissimi nobis in Domino fratres, scire debemus grandi nos debito constrictos, qui usitato nomine Canonici appellamur. Ipsum namque quod portamus nomen, monet nos, et invitat, ut sanctam in vita regulari conversationem teneamus : omne penitus, sine exceptione aliqua, quod distortum est, declinantes, et quod rectum est, tam intus in mente coram Deo, quam exterius in opere coram proximo, exercentes. Quibus autem, et quot modis, vel declinare illud, vel hoc exercere nos conveniat, utinam tam perfecte et vestram amodo contingat et nostram sollicitudinem agendo implere, quam plene jam contigit, nos loquendo docuisse et vos audiendo didicisse. Quæ nimirum universa repetere, et si forte fructuosum est, tamen non mediocriter fastidiosum est. Hoc autem vobis dicimus, qui si juxta quod jam expressimus, gemino huic, et salubri exercitio intenditis, sæcu-

A lum quoque istud, et ea, quæ sæculi hujus sunt, pleno mentis despectu calcatis.

II. Quod si ita est, imo quia ita est, appareat, quod illi nomen hoc sublime, de quo multa jam diximus, nequaquam satis acute intelligunt, qui quosdam clericos, *Canonicos sæculares* appellant. Narr. si canonici, quomodo sæculares ? Si vero sæculares, quomodo canonici ? Neque enim bene convenient, nec in una sede morantur quod regulare et quod sæculare est. Hæc quippe Beati Jacobi Apostoli sententia est : *Quicunque voluerit esse amicus hujus sæculi, inimicus Dei constituetur* (*Jac. iv, 4*). Idem etiam asserit pertinere ad religionem mundam, et *immaculatum apud Deum, et Patrem, cum quis immaculatum se custodit ab hoc sæculo* (*Jac. i, 27*).

B Est autem et Pauli in Epistola ad Romanos exhortatio, hunc habens modum : *Nolite conformari huic sæculo* (*Rom. xi, 2*). Dicit quoque ad Ephesios, in delictis suis, et peccatis ambulasse, secundum sæculum mundi hujus (*Ephes. ii, 1, 2*). In secunda quoque ad Timotheum Epistola : *Demas, inquit, dereliquit me, diligens hoc sæculum* (*II Tim. iv, 9*). Dicit etiam Tito, erudire nos gratiam Dei Salvatoris nostri, ut abnegemus impietatem, et sæcularia desideria (*Tit. ii, 12*). Patris nostri quoque beati Augustini hæc confessio est : *Mihi dispicebat, quidquid agebam in sæculo* (*AUGUST., in lib. Confess.*). Cum igitur Dei sit constituendus inimicus, quicunque hujus sæculi voluerit esse amicus ; cum illius munda, et immaculata religio non sit, qui se immaculatum ab hoc sæculo non custodit ; cum et nos Apostolus conformari huic sæculo prohibeat, et Ephesios in delictis suis, et peccatis ambulasse aliquando secundum sæculum mundi hujus asserat ; cum in causa illud fuerit, quod Demas apostolum dereliquerit, quia hoc sæculum dilexit ; cum denique ut abnegemus sæcularia desideria, nos gratia Dei Salvatoris nostri erudiat, et fateatur Augustinus, quia dispicebat ei, quidquid agebat in sæculo : patet nimurum tam ex his, quam ex quibusdam aliis Scripturæ locis, quæ in præsenti supprimimus, non eum veraciter esse regularem, quem constat esse sæcularem. Audiens igitur quosdam vocari *Canonicos sæculares*, sic secundum quemdam modum accipere soleo, ac si quis diceret, non esse rectum, quod rectum est. Ut cygnos nigros, sic audio dici *Canonicos sæculares*. Sed esto sic interim accipiamus, nec ipsum culpemus usum loquendi. Sit ita, quod videlicet sic appellantur, non quia criminibus sæculi, ipsi sæculo implicati conformantur ; sed pro eo quod tam arctum vivendi propositum non complectuntur, quam arctum illi tenere videntur, qui Regulares vocantur. Sciendum inter hæc, quod adjectio hæc supervacua est, sicut illa juxta quemdam modum, a plerisque contraria esse videtur. Nam secundum eos, sicut sæcularis nullus *Canonicus* est, sic et omnis *Regularis*.

III. Sed et illi qui sæculares vocantur, etsi esse sæculares non debeant, in tonsura, et ueste debent apparere ordinata, in quali videlicet *Canonicos con-*

venit apparere (282). Hinc super hoc papa Eugenius in Rhemensi concilio decretum istud promulgavit. *Præcipimus, inquit, ut tam episcopi, quam clerici, neque in superfluitate, seu in honesta varieitate colorum, aut fissura vestium, neque tonsura, intuentium, quorum forma et exemplum esse debent, offendant adspectum: sed potius in suis actibus ita errata condemnent, et amorem innocentiae conversatione demonstrent, sicut dignitas exigit ordinis clericorum* (283) Et adjunxit: *Quod si moniti ab episcopis suie, infra quadraginta dies, non obtemperaverint, omnibus ecclesiasticis beneficiis, eorumdem pontificum auctoritate priventur. Episcopi vero si præfixam pænam irrogare neglexerint, quia inferiorum culpas ad nullos magis referenda sunt, quam ad desides, negligentesque rectores, tamdiu ab officio pontificali abstineant, donec pænam* 236 *a nobis constitutam clericis sibi subjectis imponant* (284). Et lex quidem haec sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum: præceptum est vitæ, et disciplinæ. Sed illud, quod crebro in libro legere possumus, operi mancipatum, raro videmus. Multiplicantur sane in hoc miserabili tempore nostro præcepti hujus transgressores, sed statuta eis pena non infligitur. Quotidie superfluitatem in vestibus eorum et in honestam videmus varietatem colorum, enormi interveniente fissura tam anteriores, quam posteriora nudari. Quid de tonsura dicemus? usque ad ipsos humeros in quibusdam capilli dependent. Quod rasum in summitate capitis gestatur, modicam admodum latitudinem tenet. Num ut tales apparent, dignitas exigit ordinis eorum? sed pro eis id forsitan agit, quod beatus Augustinus clericis, in eorum Regula dicit: *ut videlicet non affectent vestibus placere, sed moribus.* Certe non pro eis agit hoc; quia nequaquam Paulo contrarius Augustinus, qui ait: *Providentes bona, non tantum eoram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus* (II Cor. viii, 12). Qui et nobis præcipit, ut *sine offensione simus Judæis, et gentibus, et omni Ecclesie Dei.* Hi autem intuentum, in his offendunt asperatum, quorum forma esse deberent et exemplum. Vel forte cum in omnibus aliis, quæ ad eos pertinent, Canonici sint, solummodo in his putari possint sæculares: ut, quod ego aliquando putavi impossibile, jam sciam [al. scirem], quia impossibile non est? Ego certe aestimare nullatenus possum, quin apparere in ueste, et tonsura inordinate erubescerent, si in universis aliis, quæ spectant ad eos, Regulares essent: habitus siquidem exterior morum in se multoties indicium profert. Sed cum haec ita sint, nescio si pontifices negligentes, desiderantes sint rectores, ad quales Dominus papa inferiorum dicit culpas, specialiter esse referendas. Hoc autem scio, quod nec qui hujusmodi sunt clerici, ecclesiasticis, eorum auctoritate, beneficiis, in nostris partibus, privantur; nec ab officio pontificali propter hanc desidiam, atque negligentiam ipsi suspenduntur.

(282) Vide S. BERN. de *Consid.* lib. iii sub fin.

(283) Decretum Eugenii de clericis.

A Certe nec hoc scio, si eos ipsi saltem monent ut se emendent. Sed de illis sinamus modo, ne videamur os nostrum ponere in cœlum, si tamen in cœlum.

IV. Loquamur de habitu nostro, quos ut ab eis discernat vulgus, Canonicos quoque Regulares appellat. Quibus incumbit non modo in habitu, sed et in cunctis, quæ conversatio expedit religiosa, tanto sublimius eos excedere, quanto differentius, præ illis, nomen hæreditavimus. Quod si de habitu agere volumus, sciamus debere nos non mollem, et pretiosum, sed asperum, et humilem amare vestitum. Mollibus non fuisse vestitum beatum Joannem, Dominus, in Evangelio asseruit (Luc. vii, 25). Ipse quoque summus Pastor Ecclesie, se:nis etiam vestem interdixit pretiosam (I Tim. ii, 6). Quod autem B inter nos luxus vestium reperiri non debeat, ipse quoque Dominus evidenter manifestat in eo, quod mollibus vestitos dicat eos esse, qui in domibus regum sunt (Matth. xi, 8). Non enim terreno alicui, sed cœlesti Regi militamus. Idecirco nostra, sicut scitis, consuetudo est, non lineis, nisi solis femoribus uti. Sed nec stamineis ad carnem apud nos quemquam indui laudabile est: nisi forte, cum interveniente causa rationabili, prælatorum hoc licentia, ex dispensatione, ad tempus indulget. Absit tamen, ut reprehendendos putemus viros religiosos, qui talibus vestibus induuntur: aut ut nos super illos tumide efferreramus, quasi eis in hoc sanctiores simus. Neque enim sic ad utilitatem legentium nostra exponimus, ut aliena eis supponamus. Nam cum tñius fidei fundamento universi sanctæ Ecclesie filii innitantur, non easdem tamen in sanctitate exterioris conversationis consuetudines omnes sequuntur. Ipsa quoque sponsa, et casta regina est, quam astare dicit sanctus David a dextris Regis eximii; qui et speciosus forma præ filiis hominum est (Psal. XLIV, 3): cuius reginæ cum vestitus deauratus sit, ipsa quoque circumdata est varietate; quia alius sic, et alius sic. Unitas nihilominus in ea, dicente sponsa in amoris Cantico, quod una est columba sua (Cant. vi, 8): ut unum sortiantur diversis temporibus laborantes denarium in vinea, quamvis in domo Patris mansiones multæ sunt (Joan. XIV, 2).

V. Absit, fratres, a nobis, absit semel, et iterum, D et semper, et ubique longe sit a nobis hoc detestabile malum, ut aliquas ordinatas cujusquam religiosæ domini consuetudines in aliquo vituperare præsumamus. Quidquid animabus utile, uno, vel alio modo mater virtutum discreto cum 237 intentione pia, vel cum rigore tenet, vel cum dispensatione relaxat, devote amplectamur et humiliiter approbemus. Non solum autem; sed et omnes, qui habitu sunt religionis induti, nobis meliores, et sanctiores deputemus: etiamsi ad illum, quem nos, vel in habitu, vel in victu, seu certe in aliqua exteriori conversatione, tenemus rigorem, eos pertinere non videmus. Unum quippe summum bonum

(284) Decretum Eugenii de clericis.

est, a quo cuncta alia bona emanant, utpote fons sufficiens, et indeficiens: qui nec augeri potest, quia immensus; nec minui, quoniam est æternus, a quo universa cætera flumina fluunt. Et licet illud, quod nos agimus bonum, non agunt, aliud certe agunt, quod illo longe melius fortasse est, quod nos agimus. Quod si illud forte agunt, quod nos agimus; sed alio fortassis modo, loco, vel tempore forsitan aptiore, quam nos; et meliore agunt, quam nos. Religiosa ergo, et bona est omnis uniuscujusque Ecclesiæ ordinata consuetudo. Ab eis vero, qui eam tenere debitores non sunt, nullatenus debet reprehendi, sed cum summa reverentia honorari. Ab eis quoque qui se vinculo professionis ei tenenda obligavere, sollicite et perseveranter debet observari, nisi necessitas expostulaverit, eam per ipsius discretionem, cui dispensatio credita est, vel omnino dimitti; aut pro alia mutari; vel certe ad tempus intermitti. Ecce verbi gratia, ut pauca de multis ad medium proferamus, quidam Canonici carnibus in refectorio, et foris in itinere vescuntur. Nos vero carnibus vescendi in refectorio, consuetudinem non habemus, nisi ex ægritudine debilitati, post ægritudinem resiliendi fuerimus. Et licet dicat Apostolus: *Bonum est homini non manducare carnem* (*Rom. xiv. 21*), absit tamen ut per hoc, super eos nos extollamus; quia nec illi nos de obstinatione, vel abusione reprehendere debent. Salubris namque Apostoli super his sententia est: *Is qui manducat, non manducantem non spernat; et qui non manducat, manducantem non judicet* (*ibid.*, 3).

V. Sic et illi superpellicia pene ubique circumserunt, nos vero in divine solummodo ministerio eis indui solemus. Benefaciunt illi: quia multum decet ordinem clericalem lineum hoc indumentum. Nec malefacere nos arbitramur, qui specialem quandam honestatem et munditiam divinis, ea induendo, obsequiis reservamus. Unde generaliter apud nos statutum est, ut omnes, qui altari ministrant, nunquam ibi sine superpelliciis, vel albis apparent: nec aliquis, præsente conventu, nisi superpellicio, vel alba indutus, superiores gradus altaris præsumat ascendere. Ad communicandum quoque, vel infirmum ungendum, sacerdotes, et ministri superpelliciis induuntur. Divino itaque cultui superpellicia deputamus. Cuius peracto obsequio ea exuimus: quia jucundius nonnunquam, et gratius poterit repeti, quod ad tempus contingit intermitti. Non solum autem; sed ex indumenti novitate, singularem innuimus habendam nobis, in obsequio cultus divini, non solum corporis, sed et animæ munditiem, et honestatem. Quia et Levitæ quandam lineis, in ipsa solemnitate sacrificiorum, tunicis induebantur: qua peracta, eis exui solebant (*Levit. viii. 13*). In Ezechiele quoque legimus, dixisse Dominum: quod sacerdotes, et Levitæ filii Sadoch accident ad eum, ut ministrarent ei, et ipsi stabunt in conspectu ejus, ut offerant ei adipem, et sanguinem (*Ezech. xliv. 15*). Et post pauca adjunxit: Cum ingressi fuerint portas atrii interioris, vestibus lineis

A induentur: nec ascendet super eos, quodcumque laneum, quando ministrant in portis atrii interioris, et intrinsecus (*ibid. 17*). Et post pauca: Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis, in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophylacio sanctuarii, et vestient se vestimentis aliis, et non sanctificabunt populum in vestibus suis (*ibid. 19*). Et longe superius: Reponent vestimenta sua, in quibus ministrant quia sancta sunt, vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum (*Ezech. xlvi. 14*).

VII. Nos itaque tunicis lineis, quæ superpellicia vulgo appellantur, extrinsecus induimur, quæ profecto, cum egredimur ad populum, exuere solemus: significantes, per hoc debere nos esse tempore orationis (quando videlicet, clauso ostio, oramus in cubiculo Patrem nostrum) non solum honestiores, et mundiores in habitu hominis exterioris, sed et splendidiores, et subtiliores, in intellectu hominis interioris. Quid est enim quod de sacerdotibus, et Levitis filiis Sadoch præcipitur, ut vestibus lineis, cum ingressi fuerint portas atrii interioris, induantur, et non ascendat super eos quodcumque laneum, **238** nisi quod nos, qui ex Dei gratia ejus dona percepimus, qui et sacrum ejus donum sumus, quique ad divinum sumus cultum assumpti; qui denique ejus, qui veraciter justus est, imo qui ipsa summa Justitia est, sumus filii per adoptionem, cogitationibus debemus subtilibus circumdari, nec quodcumque quod quasi grossum est, per hebetudinem in mente meditari, cum introitum quodammodo patriæ celestis, per purum et desæcatum desiderium super nos elevati, in sancta contemplatione incipimus ingredi. Quæ profecto vestimenta reponimus, cum ad populum procedimus; quia diu nos manere in eodem mentis vigore, et rigore, in quo, in privata, et secreta coram Deo oratione sumus, nec turbæ popularis strepitus, nec ipse infirmitatis nostræ permittit defectus. Nec tamen, ut jam diximus, eos reprehendimus, qui passim superpellicia pro causa honestatis, et munditiae circumserunt; sicut nee eos vituperandos ob hoc, in aliquo putamus, imo multum laudandos asserimus, qui cappas nigras induunt: cum nos quoque albis soleamus vestiri.

VIII. Sed quid de vestibus istis exterioribus hæc loquimur cum universi, qui veræ religionis conversationem exercent, nuptiali charitatis ueste induantur, licet foris hominibus in varietate exteriorum indumentorum videantur? *Habe charitatem, et fac quidquid vis*, ait beatus Augustinus. Simile autem huic sententiæ quod alias dixit: *Habe charitatem et quocunque volueris induere vestimento*. O quam pretiosum, quamque speciosum est vestimentum Dominus Jesus, quo sancti induuntur! quia nec sancti essent, si eo induti non essent. Nam Apostolica ad Romanos exhortatio est, hunc habens modum: *Induimi Dominum Jesum Christum* (*Rom. xxi. 14*). Est quoque justitia indumentum valde bonum, de quo Psalmista ipsum Dominum allögans, Sa-

cerdotes, inquit, tui inauantur justitiam (Psal. cxxxii, 9). Quam bona etiam, et subtilia, quam splendida, et sancta illa sunt indumenta interiora, super quibus, voce exhortatoria, quosdam conveniens Paulus, ait : *Vos sicut electi Dei, sancti, et dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam induite : supportantes invicem, et donantes vobis metipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Sicut Dominus donavit vobis, ita et vos.* Super omnia autem hæc, charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis (Col. iii, 12-14). Hæc fortassis indumenta sunt sancta nostri Aaron, et filiorum ejus : virtutum videlicet spiritualium insignia, quibus amictus fuit ille homo, qui dicitur Jesus, qui et prædestinatus est Filius Dei, in virtute (Rom. i, 4), quibus et induuntur electi illius. Nam ipse nobis faciens est a Deo justitia (I Cor. i, 30). Et beatus Job dicit : *Justitia induit sum, et vestivi me quasi vestimento* (Job xxix, 14). Horum vestimentorum, si vultis accipere, in sancto Jacob, pater caligans-franciantem sensit, quando ipsius delectatus suavitate in hac vocem prorupit : *Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni* (Gen. xxvii, 27). Et bene pleni, quia de ejus plenitudine nos omnes accepimus (Joan. i, 16). Hæc etiam indumenta sacerdotii novi, quæ nullus habere dignus est, nisi exuto veteri homine cum actibus suis, qui et corruptitur secundum desideria erroris, novum jam induere didicit, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis (Ephes. iv, 24). Qui hæc indumenta non habet, vere monachus vel canonicus non est.

IX. Cæterum quia recordamur nos dixisse, quod habitus noster aliquid figuret, expeditis et exspectatis ut quedam vobis, de hujus, quem circumserimus, candidi habitus significatione loquamur. Non audemus fraudare vos a desiderio vestro. Quod si et hic insipientes fuerimus, sciant lectores nostri, quod vos cogitis nos. Solet, sicut ipsi quam frequenter audistis, in candore vestis notari fulgor sanctæ conversationis, solet nihilominus et solemnitas futuræ felicitatis. Ibi meritum, hic autem præmium est. Et utробique exsultatio, quam etiam in nonnullis locis candor exprimere solet. Sed in spe, quæ est in merito : quæ vero in præmio, erit in re. Nam si de candidis agitur vestibus, quibus nunc induuntur in merito sancti, dicit in Apocalypsi Angelo Laodiceæ Ecclesiæ : *Testis fidelis, et veraz, qui est principium creaturaræ Dei* (Apoc. iii, 14), *Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples sis* (ibid. 18). Quod quidem aliud non est, nisi quod exercendo æquitatem justitiae, claritatem acquirere nobis deheamus sapientiæ, juxta illud viri sapientis : *Concupisti sapientiam? serva mandata, et Deus eam præbebit tibi* (Eccli. i, 33). Hoc est dicere: Desiderasti aurum? eme tibi, et habebis illud. Et bene dicitur, 229 ut locuples sis; quia tunc solum veræ divitiae acquiruntur, cum illa, quæ desursum est, sapientia possidetur; sed cum hæc interius fulget in mente, oportet nimirum, ut sanctitatis

A etiam claritas splendeat in opere. Unde et hic adiungitur : *Et vestimentis albis induaris* (Apoc. ii, 18). Vestimenta alba, opera sunt sanctitatis venustate candidata. Quibus profecto si vestiti non fuerimus, horribili, utpote virtutibus penitus vacui, nuditate sordebitus : hic quia tunc, quod summopere præcavendum jubetur, *apparebit confusio nuditatis nostræ* (Apoc. iii, 18). In eodem quoque libro, paulo inferius legitur quod erant *viginti quatuor seniores circumamicti vestimentis albis* (Apoc. iv, 4) : pro eo, quod quicunque, vel sub Veteri Testamento duodecim sunt patriarcharum fide insigniti, vel sub Novo, duodecim sunt apostolorum doctriniis imbuti, bonorum operum candore fulgescant.

X. Si vero de illis queritis vestibus candidis, quibus decorabuntur electi, in claritate futuræ remuneracionis, legite quod in eadem Apocalypsi angelo Sardis Ecclesiæ dicitur : *Qui vicerit, vestietur vestimentis albis* (Apoc. iii, 5). Vestimentorum alborum ornatus victoriæ succedet : quia prior temporaliter illa est ; hæc autem posterior. Et fructus quidem iste : *Mila vero causa est : Qui vicerit*, inquit. Quid vicerit? qui vicerit seipsum, mundum, diabolum, tria hæc; ipse utique restietur vestibus albis. Quibus albis vestimentis? Utique sui ipsius immortalitate, et incorruptione; bona, et jucunda concivium societate; beata denique et beatificante ipsius omnipotentis Dei visione. Nam hæc vestimenta sunt, et vestimenta quidem alba. Et prima certe vestimenta accipere dignus eris, si nunc te ipsum vincis. Te ipsum quippe tunc plene possidebis, nihilque in te grave tibi et contrarium, nec contra te in aliquo rebellans habebis, si modo rigidam cervicosæ voluntatis tue pravitatem frangens, in executione mandatorum Altissimi, seniorum eam jussionibus sine murmure, et mora supponas, et membra tua, quæ sunt super terram, cum vitiis, et concupiscentiis mortificans (Col. iii, 5), ad utilitatem bonæ operationis ea extendas. Cum autem sic corruptibile tuum induerit incorruptionem, et mortale tuum induerit immortalitatem (I Cor xv, 53), indueris aliis vestimentis gloriæ tuæ, quæ quidem ad consortium spirituum angelorum et hominum pertinent beatorum, quibus conjungeris et inhaerabis in æternum.

XI. Et ad hoc nimirum consortium et jucundum sublimiter tunc pertinges, si mundum et ea quæ mundi sunt pleno mentis despectu nunc conculcas : ut dum in præsenti, ad (Job xxxix, 6) instar illius onagri, quem Dominus dimisit liberum, multitudinem civitatis contemnis, ad illam quoque supernam Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cuius participatio ejus in id ipsum (Psal. cxxi, 3), descendere dignus judiceris. Jam quid de illis dicemus vestimentis albis, quibus induemur in eo, quod claritate perfruemur divinæ visionis; et ut ea simus digni accipere, qua nos asserimus Victoria indigere? Hæc non inepte dico, ut opinor, albis nos induendos vestimentis eo quod ibi perfruemur visione nostri-

Redemptoris. Sanctus namque in Apocalysi sua Joannes, de civibus illis beatis, *in conspectu*, inquit, *Agni amicti stolis albis* (*Apoc. vii, 9*). Neque enim dignum est, eos apparere in conspectu ejus, non in albis, quando *lætificabit eos in gaudio cum rultu suo* (*Psal. xx, 7*) : et gaudio quidem æterno iuxta id quod Deus promisit : *Videbo, inquit, vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis* (*Joan. xvi, 22*). Si autem de victoria queritur aliquis, qua pertingitur ad vestimenta hæc, ipsa est, qua sancti principem mundi hujus, ejus viriliter suggestionibus resistendo, in virtute Dei protesternunt : ut dum eos nunc de hoste humani generis mirabiliter facit triumphare, ad se tunc videndum, qui Conditor, et Redemptor est ejusdem humani generis, eos feliciter dignetur perducere : qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.

SERMO IV.

De duplice significacione candidæ vestis : et de quatuor locis, in quibus requievit corpus Domini Iesu, mystice quatuor perfectionis gradibus correspondentibus : de apparitione angelica in resurrectione Dominica, et mysterio transfigurationis.

240 SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Solliciti sumus de merito in via, et præmio in patria : in quo utrumque consistat. — 2. Utrumque in ueste candida adumbratur, tam meritum justitiae, quam præmium gloriae. — 3. In resurrectione ac ascensione Domini non absque mysterio apparuisse angelos in vestibus albis. — 4. Quatuor receptacula corporis Dominicæ, uterus Virgineus, præsepe, patibulum, monumentum. Duo priora signanter expensa. — 5. Quibusnam sit Dominus Jesus in crucis patibulo, et quibus sit quasi in monumento. — 6. Dictis quatuor locis correspondent quatuor gradus religiosæ perfectionis. — 7. Quies monumenti Dominicæ, quæ perficitur in anima, variis emblematis internæ ac perfectæ quietis figuratur. — 8. Locorum singulorum insignis est sanctimonia : in monumento singularis est prærogativa, securitas, quietes, delectatio, fructus. — 9. Ibi apparel angelus, juvenis sedens a dextris, et in albis : quo triplex contemplatio theoricæ expressa : per juvenem signatur vita novitas, cui facit secretum a curis exterioribus. — 10. Sedere a dextris est requiescere in spe beata electionis : uti a sinistris, pertinere ad massam reprobationis. — 11. Duo angeli, unus ad caput, alter ad pedes, docent divinitatem et humanitatem Christi, cuius pedes sunt vita et doctrina. Quod testimonium præsentiae ejus : et de albis vestibus, lætitiae internæ sybolo. — 12. In Petro, Jacobo, Joanne testibus transfigurationis ratio, affectio, intentio comites contemplationis expressi. Quid si transfigurari Dominum et quæ vestimenta ejus sorrida et alba. — 13. Parænesis ad significationem candidæ vestis exterioris exprimendam in habitu cordis.

I. Duo nobis, dilectissimi fratres, quandiu in præsentis exsilio cæcitate sumus, studiosissime pensanda sunt ; et cum omni mentis diligentia, nostris oculis jugiter opponenda. Unum est meritum sanctitatis : alterum vero præmium felicitatis. Unum modo in via est ; alterum vero in fine, sed sine fine in patria erit. Illud nobis viriliter exercendum est : ad hoc vero desideranter nobis suspirandum est. Utrumque simul cogitationi nostre debet inesse, quia

A primum quidem causa secundi, secundum quoque fructus est primi. Porro meritum, quod in isto loco possumus, in duabus consistit : relictione videlicet vitiorum, et exercitio virtutum. Salubris namque Psalmistæ exhortatio est : *Diverte a malo, et fac bonum* (*Psalm. xxxiii, 15*). Et sanctum Jeremiam constituit Deus super gentes, et regna, ut erellat, et destruet, et adficiet, et plantet (*Jer. 1, 40*). Ibi quidem nos venia mundat ; hic autem nos gratia ditat ; quia et illa auferit a nobis quod malum est : hæc vero nobis consert quod bonum est. Simili modo et præmium in duabus consistit ; quia post labores vitæ presentis et ærumnas, evadent electi supplicia pœnæ et percipient gaudia gloriae. Nec illa, nec ista ullo unquam sine claudenda ; quin tam illa quam ista æterna erunt. Tunc quoque ab æterna damnatione erunt erepti et in illo beato grege numerati : ut impleatur illa dulcissima promissio Salvatoris nostri, que talis est : *Ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam* (*Joan. iii, 16*).

II. Utrumque autem hoc, de quo loquimur, tam meritum videlicet sanctitatis, quod in præsenti exercemus, quam præmium beatitudinis, ad quod suspiramus, in candore habitus nostri notamus. Idque sacræ Scripturæ testimoniis et auctoritate nos posse confirmare putamus. Si enim de candore vestium agitur, quibus in merito nos indui debeamus, admonet nos Ecclesiastes : *Ut omni tempore sint vestimenta nostra candida* (*Ecclesiastes ix, 8*) : id est, membra corporis nostri a carnalibus contagis munda. Vel si hoc melius vobis, seu congruentius videtur, opera, in quibus exterius induiti apparemus, fulgore justitiae sint splendida. Et quod alia vice, ad confirmandam hanc sententiam, in medium deduximus, Laodicæ Ecclesiæ angelus communetur, ut vestibus albis induatur : hoc est : ut sanctis Religiosis conversationis actibus decoretur. Si super illo quoque aliquis sciscitari voluerit vestium candore, quibus in præmio nos induendos speramus, stare vidit sanctus Joannes beatos illos supernæ patriæ cives : *In conspectu Agni, amictos stolis albis* (*Apoc. vii, 9*). Et infra, in apertione quinti sigilli, datas asserit *animabus sanctorum singulas stolas albas* (*Apoc. vi, 11*). Sed et angelo Sardis Ecclesiæ dicitur : quod, *Qui non inquinaverunt vestimenta sua, ambulabunt in albis* (*Apoc. iii, 4*). In qua nimurum promissione nobis innuitur quod de candore ad candorem transituri sumus, de merito ad præmium : ut confidenter possimus sperare, nos induendos in futuro albis gloriae, si in præsenti induerimus albis justitiae.

III. Hæc dicenti venit mihi in mentem, quod tam in resurrectione, quam **241** in ascensione Domini angeli in albis apparuerunt. Venit quoque et illud, quod cum transfiguratus esset in monte, *facta sunt vestimenta ejus alba, quasi nix* (*Matth. xvii, 2*). Et ecce magnum sacramentum, fratres mei. Rogo, pulchritus ; vos orando, nos autem meditando ; tam vos

quoque, quam nos pie et humiliter quærendo, quid sibi velint hæc. Quid igitur de his sacra historia refert? *Introeuntes in monumentum* (*Marc.* xvi, 5), haud dubium, quin sanctæ mulieres, viderunt *Jurenum sedentem in dextris cooperatum stola candida* (*Joan.* xx, 11, 12). Et item: *inclinavit se, scilicet Maria, et prospexit in monumentum, et vidit duos angelos in albis sedentes: unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu* (*ibid.* 12). Hæc de resurrectione. De ascensione quoque legitis: *Cumque intuerentur in celum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis* (*Act.* r, 10). De eo autem, quod tertio loco posuimus, in Matthæo scriptum habetis: *quod resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba, quasi nix* (*Math.* xvii, 2). Singula hæc spiritualium mysteriorum profunditate grava sunt. Aderit ex more pie, et humiliiter pulsantibus nobis clavis David, qui aperit, et nemo claudit, claudit, et nemo aperit (*Apoc.* iii, 7): mysterii hujus nobis clausa reserare dignetur: positum erat in monumento corpus Jesu, quod profecto sacratissimum receptaculum, sedulis, ut scitis, officiis sanctæ mulieres, et albis induiti angeli excubii frequentabant.

IV. Porro ex occasione hujus loci, invitatur quærere diligentia nostra, ubi alias positum fuerit sanctissimum corpus illud. Et occurunt nobis *congestum uterus Virginis, angus'ia præsepis, patibulum crucis, tria hæc loca*. Quartus vero, de quo modo agimus, et cuius occasione tria hæc contigimus, monumentum ipsius est. In his quatuor locis lego suisse corpus Jesu. Nam in utero conceptum, in præsepio reclinatum, in cruce affixum, in monumento sepultum fuit. Si dicere debeo, ut mibi videatur, quid ego putem sciendum super his, adhuc hodie quibusdam est Dominus Jesus in utero, quibusdam in præsepio, quibusdam in patibulo, quibusdam vero in monumento. Et cum singula hæc sacratissima propter id quod intra se continebant, loca sint, de sole quoque monumento legimus, quod in eo albis induiti angeli visi sunt. Quo attinent, vel quid sibi volunt universa hæc? ingreditur angelus ad Mariam, interna inspiratio ad animam. Ipso nuntiante concepit Jesum, et hæc ipsa infundente, salubre suscepit affectum. Nam Jesu Salvator dicitur. Siquidem sunt aliqui verbum Dei secum ubique circumferentes, quæque ad salutem pertinentia (erudente eos unctione, quæ docet de omnibus) didicerunt, nequaquam oblivioni segniter tradunt; sed fixa in corde jugi apud se ruminatione recondunt. Istis Jesus in utero est, quibus verbum Dei assidue in memoria est. Sunt autem alii, qui sub communi omnium Magistro et Domino mansueti effecti et inites, loris disciplinæ ligati, ad sanctæ Religionis præsepe morantur; et vario, quod eis apponitur, sanctarum Scripturarum ac instructionum pabulo nutriuntur. Istis Dominus Jesus in præsepio est, qui fidelium juventorum suorum cibus et refectio est. Sunt ve:o quidam, qui tenaciter Conditoris sui di-

A lectioni agglutinati sunt, ut ipsos, per amoris ei compagem unitos, *Neque mors, neque vita, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia possit separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro* (*Rom.* viii, 38, 39).

V. Interdum quoque, non solum universa, quæ mundi sunt; sed super id etiam, quod ipsi sunt, in quodam apud se perfectionis culmine evecti sunt: ut levissimum deputent, quidquid pro Deo durissimum, ac dirissimum sustinent. Non solum autem; sed etiam usque adeo totos se in cruce charitatis extensos exhibentes: ut gloriantes in tribulationibus, *omne gaudium existimat*, cum duras pro Christo angustias sufferunt, et in *tentationes varias incidunt* (*Jac.* i, 2). Seipsis quippe in tantum, in ipso divini amoris summo superiores effecti sunt: ut se longe a se, et sub se prospiciant, atque nullo modo se tolerare quidem sentiant, quidquid pro Deo tolerant. Et istis Dominus Jesus in patibulo crucis est, qui in cruce charitatis, ab universis, quæ in imo sunt, elevati, et extenti, atque sine macula, et ruga gloriiosi effecti, pro summa habent dulcedine amara quæque pro Christo tolerare. Sed sunt adhuc alii, ab omni penitus visibiliu[m] appetitu mortificati, et toto mentis annisu solis invisibilibus intenti: nihil magis in præsentibus desiderant, quam ut ab universo tumultu mundiali, qui forinsecus strepit, in interioribus **242** se abscondant. Cunctis quidem mundi hujus divitiis et deliciis sanctæ et sanctissimæ quietis suæ secretum præponunt: et non solum humana contubernia, sed et præ dulcedine nimia, ipsa quoque interdum, ut sic loquamur, angelica fastidire solent alloquia. Istis, de quibus loquimur, Dominus Jesus quasi in monumento est, qui spiritualis dulcedinis suavitate illecti, ab humanæ conversationis publico, in repositionis intimæ occulto se includunt.

VI. Illis itaque, quos primo loco posuimus, in utero portatur, a quibus ruminatione assidua verbum Dei in memoria, per internæ inspirationis unctionem infusum, circumfertur. Illis vero, quos secundo, in præsepi quodam modo pannis involutus, a virginе Maria reclinatur, qui in Religiose conversationis exercitio edomit, ac mansueti, ac diversis institutionibus formati, a matre gratia, collocantur. Illis quoque, quos tertio, quasi in patibulo crucis elevatur, qui super omne, quod sub sole est, permiscibus sinceri amoris pennis evecti, dura quæque pro Christi nomine pati gloriantur. In monumento illis utique est, qui sepositis perturbationibus cunctis, clauso ostio orant Patrem in cubiculo mentis, intra se, ac supra se, latentes in abscondito internæ suæ quietis.

VII. Hujus autem secretum monumenti, ad illum patris protoplasti soporem referri potest; quem cum Deus in eum immisisset, sensit festim nimirum, et aliud ex ipso esse, quod regeretur muliebre;

aliud vero, quod regeret virile. Potest et ad arcam A Noe: in qua a periculis diluvii carnalis, et sœcularis absconditur, ut non cum hoc mundo damnetur. Potest nihilominus et ad somnum sancti Jacob: cui, dum supposito capiti suo lapide, suaviter intendit, scalam a terra pertingentem usque ad cœlos, ascensumque angelorum per eam aspergit et descensum, ipsumque Dominum eidem scalæ innixum. Quod utique adhuc hodie fit, cum perfectus quilibet mundi malitiam fugiens, quod est iram Esau declinare, in vita præsentis itinere, mente Christo inhærens, ab omni penitus occupatione exteriorum sollicitudinum cessando, in pace in idipsum dormit et requiescit. In qua profecto pace, eo purius, quo quietius spirituali conspicatur intuitu charitatis scalam, quam et ad ima dimittit compassio erga proximum, et ad summa erigit devotio erga Deum. Intuetur etiam purificato mentis oculo vita prædicatores, per eam et in ea ascendentes et descendentes super Filium hominis: ipsumque, cui tam in ascendendo, quam in descendendo famulantur, et ad subvenientum promptum, et ad remunerandum paratum. Hujus quoque, in quo nobis dulce videtur loquendo immorari, monumenti secretum suave, et suavitatem secretam per illum accipere possumus loculum, in quo post mortem positus est sanctus Joseph. Dicit siquidem sacra historia et verax: quod *mortuus est centum et decem annorum, et conditus aromatibus repositus est in loculo in Ægypto* (Gen. L, 25). Centum et decem annorum ætas ipsa est probabilium morum maturitas: in centenaria vita perfectione et Decalogi consistsens observatione. Mori vero ab appetitu visibili, per vitalem quamdam extincionem mentis, mortificari est. Aromatibus condiri, virtutum est odoramentis componi. In Ægypto vero in loculum reponi, est quamdui præsentis exsilii exercitias durat, in interno mentis secreto abscondi. Et notate, quæso, ordinem perfectionis istius. Primo tantæ ætatis describitur fuisse sanctus Joseph, deinde mortuus, et sic aromatibus conditus: novissime vero dicitur de eo, quod in loculo erat repositus. Hoc esse puto, quod *ingressurum asserit sanctum Job quidam amicorum ejus, quasi in abundantia sepulcrum, sicut insertur acervus tritici in tempore suo* (Job v, 26). In tali itaque ætate, perfectio Religiosæ conversationis, in morte illius, contemptus vitæ præsentis designatur; porro in condimento aromatum, spiritualium compositio virtutum; repositio mortui in loculo, suavissima quies et quietissima suavitas ejus, qui plene extinctus est mundo, in intimo mentis secreto. Ad quod profecto mentis secretum, cum oyium, quem pascit, gregem minat sanctus Moyses, magnam in monte visionem videt; quia tunc nimirum ad sublime quid videndum in contemplationis summitate pertingis, cum innocuam cogitationum simplicium collectionem, quas verbo Dei nutrit, ad insula perditoris secreti: quod est Moysem gregem ad interiora minare decretum (Exod. III, 1).

VIII. Si igitur perfecte tibi patet, quid mysterii salutaris continet desertum Moysi, quid loculus Joseph, quid dormitio Jacob, quid area Noe, quid **243** denique immissus sopor in Adam, poteris et consequenter intelligere, quid perfectæ innuat quietis, seu quietæ perfectionis monumentum Domini, quod quartum esse locum diximus, in quo, sacro id nobis reserante Evangelio, positum legimus sacratissimum corpus illius. Et quidem sacratissimus locus uterus matris Virginis, nec ejus sanctitatis prærogativam humanus aliquis comprehendit intellectus. Sacratus et ille, in quo, pannis involutus, Deus infans est reclinatus. Sic et sanctum est patibulum crucis, in quo pro ovibus suis Paster ille summe bonus dedit animam suam. Verumtamen cum ingenti singula loca hæc sanctitate præminent, nullum eorum legitur angelus in albis visitasse. Nam ingressum fuisse angelum Gabrielem ad Virginem evangelista dicit; sed quod albis vestitus fuerit, non dicit. Et quod videtur ad præsepe spectare, apparuisse pastoribus angelos legimus, et licet cum claritate lucis, non tamen in albis. Et cum factus esset in agonia, et prolixius oraret Sacerdos ille magnus, et in proximo hostia futurus; quando et factus est sudor ejus, sicut guttae sanguinis, decurrentis in terram (Lvc. xxii, 43), apparuit ei, prout potestis legentes agnoscere, angelus confortans eum: non tamen in albis eum legitus fuisse vestitum. Apparuit quoque ad monumentum angelus, isque in albis: ut per hoc nimirum, locum hunc ab aliis, quæ modo compendiōe tetigimus, prærogativa aliqua discrepare sentiamus. Et quid in albis, nisi prærogativa spiritualis accipitur exultationis? et hæc specialiter secreto Dominici congruit monumenti. Magnum siquidem bonum, verbo ad fœcunditatem recordationis impleri; verbo ad sanctitatem Religionis institui; verbo etiam ad robur fortitudinis inniti. Cæterum præcellens, et eximium, ad solemnitatem animi quieti, et tranquilli, verbo ad jucunditatem frui. O impleri, o institui, o inniti, o frui! impleri ad fœcunditatem, institui ad sanctitatem, inniti ad securitatem, frui ad jucunditatem. Quod ultimo loco posui cæteris tribus speciosius, pretiosius, quietius, securius, dulcius, delectabilius, et suavius est.

IX. Et hoc pertinet ad monumentum, in quo viderunt angelum sanctæ mulieres stola candida coopertum. Non solum angelum, sed et duos Maria vidit angelos, albis indutos. Viderunt et apostoli in ascensione Domini duos in albis vestibus viros. Sed et ipse Dominus in transfiguratione sua, in vestimentis albis legitur apparuisse. Ego puto, salvo profundiore, et congruentiore sensu, qui sacratioribus, et subtilioribus intellectibus, administrante unctione illa, quæ docet de omnibus, patet in his, de quibus modo breviter tetigimus, ubi et alba visa fuisse vestimenta legimus, triplex genus contemplationis theoretæ nos posse notare. Viderunt, ait evangelista, jurem sedentem in dextris, cooperatum

stola candida (Joan. xx, 11). O novitas mentis! o tranquillitas! o spes! o exultatio et novitas quidem firma, tranquillitas secreta, spes certa, exultatio sincera! Si quidem in juvene novitas notatur spiritualis; in sedente, serenitas quietis; in dextris, confidentia spei; in albis vero, sinceritas exultationis. Nam angelus iste, ipse est inspiratio interna: quæ talis hic describitur apparere, quam facere animam solet, cui se sui infusione indulget. Apparet juvenis; apparet et sedens; apparet quoque in dextris; apparet denique in albis. Sancta profecta anima, quæ apud se, et intra se in defecato suo latet, et pausat secreto, novitati spirituali quotidiani insistit incrementis; et ne ad ea veterascens aliquem propositi sui defectum incurrit, modis omnibus, quibus potest, elaborat. Congruentior vero ad negotium istud, et efficacior modulus, quies est illius. Nam qui se per illicita, in curis exterioribus, desideria dispergi, et diffluere permittit, fracto statim spiritualis propositi robore, nimis periculose in niente senescit. Hinc *cudem suam aruisse, et contractam fuisse (Job vii, 5)*, sanctus Job conquestus est. Et ne ad senectutem hanc vergat, vel hanc ariditatem incurrat, *Onager ille, quem dimisi Dominus liberum, cui et dedit in solitudine domum, circumspicere dicitur montes passuæ sue, et virentia quæque percurrere (Job xxxix, 5)*. Sanctus quoque Gregorius de quibusdam dicit, qui Conditori suo in secretiore vita placuerunt, ut pote qui in hoc, de quo loquimur, sese monumenti latibulo clauerunt: qui ne per humanos actus a novitate mentis veterascerent, eos omnipotens Deus hujus mundi laboribus noluit occupari. Quid? nonne in verbis istis apparet nobis ad monumentum angelus, juvenis, et sedens?

X. Sed sedet in dextris, in quibus felix eorum notatur, et exprimitur universitas, 244 quos per propositum vocatos sanctos, præscivit omnipotens Pater, et clemens, misericors, et justus: *Et prædestinarit conformes fieri imaginis Filii sui (Rom. viii, 29)*. Nam sinistra pars creature rationalis, reprobata; dextera ejusdem pars, electa. A dextris quippe, et a sinistris assistere exercitum cœli, propheta ridit, qui per inendacii spiritum, decipendum Achab (*III Reg. xxii, 19*) prævidit. In reprobatione namque sua, justa, sed occulta, quasi a sinistris incomprehensibilis, et irreprehensibilis, atque *terribilis in consiliis super filios hominum Deus (Psal. lxxv, 5)*, habet Synagogam illam reproborum, et perditionis massam; stipulam utique sciam, æternis incendiis preparatam. Ipsa est generatio illa prava, atque perversa, et dominus exasperans. Generatio, quæ non direxit cor suum, nec est creditus cum Deo spiritus ejus. Populus stultus, et insipiens, cuius non est Dominus Deus ejus (*Psal. lxxvii, 8, 9*). In electione vero pia a dextris habet Pater ille misericordiarum, et Deus totius consolationis sanctam Ecclesiam eorum, quos ad vitam præordinavit æternam: quos et benedixit omni bo-

A *nedictione spirituali in cœlestibus, in Christo; sicut elegit eos ante mundi constitutionem, ut sint sancti, et immaculati in conspectu ejus, in charitate (Ephes. i, 3, 4)*. Haec est illa *beata gens, cuius est Dominus Deus ejus: populus, quem elegit in hereditatem sibi (Psal. xxxii, 12)*; quos et voluntarie genuit verbo veritatis suæ, ut sint initium aliquid creature ejus (*Jac. i, 18*). In his dextris angelus sedet, dum animæ puræ datur inspiratio interna requiescere in spe. Sperat se anima pia, in hac requie sua inconcussa, pertinere ad gregem illum, cui complacuit Patri dare regnum. Tali, fratres mei, tantaque novitati, quieti, spei, non potest non inesse magna multitudo, multaque magnitudo gaudii: quia sedens in dextris, juvenis apparuit in albis. Audite, queso, qualiter ista exponit Psalmista: *Lætatus sum, inquit, in his, quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus (Psal. cxxi, 1)*: uimirum ubi apparet sibi innuat angelum in albis, qui sedet in dextris.

XI. Et quid in duobus accipimus angelis, qui et ipsi apparent in albis, unus ad caput et unus ad pedes? forte duplex per eos eruditio notatur, quæ nobis per unctionem, quæ docet de omnibus, infunditur. Unum de capite nos docet divinitatis; alterum vero eruditionis genus, de pedibus humanitatis. Et qui pedes isti? vita, et doctrina. Ipse quippe Propheta dictus est: *Potens in opere, et sermone (Luc. xxiv, 19)*. Scriptum et de illo est: quia *capit facere, et docere (Act. 1, 1)*. His duobus pedibus, ambulavit in regione nostra: mundo exhibens sua opera ad exemplum, et verba ad documentum. Et quanta lætitiat exultatio animam, cum modo interna quiete sua, representat sibi sublimia divinitatis Christi; modo vero ima humanitatis illius. Haec ideo dico, quia unus ex angelis istis sedet ad caput, et unus ad pedes, uterque vero in albis. Post haec vero nobis contuendum est, quod relicturus corporaliter discipulos Dominus, hujusmodi cum eis promissionis verba haluit: *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Iudea, et Samaria (Act. 1, 8)*. Utique promissio bona: quæ cum adiupletur, Spiritus sanctus datur, et accipitur. Et hoc vobis signum praesentiae ejus. Perhibetur testimonium Christo; perhibetur autem sic: regnat pax in corde: confessio in ore, custodia in opere: ut prima ad dilectionem, secunda ad ædificationem, tertia vero sit ad sollicitudinem. Nam pacis sonat visionem Jerusalem; Iudea confessionem; et Samaria custodiā. Et haec usque ad ultimum terræ: quia qui perseveraverit usque in finem, *hic salvus erit (Math. x, 22)*. Usque ad ultimum terræ: ut tunica sanctus Joseph induatur talari (*Gen. xxxvii, 23*): et pro filiis, holocausti oblationi insistat beatus Job cunctis diebus (*Job 1, 5*). Verum quia loquente dilecto, ille dilectus declinat, et transit: *Cum haec dixisset, eleveratus est (Act. 1, 9)*. Ascendit siquidem super Cherubim, et relat su-

*per pennis ventorum (Psal. xvii, 11). Et nubes suscepit eum ab oculis eorum (Act. 1, 9) : quia posuit tenebras latibulum suum (Psal. xvii, 12). Cum loquitur, elevatur, et a nube suscipitur, ab oculis eorum : quia vocem, inquit, dilecti mei audivi ; ut ille declinaverat, et transierat (Cant. v, 6). Cumque intuereretur in cælum euntem illum (Act. 1, 10) : piis videlicet internorum desideriorum adspectibus prosequerentur in occultis suis se recipientem : ecce duo viri adstiterunt juxta illos (ibid.). Et vox Psalmistæ est hoc modo loquentis : Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolaciones tuæ lœticaverunt animam meam (Psal. xciii, 19). Hæ consolations sunt viri, juxta illos assistentes. Adstiterunt, inquit, in vestibus albis (Act. 1, 10) : quia consolaciones tuæ, lœticarerunt, ait, animam meam (Psal. xciii, 19). Albis siquidem vestibus induiti fuerant, pro eo, quod animam lœticabant. Ut enim non semel diximus, per candorem vestium, spirituale gaudium est exprimendum. Et quomodo lœticabant ? **245** Viri Galilæi, quid statis adspicientes in cælum ? (Act. 1, 11.) Consolatoria, ni fallor, hæc interrogatio est. Ut autem sciat, quod ita sit : audite quod subjungit : *Hic Jesus qui assumptus est a vobis in cælum : sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum* (ibid.). Nimirum lœticant, dum eum venturum evangelizant. Nam hæc promissio ejus : *Veniam ad vos, et gaudebit cor vestrum* (Joan. xvi, 22). Sed quid est, quod sic eum venturum asserunt ; quemadmodum eum ascendere viderunt ? nam videntibus illis elevatus est. Quid est hoc, quod non tantum de ejus elevatione, sed et de eorum visione, sacra vigilanter Scriptura mentionem facit ? profecto duplè non mereretur spiritum Elisæus, nisi vide-ret, quando a Deo tolleretur Elias. Et quia vidit, a voluntate labiorum suorum fraudatus non est. Quod enim petuit, accepit. Scitis, fratres dilectissimi, quo præludia ista tendunt. Loquimur namque expertis, cito percurrentes, et breviter attingentes, festinantes ad quædam, quæ adhuc perstringenda sunt : et sermo urget ad finem.*

XII. Scitis, quia bona valde, et almodum necessaria humanæ animæ sunt, ratio clara, affectio pura, intentio recta. Tria hæc sublimis, et secretæ in nobis culmina contemplationis attingunt. Nam *assumpsit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem : et duxit eos in montem excelsum seorsum* (Matth. xvii, 1). Petrus agnoscens, Jacobus supplantor, Jean-nes in quo est gratia. Et rationis quidem est agnoscere ; affectionis vero est, quod illicitum in anima est, supplantare : quia ejus esse solet, cum ordinata fuerit, *Reprobare malum et eligere bonum* (Isa. vii, 15) : sicut rationis est, inter verum discernere, et falsum. Et magnum hoc, in homine, utrumque divinæ gratiæ indicium est. Sed tunc quidem maximum est, cum ad nihilum in interna intentione se extendit, quod distortum est. *Beatus, ut ait Scriptura, qui in sapientia morabitur* (Eccl. xiv, 22) : ipsa

A pertinet ad agnitionem, quæ refertur ad Petrum ; Et in justitia meditabitur : ipsa spectat ad supplantationem, quæ notatur per Jacobum. Sed sibi valde necessarium ad beatitudinem, ut in sensu cogitet circumspictionem Dei (ibid.) : quod proprio donum est gratiæ, quæ exprimitur per Joannem. Cum igitur, auxiliante Domino, ad sublime pertingit contemplationis secretum, et secretam ejus sublimitatem, ratio ejus id solum eligens, quod verum est ; affectio, illud tantum approbans, quod bonum est : intentio ad hoc solum se extendens, quod rectum est : nimirum assumit Jesus Petrum, et Jacobum, et Joannem, et dicit eos in montem excelsum seorsum (Matth. xvii, 1). Sequitur : *Et transfiguratus est ante eos* (ibid.). Quid est Christum transfigurari ? utique quod sit splendor, et figura substantiæ Patris, portansque omnia verbo virtutis suæ (Heb. 1, 3), ipso revelante, ostendi. Toties quippe se transfigurat, quoties nobis eductis ab intuitu formæ servilis, claritatem divinæ, quæ in eo fulget, naturæ videre per speculum in æmigate concedit. Unde et alba apparent vestimenta ejus. Non alia unquam habuit indumenta, quam alba ? Utique. Nam in Zacharia propheta legitis, quod *Iesus induitus erat vestibus sordidis* (Zach. iii, 3). Considerate circumcisionem ejus, baptismum, jejuniū, esuriem, tentationes, sitim, satiationem, fletum, alapas, colaphos, sputa, flagella, irrisiones, crucem, clavos, lanceam, vulnera, mortem, sepulturam : et in his intuentes eum, non poteritis diffiseri vestibus sordibus indutum, Sed auferente vestimenta sordida ab eo, et induite eum mutatoria (Zach., 1, 4). Repræsentate eum vestram mentis oculis unum eumdemque cum Patre ac sancto utriusque Spiritu Domini cæcos illuminantem, infirmos sanantem, mortuosque suscitantem, multaque alia, quæ ad divinam in eo pertinent naturam : et alba ejus videbitis esse indumenta. Sed appareat tibi in hac ejus transfiguratione Moyses, et Elias : ut nihil de incomprehensibili ejus natura temere affirmare præsumas, nisi quod auctoritatibus legalibus, et propheticis affirmare possis. Sonat in hac ejus transfiguratione vox Patris, testimonium de Filio perhibentis. Sed cadunt tunc in faciem discipuli : quia ad illam summam, nostra nullatenus sufficit, vel ratio veritatem, vel affectio charitatem, vel intentio æquitatem. Sed ut paterna vox in monte auditur, quadraginta sex prosternuntur : quia, cum Elias auræ tenuis sibilum audit, vultum pallio operit (III Reg. xix, 12) : et cum fit vox super firmamentum, quod imminet capiti animalium, stant, et submittunt alas suas (Ezech. i, 25). Eo, fratres, tendunt omnia hæc, ut sciatis, quid per candidas vestes in Scriptura sacra accipere possitis.

XIII. Ostendimus jam, idque sacri eloquii auctoritate roboravimus : denotare nos posse in albis, exsultationem tam futuræ felicitatis, quam præsentis sanctitatis. Ad utriusque vero habendum appetitum, **246** vester vos habitus invitat, ut unam jam beatis, ad alteram autem suspiratis. Unam quoque

in exercitio, alteram in desiderio. Unam, qua nunc in labore meremur; alteram, qua tunc in requie remuneramur. Intuentes igitur habitum vestrum, studete m^{odo} indui albis justitiae, ut in futuro mereamini cooperiri albis gloriae. Indu:mini candidis cogitationum, morum et operum vestimentis, qui in corpore quidem estis candidi amicti indumentis; ut digni quoque habeamini albis operiri aeternalis felicitatis. Sic dilectissimi fratres mei, tripartito eritis insigniti candore: primo in significatione; secundo in conversatione; tertio vero in renumeratione; praestante Domino nostro Iesu Christo, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Amen.

SERMO V.

De verbis professionis Præmonstratensium. De oblatione, et sui ipsius traditione Ecclesie, in qua Deo servitur. De typica oblatione SS. Abel, et Isaac. De spe mercedis aeternæ, et sacrilega sui usurpatione.

SYNOPSIS SERMONIS.—1. Forma professionis religiosæ apud Præmonstratenses fieri solite. Vota Deo reddenda; ac primum de sui oblatione et traditione ad exemplum Mediatoris nostri Dei. — 2. Typus oblationis sui in S. Abel signatus, Deo super omnia placere volentis affectione pura, et in intentione recta. — 3. Ut dilectum illum suum Isaac quis offerat in holocaustum, igne amoris in aera cordis: quod recte non sit, nisi prius itinere ad terram viventium instituto. — 4. Patria illa: nunc tenetur in spe, ad quam jugiter meditando, et affectuose desiderando pergitur: ac ne labor deterreat merces magna invitat. — 5. In Issach ir expressa merces laboris inter terminos accubante, et requiem vidente quod esset bona, atque adeo supponente humeros ad portandum. — 6. Quem non satis movent præmia, trahant exemplo: quibus Christi Domini nullum præstantius aut eminentius, qui ipse mons est sacrificio destinatus, et nobis in exemplum monstratus et datus. — 7. Offerens seipsum, nihil sibi reliquit reliquum; nec absque sacrilegio quidquam sibi vindicet. — 8. Oblatio sui facta Ecclesiae, id est, congregationi et superioribus prompta obsequia postulat, et torpore in ablegat. — 9. Urias Hethaeus exemplo est viris Religiosis in laborando communia proprii anteponere. — 40. Alter stimulus a Simone Machalæo ad non præcendum siti ab eo qui sius non est. — 11. Renuntiationis sui ipsius, ac virtutum exemplar ad quod se componat, est Christus Dominus.

I. Expetit, charissimi, et quidem cum aviditate magna, et exspectat, nec sine spe curiosa, curiositas vestra ut de verbis professionis vestræ, aliquid tractemus. Ipsa est, cuius nos diximus vinculo ligatos, ac votis, quæ distinxerunt labia nostra (*Psal. vi, 14*), adstrictos. Et quidem vinculum ejus, vinculum forte: quod absque detimento salutis, temere non vallet dissolvi. Cujus profecto hæc verba sunt: *Ego frater, N. Offerens trado meipsum Ecclesiae sanctæ Genitricis Dei Mariae, Sanctique illius; et promitto conversionem morum meorum, et stabilitatem in loco, secundum Evangelium Christi, et secundum apostolicam institutionem, et secundum Canonicas Regulam beati Augustini. Promitto etiam obedientiam usque ad mortem in Christo Domino, N. prefatæ Ecclesie Patri, et successoribus ejus: quos pars sa-*

A prior congregatis elegerit. Haec vestra promissa sunt, fratres mei. Haec vota, quæ distinxerunt labia vestra. Et promissa quidem magna, vota præcelsa. Nec sanius dari vobis consilium potest quam ut totis ea viribus implere studeatis. Porro sententia est sancti David super his, hunc habens modum: *Vovete, et reddite Domino Deo restro* (*Psal. lxxv, 12*). Quicunque igitur est, qui vovit hæc, acceleret, et discurrat, et reddere totis viribus sollicitus sit. *Alligatus, quippe est verbis oris sui, et propriis captus sermonibus* (*Prov. lxix, 2*). Haec itaque promissio ejus: *Ego frater N. offerens trado meipsum*. Plura legis, frater mi, apud illum antiquum populum Dei genera fuisse oblationum; sed nullum penitus huic comparandum, ne dicam, præponendum, in quo tradis te ipsum. Ipsum etenim Filium Dei in hoc excellenter imitatus es. De quo sanctus Paulus: *Qui dilexit, inquit, me, et tradidit semetipsum pro me* (*Gal. ii, 20*); propheta quoque Isaías: *Tradidit, inquit, in mortem animam suam* (*Isa. lv, 12*). Non solum autem in tradendo, sed offerendo, ipsum, de quo loquimur, imitatus es Dei, hominumque Mediatores. De quo apud eundem Apostolum ita legis: *Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum 247 semetipsum obtulit immaculatum Deo* (*Hebr. ix, 14*). Offerens, aisti, trado me ipsum. O oblatio, o traditio! Oblatio accepta, traditio perfecta. Offerens namque tradidisti, non dico aliquid tuum, sed te ipsum.

C II. Sic offerentem, et tradentem, sanctus in ipso mundi exordio signavit Abel, de quo ita legis: *Respxit Deus ad Abel, et ad munera ejus* (*Gen. iv, 4*). Abel luctum sonat, et te, qui vitæ præsentis exsiliū luges, designat. Ad te respicit Dominus: quia a te despiciunt mundus. Respicit et ad munera tua. Quænam illa? oblatio, et utique traditio tui ipsius. Ipsi sunt primogenita gregis Abel; ipsa et adipes eorum. Quid per hunc accipimus gregem, nisi simplicium in viro sancto cogitationum collectionem? Quid esse putamus, quod in hoc grege primo dignatur, nisi ipsam affectionem, quæ de cogitatione nascitur? nam ipsæ intentiones adipes sunt. Merito ad hæc munera tua respicit Dominus, qui per illa totis viribus ei placere studies; et per affectionem cogitationis tuæ defecatam, et per intentionem rectam. Respicit et ad te, qui in cunctis internis motibus cogitationum tuarum nil in affectu amplectaris impurum, et in hoc amore sincero illum solum, et expertis testem, et exspectas remuneratorem: ut sic de primogenitis tui gregis offerens, et de adipibus eorum offeras, et tradas te ipsum.

D III. Accipe et aliud quiddam, quod hujus oblationis, et traditionis tui ipsius exprimit insigne. Factus est aliquando hujuscemodi sermo a Domino ad Abraham: *Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in terram visionis: atque offer eum ibi in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi* (*Gen. xxii, 2*). Tu iste Abraham: quia sicut iste Pater multarum gentium nomine, sic et tu

cogitationum, opere et veritate. Est autem filius tuus Isaac; quia in gaudio interno, quod de beatæ spei exspectatione procedit, totus fructus spiritualis consistit. Et quia supremum, in illa interna genitura tua, et quodammodo singularem præcordiale gaudium istud obtinet locum, et quasi specialem quemdam a te erga se extorquet affectum, iste nimurum Isaac, et unigenitus tuus, et a te est dilectus. Sed tunc solummodo et Deo est acceptum, et semper gernæ beatitudinis præmio dignum, cum et a Deo esse certissime scitur, et pro Deo, tam in effectu externo, quam in affectu interno exercetur. Scito proinde illud et ab ipso esse, *a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum descendit* (Jac. 1, 17); et pro ipso nihilominus exercendum; qui hoc solum remunerare tenetur, quod pro se pure factum intuetur. Ideo tolle hunc, de quo loquimur, filium tuum unigenitum, quem diligis Isaac, atque offer eum Domino. Et offer eum in holocaustum, ut offeras, et tradas te ipsum. Supposito igne amoris, incende totum in ara cordis; quia unum idemque juxta hunc sensum est, et Isaac offerre in holocaustum, et offerre ac tradere te ipsum. Sed antequam in holocaustum filium offeras, necessarium tibi, ut ad terram visionis vadas. Sic enim se habet ipse ordo verborum, quæ Dominicum continent præceptum, qui talis est: *Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, et vade in terram visionis; atque offer eum in holocaustum super unum montium quem monstravero tibi* (Gen. xxii, 2). Et quæ hac terra visionis, nisi illa, quam Psalmista viventium appellat? nam ipsa est, in qua se credit videre bona Domini (Psalm. xxvi, 3). Nisi enim visionis eam terram sciret, videre se in ea non crederet. In hac terra, regem in decore suo, videbunt oculi beatorum, et *videbunt eum, sicuti est* (I Joan. iii, 2). Manifestabit quippe eis non se, sed seipsum. Igitur terra viventium, terra videntium est. Ibi vivitur, et ibi videtur. Hic terra morientium, et ideo videntium non est. Ubi enim mors est, visio esse non potest. *Ego inquit, vivo, et vos vivetis* (Joan. xiv, 19). Itaque futurum est, ut vivamus: utique sic nihilominus futurum est ut videamus. *Videbimus eum, sicuti est*, ait sanctus Joannes. *Ego non vivimus, sed vivemus: nec videmus, sed vi lebimus.*

IV. Et cur hoc, nisi quia in illa adhuc terra non sumus? In ea, inquam, non sumus in re; sumus autem in spe. Nam adhuc non modo in corpore, sed fortassis in vineulis Paulus erat, quando de se, suisque concubis dicebat: *Qui nos conresuscitavit, et consedere fecit in cœlestibus* (Eph. ii, 6). Ibi videbile et in illo qui jam resuscitatus est, et in cœlestibus sedet in re, resuscitatum, et sedere se videt in spe. Hinc magnus ille Pater habitasse legitur ad puto, cuius nomen est viventis, et videntis (Gen. xvi, 14). Ibi quoque idem est videre, quod vivere: vivere, quod videre. Sane vita videns, et visio vivens. Apud locum illum, habitat perfectus quilibet in spe; juxta illa Apostoli: *Nostra conversatio in*

A *cœlis est* (Phil. iii, 20). Vade et tu ad hanc terram visionis; terram, quam pollicetur adhuc **248** hodie Dominus filii Israel. Ipsa est, quæ *lacte manat, et melle* (Exod. iii, 17): beatitudo superefluens corporis et animæ. Ad hanc modo terram meditando ibis, et desiderando. Cogitatio quippe et aviditas pedes sunt, quibus itur in eam. *Stantes erant, ait sanctus David, pedes nostri in atrii tuis Jerusalem* (Psalm. cxxi, 2); et item ipsum Dominum alloquens: *Statuisti, inquit, in loco spatiose pedes meos* (Psalm. xxx, 9). Pro eo, ni fallor, quod in latitudine illius superiore patriæ, ac terra viventium pariter, et videntium, ubi pax vera et perennis videtur: cogitatione, sanctus ac perfectus quilibet, et aviditate demoratur: *Expectans beatam spem, et adventum gloriae magni Dei* (Tit. ii, 13). Vade, inquam, tu hoc modo ad terram hanc. Vade ad eam, et vide eam, et certe idem est ire ad eam et videre eam. Illo quippe se permovens, et extendens, et ardens affectus spiritualis, quidam tuus est et oculus et incessus. Nam ubi mens habet affectum, illo suum et erigit visum, et dirigit gressum. *Vade ad terram hanc visionis, et offer Isaac in holocaustum* (Gen. xxii, 2), religans ibi primitias spiritus tui, totum te ipsum, ut sic loquar, offerens ibi. Immolans volui dicere, et sensus idem est: siquidem immolare, offerre est. Et bene prius jubetur pius pater ad terram visionis ire, et tunc demum filium offerre, ut ad spiritualem aggregandam perfectionem merces invitet, si forte labor deterret. Quis enim ad offerendum holocaustum piger erit, cum ad hanc terram visionis ierit? Tu autem si ad hanc terram visionis non ambulasti, unde tibi accidit, quod te ipsum offerens tradidisti? Nonne prius in Evangelio thesaurum Dominus assérit inventum, et tunc abiisse inventorem, et vendidisse omnia, ut emeret eum? (Matth. xiii, 44.) Insipiens namque foret, si sua omnia in pretium redigeret, cum nequid quod emere vellet, videret. Sic et tu, ni fallor, nec offerres, nec traderes te ipsum, nisi prius agnosceres quod tibi pro hac oblatione et traditione dabitur præmium. *Veni, sequere me* (Marc. x, 44), ait cuidam Dominus? sed præmisit, *habetis thesaurum in celo* (*ibid.*), volens utique, ut prius iret ad terram visionis, et sic immolare Isaac filium suum.

D **V.** Hæc dicent venit mihi in mentem, quod sanctus Jacob de Issachar filio suo dicit: *Issachar assenus fortis, accubans inter terminos. Videlicet et in requie, quod esset bona, et terram, quod optima: et suppeditum humerum suum ad portandum* (Gen. xl ix, 13). Quis Issachar iste fortis, quem tibi interveniente mortificatione ab illicitis, consert Dominus? Spiritualis est gratiae profectus. Est enim gratia pro gratia; et dum viriliter te contines ab illicitis, mercede quoque in perceptione uberioris gratiae, ipso largiente, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum descendit, ditari mereris. Nam Issachar mercedem sonat; et matris sua Lætitia binc, in ejus ortu, verba sunt, *Reddidit mihi Dominus mercedem: quia dedi ancillam meam viro meo* (Gen. xxx, 18).

Quis vir iste, nisi Christus, qui legitimus sponsus est animæ? nam ancilla ejus caro est, quæ uti ancilla dominæ, sic spiritui debet subjacere. Hæc ancilla tunc viro datur, cum ad imperium Christi, a suis caro desiderii illicitis mortificatur. Quod dum sit, eidem Læ Dominus mercedem reddit. Et quæ ei merces redditur? certe Issachar nascitur; gratia videlicet in mente spiritualis profectus exoritur. De quo Issachar dicit sanctus Jacob, quod asinus pariter et fortis est. Nimirum mansuetus et robustus incedens; apparel quoque pro loco, et tempore, et inter prospera humiliis, et inter adversa securus. Qui etiam habitat inter terminos: hæc pene ima deserens, et ad illa pene summa pertingens. Horum vix extrema tangit; illorum vero initia gustat: illorum initia in quibusdam suis primitiis: horum extrema in quibusdam suis reliquiis: ut inter utrorumque terminos habitans, sic ista admittat ad usum necessitatis, ut illa retineat ad fructum jucunditatis. Hic vidit requiem, quod esset bona; et terram, quod optima. Hæc terra visionis est: est et quietis. Nihil ibi obscurum, quia visio ibi; nihil ibi laboriosum, quia ibi quies. Et terra quidem optima, requies bona. Tranquillitas per requiem, stabilitas accipitur per terram. Sed hanc requiem et terram videns, supposuit humerum suum ad portandum: ut conspecta diligenter æternitatis mercede, voluntarie et prompte, ardenter et perseveranter se præpararet ad subeundum gravamen laboris. Et prius Issachar iste terram et requiem vidit; et post ad portandum humerum suum supposuit, ut simili modo prius in terram visionis Abraham iret, et tunc denum Isaac offerret. In spe quidem hujus requiei, et terræ hujus acquirendæ, tu offerens tradidisti te ipsum. Idcirco non cunctatus es, offerre, et tradere te ipsum: quia sic speras sempiternum cœlorum te posse accipere regnum: ut jucundum sibi deputet, et leve, tam 249 Issachar humerum suum supponere ad portandum, cum requiem vidit bonam et terram optimam, quam Abram in holocaustum offerre Isaac filium suum, cum ad terram vadit visionis.

VI. Quod si forte invitare non sufficiunt premia, attrahant saltem exempla. Inter quæ nullum efficacius est, quam illud: quod nobis ostendit primogenitus ille mortuorum. Mediator ille Dei, et hominum, Deus, et homo, Dominus noster Jesus Christus. Hic est ille unus montium, super quem jubetur Abram, offerre filium suum. Nam pro nobis passus est, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus (*I Pet. ii, 21*). Montes quoque sanctitatis eminentia eximii electi ejus sunt; quorum nimirum unus ipse est, longe eis superior existens: *Tanto melior eis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit (Heb. i, 4)*. Unus eorum est, quia primus eorum. Unde et quidam valde sublimis mons, ait: *Ante me factus est; quia prior me erat (Joan. i, 15)*. Unus eorum est, quia mons Domini in vertice montium ipse est (*Mich. iv, 1*). Super hunc montem obtulisti, mi frater, et tradi-

disti te ipsum, cum in oblatione, et traditione tui ipius habens exemplum: ut non arbitreris indignum, jam te debere agere pro eo, quod ipsum vides excellenter egisse pro te. *Quem monstravero tibi*. Nobis a Patre monstratus est, qui nobis ab eo in exemplum datus est. Magnus quippe nimis factus est, et implevit omnem terram: ut juxta quod Ecclesiastes dicit: *Oculi sapientis in capite ejus (Eccl. ii, 14)*; et similitudo sit hominis in animalibus sanctis (*Ezech. i, 5*).

VII. Dixisti itaque in ipso initio professionis tue: *Offerens trado me ipsum Ecclesiae Dei*. Et quare non simpliciter te, sed cum quodam nescio quo additamento, te ipsum? Num hæc præterire nostra diligentia debet? Mihi quoque videtur, si tamen id tibi non displicet, dum audio te obtulisse, et tradidisse, non quidem simpliciter te, sed te ipsum: nihil quod tales, tibi dimisisse, nihil de te tibi retinuisse. In hoc namque verbo tanta expressione prolati, quædam quodammodo, ut sic loquar, notari se cogit universitas tui. Unde necesse ut sciens te obtulisse, et tradidisse te ipsum, scias et consequenter nihil penitus te, de te, exceperis. Sciens igitur, te Ecclesiae Dei te ipsum obtulisse, et tradidisse in omni, quod es; in omni, quod scis; in omni, quod potes, eidem te Ecclesiae ad omnem utilitatem et ad omnem fidelitatem, pro tempore et loco, pro mensura et modo, pro causa et negotio, pro persona et facto debitorem agnoscere. Hoc est enim Ecclesiae prefatæ te ipsum obtulisse et tradidisse; deinceps non solum quidquid boni habes; sed etiam quidquid boni es, quidquid boni scis, quidquid potes, eidem te debere Ecclesiae impendere. In quantum vero ei, post promissionem istam, ad necessitatem, aut utilitatem forte tuam, tuum vel scire, vel esse, vel posse admis, in tantum et temetipsum tollis. Sed nimis parum dixi: in tantum quod suum est, rapis, dicere debui. Nimirum id jam non tuum, sed suum est. Nam tuum esse desiit, quod obtulisti, et tradidisti; et ejus esse incœpit, cui illud obtulisti et tradidisti. Vide ne vel furari, vel auferre velie, quod a te oblatum et traditum est: ne ut sacrilegus judiceris. Nonne cum hæc verba protulisti, caput super altare posuisti, et chartam, in qua scripta erant, super altare obtulisti et oblatam in eo dimisisti? Nonne sacrilegium committitur, cum aliquid de sacro vel furto, vel rapina etiam non sacrum afferatur? Quanto magis cum etiam sacrum de sacro? et quidem sacrum quid est anima tua, quæ ad Conditoris sui imaginem, et similitudinem est creata. Est quoque et corpus tuum, si tamen peccati non fuerit dominio subjectum, juxta salubrem illam Pauli admonitionem: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus; sed neque exhibeatis membra vestra, arma iniquitatis peccato (Rom. vi, 3)*. Utrumque obtulisti, et tradidisti Ecclesiae: neutrum debes ex tunc in proprium rsum illicite vindicare. Sed melius est, ut super his Judicem constitua te ipsum. Si videres aliquem,

qui quod jam offerendo, et tradendo, coram multis testibus, super altare posuerat, in proprium vel oculum, vel publice vindicaret, qualis in oculis tuis appareret? Nonne invasor, et sacrilegus? tu es ille vir, qui fecisti hanc rem: si te ipsum, quem obtulisti et tradidisti, et a quo, te offerendo et tradendo alienasti, iterum tibi illicite vindicasti, et usurpatione sacrilega in proprium rapuisti. Eadem te ligat sententia, quia et par inquinat culpa. Quidquid boni scis in corde, quidquid boni potes in corpore, quidquid boni denique es, in utroque, obtulisti Ecclesiæ et tradidisti; quando te ipsum offensus tradidisti, tradens obtulisti.

VIII. Sed quæ Ecclesia ista, cuius es; ex quo ei a te tu ipse oblatus et traditus **250** es? Utique religiosus virorum sanctorum, quos coram video, cœtus in unum redactus; sanctificante et regente uno spiritu, cuius sub summo capite universorum electorium, caput est prælatus: in quo, sub eodem capite, tu quoque sanum et decorum ac utile membrum es: huic te Ecclesiæ obtulisti et tradidisti, ut te tibi renuntiato, suus ex tunc, in omni quod es, quod scis, quod potes, existas. Si igitur hoc te modo Ecclesiæ huic obtulisti et tradidisti, et non quidem te, sed te ipsum: cur munus tuum auferens, modo fraudulenter, modo vero negligenter, modo denique violenter tuum ei esse admisis, scire et posse? Quod in sæculo dudum pro sæculo facere solebas, modo vel omittere ex toto etiam jussus non formidas; nonnunquam vero postulatus non erubescis, aut certe non sine granli murmure admittis. Nunc quoque multoties non es, quod dudum semper eras. Non esse potes modo, nec scis, quod tunc poteras et sciebas? Ex quo enim religionis habitu indutus es, illud tangere plerunque perhorrescit anima tua, quod antea libenter consueveras amplecti. Nescio unde sit, quod modo pene semper ægrotas, qui prius nunquam sanus non eras. Jubetur tibi, ut scribas, et ad excusandas excusationes in peccatis (*Psal. CXL*, 4), oculorum tuorum virus hebet, caput dolet, et pro eo quod curvatur, stringitur pectus. Stare ad psalmodiam, debilitas tibiarum et pedum infirmitas non permittit. Jussus pro Ecclesia tua stare, in causa illa confessim nescis loqui: ex quo enim tecum super hoc agitur, impeditioris et tardioris linguae es: non solum autem; sed et ad aggrediendum quod communiter exercetur a cunctis, invalidus es. Panem, laborantibus aliis, comedis otiosus; et cum apes alias ingredientes et egredientes atque intrinsecus strenue operantes, ad communem sollicitum diligentia labore, ut fucus tu in interioribus torpes: piger ad laborem, ad requiem promptus, ad mensam prius, ultimus vero ad opus manuum.

IX. O virum egregium et strenuum militem, illustrem et per cuncta certe laudabilem: Uriam dico, qui probrum duxit laborantibus sociis indulgere quieti! Sciens quidem, eos occupari, assimilari eis voluit, vel in non quiescendo, quibus in la-

A borando non potuit. Sane jesus a rege, ut iret domum, pedesque lavaret: oblatum recipere solum indecorum plane et ignominiosum æstimavit. Denique conventus a rege super hoc, respondit: *Arca Dei, et Israel, et Juda habitant in papilionibus, et dominus meus Joab, et servi domini mei super faciem terræ manent, et ego ingrediar domum meam, ut comedam, et bibam, et dormiam cum uxore mea?* (*II Reg. II, 11.*) Quod perfecto negando subjunxit: *Per salutem tuam, et per salutem animæ tuæ non faciam rem hanc* (*ibid. 12.*) Audi strenuitatem viri non quæ sua sunt querentis, sed quæ aliorum. Utique vir illustris communia propriis, non propria communibus anteponere paratus. Verumtamen quod, queso, servis domini sui inde emolumenatum, quod ipse, ut in ea emederet et Liberet et dormiret, domum suam ingredi recusavit? Non ideo minor eorum labor, quia non admisit requiem istam; sed laudis sue fuit augmentum quod saltem non quiescit, dum laborare cum eis non licet. Hunc itaque, de quo loquor, in exemplum tibi propone, o piger, illustrem Uriam, ut aliis laborantibus marcescere ignavia erubescas. Si autem queris, quid sit, aliis laborantibus, marcescere ignavia, paucis accipe. Aliis operi manuum utiliter et hilariter insistentibus, sibilare te super digitos tuos; aliis vigilantibus, te stertere; aliis denique piis sanctæ Religionis exercitiis insistentibus, manum tenere contractam in manu ac modis aliis opus subire simulatum; cum justa necessitas et evidens occasio te desideret, per ignaviam marcescere, et in quodam pigritiæ teterrimæ nihilum te inanescere. At non Urias: qui non tristis esse non potuit, quando a labore communi revocatus est; latus quoque admodum fuit, quando remissus est. A quo labore evocari multum ei displicuit: domi vero remanere ignominiam æstimavit: gloriam vero et ipsam non modicam ad eundem laborem redire.

X. Accipe et virum alium utilitatibus se communibus dedentem. In primo legis Machabæorum libro, audiente Simone, postquam captus fuit frater suus Jonathas, quod *Congregavit Triphon exercitum copiosum, ut veniret in terram Juda, et atterret eam, et vidente eo quia in tremore populus est et timore; ascendit Hierosolymam, et congregavit populum, et exhortans, dixit: Vos scitis, quanta ego, et fratres mei, et domus Patris mei fecimus pro iugib; et pro sanctis prælia; et angustias quales vidimus. Ilorum gratia perierunt fratres* **251** *mèi omnes propter Israel, et relictus sum ego solus. Et nunc non mihi contingat parcere animæ meæ, in omni tempore tribulationis; non enim melior sum fratribus meis.* Vir illustris viros illustres fratres suos ad inmemoriam duxit: eosque sibi in exemplum propoenens, ad subeundum laborem pro utilitate communi, seipsum invitavit: in omni tempore tribulationis parcere animæ sue recusavit. Sic et tu noli parcere animæ tuæ, ut communi consulas necessitatibus, sciens te obtulisse ac tradidisse te ipsum Ecclesiæ Dei:

ut deinceps ipsa, de eo, quod ei obtulisti, et tradisti, faciat libere, quod sibi utile perspexerit, et tu in nullo penitus ei contradicas. Plenum quippe, ac perfectum ipse tibi silentium imposuisti, ex quo te ipsum offerens et tradens funditus quidquid es, quidquid scis, quidquid potes, et a te alienasti et ei contulisti. Noli ergo, ut jam saepe tibi dixi, auferre quod alienum est: ne ut raptor et invasor, et merito quidem, judiceris. Non solum autem, sed ut sacrilegus, quia sacrum probaris auferre de sacro.

XI. Revocavimus tibi paulo superius ad memoriam, præcellens illud et eximium, quod tibi hac in parte Dei Filius ostendit exemplum: de quo dicit Apostolus, quod tradidit semet ipsum (Gal. ii, 26). De quo nihilominus propheta dicit: quod tradidit in mortem animam suam (Isai. lxxii 12). Vide igitur, quia in hac traditione nihil sibi de se retinuit; nihil penitus vindicavit. Cum gladiis et fustibus captus est, ligatus, adductus, judicatus, damnatus, colaphizatus, alapas passus, flagellis cæsus, sputis illitus, chlamide coccinea induitus, spinis coronatus, in veste alba contemptus, opprobriis saturatus, cruci affixus, morti addictus. Intuere, quæso, membris sanctissimis in patibulo distentum, et agnosce, quia tradens in mortem animam suam, totum se impedit, nec de se quidquam exceptit. Per hanc si quidem semitam vade post illum, si venire cupis ad illum per patientiam currens, propositum tibi certamen aspiciens ad illum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta. Simili modo et tu, proposita tibi libertate illa, ad quam promoveri te speras in futuro, noli a tuis executere cervicibus jugum gloriose servitutis: quod voluntate tibi spontanea imposuisti, quando te ipsum huic Ecclesiae Dei tradendo obtulisti et offerendo tradisti, ad illam tunc provehendus feliciter, qui hanc modo portas perseveranter, adjuvante Domino nostro Iesu Christo, qui est cum Patre et Spiritu sancto Deus benedictus in sæcula. Amen.

SERMO VI.

De promissione conversionis morum, et de his quæ ad eamdem faciunt. De integra, et mutila oblatione. De decoro, ac indecoro conversationis religiosæ, fugienda detractione, et de adulatio[n]e, et de moral[itate] Magorum donatione.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Oblatio mutila, cui deest auris obedientiæ vel cauda perseverantiæ, immunda est ex corruptione luxuriæ, atque tumore superbie. — 2. In viro Religioso sui oblatio internam et morum conversio externam ordinat compositionem. — 3. Qui mores suos convertit, circa se nihil admittit reprehensibile: erga Superiores obedientianam promptam, erga consodal[es] obsequium exhibet devotum. — 4. Morum conversio requirit præterea internam animi novitatem, quæ externa vestium mutatione figuratur. — 5. Ad perversos et distortos quorundam mores digressio, qui sub habitu Religioso conversionem morum mentiuntur. — 6. Dyscolos ejusmodi et turbulentos manet acris censura supplicii. — 7. Morum elegantia recte paradiso malorum punicorum assimilatur. — 8. In malo pu-

nico unita pacis et dilectionis commendata, sive nihil Deo placitum esse demonstratur. — 9. In hoc spirituali paradiso, mala punica unitate, emissiones morum compositionem, fructus peccatorum intentionem rectam in operibus designant. — 10. Ritus et abstinentia Nazaræorum prælusit huic morum conversioni: vinum pravum est distractio et adulatio per porros et cucumeres, per fel draconem et venenum aspidum expressum. — 11. Ab hac damnabili uva exprimitur exemplum nefariae operationis, et acetum fraudulentæ, a quibus abstinet Nazaræus. — 12. Sui oblatio, est animæ et corporis per mystica Magorum munera exposita: redire per aliam viam contra Herodis consilium, est carnalem tunicam et mores in melius convertere. — 13. Quænam exuenda vestitas, et morum novitas amplexanda, quasi priori adversa.

I. **Oblationibus**, fratres charissimi, lex dudum Mosaica, et Deum quidem **252** homini posse placari, et hominem Deo monstravit posse conciliari. Verum ut hanc in se habere efficaciam possent, eadem nimurum lex censuit, ut tales essent, quæ omni prorsus immunditia carereat. Non solum autem, sed ut integræ essent: quatenus nullum in eis membrum vel fractum esset, vel abscissum. Hinc in Levitico scriptum est: *Homo qui obtulerit victimam pacificorum Domino, vel vota solvens, vel sponte offerens, tam de bovis, quam de ovibus, immaculatum offeret, ut acceptabile sit. Omnis macula non erit in eo* (Levit. xxii, 2). Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, vel papulas, aut scabiem, vel impetiginem, non offeretis ea Domino, neque adolebitis ex eis super altare Domini (*ibid.* 22). Si autem de eo quereritis, quod posterius dixi; inhibet subjuncta lex, ne ad votum solvendum bos, vel ovis offeratur, in quibus auris, vel cauda amputatur (*ibid.* 28). Omnis siquidem in te, mi frater, exercitii spiritualis oblationem summam et singularis illa integritas imperfectam, et puritas reprobat immundam, quam in ejus oculis commendabilem non reddit obedientia prompta et perseverantia firma. Siquidem ad illam auris, et ad istam cauda pertinet. Eo igitur tendunt omnia verba hæc, ut sciamus quidem debere nos offerre sine ulla exceptione, quidquid sumus, Deo; sed hoc per quam sollicite curandum est, quatenus tales nos per ejus gratiam efficiamus, ut ab eo, in tanta hac nostri oblatione, suscipi digni simus. Quid enim tibi prædest, quod te offers Deo, si vel mente, vel corpore fueris pollutus. Id quippe non accipiet, nec acceptabit summa munditia illa, cui nihil in nobis pollutum placere poterit, sive corporale, sive spirituale fuerit. Et in uno quidem continetur superbie tumor; in altero vero luxuriæ fætor. Sane mundus et castus corpore, nihilominus mitis et humili corde Dominus Jesus utrumque in nobis malum istud abominatur; universos nimurum reprobans, et a se longe repellens, quos et elatio reddit inaniter erectos, et corruptio enerviter pollutos. Æterni quoque Patris ei coæterna sapientia est solis se mundis et mansuetis revelatus, superbiorum patriter et immundorum munera detestans, sicut

Psalmista dicit : *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo?* (Psal. lxxix, 13.) Siquilem tauri superbos, hirci innuant luxuriosos. Sed nec eorum carnes manducat, nec horum sanguinem potat : eorum dona se non acceptare significans, qui vel per elationem superbæ tument, vel per corruptionem luxuriae sordent.

II. Ad hæc pertinere puto quod, postquam in professione tua, de oblatione et traditione tui ipsius a te sermo habitus est, statim de morum quoque tuorum conversione mentionem facis. Nam sunt ejusdem professionis verba, hunc habentia modum : *Offerens trado meipsum Ecclesiæ Dei, et promitto conversionem meorum morum.* Itaque te ipsum offers, et tradis ; et quia id solum tibi sufficere non posse arbitraris, morum tuorum conversionem promittis. Uportet enim ut, dum te mutat intrinsecus, et renovat dextera Excelsi, eamdem quoque extrinsecus mutationem representes in morum conversione : *providens scilicet bona non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus* (Rom. xii, 17). Et quidem adjungere curavit Apostolus, cuius hæc verba sunt, omnibus : ut tam omnibus, quam in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros. Hinc et asserit *se sapientibus et insipientibus debitorem esse* (Rom. i, 14). Est autem super his salubris admonitio ejus, hunc habens modum : *Sine offensione estote Judæis, et gentibus, et omni Ecclesiæ Dei* (I Cor. i, 32). Adjungit quoque, et sumit exemplum : *Sicut ego, inquietus, per omnia omnibus placebo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant* (ibid., 33). Vide ergo, mi frater, ut mores tuos habebas modo conversos ; quia offerens et tradens te ipsum Ecclesiæ Dei, eorum quoque conversionem promisisti. Ut autem mihi videtur, tunc eos conversos habes, si talem in universis exterioribus tuis omnium hominum tam auribus, quam oculis te exhibes, ut juste a quoquam reprehendi non possis. Ad hanc quoque invitat te morum conversionem beatus Augustinus in Regula sua, cum dicit : *In incessu, statu, habitu, et in omnibus motibus restris, nihil fiat quod cuiusdam offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem.* Quamdam igitur necesse est ut, in moribus coram hominibus exteriorius, sanctitatis novitatem ostendas, qui te jam Ecclesiæ Dei obtulisti et tradidisti ; ut cunctis te intuentibus, illos te convertisse appareat ad novam quandam rectitudinem, ab illa vetusta tortitudine, in qua forte ante eamdem oblationem et traditionem aliquando erant.

III. Idcirco nihil monstres amarum in verbis, nihil in vultu non verecundum, nihil **253** in gestu non ordinatum, nihil reprehensibile in habitu, nihil leve in incessu, nihil denique in aliquo motu tuo pro posse apparere permittas, quod alicui intuenti offendiculum, vel scandalum creare queat. Discurse, accelera, festina, ac ante omnia, per omnia, supra omnia, in omnibus ouæ

PATROL. CXXVIII.

A tibi secundum Deum præceperint prælati tui, impigre et intrepide absque mora et mormure obtempora. Sodatilus quoque tuis, quantum licite potes, ad ministrandum esto sedulus, ad serviendum sollicitus, ad obediendum promptius, ad obsequendum devotus. Omnibus te humilem exhibe, omnium te pedibus prosterne, ab omnibus gratiam et amorem secundum Deum acquire. Cave sollicite ne aliquid torvum in oculis representes, nec quidquam ex ore tuo unquam, vel usquam amarum sonet, vel durum : sed verbum semper, et ubique suavitatis et dulcedinis, verbum pietatis et charitatis, verbum compassionis et dilectionis, verbum utilitatis et ædificationis. Ut enim Scriptura dicit, *Verbum bonum super datum optimum* (Ecli. xviii, 17). Pro loco B nibilominus et tempore vultum eis lætum et hilarem ostende; ut hoc modo, secundum Deum, quantum potes, omnibus omnia flas, et omnibus in Deo placeas, aspectum serenum et gratum eis ostendens : ita tamen competenter, et ex utroque temperate, ut te nimia aliquando, vel alicubi nec levitas vilem, nec severitas exhibeat gravem ; sed semper habeas rigidam dulcedinem, et dulcem rigorem. Sed etiam signa, pro loco et tempore, prout vel exegerit necessitas, vel monnerit utilitas, dulcia et delectabilia illis ostende. Sic te monstrabis excellenter implere quod in hac parte promisisti, vetustæ illi renuntiando morum perversitati, quæ te quondam distortum exhibuit, et modis istis illorum insistendo conversioni.

C IV. Sunt transacta apud te vetera, sintque facta nova omnia. Sunt quoque prava in directa, et aspera in vias pravas (Isa. xl, 4). Mutetur pravitas in rectitudinem, asperitas in lenitatem. Si haec tenus superbū fuisti, amodo sis humilius ; si haec tenus invictus, amodo benignus ; si haec tenus iracundus, amodo mansuetus ; si haec tenus inquietus et turbidus, amodo quietus et placidus ; si haec tenus presumptuosus, amodo verecundus ; si haec tenus exhibivisti membra tua servire iniquitati ad iniquitatem, amodo studeas exhibere membra tua servire justitiæ in sanctificationem (Rom. vi, 19) ; si haec tenus aliis offendiculo et scandalo fuisti, amodo si fieri potest, quod ex te est cum omnibus hominibus pacem habeas (Rom. xii, 18) : universis intendens placere in bono, ad ædificationem. Exhibe corpus tuum hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium tuum ; omittens amodo conformari huic sæculo, studens autem reformari in novitate sensus tui : ut probes quæ sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta (Rom. xii, 1-3). Sic te expoliabis veterem hominem cum actibus suis (Col. iii, 9), qui corruptitur secundum desideria erroris : sic te indues novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis (Ephes. iv, 24) ; quatenus renovationem, et conversionem, quam habes, hoc modo in moribus representet, et innuat mutatio quam circunfers in vestibus.

D V. Sed longe aliter agunt nonnulli, qui cum habitu exteriori religioso apparent, affectu necdum

sæculari exotos se demonstrant : magis cunctis in-tueruntibus, perversis moribus ad scandalum, quam conversis se præbentes ad exemplum. Ihi sunt superioribus inobedientes, murmurantes ad præcepta seniorum, melioribus se invidentes, aequalibus se præferentes, turbati, aliasque turbantes, charitatis violatores, unitatis divisores, perturbatores pacis, ordinis corruptores : ipsis denique sæcularibus quodammodo eo nonnunquam deteriores, quo longe aliud in conversatione esse non erubescunt, quam quod in habitu ostendunt. Jam non est dicere de his : sicut sæcularis, sic religiosus ; quia nec sic religiosus, sicut sæcularis. Jam ad ruborem invitat mare Sidonem (*Isa. xxiii, 5*) ; sanctus quoque Jeremias, et *aurum obscuratum, et colorem optimum deplorat mutatum* (*Thren. iv, 1*). Horum unum est homo ille apostata, de quo in Proverbii scribit Solomon, asserens quia est *vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur matum, et in omni tempore jurgia seminat* (*Prov. vi, 12-14*). Vide qualiter ambulat extento collo, supercilia erigit, rugat frontem, oculos in obliquum verit, digitum extendit; loquitur quod non prodest, universos coram positos a latere aspicit, nihil apud se aliud revolvens, nisi inde perturbare pacem cohabitantium possit. Nunc hos, nunc illos ad colloquium vocat, in eorum auribus vitam absentium rodit; prælatorum et fratribus suorum, **254** maxime autem officialium facta et dicta venenosis dentibus dilaniat; sancti exercitii statuta, juxta ordinis tenorem imposita, gravia, et omnino intolerabilia asseverat: lethale, quo ipse inflatus est, venenum audientium mentibus infundit; omnemque internæ in eis jucundæque bonitatis et bonæ jucunditatis serenitatem pestiferis hujusmodi persuasionibus ac derogationibus obnubilans, eorum corda unitatis ac pacis quiete penitus evanescat, et horribilibus rixarum fulminibus ac tumultuosis discordiæ ventis, sed et tempestuosis murmurationum tonitruis adimpler.

VII. Hiccine tibi videtur Deo morum suorum, quam promisit, reddere conversionem? hoc est, qui in gestu, et visu, ac cæteris motibus suis levem se exhibet in choro; rebellem et rixantem in capitulo, detrahentem in auditorio, inhoneste se habentem in refectorio; in omni loco, et tempore, ubi, et quando aliquem coram non videt, quem reveratur, semi-corrosis malitiæ verbulis susurrantem, irrisoriis, correptoriis, comminatoriis digitorum notis intuentium oculos terebrantem, et quantum in se est, universos secum cohabitantes talibus perversorum morum gladiis trucidantem. O titio sumigans in igne, acerrimis, iisque obscurissimis ictibus tuis circum-sedentium oculos ad lacrymas provocans! O anguis virulentus, etiam mille anguillas, quas ipse quoque uetus secum illis infert, unus deturbans: Ecce *bos cornupeta* (*Exod. xxi, 28*), quosque sibi obvios vulnerans, et vulneratos extinguens. Sed qualiter legalis habet censura, ut puniatur? utique, ut *lapidibus*

A obruatur (*ibid.*). Et juste quidem. Non solum autem, sed et necesse. Juste, ut recipiat quod inique egit: necesse vero, ne contagione pestifera plurimos perdat.

VIII. Verum tu, frater mi, quam promisisti Deo, intendere perquam sollicite conversioni morum tuorum; spirituali fulgeat decore, quidquid videtur in te; suave sit et gratiosum, quidquid auditur a te, ut dici possit et de te: *Emissiones tuae paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus* (*Cant. iv, 13*). Spiritualibus redoleat deliciis, quidquid vel ore de-promis, vel opere ostendis, ut paradisus sint emissiones tuae. Quenam emissiones tuae, nisi locutiones et actiones tuae, gestus, et incessus tui, motus quoque tui exteriores, quibus ad hominum exterius notitiam exis? Et haec tuae emissiones paradisus sint; ut in incessu, statu, et in omnibus motibus tuis, nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum; sed quod tuam deceat sanctitatem. Quid decet sanctitatem tuam? nimur ut paradisus sint haec emissiones tuae; hoc est, ut spiritualibus redundant deliciis, quas sonare dicunt nomen istud, quod est paradisus; affatus tuus et actus, status et incessus, habitus et gestus, omnisque tuus exterior irreprehensibilis sit. Omnia autem tua et in aperto fraternali dilectionis militent unitati, et in occulto obtutis placeant divinis. Ad hoc quoque pertinet, quod emissiones tuae paradisus esse dicuntur *malorum punicorum cum pomorum fructibus*. In malo quippe punico, cortex quidem unus, sed multa sunt grana. Ille exterior est; haec autem interior sunt. Ab unitate itaque continguntur, quæ in diversitate meritorum continentur.

VIII. Sit igitur in emissionibus tuis paradisus malorum punicorum, ut quidquid a te auditur, quidquid in te exterior videtur, eo potissimum tendat ne fraternali dilectionis unitas dividatur; ne ejusdem unitatis bona jucunditas et jucunda bonitas dissipetur. *Sapientia quippe, quæ desursum est, primum quidem pudica est, deinde pacifica* (*Jac. iii, 17*): ut sic quidem quod agis, te ipsum per munditium honeste, ut pacem nullatenus fraternali per discordiam turbet. Est autem admonitio Domini super hoc, in hunc modum: *Habete sal in robis, et pacem habete inter vos* (*Marc. ix, 49*). Innòtescens per hoc, ni fallo, quod illi non placet scientiæ sapor, ubi non adest concordiæ amor: ut merito probabiles esse non debeant emissiones, cum malorum punicorum non adest paradisus. Væ divisoribus unitatis! Væ perturbatoribus pacis! Monet Paulus, ut *solliciti simus servare unitatem spiritus in vinculo pacis* (*Ephes. iv, 3*). O unitas salubris, sine qua acquiri vel haberi non potest salus spiritualis! Testis est super hoc multis in locis Scriptura sacra, et scimus quia verum est testimonium ejus. Hinc unam jubetur

ovem offere leprosus (*Levit. xiv, 10*): quia absque A simplicitatis unitate et unitatis simplicitate, a pollutionis scabie mundari non valet luxuriosus. Unus quoque erat panis de **255** duabus decimis (*Levit. xxiv, 5*); quia in unitate consistit ad perfectionem animæ et corporis pertinens refectione spiritualis. Unam etiam obtulerunt sancto Job noti ejus et cognati, *ovem, et auream inaurem* (*Job xlII, 11*); quia quicunque illi sunt, qui dolores nostros portant, vel cognitione sidei appropinquant, vel cognitione vitæ conjuncti sunt: tunc ei in oblatione simplicitatis, et obedientiæ spontanæ placent, cum unitatem concordia tenent. Unum in templo Salomonis erat opus in duobus cherubim, quia unitatem nostri pacifici in Ecclesia prædicat utriusque intentione Testamenti (*III Reg. vi, 25*). *Unius nibilominus erat cubiti os lateris* (*III Reg. vii, 31*); quia saxe unitate sufficere ad salutem non potest, quam format dolor internus, confessio spiritualis compunctionis. *Unius moris inhabitare facit Dominus in dome* (*Psal. lxvii, 7*); quia in unius secundum se voluntatis consensu, electos suos commorari in Ecclesia facit. Unus curatum se videns, gratias agit; quia si forte unitate caret, devota etiam omnipotenti Deo gratiarum actio non placet. Unus denique in piscina sanitatem percipit (*Joan. v, 4*); quia si haec, de qua multa diximus, unitas defuerit, sanitati nec ipsa quoque passionis fides Dominicæ aliquem restituet.

X. Merito, prout claret ex his, sponsæ emissiones malorum punicorum sunt paradisus; quia tunc deliciis spiritualibus abundat, quas ex se sancta anima ad aliorum vel aspectum, vel auditum emitit, cum nihil in eis penitus exercetur, per quod bona et jucunda charitatis fraternalis unitas dividatur. Sed necesse est tibi, ut id quod de te exterius homo approbat ad exemplum, in te quoque interius oculorum ille inspector acceptet ad meritum, ne forte si, quod absit, aliter tibi contigerit, *semines quidem multum, sed colligas parum* (*Agg. i, 6*). Seminare ad operationem, colligere vero pertinet ad remunerationem. Et quid prodest illud præcedere, si istud succedere non contingat? Nam etsi labor multus, sed fructus nullus. Idecirco insistendum tibi suum opere, ut hoc coram Deo intrinsecus fulgeat in conscientia, quod coram hominibus extrinsecus nitet in vita. Hoc autem faciet rectitudine intentionis, in ipsis profundis penetralibus cordis, quia homines quidem in nobis compositi mores demulcent; sed ipsum Deum rectæ intentiones demerentur. Unde sponsæ dicuntur emissiones malorum punicorum, non tantum esse paradisus; sed exemplo adjungitur, cum pomorum fructibus. Quæ poma ista, nisi opera sunt nostra? Sed horum fructus pomorum, rectitudine internalium intentionum. Quibus nimis rurum pomis tunc is fructus veraciter inest, cum bonis operibus nostris recta intentio non deest. Unde appetet quod hi poma sine eorumdem pomorum fructibus habent, de quibus Dominus in Evangelio dicit quod *omnia*

opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus (*Matth. xxiii, 5*). Totus itaque in hoc fructus pomorum tuorum consistit, si manus tuas ab omni munere executi, ipsum solum in eis, ex cuius munere sunt, et expetis testem, et exspectas remuneratorem. Malorum igitur punicorum paradisus emissiones tua sint: sed pomis tuis fructus ipsorum apud te non desint: ut sic quidquid de te forinsecus proximus percipit, in ostensione pacificæ conversationis, fraternalis militet unitati. Quatenus in te illud intrinsecus in rectitudine internæ intentionis, divinæ placeat visioni.

X. In his siquidem plena morum tuorum, quam promisiisti, conversio consistit, si et coram hominibus placidus appares in conversatione externa, B et coram Deo rectus in intentione interna: ibi quidquid pacis et quietis est exercens, ac per hoc dum nihil perperam agis, dum nihil quod tuum est queris, soli Deo placens. Bene igitur et congrue, oblato te ipso a te et tradito Ecclesiæ Dei, morum quoque tuorum conversionem promittis; quatenus ab eo, quod ante hanc tui ipsius oblationem et traditionem fuisti, in melius te transferas, et mores, quos hactenus asperos habuisti et perversos, in placidos et compositos convertas. Ad hæc reor pertinere legaliter illam, quam Dominus in libro Numeri, super Nazareis promulgavit institutionem, quæ talis est: *Vir, sive mulier cum fecerint votum ut sanctificantur, et se voluerint Domino consecrare, vino et omni quod inebriare potest abstinebunt* (*Num. vi, 2, 3*). Vir quoque iste perfectus et fortis; mulier vero, imperfectus est quilibet et infirmus. Qui tunc votum, ut sanctificantur, faciunt, seseque consecrare Domino volunt, cum Ecclesiæ Dei se et offerendo tradunt, et tradendo offerunt. Sed tunc hoc eleganter votum adimplent, et effectui voluntatem istam mancipant, cum a vino et omni quod inebriare potest abstinent; quia tunc solum salubriter se Ecclesiæ Dei offerunt et tradunt, cum mores suos convertunt. **256** Nam quasi quoddam est, juxta hunc sensum, malum vinum perversitas morum. Quæ profecto morum perversitas, non in sola consistit detractionis asperitate, sed in ipsa quoque adulationis vanitate. Nunc in asperitatem detractionis D per impatientiam prosiliunt; nunc vero in vanitatem adulationis quasi ad gratiam se inflectunt. Hæc est Egyptiorum esca bisaria, quam sibi in mentem venire asserunt, qui in eam regionem corde redeunt: quorum vox hæc est: *In mentem nobis veniunt cucumeres et pepones* (*Num. xi, 5*), et in his dulcedo notatur adulationis. *Porrique et cepe, et allita* (*ibid.*); et in his amaritudo exprimitur detractionis. Utrumque vero malum istud, et vinum istud, de quo modo agimus, innuit ut ab illo abstineant Nazarei, sicut lex præcipit; quatenus nec per detractionem insaniant furibundi, nec per adulationem se resolvant emollii. Est enim vinum detractionis est et vinum adulationis. De primo quippe dicitur: *fel draconum vinum eorum* (*Deut. xxxii, 33*), eorum videlicet

liec qui moribus incompositi sunt : qui ob derogationem qua in proximos suos scieunt, per crudelitatis furorem draconibus similes sunt. Subjunctumque est : et *cenenum aspidum insanabile* (*ibid.*), pro'eo quod, statu locutionis virulento ac mortifero, suos hic furor eorum auditores occidit. De secundo vero vino Salomon in Proverbiis dicit : *Ne intuearis vinum, quando flavescit, cum splendorerit in vitro color ejus* (*Prov. xxiii, 31*). Vinum hoc idcirco, ut arbitror, flavescente dicitur, quia adulatio blanditur. Cujus nimurum in vitro color splendet, quia ejus fallacia sub doloso sicut locutionis decore nitet. Sed ne intuearis vinum hoc, etiam cum hoc modo splendorerit in vitro color ejus; quatenus non approbes suavitatem adulatio nis, cum fulserit sub sermone deceptorio dolus illius. Adjunxit et causam quare intueri non debeamus vinum istud : *ingreditur enim blande, et in extremo mordebit ut coluber* (*ibid., 31, 52*). Suave quidem et decorum admodum vinum hoc, sed morsus in fine inest ei perniciosus.

XI. Sic vero ab hoc gemino malo mores tuos habeas immunes. Abstine ab hoc vino, nec eo inebries tu, nec alios tu inebries. Subjunxit lex : *Acetum ex vino, et ex qualibet alia potion, et quidquid ex uva exprimitur, non bibent* (*Num. vi, 35*). Acetum hoc fraudulentia est. Impletam dicit evangelista spongiam acetum (*Joan. xix*), quia replevit diabolus populum Iudaorum fraude et dolo. Et quid est, quod ex uva exprimitur, nisi exemplum pravum, quod ex amaritudine nefariae operationis emittitur? De hac uva in Cantico Deuteronomii ita dicitur : *Uva eorum, uva sellis* (*Deut. xxxii, 32*), id est : opus eorum, opus amaritudinis. Acetum istud tu, qui sanctificando et consecrando te Domino obtulisti, et tradidisti te ipsum Ecclesiae Dei, non bibas; et quod exprimitur ex uva non comedas : ut eorum, qui in moribus incompositi sunt, nec fraudulentia delecteris, nec operationem nefariam imiteris. Itaque jam te obtulisti et tradidisti Ecclesiae Dei, intende conversioni morum tuorum; converte eos, ut longe alii sint a modo, quam hactenus fuerunt. Obtulisti et tradidisti non modo te, sed etiam, si tamen aliquid per hoc amplius et expressius notari potest, te ipsum : quia et quod intra, et quod extra te est, universum. Quod autem restat perfice, mores videlicet tuos converte : ut alias a modo in iisdem tuis moribus sis, quam usque modo fuisti.

XII. Et accipe, si placet, egregium in Magis illis, qui ad Christum, stella duec, venerunt, exemplum super his. *Munera Domino obtulerunt* (*Matth. ii, 12*), et in regionem suam reversi sunt; sed per aliam viam reversi sunt (*ibid.*), quia, ne redirent ad Herodem, ab angelo admoniti sunt. Et quae munera obtulerunt? Aurum, thus, et myrrham: tria haec. Et haec fortassis ad tui oblationem pertinent. Obtulisti siquidem te ipsum, animam scilicet tuam, et corpus. Duo prima, si tibi videtur, refer ad animam tuam; tertium ad corpus. Siquidem gemina quædaea

A vis ab illo Patre luminum, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum descendit (*Jac. 1, 17*), animæ nostræ collata est; claritas videlicet rationis, et suavitatis affectionis. Illa ad agnitionem, haec autem pertinet ad amorem. Ad virtutem ista, illa ad veritatem. Per illam eligimus quod verum est, ne per errorem deviemus; per hanc diligimus quoque quod bonum est, ne per tempore inanescamus. Et si tibi videtur, illam denotat claritas auri; hanc quoque suavitatis thuris. Nulli vero in dubium venit, quin per myrrham carnis mortificatione figuretur. Itaque te ipsum offerens, et aurum obtulisti, per rationem, agnoscendo verum; et thus, per affectionem, diligendo bonum; myrrham quoque, per mortificationem, extinguendo peccatum **257**. Sed noli redire ad Herodem, sed per viam atiam in tuam revertere regionem: quatenus odiens eam quæ carnalis est, maculatam tunicam, quam designat nomen istud Herodes, quod *pellis gloriam* sonat, alios de cætero in conversatione tua mores habeas, quam antea habuisti.

XIII. Exuere igitur contagii vetustatis antiquæ, et sanctæ novitatis indecure decorem. Mutetur odium in charitatem, discordia in pacem, superbia in humilitatem, invidia in benignitatem; in mansuetudinem ira, in tranquillitatem inquietudo; perturbatio in lenitatem, obscuritas in serenitatem, acedia in hilaritatem, obduratio in compassionem, crudelitas in misericordiam, pertinacia in consilium, hebetudo in intellectum, pusillanimitas in fortitudinem, pavor in audaciam, obstinatio in timorem, levitas in constantiam, securrilis in maturitatem; in providentiam præcipitatio, rancor in pietatem, in sollicitudinem negligentia, asperitas in planitatem, in alacritatem torpor, hypocrisis in puritatem, in severitatem adulatio, in suaviloquium clamor. Et inter haec omnia, in dulcedinem amaritudo. Sic oblato auro, thure, et myrrha, non redibis ad Herodem conformatus *hunc sæculo*; sed per aliam viam revertaris in regionem tuam, reformatus in novitate sensus tui; ut probes, que sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta (*Rom. xii, 2*). Quod, ni fallor, nihil aliud est, nisi oblato a te, et tradito te ipso Ecclesiae Dei, morum tuorum, his, quibus in hoc sermone docuimus, modis intendere conversioni: quam teste Ecclesia promisiisti Deo, cui est honor et gloria in sæcula. Amen.

SERMO VII.

De stabilitate loei in professione promissa, et qualiter haec sponsio tenenda sit. De mercede famulatus temporalis, ac æterni. De stabilitate primæ professionis servanda; et quibus de causis transitus ad alium ordinem sit consultus, vel licitus.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Deo atque dominis temporalibus impensa servitutis, et repensæ mercedis discrimin. — 2. Ob mercedem æternam, quæ Deus est, homo se donat et offert Deo, intentione bona, cum proposito perseverandi. — 3. Promissa Deo conversio morum, et in loco stabilitas perseveranter tenenda. — 4. Transitus ad alium ordinem, etiam rigidorem, inconsultus ob suspe-

ctam sui ipsius infirmitatem, quæ deinde per levitatem in pluribus proditur. — 5. Altera petenda ratio a palliato perfectionis desiderio: quod philautia et turbulentus animus prætendit. — 6. Postremo dissuadetur transitus ob scandalum consodalium, vel damnum a te prudente vel fatuo oriturum. — 7. Salubre consilium, si quando prelati vel contubernialium mores videantur esse contraria, aut observantæ vivendi inutiles. — 8. Inter causas licitas discordandi ad alium ordinem, primæ est ad peccatum inviti pertractione, vel voti solvendi remora. — 9. Secunda est implacabile odium cohabitantium, exemplo sanctorum. — 10. Tertia est ad eujusdam Ecclesiae regimen canonica electio, aut assumptio. — 11. Quarta est perfectioris et rigidioris vitæ desiderium: ubi tamen animi sui inconstantiam suspectam quisque habeat, cum desiderio salutis propriæ et pacis fraternali. — 12. Anacephalæosis cum parenæ.

I. Reges, fratres charissimi, et principes possunt, et debent vocari, qui universitatis auctori Deo omnipotenti medullitus student famulari. Illi quippe devote servire, sublimiter regnare est; ipsum agnoscere, vivere est; illique adhærere, summa felicitas est. Sic regnante non inflat tumor; sic agnoscens non obscurat error; sic adhærentem satis est non divellit, nec dissolvit tempor. Et certe videmus incessanter, quanta diligentia homines hominibus, pauperes divitibus serviunt; quantumque eis, in assiduis obsequiis, placere contendunt. Non agonia cordis, non labor corporis, non fatigatio itineris, non asperitas frigoris, non ustio caloris, non doloris anxietas et mœroris; non famis cruciatus et sitis, non terræ periculum et maris: non ipse denique nonnunquam metus corporeæ mortis inferre valet eis impedimentum, quin totum se impendant in obsequium dominorum suorum. Et in his omnibus multi multoties ignorant, quam, **258** qualem, quantamve, et quando, pro tanta devotione, percipient mercedem. Quamnam vero, et qualem, quantam et quandocunque eam percipient, hoc indubitanter sciunt, quia temporalis erit et temporaliter collata. Quantum tamen pro ea serviunt? Utique quantum possunt. Quandiu servire proponunt? Certe quandiu vivunt. Huic igitur devotioni, quam, ut placeant homini, impendunt; sola, ut ex his datur intelligi, et mors imponere solet terminum, et impossibilitas inferre defectum. Videmus itaque eos, in obsequiis dominorum suorum, se impendere, et ut eis placeant tota mente desiderare, et in utroque usque ad mortem perseverare. Et o devotio magna! Nam quæ major vel est, vel esse potest, quam impendere aliis quidquid sunt, et quandiu sunt, et hac maxime de causa, quam modo monstravimus?

II. Magnæ igitur insunt devotioni huic, donum, intentio, propositum: tria hæc. Et donum quidem perfectum, intentio bona, propositum perseverans. Merces tamen ejus et in tempore confertur, et in tempore terminatur. Et quorsum ista? Ut perpendas, mi frater, quam debebas esse impiger tria hæc, in tua erga Deum devotione exercere, cum merces tua æterna futura sit. Nam collata in fine, durabit

A sine fine. Ipsum quippe habebis mercedem, cui modo perseveranter, et te ipsum totum largiris, et placere medullitus concupiscis. Qua mercede quid sublimius est? Hic est Dominus Deus tuus, qui seipsum tibi dabit in præmio, pro quo laboras in merito cui nihil exæquari potest. Habet namque bona et pulchra, suavia et dulcia, quæ pariter et supra numerum multa, et supra mensuram magna sunt: nihil tamen seipso melius, vel pulchrius; suavius, vel dulcius. Et quia hoc nimis parum est, nihil tam bonum vel pulchrum; nihil tam suave vel dulce. Hoc utique bonum, bonorum omnium optimum: hoc pulchrum, omnium pulchrorum pulcherrimum: hoc suave, omnium suavium suavissimum: hoc dulce omnium dulcium dulcissimum: utpote

B quod sua est ipsius bonitas, et pulchritudo; suavitas, et dulcedo. Quidquid illud est, ad quod suspiramus, hoc, inquam, excellenter habebis in præmium felicitatis, si ei te ipsum modo totum dones, eique soli, præ omnibus quæcumque sunt, placere affectes. At opus summopere, ut tuo huic tam dono, quam operi perseverantia adsit, quæ sola æternitatem meretur, sine qua æternitas non confertur. Et hæc tria sunt, quæ in professione tua promisisti. Utrum autem haec *vota tua reddere, quæ distinxerunt labia tua* (*Psal. lxxv, 14*), studeas, tu videris. Si enim de dono tuo quærerit aliquis, ecce hæc tua verba sunt: *Ego frater N. offerens, trado me ipsum Ecclesie Dei.* Si vero de intentione, ideo te obtulisti et tradidisti, ut Deo placeas; cui nullatenus placere potes, nisi morum tuorum conversioni intendas. Si denique de proposito, ipsum est perseverantia, de qua subjunctum est: *et stabilitatem in loco.* Te ipsum igitur obtulisti, et tradidisti, conversionem morum tuorum promisisti: vide ut in dono, et promisso tuo fidelis sis, ne vel quod dedisti, auferre præsumas; vel quod promisisti, reddere negligas. Idecirco oblato et tradito teipso, promissa et conversione morum tuorum, confessim et stabilitatem in loco promisisti: quatenus utrumque propositi perseverantia firmet, et donum videlicet perfectum, et intentionem bonam.

C III. *Mittens sanctus Job, sanctificat filios suos, consurgensque diluculo, offert holocausta per singulos* (*Job 1, 5*). Sed attende, quod sic dicitur facere cunctis diebus (*ibid.*). Vide si non oblatio holocausti tui ipsius traditio sit; filiorum sanctificatio, mōrdm tuorum conversio: quia quod sic dicitur cunctis diebus fieri, ad stabilitatem nimis non dubitatur posse non inconvenienter referri. Sed dicti hæc respondet fortassis mihi cogitatione tacita aliquis vestrum: Scio omni bono operi perseverantiam necessariam esse, ut dignum æterna possit esse mercede. Attamen de stabilitate hac non puto hic mentionem fieri, sed de stabilitate loci. Nam ita se habet ipse ordo verborum: *Promitto conversionem morum meorum, et stabilitatem in loco.* Et cum ita sit, dic, quæso te, si tanta mihi tenenda est diligencia stabilitas in loco, quanta et in opere bono? Cui eg:

hoc modo ad hæc : Hoc est opus bonum, ut in eomanas loco, in quo te Deo promisisti servituru. Et ille : Non votum meum frango, si eum desero. Quomodo, inquam, non frangis, cum ab eo discedere præsumis, in quo te constat stabilitatem tuam promississe ?

259 Si te stabilem in eo fore pollicitus es, cum ab eo discedens instabilis es, quomodo non voti tui violator es ? Quid ergo, inquis, usque ad finem vitæ meæ obnoxius tenebor huic sponsioni ? Nunquid alie- cius non poterit sponsio hæc finiri temporis meta, sicut nec illa, qua vovi conversionem morum meorum ? Cur, inquam, ante mortem tuam aliqua eam terminaret temporis meta, sicut nec illam, qua teneris obnoxius insistere conversioni morum tuo- rum, cum sicut illam, sic et istam te constet pro- mississe ? Nam sicut ipse paulo ante attestatus es, ita se habent verba promissionis tuae : *Ego frater offerens, trado meipsum Ecclesiae Dei, et promitto conversionem morum meorum, et stabilitatem in loco.* Promitto, aisti, morum meorum conversionem, et in loco stabilitatem. Ergo et illam, et istam. Non magis in promissione tua, sit mentio in verbis istis alicujus metæ temporalis in una, quam in altera. Sed scio, inquis, quod semper debo intendere, ut mores mei, et de malo in bonum, et de bono in melius convertantur. Verum nunquid ante vitæ meæ finem non possum domum, in qua nunc sum, dese- rere, et alio, cum voluero, transmigrare ? Non potes, inquam. Et iste : Quare non possum ? Quare stabilitatem promisisti, inquam, in loco ! Et ego, inquis, quotidie innumeros video non solum in alio loco, sed in alio esse ordine quam in quo profes- sionem suam fecerunt ? Unde mihi liquido appetet, quidquid tu dicas, quod licite potest locus profes- sionis deseriri, et aliud expeti : quod si hoc lice- fieri non posset, quidam profecto ex eis nec de loco et ordine suo egredierentur, nec alias [forte pro alibi] reciperentur. Nam tales inter eos cognosco, tam videlicet scrupulosos ac de sua salute sollici- tos, ut etsi ob magnam, qua pollut, probitatem alibi recipi possent, ne tamen in hoc, modo aliquo Deum offenderent, nullo modo egredi vellent : quin potius ad hoc egressi sunt, ut Deo omnipotenti plus placerent. Ego autem ad hæc dico tibi, quia quod vovisti, cogeris reddere : alioqui dissentirem ab eo qui dicit : *vovete, et reddite* : Hoc est, si voveritis, reddite. Quid reddite ? Quod promisisti. Idcirco si vovisti stabilitatem in loco, esto stabilis in eo : nam tu, qui vovisti stabilitatem in domo tua, meo qui- dem consilio, eamdem domum, quantum ad te dun- taxat pertinet, ante vitæ tuae terminum non di- mittes.

IV. Quid, inquis, si majoris perfectionis et rigi- dioris ordinis desiderio, inspirante Domino, succen- sus, vitam meam emendare et conversionem meam voluero augere ? non alio, ubi id faciam, ut trans- migrem, non consulis ? fortassis, inquam, non con- sulo. Quare, inquis ? Primum, inquam, quia sus- pectam habeo infirmitatem tuam ; ne forte, qui

A potes sufferre ordinem istum, non possis sufferre illum. Novi enim quamplures, qui dum sedentes omiserunt computare sumptus, si haberent ad per- ficiendam novam et præcelsam perfectionis turrim, quam eatenus ædificare aggressi non sunt, posito fundamento perficere non valentes, hoc illusionis verbum audire meruerunt : *Hi homines cœperunt ædificare, et non potuerunt consummare* (*Luc. xiv, 30*). Et tunc revertentes cum rubore ad ordinem et lo- cum, quem nimis temere et minus provide, et id- circo nimis temere, quia minus provide, deserue- rant, et minus fortassis gratariter suscepti, et minus extunc honorifice habiti sunt. Quidam vero ad priorem reverti locum et ordinem erubescentes, aliam domum et ordinem adiere, ac in ea forte ma- nere et eum tenere vel nolentes, vel non valentes, adhuc ad domum aliam et ordinem alium migra- vere : sique vento leviores et instabiliores effecti, quasi multa ferula gustaverunt, nec se uno refe- cerunt : dumque ubique religiosi esse voluerunt, religiosi quoque nusquam fuerunt. Quidam etiam nec ad priora redierunt, nec ad alia sanctæ reli- gionis exercitia se transtulerunt ; sed propriæ le- vitatis pondere oppressi, et ad ima sensim ac pa- latim vergentes, vel in quemdam teterrium spi- ritus temorem, omisso penitus omni proposito ulterius in aliquo proficiendi sunt prolapsi : vel ad sæculum quoque, desp. rantes scmetipsis [*al. in scmetipsis*], abjectaque omni sanctæ verecundiæ ve- nustate, revertentes ; morte postmodum ex impro- viso superveniente, post modicum miserabiliter sunt intercepti. Rectene isti incesserunt, qui ad talem finem pervenerunt ? Nam visa quidem fuit eis recta via hæc ; sed novissima ejus duxerunt **260** ad mortem (*Prov. xiv, 12*). Et hæc prima causa est, quæ mihi persuadet ne consulam ut alio discedas, etiam majoris perfectionis et rigidioris ordinis desi- derio successus.

V. Secunda autem similis est huic. Suspectam habeo pusillanimitatem tuam. Vereor enim quia pro- eo, quod carnalibus et stolidis voluntatibus tuis hoc in loco resistitur, alio migrare velis ; ac ne forte alii discessum tuum causentur, vel etiam a teipso, sicut vere est, reprehensibilis videatur, sub vela- mine mendacii pallies eujusdam falsæ intentionis, melius ac perfectius in eo, ad quem migras, loco vivendi, quam in isto vivis vel vivere potes loco, in quo modo es. Nonnullos quippe multoties vidi, quibus, cum in eorum desideriis vel fratres vel prælati sui resisterent, statim irati, ut alibi per- fectius et districtius viverent, migrare volebant. Et ecce mox, ut tempus iræ et perturbationis pertransi- verat, satis districtus eis visus est ordo suus, nec discedere quoquam volebant. Et bonum quidem eis ut discederent, sed si secum seipso non circumfer- rent. Nunc autem, quia secum ubique seipso cir- ferunt, semper alibi incurront, quod hic fugiunt, et perturbationi in loco alieno approximant, a qua in suo se elongant. Sæpe vero, cum præciothes vita

districtioris viam arripim:ti, in illud quoque detestabile malum et ipsi corrunt, in quod eos multot:es corruere diximus, de quibus ante breviter egimus. Et hæc causa secunda est, ob quam consulere non audeo, ut majoris saltem perfectionis desiderio et obtentu deserat domum tuam. Non enim bonus potest esse finis, cuius corruptum principium est. Et fallit quidem te opinio tua, nec ibi reperies quod queris, sed verum est vulgare proverbium illud : Putat omnis homo aureos esse in alterius thalamo corvos.

VI. Tertia vero causa hæc est. Timeo ne per discessum tuum, aliquid eis, qui post te remanent, vel scandalum inferatur, vel damnum. Scandalum, dum eos deseris et ad alios accedis : quasi vel pro nihilo, vel pro modico habenda sint, qua apud eos ordinis instituta sunt. Clamare namque quodammodo tuus videtur discessus, quod nec eos, nec quæ apud eos sunt, multum approbes. Si enim approbases, cum eis forsitan maneres. Damnum vero : ne cum sis domui in qua es, valde necessarius, prægrande ei damnum inferas in eo, quod te ab illa absentes. Nosti quod dicit Christus Dominus in Evangelio, cum de virginibus loquitur : quarum *quinque prudentes, quinque vero fatuas fuisse affirmat* (*Math. xxv, 2*). Sive autem tu fatua, sive prudens virgo sis, magnum procedet damnum ex discessu tuo. Nam si fatua es, damnum inferet discessus tuus tibi ipsi; si vero prudens, inferet domui tuæ. Itaque si fatua es, non consulo penitus ut quoquam discedas de domo tua ; ne forte fatuus sit fatua egressus. Si autem prudens, tunc quam maxime consulo ut remaneas : ut matri tuae, quæ te concepit et genuit, domui videlicet tuæ, tua præ cunctis aliis prudentia succurrat. Quæ enim alia domus tua, si quam habes, prudentia dignior est uti, quam mater tua, quæ te portavit, quæ te sovit, quæ te ad perfectam morum maturitatem perduxit, quæ te ad hanc quam nunc habes prudentiam provexit ? Sive ergo sis prudens, sive fatua virgo, non consulo ut quoquam discedas; quia, si fatua es, indiges domo tua; si vero prudens, domus tua indiget te. Hucusque ego; at ille ad hæc : Si prælatorum, et fratrum meorum tam contrarii mihi mores sint, ut cum pace in domo mea remanere non possim, nonne melius est alio, ut cum amore et pace sim, etiam prohibente prælato meo, migrare, quam cum rancore et odio remanere ? Hoc est, inquam, quod paulo ante dixi : timere videlicet me ne forte impatientia tua magis sit causa, et occasio tuæ discessonis, quam desiderium perfectionis majoris. His autem de duobus, super quibus modo sciscitatus es, nescio quomodo respondere tibi possum, quod eorum sit melius, cum neutrum sit bonum. Quæris utrum per inobedientiam debes discedere, an cum ira et odio remanere. Idem profecto esset; cum a me quæreres utrum melius tibi esset, incendio perire, an præcipitio. Etenim ureris, si cum odio

A remanes : et præcipitatis, si absque licentia discessis. Quodnam istorum est bonum, uri vel præcipitari? **261** Neutrum, inquis. Sed cum utrumque sit malum, quod, quæso, istorum minus est malum?

VII. Et ego : Quod istorum, inquam, magis desideras ? videlicet, an ut tibi ostendam, quomodo non quidem moriaris, sed tamen ægrotas : an quomodo ita plene cureris, ut amplius non infirmeris ? Et ille : Sicut, inquit, de duabus malis, magis eligo morbum quam mortem : sic de uno bono, et alio malo, magis eligo curari, quam ægrotare. Vis ergo, inquam, ut ostendam tibi quomodo potes reprobare malum et eligere bonum ? qualiter videlicet te potes habere, ut necesse tibi non sit ad devitandum quod est pessimum, facere quod minus est malum, sed quod plene est bonum ?

B Volo, inquit, atque inhibanter desidero. Et ego : Si tuorum, inquam, fratrum, prælatorumve contrarii tibi mores sint, bonis tuis moribus pravos eorum mores emendare studeas. Noli temetipsum defendere, sed da locum iræ. Noli vinci a malo eorum; sed in bono vince eorum malum (*Rom. xii, 26, 27*). Tuorem videlicet eorum vince humilitate ; iracundiam eorum, mansuetudine ; æmulationem, benignitate ; perturbationem, lenitate ; odium, charitate. Cum beato Job frater esto draconum et socius strictionum (*Job xxx, 29*). Si ita necessitas exigeret, Abel cum Cain habita, cum Ismaele Isaac, cum Esau Jacob. Eorum namque tibi magis prodesse quam obesse poterit malitia, si tua tibi non defecerit patientia. Hæc dicenti si mihi non credis, audi quale super his consilium cuidam Lanzoni, noviter apud Cluniacum facto monacho, venerandæ memorie Anselmus dedit (285), tunc temporis Beccensis Ecclesiæ prior, postmodum vero ejusdem monasterii Abbas, ac processu temporis archiepiscopus Ecclesiæ Cantuariensis. *Ingressus es*, inquit, charissime, professusque militiam, in qua non solum aperte obstantis hostis violentia est propellenda, sed et quasi consulentis astutia carenda. Sæpe namque, dum Christi tironem vulnere malæ voluntatis, aperte malevolus non valit perire : cum poculo venenoso rationis malevolæ callidus tentat extinguere. Num cum eum, inquit, obrere, vitæ, quam professus est, odio nittitur, eum conversationis, in qua est, subruere fastidio cōnatur. Et licet illi monachicum propositum tenendum quasi concedat, tamen quia sub talibus, aut inter tales, aut in eo loco incepit, illum stultum nimis imprudentemque multimodis versutiis arguere non cessat, ut, dum illi persuadet, accepto Dei beneficio, ingratum insistere, justo judicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo inutiliter persistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus demutando, aut si mutari non valet, saltem de improbando initio meditatur; nunquam ad finem perfectionis tendere conetur. Nam quoniam illi fundamentum, quod posuit, displicet, nullatenus illi structuram bonæ vitæ superædificare libet. Unde fit ut, quemadmodum arbuscula, si sæpo

C D non valit perire : cum poculo venenoso rationis malevolæ callidus tentat extinguere. Num cum eum, inquit, obrere, vitæ, quam professus est, odio nittitur, eum conversationis, in qua est, subruere fastidio cōnatur. Et licet illi monachicum propositum tenendum quasi concedat, tamen quia sub talibus, aut inter tales, aut in eo loco incepit, illum stultum nimis imprudentemque multimodis versutiis arguere non cessat, ut, dum illi persuadet, accepto Dei beneficio, ingratum insistere, justo judicio nec ad meliora proficiat, nec quod accepit, teneat, aut in eo inutiliter persistat. Quippe dum incessanter laboriosis cogitationibus demutando, aut si mutari non valet, saltem de improbando initio meditatur; nunquam ad finem perfectionis tendere conetur. Nam quoniam illi fundamentum, quod posuit, displicet, nullatenus illi structuram bonæ vitæ superædificare libet. Unde fit ut, quemadmodum arbuscula, si sæpo

(285) Exstat epistola hæc apud Surium in Vita ejus, 21 April

plantetur, aut nuper plantata in eodem loco crebra convulsione inquietetur, nequaquam radicari valens, ariditatem cito contrahit, nec ad aliquam fructus fertilitatem pervenit; sic infelix monachus, si saepius de loco ad locum, proprio appetitu mutatur, aut in uno permanens, frequenter ejus odio concutitur, nusquam amoris stabilitus radicibus, ad omne utile exercitium languescit, et nulla bonorum operum ubertate ditescit. Cumque se nequaquam in bonum, sed in malum proficere perpendit, si tamen forte haec recogitet, omnem suæ misericordiæ causam, non in suis, sed aliorum moribus justis intendit: atque inde ad majus odium eorum, inter quos conversatur, infeliciter se accedit. Quapropter, qui-cunque cœnobitarum forte propositum aggreditur, expedit ei, ut in quoconque monasterio professus fuerit (nisi tale fuerit, ut ibi malum invitum facere cogatur), tota mentis intentione, amoris radicibus ibi radicare studeat, atque aliorum mores ac loci consuetudines, si contra divina præcepta non sunt, etiam si inutiles videantur, dijudicare refugiat. Gaudet se jam inventisse, ubi se non invitum, sed voluntarium tota vita mansurum, omni transmigrandi sollicitudine propulsa, deliberavit, ut etiam ad sola piz vitæ exercitia exquirienda sedulo vacare possit. Quod si sibi videtur majora quædam ac utiliora spirituali fervore appetere, quam illi præsentis monasterii institutionibus licet, estimet aut se falli, sive preferendo paria paribus, vel minora majoribus, sive presumendo se posse quod non possit, aut certe credit se non meruisse quod desiderat. Quod si fallitur, agat gratias divinæ misericordiae, qua ab errore suo defendatur: ne sine **262** emolumento, aut etiam cum jactura, locum, vel vitæ ordinem mutando, inconstantiae levitatisque frustra crimen subeat; aut majora suis viribus experiendo fatigatus, deterius in priora, aut etiam in pejora prioribus deficiat. Si autem vere meliora illis, quam quæ in promptu sunt, nondum meritus optat, patienter toleret divinum judicium, quod ulli aliquid injuste non denegat, ne per impatientiam Judicem justum exasperans, mereatur quod non habet, non accipere; et quod accepit, amittere, aut quia non amat, inutiliter retinere. Seu vero misericordiam, sive judicium erga se in illis, quæ non habet et optat, persentiat, lætus ex his quæ acepit, largitati supernæ gratias dignas persolvat. Et quia ad qualemcumque portum, de procellosis mundi turbinibus potuit pertingere, caveat in portus tranquillitatem, ventum levitatis et impatientiæ turbinem inducere.

VIII. Et ille ad hæc: Dic, quæso te, si aliquæ causæ sunt rationabiles, quibus intervenientibus, liceat mihi a logo, in quo professionis vinculo ligatus sum, recedere? Sunt, inquam. Et prima quidem est, si tales fuerint ipsi, cum quibus degis, ut ad peccatum te pertrahant invitum. Nam, si tales fuerint, tunc consulo ut alio migras, uti Deo placere valeas. Si domus quippe tuæ tam perniciose ac pestiferæ consuetudines fuerint, ut tuus tibi prælatus, atque

A cohabitantes, quod promisisti in professione tua, implere non permittant, non tibi, ut arbitror, damnable erit, si alio, ubi secundum hoc quod promisisti vivas, humiliter discedis. At ille: Quid si mihi prælatus meus prohibuerit discedere? Et ego: Quid si tibi prohibuerit secundum id quod promisisti, vivere? Utrobique, inquit, periculum. Si discedo, per inobedientiam offendô prælatum; si remano, quotidie votum quod vovi infringo. Num, inquam, in his quæ saluti tuæ contraria suat obedire debes? Et ille: Quid si me excommunicet pro eo quod discedo? Tum ego: Quid si te Dei communione privat in eo, quod te votum tuum negligere facit? Sed sententia, inquit, pastoris timenda est, sive justa fuerit, sive injusta. Et ego: Nunquid si timenda, idcirco semper tenenda? Et si semper tenenda, qualis ipse tibi pastor est, qui ea te pascua habere non sinit, sine quibus nec in vita præsenti spiritualiter, nec in futura feliciter vivere vales? Tum ille: Quid, quæso, de hac re definis? Et ego: Si damnationem times, quod recedendo frangis præceptum, magis timere damnationem debes, quod remanegdo frangis votum. In omnibus namque, quæ a prælatis promulgantur, præceptis et prohibitis diligenter est considerandum utrum secundum Deum promulgata fuerint, an non. Quia, si secundum Deum, cum omni devotione obediens suscipienda, et pro posse ac nosse prompte ac sponte implenda sunt; si autem contra Deum, beati Petri indubitanter est secunda sententia; qui Scribis et Pharisæis Deo contraria jubentibus, cum magna auctoritate respondit, dicens: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus* (*Act. v. 29*). Culpæ profecto inobedientiae non poterit deputari, si pro eo quod obedis Deo, inobedientis existenter homini; quia nec virtuti obedientiæ deputandum est, si obedis homini magis quam Deo. Sicut ergo locus, quandiu secundum Dei voluntatem in eo vivere vales, deserendus non est, ita nimurum, et quando contra Dei voluntatem in eo vivere cogeris, nihilominus tenendus non est.

IX. Secunda vero causa est, si tanto erga te fuerint odio et furore commoti, ut nullo modo eorum lenire possit furem: maxime autem, si constituerit te non meruisse ut tanta invidiæ vesania in te debuerint debacchari. Cum enim detestabile malum hoc plene possederit intentem, tibe ejus medullis infusa, magis semper ac magis tumere non cessat, quandiu illum, erga quem cor motus est, coram se præsentem habet. Perfunditur, et inflatur veneno isto mortifero pectus, ignescunt oculi, labia tremunt, torquentur viscera, et toties quasi lethali virulenti gladii cuspide pungitur, quoties eum adversus quem compotus est conspicatur. Veleno illi displicet quidquid in illo videt, cui totum invidet, interpretans in malum quod in eo conspicit bonum. Unde et locum viri sancti mutare solent, cum in se invidos surere vident; non quod eorum, quantum ad se, furem pro magno habeant; sed ne, interveniente augmentatione vesaniæ sua, detra-

riores flant. Magis quippe eligunt loco cedere, quam, A dum pro eorum præsentia virus in eis augetur furoris, causa eis vel in hoc fiat majoris perditionis. Hinc iram fratris sanctus Jacob non minus sapienter **263** quam humiliter mutando locum, declinavit: non ignorans quod eadem ira magis ac magis augeretur, si corporalis præsentia non subtraheretur. Sanctus quoque Pater ac monachorum dux beatus Benedictus, cum interdum erga eum commotus livore presbyter quidam torquetur, ut discipulorum quoque animas, causa illius ad peccatum quantum in se fuit alliciens, persequeretur, locum deserens, prudenter ac mansuete suam præsentiam subtraxit, ut, dum præsentem, cui damnabiliter invidebat, non cerneret, apimarum sitiendo sanguinem, in livoris quoque malitia, aliquo modo minor esset. Sic et tu, cum forte aliquem, veneno pestifero inflatum ac perfusum contra merita tua vides, utpote in quem, nec usquam nec usquam deliquisti, idque tali persecutione, ut eum nullis penitus modis corrigerem vales; non magnum, ut mihi videtur, reatum incurris, si consilio et assensu majorum tuorum, locum ad tempus humiliiter mutas; bac quoque intentione, ut suum in aliœ tua saltem absentia imminuat furem.

X. Sed et locum tuum, ut ego arbitror, mutare potes, in quo professionis es vinculo ligatus; si ad alicuius fueris regimen Ecclesie canonice electus. Et hunc quidem causæ tertiae nullatenus prælati, vel conventus resistere debebunt, si et electionem tuam canonicam perspexerint, et te dignum ac idoneum agnoverint, tuamque, ob majorem sanctæ Ecclesie utilitatem, absentiam admittere potuerint. Quotquot enim in unitate baptismatis et fidei hujus sumus, magni corporis, quod est Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, sub uno capite, *Mediatore* videlicet *Dei et hominum, Deo et homine, Domino nostro Iesu Christo* (*I Tim. ii, 5*) in diversitate linguarum, professionum et meritorum; in differentia officiorum et graduum, membra eidem catholicæ matris nostræ, ad honorem præfati capitatis et utilitatem membrorum debemus, quidquid vivimus, sumus, possumus et scimus. Nec eorum, qui in ea sunt, ullo modo debet resistere aliquid; cum observationum partis auctoritas expetierit totius. Quocirca cum sancta mater Ecclesia et te, ut ejus necessitatibus deservias, idoneum agnoverit, et ad regimen suum, electione canonica interposita, assumpserit, et ad hoc dignum judicaverit, professionis quidem tuæ poteris, ut opinor, locum mutare, et alio, ubi id agas, ad quod te vocavit, cum consensu tuorum, inter quos degis, transmigrare.

XI. Præterea locum tuum potes licite mutare, si ad vitam volueris strictiorem et ordinem sublimiorum te transferre. Sed modis omnibus cavendum tibi est, ne in hac voluntate tua propria te impatientia fallat, et ne causam medullitus placendi Deo, eique soli adhærendi, agente falso spiritu, simulans, ipsa tua tibi pusillanimitas veraciter in

causa sit, ut id agas. Sunt enim plures, qui quoties irati sunt, alio statim, ut longe supra. teligimus, migrare se velle causa vita rigidioris et conversationis melioris asserunt, et est magis impatientia eorum causa, et occasio discessionis, quam desiderium conversationis sublimioris. Quod enim sic apud se sit, ipsi quoque sibi testes sunt, dum abhorrent aggredi postmodum, post modicum pacati, quod antea supra modum arripere festinabant turbati. Nam si pura soli adhærendi Deo eique placandi id prius intentione affectassent, sicut in eis hunc affectum sola non deberet prosperitas creare, ut inciperent; sic nec sola posset adversitas infirmare, ut desinerent. Providendum nihilominus tibi, ut cum prælatorum tuorum assensu, ac tuorum B gratia sodalium id agas, quatenus sic sacrificium tuum in odorem suavitatis sit acceptum. Quasi enira quoddam sacrificium est perfectio, quam aggreditur, hujus magnæ conversationis. Cum vero consensus illud spontaneus tam fratrum, quam prælatorum tuorum commendat, quasi magnum quemdam ex se fragrantia odorem emittit. Quasi insipidi in quippe in mensa ferculum apponis, cum aliqui, nonnunquam etiam bonum, sine pace cohabitentium agis. Siquidem sapor in ferculo, pax es in opere bono. Idecirco primo necesse habes providere ut longe perfectio major et conversatio sit sublimior, ad quam modo suspiras inflammatus, quam illa est quam eatenus exercebas: ut in eo, quod professionis tuae mutas locum, sanctitatis quoque tibi provenire gratuleris incrementum. Alioquin quid tibi prodest professionis tuae mutare locum, si sanctitatis tibi per hoc non provenit argumentum. Secundo quoque non minore tibi deliberatione cogitandum est, ne novitas, quam aggreditur sanctitatis, aliis sit scandalum et occasio perturbationis. Tunc enim quod agis **264** bonum est, si sic tuam in eo perquiris salutem, ut per hoc aliis non auferas pacem. Haec itaque dico in conversationis tuae exercitio summo tibi desiderio affectanda sunt: effectus videlicet salutis propriæ, et occasio pacis fraternali. Et hoc primum quidem, quia ad te pertinet: secundum, quia ad proximum tuum: quia primum tu apud te obtines locum, ille vero secundum. Ut enim ait Jacobus, *Sapientia, quæ deorsum est, primum quidem pudica est, deinde pacifica* (*Jacob. xxxix, 17*). Quapropter non tibi putas sufficere ad concordendum perfectionis fastigium, si sic exerves primum, ut negligas secundum. Sicut enim te ipsum, sic jubet lex ut diligas et proximum tuum (*Marc. xii, 31*). Idecirco in omni exercitio tuo sic tuam quære salutem, ut in ea proximi tui non turbes quietem. Si igitur in palato mentis vera scientia sapit, sic non negliges pro posse et posse exercere, quod, quantum ad proximum tuum, est pacificum; sicut nec illud quod, quantum ad te, est pudicum. Et primum, quia te exornat honestum. Secundo [al. secundum], quia proximum pacificat tranquillum. Haec enim de qua loquimur, quæ de-

sursam est sapientia, primum quidem pudica, deinde A pacifica est. Itaque in exercitio tuo admittens pri-
mum, recte quidem offers, et ideo benefacis salutem,
quærenс propriam; sed omittens secundum, recte
non dividis, ac proinde peccas, pacem negligens
fraternam.

XII. Eo siquidem tendunt omnia hæc, ut si vo-
lueris, inspirante Deo, professionis tue, causa vitæ
melioris et perfectionis majoris locum mutare, tunc
nimirum voluntatem hanc effectui mancipare scias
tibi esse salubre, si cum pace et gratia prelatorum,
et fratrum tuorum tuus iste fuerit discussus:
eorumque tibi in hoc gratus non deseruit consen-
sus. Tertio necesse tibi est ut metiri studeas vires
tuas, si forte quod aggredi proponis usque ad de-
bitum finem perducere possis. Ut quid enim tale
quid arriperes, super quo illudant te, videntes de-
fectum tuum, et dicant: *Hic homo cœpit ædificare,*
et non potuit consummare? (Luc. xiv., 30.) Igitur ut
dreviter tria hæc in fine sermonis hujus colliga-
mus, si hanc voluntatem tuam, qua locum profes-
sionis tue mutare proponis, et puram agnoscis, ut
Deo placeat, et pacificam, ut eam proximus acceptet,
et moderatam, ut ad debitum finem ejus, effec-
tum tua iustitia producere queat: non te puto
aliquem, quasi votum tuum frangas, iucurrere rea-
tum, si, ut saepe dictum, in quo professionis te vin-
culo ligasti, non istis atque illis, de quibus supra
tetigimus; sed et aliis his non dissimilibus modis,
qui nunc animo non occurruunt, mutaveris locum.
Non enim video qualiter digne culpandus sis, cui
in exercitio tuo causa est salus propria, pax proximi,
voluntas quoque Dei, qui est super omnia bene-
dictus in sœcula. Amen.

SERMO VIII

*De eo quid in professione nostra dicimus: secundum Evangelium Christi, et secundum apostolicam institutionem, et secundum canonicanam Regulam B. Augustini.. De SS. exemplis, et perfectione evangelica, de præstantia, et œconomia vitæ communis. De dilectione Dei et proximi. De animorum et bonorum exterorum unitate, et fugienda, proprie-
tate.*

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. SS. Scripturarum docu-
menta et sanctorum virorum exempla nos recte
informant; ignorantiam pigritiamque propellunt.
— 2. In professione sui traditio secundum Chri-
sti Evangelium: morum conversio secundum apo-
stolicam institutionem: stabilitas in loco secun-
dum Regulam convenienter instituitur.— 3. Sum-
ma perfectionis evangelicae in tribus potissimum
consistit: vendere omnia, dare pauperibus, Chri-
stum sequi. — 4. Hæc tria qualiter præstânda
sint in professione religiosa. — 5. Morum con-
versio examinanda ad apostolicam normam ac
institutionem. — 6. Apostolicæ vitæ perfectio
quatuor sibi deposita præcipua, primo contem-
ptum rerum terrenarum. 7. Secundo vitam ac
usum earumdem rerum communem: tertio æqua-
bilem illarum divisionem: quarto unitatem ani-
morum. — 8. Tria priora observantur, ut quar-
tum obtineatur: quod est habere cor unum et
animam unam in Deo, et convertisse mores se-
cundum apostolicam institutionem. — 9. Ad Re-
gulam S. Augustini moderanda promissa stabi-

litas, et quounque hæc servanda. Regule in capita
duodecim dispositio. — 10. Dilectio Dei conve-
nienter in primo capite sublimatur **265**: nam
Deus ordine et mensura dilectionis virtutum præ-
stantissimæ excedit omnia. — 11. Qualiter in
charitate Dei, sui ipsius et proximi se quis ha-
beat; quæ origo, forma et finis totius est legis.
— 12. Deinde commendata unitas animorum in
Deo; damnanda quæ terrena, animalis, diabolica.
— 13. Proprietas non modo temporalis posses-
sionis, sed et suæ voluntatis verità, nec facile
per utramque stat pacis unitas. Quantopere dete-
sta proprietas, et servanda æqua distributio.
— 14. Quid veniat nomine proprietatis, quæ dis-
cordia est seminarium, unitatis fraternæ extermi-
num.

.. Non minus conveniens, dilectissimi, quam sa-
lubre nobis est, ut vitæ nostræ moderamina, juxta
sacræ Scripturæ documenta, et sanctorum virorum
exempla informare studeamus. Salubre, inquam,
quantum ad meritum: conveniens vero, quantum ad
testimonium. Ibi quantum ad conscientiam, hic au-
tem quantum ad famam. Nam sanctum quondam,
ut scitis, *Jeremiam de lacu funes extraxerunt* (Jerem.
xxxviii., 12, 13); sed panni veteres interpositi fue-
runt. Et qui funes isti, nisi sacræ Scripturæ præ-
cepta? Et quæ hæc vetustas pannorum, nisi bono-
rum antiquitas exemplorum? *Jeremiam* igitur, et
funes de lacu extrahunt, et panni veteres, qui sacra
Scripturæ præcepta, et priorum sanctorum exempla,
electum quemlibet ab iniis malæ profunditatis ad al-
ta sanctæ conversationis levant. Nempe ascendens
a convalle plorationis, et cantans primum canticum
graduum sanctus David, sancto se instruente Spir-
itu, dandas sibi novit, et apponendas ad lingnam do-
losam sagittas potentis acutas, carbonesque rastatores
(Psal. cxix., 3, 4). Quod nimirum aliud non est, nisi
quod sanctus quilibet ad spiritualem tendens sancti-
tatis prosectorum, ad devincendam pestiferam frau-
dulentę locutionis persuasionem, scivit nihil esso
validius, quam jussa Salvatoris efficacia, et quæ vi-
tia destruant, sanctorum exempla. Hæc itaque duo
sunt, quæ sacra in se Scriptura sanctæ ædificationis
continet insignia, catholicæ videlicet instructionis
hortamenta, et religiosæ conversationis exempla:
ut nostram pariter, et illa ignorantiam instruant, ne
aberremus, et ista pigritiam excitem ne torpeamus.
D Quod ergo vel jam agimus, vel adhuc agere aggre-
dimur, tunc nimirum et gravitatis maturitate pon-
derosum, et veritatis erit examinatione probatum,
quidquid fuerit vel in occulto proposito conceptum,
vel in aperto facto in lucem productum; juxta id,
quod tam sacræ Scripturæ instituunt verba, quæ
sanctorum virorum informant exempla.

II. Unde et in verbis professionis nostræ, de qui-
bus multa jam in tribus his superioribus sermoni-
bus, diximus, de his aliiquid tangere non omitteremus,
cum de Evangelio Christi, et apostolica institutione,
ac Regula sancti Patris nostri Augustini mentionem
facimus. Nam hoc modo se habet ipse ordo verbo-
rum: *Ego frater N. offerens trado meipsum Ecclesie
Dei genitricis Mariae, sanctioue illius, et promitto con-*

versionem morum meorum, et stabilitatem in loco, secundum Evangelium Christi, et secundum apostolicam institutionem, et secundum canonica Regulam beati Augustini. Videlis quia tria sunt promissa: et cum sint professionis ac promissionis vinculo firmata; secundum quædam tria sunt, quæ subsequuntur, promissa. Quæ enim promittuntur, traditio tui ipsius, promissio conversionis morum tuorum, promissio stabilitatis in loco: tria hæc. Quæ vero subsequuntur, secundum Evangelium Christi, secundum apostolicam institutionem, secundum canonica Regulam beati Augustini: tria hæc. Et notate, quæso, ordinem horum trium præcedentium et subsequentium, si fortassis aliqua in eis possit congruentia reperiri. Primo te ipsum tradidisti; secundo conversionem morum tuorum; tertio quoque stabilitatem in loco promisisti. Similiter primo de Evangelio Christi; secundo de apostolica institutione, ac tertio de canonica Regula beati Augustini mentionem fecisti: inaniter et infructuose in loco stabilis manens, si perversus moribus fuisses. Et cum constet quod præcunctis, in quibus ritæ religiosæ sanctitas consistit, virtutum spiritualium exercitiis, sola sit firmæ perseverantiae anchora, quæ statum meretur æternitatis, patet, ni fallor, quod non multum morum conversio prodesset, si constantiae stabilitas decesset. Quid item quantum ad animæ salutem emolumenti conferret, et tuorum te morum conversione fulgere, et in loco stabilem manere, si magis violenter esses per alium in Ecclesiam Dei intrusus, quam grata voluntatis spontaneæ devotione eidem Ecclesiæ Dei, et per propriam oblationem traditus, et per propriam traditionem **268** oblatus? Sed nec multum putarem fore approbandum, hoc modo te prædictæ Ecclesiæ Dei a teipso et traditum, et oblatum, si te pariter et morum fecisset perversitas reprobatum, et instabilitas vagum. Idecirco quod primo promisisti, tui ipsius oblatio est et traditio; quod autem secundo, inorum tuorum conversio; quod vero tertio, stabilitas in loco. In primo, devotio notatur spontanea; in secundo, conversatio honesta; in tertio, constantia firma. Nimur ut in primo appareas devotus; in secundo honestus; in tertio vero in devotione hac honesta, et honestate devota radicatus. Devotus, ut occule Deo placeas; honestus, ut bonum in te exemplum proximo ostendas; radicatus, ne a bono illo vel quod acceptat Deus, vel quod approbat proximus, tempore tentationis recedas.

III. Quid nobis Christi Evangelium aliud, nisi omnimodam perfectionem manifestat? Hujus autem tunc perfectionis culmen cooscendisti; quando te ipsum Ecclesiæ Dei tradens obtulisti, offerens tradidisti; cuius summam perfectionis ubi uberioris quam in Evangelio Christi reperies? Unde sciscitantis cuidam, quid faciendo vitam æternam possideret, ac legalia se mandata observasse a juventute sua asserenti, ait: Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus; et habebis thesaurum in cælo, et reni, et sequere me (Matth. xix, 21). Et attenante

A quæ dixit necessaria esse ad nanciscendam perfectionem. Utique omnium possessionum venditionem; carum in pauperes expensionem; ipsius denique Christi imitationem: tria hæc. Primo, inquit, vende: non quidem unum quid, vel duo, vel aliqua; sed *omnia* quæ habes, ut eorum quæ possides nihil tibi penitus reserves. Secundo *da pauperibus*: ut eorum quæ distraxisti, nec pretium presumas retinere tibi: sed ea, quibus te privas, egenis expendas. Tertio *me sequere*: ut *omnia funditus*, quæcumque sunt, propter me mihi non modo non præponens, sed nec ullo modo comparans, ab ipso penitus mentis affectu abjicias, et mihi soli medullitus inhæreas. Primo vende omnia; secundo da pauperibus: tertio sequere me. Vende omnia, ut universa, quæ mundi sunt, sublimiter contemnas. Da pauperibus, ut proximis tuis misericorditer succurras. Sequere me, ut mihi tenaciter adhæreas. Sic omnia vendens, secundarem a te vanitatem removes; pauperibus dans, opus in fratres charitatis exerces: me vero sequens, culmen nimirum internæ puritatis tenes. Nonne tripartito isti exercitio magna tibi videtur inesse perfectione? Nonne magnum censes perfectionis esse fastigium, spernere mundum, tuare pro posse proximum, imitari Christum? Hanc ei evangelizavit idem Dominus noster Jesus Christus perfectionem, qui ab eo quæsivit quid ficeret, ut vitam æternam possideret.

C IV. Secundum hoc Evangelium Christi te ipsum offerens, tradidisti, et tradens obtulisti Ecclesiæ Dei, quatenus causa perfectionis fastigia cooscendendi, universis renunties quæ sunt hujus mundi; indigentiae succurras proximi; similitudini quoque te conformes Christi. Quæ omnia vendis, quanto pro adipiscendis donis spiritualibus, rebus corporalibus, quantum ad amorem, exueris: eas quidem admittens ad usum, sed excludens ad affectum. Et quasi eorum quæ vendidisti pretium pauperibus expensis, dum per dona spiritualia, quæ mediante plena abjectione temporalium perceperisti, non solum corporali, sed et spirituali eorum qui indigent, necessitatibus proximorum auxiliari. Te ipsum offerens tradis, et tradens offers Ecclesiæ Dei, cum Christo medullitus inhærens, et tenaciter agglutinatus, pia ipsum tam in præceptis quam in prohibitis suis devotione imitaris: sequens eum quocunque ierit, tam in nolendo sine ulla exceptione, quæ non vult admitti, quam in volendo quæ non vult omitti.

D Sicque non injuste illam tibi Psalmista vocem vindicare poteris, quæ talis est: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum* (Psal. lvi, 8). Illoc est dicere: paratus sum aggredi quod jubes, quod prohibes declinare. *Paratus, inquam, et non sum turbatus, ut custodiā mandata tua* (Psal. cxviii, 60); tam ea quæ admitti, quam quæ mandas omitti. Sic sic conabor placere tibi in utroque: et cum videlicet insisto devitare peccatum, omne malum nolens; et cum studio declinare delictum, jam bona cuncta volens. Et quia hilarem datorem diligis (II Cor. ix,

7), non sum in his turbatus. Idcirco cantabo, et psal-
mum dicam (*Psal. lvi*, 8). Quod canticum istud? Spi-
ritualis hilaritas in mente. Quis psalmus iste? Ef-
fectus utilis in opere. Erit utique apud me, inquit,
et canticum hilaritatis in corde, et psalmus utilita-
tis in opere, cum paratus sum sequi in prohibitis,
paratus sum et in jussis.

267 V. Sicut autem omnimodam in Christo esse
non ambigimus perfectionem, ita et in apostolis
morum notamus conversionem. Scimus enim quia
eorum aliquis de piscatore prædicator factus est:
de telonario in apostolum mutatus est. Et hæc qui-
dem *mutatio dextre Excelsi* (*Psal. lxxvi*, 11). Sicut
autem officia in eis mutata sunt, ita et mores. Do-
ctor quoque egregius, et vas electionis prædicator
veritatis, licet non cum duodecim, tamen tempore
suo, et ipse ad Christi discipulatum vocatus, de
Saulo in Paulum, de persecutore in prædicatorem
mutatus est. Et illa quidem mutatio nominis, quidni
quædam conversionis morum ostensio fuit? Sicut
enim nomine, sic et moribus extunc alius effectus
est. Siquidem vivit ipse, jam non ipse: virit vero in
eo Christus (*Gal. ii*, 20). Jam pro Ecclesia persecu-
tiones tolerat, quas eidem Ecclesiæ inferre solebat;
quotidie moritur pro fratribus, quorū antea mor-
tem supra modum sitiebat: *A dimplens ea, quæ de-
sunt passionum Christi in carne sua pro corpore ejus,*
quod est Ecclesia (*Col. i*, 24): *quam dudum spirans*
minarum et cædis, in discipulos ejusdem Christi Jesu
Domini nostri (*Act. ix*, 1), crudeliter devastabat. Ita-
que in vocatione apostolorum exprimitur conversio
morum: ut quos legis a Christo de officio ad officium
vocatos, in melius consequenter intelligas mutatos,
et ad mores quoque compositos conversos. Secun-
dum hanc itaque institutionem, promisisti morum
tuorum conversionem, sicut prius tradens obtu-
listi, et offerens tradidisti te ipsum Ecclesiae Dei,
secundum Evangelium Christi. Et sancta quidem
institutio eorum, quia sancti nimirum et ipsi. Ne-
que enim qui sancti fuerunt, aliquid nisi sanctum
instituere voluerunt.

VI. Et quænam hæc eorum institutio fuit? Milii
autem videtur, si vobis aliquid forte melius ad præ-
sens super hoc, vel congruentias non occurrit, quod
inter cætera, quæ ad salutem subjectorum perti-
nentia promulgabant, virtutum sanctorum insignia
in eorum institutione notari possunt: plena abjectio
terrenorum, socialis communio rerum temporalium,
quæ ad sublevandam inopiam subditorum erat ex-
pendenda; æqua et competens earumdem inter eos
divisio, juxta necessitates singulorum; concors de-
nique vicissim unitas, et una concordia animorum;
quatuor hæc. Ut autem per ea, quæ his bonis con-
traria sunt, evidentius ista intelligas, hæc eo nimiri-
um spectant, quatenus scias instituisse eos, ut qui
ad eorum prædicationem in primitiva Ecclesia
suscepissent, et sine rerum mundialium viverent
cupiditate, et sine proprietate, et absque persona-
rum acceptance et sine pacis fraternæ divisione.

A Et putamus de his singulis convenientia posse nos
reperire exempla. Legitur in Actibus eorum: *Quot-
quot autem possessores agrorum, aut domorum erant,*
vendentes afferebant pretia eorum quæ rendebantur,
et ponebant ante pedes apostolorum. (*Act. iv*, 34). In
quibus verbis, quid aliud, fratres mei, diligentia
nostra valet notare, quam plenam rerum terrenarum
abjectionem? Domos quas habebant et agros ven-
debant, et in pretia redigebant, quæ ante pedes
apostolorum projiciebant. Conjicitur, ni fallor, ex
his, quod non multum ea diligebant, quæ venditio-
ne interveniente a se alienabant. Nec solum quod pa-
rum diligebant, sed etiam quod morum commuta-
tionem admodum vilēm habebant, quam coram
apostolis non alio quam ad pedes projiciebant. Unde
et Aratoris sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi
super his verba sunt, quæ hunc habent modum

Destitui deberé probant, quod tangere ritant,
Calcanandumque docent, quod subdunt gressibus
[aurum];
De quo terrene veniunt ad pectora curæ,
Consimili jactatur humo.

ARATOR. in *Acta. apost. I. i. v. 406-409.*

Igitur contemnda plane, et quasi conculcanda
evidenter ostendunt eorum pretia, quæ vendebantur,
duum ea pedibus projiciunt. Eaque nimirum non dis-
similia esse humo judicant, quæ illis membris cor-
porum apostolorum prosternunt, quibus humum
conculeant.

VII. Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid
suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia
(*Act. iv*, 32). Ecce socialis terrenarum communio
rerum: quam profecto communionem, non sine
aliqua expressione, relator horum egregius sanctus
Lucas nobis notam fecit in eo, quod asserit, aliquos
eorum, baud dubium quin credentium, de quibus
præniserat, non solum non habere aliquid suum,
sed nec dicere aliquid esse suum; *Sed erant, in-*
quit, illis, jam non quædam, sed omnia communia.
Videtur, si subtiliter considerare velimus, quod om-
inem a se projecterant proprietatem: qui rerum,
quas in corporales suos expendebant usus, commu-
nem apud se fecerant et ipsam universitatem. Videtur
et in hoc quod omni penitus proprietati renuntiave-
rant; quia **268** non solum, ut iam diximus, nihil
proprium habebant, sed nec aliquid suum esse dice-
bant, alienantes a se, et in ore, quod apud se habere
nolebant in possessione. Hæc autem temporalium
communio rerum, ipsi modis omnibus expetenda, et
exercenda universitati virorum religiosorum, quem-
dam nobis supernæ illius, ad quem modo suspira-
mus patriæ statum præmonstrat: sicut venerabi-
lis Bedæ verba, quæ de hoc ponit, continent,
quæ hunc modum habent: *Qui ita vivunt, ut eis*
sint omnia in Domino communia, cœnobite vo-
cantur. Que vita tanto felicior est, quanto sta-
tum futuri sæculi imitatur, ubi omnia commu-
nia sunt, quia Dens erit omnia in omnibus. Et quia
ibi summa pax et securitas est, civitas, in qua

typus hujus vitæ præcessit, Jerusalem dicta est : id est *visio pacis*. *Dividebatur autem singulis*, prout *cuique opus erat* (*Act. iv*, 35). Duo hic nobis notanda se ingerunt, quia singuli quo sustentari debuerant, accéperunt. Et in iisdem quam sollicite consideratum est, non quod expetebat voluntas, non quod appetebat cupiditas, sed quod monebat utilitas et exigebat necessitas. Quicunque igitur in societate, de qua loquimur, primitivæ Ecclesiæ fuit, quo in victu sustentari debuit, ab eis, quorum id erat officii, accepit. Sed et præcellens ibi bonum erat, quod ablata funditus personarum acceptione, prout indigebant, divisim singuli accipiebant. *Multitudinis credentium erat cor unum et anima una* (*Act. iv*, 32). Ecce concors unitas, et una concordia animorum. Hujus autem jucunditatis bonæ et bonitatis jucundæ, quam quarto loco posuimus, tria præcedentia sunt causa, de quibus modo tetigimus; hæc autem fructus eorum.

VIII. Ad hoc enim rerum a nobis corporalium abjiciens cupiditatem; ad hoc nullam earum habere volumen proprietatem; ad hoc personarum, in divisione corporalis hujus sustentationis, abhorremus acceptionem: ut prædulcem hanc et salubrem corpori et animæ in Deo nanciscamur unitatem; ad hoc, inquam, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebantur, et ponebant ante pedes apostolorum, ut nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse diceret. Et ideo quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse non dicebat, ut divideretur singulis, prout unicuique opus erat. Idcirco denique dividebatur singulis, prout unicuique opus erat, ut eorum esset cor unum et anima una. Sic tria illa bona hujus quarti boni causa sunt; hoc autem quartum bonum eorum est fructus; quia et ideo tria illa præmittuntur, ut hoc quartum sequatur: hoc autem sequitur idcirco, ut in eo tria illa remunerentur. Merito, frater mihi, promisiisti conversionem morum tuorum juxta apostolicam institutionem, quia nimis hæc ab eis quatuor instituta, quasi quamdam formam et exemplar habebat; ut tuos per eorum conversionem, ad bonum mores, secundum ea in grata sanctæ honestatis venustate componas. Siquidem plena terrenorum abjectio, socialis rerum corporalium communio, aqua et competens earum juxta necessitates singulorum divisio; unitatis concordia, et concordiae unitas in animo: quidni præcelsa et eximia est morum conversio? Nam bona hæc, cum numero quatuor sint, primum in se mundi hujus habet contemptum; secundum viorum religiosorum honestat conventum; tertium exteriorem justificat effectum; quartum vero interiorem purificat, atque pacificat affectum. Purificat, inquam, ut mundus sit; pacificat, ut quietus sit. Cum itaque plene a te, ac perfecte mundus est despectus; cum in cœtu sanctorum, in cunctis apparet motibus tuis honestus; cum tuum extrinsecus coram eo, qui videt in facie, justitiae exornas opus; cum tuos ante eum, qui intuetur cor, mundat in-

A trinsecus, et sedat unitas concordiae sensus: procul dubio dicere potes audacter mores te conversos habere, et juxta quod te constat in professione tua promississe, secundum apostolicam constitutionem convertisse.

IX. Jam de Regula beati Augustini aliiquid, vel breviter, nobis attingendum est: secundum quam promisiisti stabilitatem in loco; sicut et morum tuorum, ut jam diximus, secundum apostolicam institutionem, conversionem: sicut etiam te ipsum tradens obtulisti, offerens quoque tradidisti Ecclesiam Dei, secundum Evangelium Christi. Itaque secundum tenorem, quem in se præsert Regula beati Augustini, stabilitatem in loco promisiisti: ut quan-

B diu, quæ in eadem continentur Regula, præcepta, ac legem vitæ, et discipline observare potes, locum, in quo hæc te observaturum pollicitus es, nulla levitate, vel impatientia **269** interveniente, mutes. Si autem, quod absit, ob indiscretam coabitantium conversationem, vel ob aliquem alium qui emergerit casum, invitus a bono abstractus et ad malum illectus, ea non potes observare, non peccaliter, ut arbitror, peccas, si ad hoc solum, et propter hoc solum ut votum impleas, votum quoque frangas. Quid est hoc, inquis, quod modo dixisti? Audi quid sit. Si locum dimiseris, nonne votum frangis, cum stabilitatem in eo promiseris? Utique ais. Si autem in eo contra B. Augustini Regulam vivis, nonne et similiter votum frangis? Ita est, inquis. Sed cum sic acciderit, frange votum, ne frangas votum: omittens esse stabilis in loco, ne in eo vivas contrarius Augustino. Cæterum cum sic agis, quanquam ita loqueris, votum non frangis; quia stabilitatem in loco promisiisti, sed secundum Regulam B. Augustini. Et certe, sic tibi agendum esse intelliges, cum illa breviter cœperimus attingere virtutum spiritualium insignia, de quibus prædicta Regula tractat. Et quidem multa sunt, quæ in ea a præfato Patre et advocate nostro præmulgata legimus; sed tanien eorum summam sub duodecim capitibus nos comprehendere posse putamus; suppressis quam multis, quæ sub verborum paucitate coartari non possunt. Primum ponimus caput:

Ante omnia, fratres charissimi, diligatur Deus, deinde proximus; quia ista præcepta sunt nobis principaliiter data. Secundum ab eo loco: *Hæc sunt, quæ ut observetis, præcipimus: usque ad: Sed rursum etiam illi, qui aliquid esse videbantur.* Tertium vero: *a Sed rursum etiam illi, usque ad: Orationibus instate.* Quartum quoque a loco illo, usque ad: *Carnem vestram domate.* Quintum a loco illo, usque ad: *Non sit notabilis habitus vester.* Sextum quoque ab isto loco, usque ad: *Qui autem in tantum progressus facit malum.* Septimum autem, inde usque ad: *Vestes vestras in unum habeatis.* Octavum quoque a loco illo, usque ad: *Indumenta vestra secundum arbitrium præpositi laventur.* Nonum autem ab hoc loco, usque ad: *Lites aut nullas habeatis.* Decimum abbinc, usque ad: *Præposito ten-*

quam Patri obediatur. Undecimum vero, a loco isto usque ad : *Ut autem in hoc libello.* Duodecimum illinc, usque ad finem. In primo videtur fieri mentio de dilectione Dei et proximi. In secundo, de unitate concordiae et communione corporalis sustentationis. In tertio, de virtute humilitatis. In quarto, de puritate orationis. In quinto, de abstinentia discreta. In sexto, de venustate honestatis, et castitate corporis. In septimo, de spontanea confessione. In octavo, de communibus custodibus vestium. In nono, de ablutione vestium, et cura infirmorum, atque de libris quotidie petendis. In decimo, de cavendo litigio. In undecimo, de reverentia exhibenda prælatis, et de officio eorum. In duodecimo, de sollicitudine observantiae hujus regularis. Videtis jam, ni fallor, et aperte intelligitis quia tunc solum fructuose in loco stabilitas habetur, cum istud, quod non compendiōe prælibavimus, duodenarium sollicite exerceatur; cum vero istud omittitur, et illa incassum retinetur.

X. (286) Primum itaque caput est, de diligendo Deo et proximo, decimum vero, de cavendo litigio, quia universi nimirum spiritualis exercitii, cui intendimus, sive ut Deo placeamus, sive ut proximo succurramus, causa quidem et origo utriusque debet esse dilectio; sed usque ad perfectionis denarium eamdem dilectionem non perducimus, si horribilem atque terribilem litigii tonitruum non devitamus. Monet itaque nos in exordio Regulæ suæ ut *ante omnia diligamus Deum, deinde proximum, subjungens et causam: quia ista*, inquit, *præcepta sunt nobis principaliter data.* Et bene principaliter asserit data: quia in eis, ipso Domino attestante, *tota lex pendet, et prophetæ (Matth. xxii, 40).* Et ut B. Gregorius dicit: *Quidquid præcipitur, in sola dilectione solidatur.* Item bene monet ut ante omnia diligatur Deus, et proximus: quia nimirum Dei et proximi dilectio, sicut universis aliis virtutibus statum sublimiorem; ita et præ cunctis locum in nobis debet habere priorem. Rectus item ordo, ut, cum uterque diligendus sit, prius tamen diligatur Deus, deinde proximus. Nimirum ut qui solum seipsum habet causam, cur debeat amari; et illum consequenter, apud nos, in ordine debeat amoris præcedere, qui nobiscum erga eum socius in eodem existit amore. Non solum autem prius, sed et plus diligendus est Deus; ut in amore nostro proximum nostrum non tantum in ordine præcedat, verum et in mensura excedat. Dignum namque, et omnino justum est, ut qui ante omnia est, et ametur ante omnia; et qui supra omnia est, etiam supra omnia. Nec debet in nostro apud nos amore habere priorem, qui universitatis est principium; nec certe parem, qui et finis est cunctorum. Hic 270 est Dominus Deus noster, et est nomen illi α', ω; dignus ut prius ametur quam proximus, qui altitudo est, quæ nunquam cœpit: ut plus etiam

(286) *Reg. cap. 1, De dilectione Dei et proximi.*

(287) *Reg. cap. 2, De concordia animorum et rerum corporalium communione.*

Ametur quam proximus, qui magnitudo est, quæ nullam in se mensuram admittit.

XI. Diligamus ergo Deum, ad hoc, ut gaudemus in ipso; diligamus proximum, ad hoc, ut non quidem in ipso, sed cum ipso gaudemus in Deo. Et hæc sunt duo præcepta charitatis, cum tamen sint hi tres, quos diligimus: nos ipsi, Deus, et proximus: quia, cum Deum diligimus, nos ipsos diligimus, pro eo, quod bonum nostrum, quod ipse solus est, diligimus; et cum proximum propter ipsum diligimus, et ipsum, et nos ipsos diligimus, possidentes bonum nostrum, quod ipse est: quia cum diligimus in eo quod proximum propter eum diligimus; quem propter eum non diligemus ullo modo, nisi eum diligemus. Quæ nobis principaliiter præcepta data sunt, quia quæcunque alia sunt in his instaurantur, et ad ista referuntur. Quæcunque enim ab ipso Domino, vel per seipsum, vel per suos, qui ejus in his vicem tenent, instituta sunt, propter charitatem instituta sunt. Propter hanc, inquam, instituta sunt: videlicet ut acquiras eam, cum forte non habes; vel ut retines, cum habes; vel ut melius et plus habeas, cum non bene et parum habes; vel ut recuperes, quam fortassis amisisti; vel ut aliquid agas in hunc modum, quod ad charitatis pertineat acquisitionem, possessionem, augmentationem, ordinationem, restorationem. Quæcunque igitur a sanctis sunt Patribus instituta, tunc solum ea nobis sciamus viriliter exercenda, cum nihil in se penitus continent, in quo dilectioni Dei et proximi aliquatenus contradicant. Salubre itaque tibi esse noveris quidquid agis, si charitatem habueris. Unde et B. Augustinus, cuius hæc verba sunt, de disciplina tractans ecclesiastica, ita dicit: *Habe charitatem, et fac quidquid vis.* Et magna admodum videtur esse licentia hæc, quam tibi concedit, ut facias, non quasi unum aliquid, sed quidquid vis. Sed attende quod præmisit: *Habe charitatem.* Recte indulgetur tibi, ut facias quidquid vis, sed cum charitatem prius habueris; quia quid mali velle poteris, si eam habueris? Principaliter igitur ista nobis data sunt præcepta, quia sicut illa, cuius sunt præcepta, cæterarum virtutum obtinet primatum, ita et hæc ejus præcepta aliorum in se habent principatum præceptorum. Apte quoque Pater, et adlocutus noster B. Augustinus in primo capite, et in ipso mox exordio Regulæ suæ de dilectione Dei et proximi facit mentionem, utpote quam novit universi, cui debemus insistere, religiosi exercitii, et causam, et originem, ut incipiatur; et formam, et rectitudinem, ut ordinetur; et augmentum, ut crescat; et constantiam, ut maneat; et finem, ut sine consumptione consummetur.

XII. Subjungit autem de quibusdam in capite secundo (287), sine quibus integra et inviolata esse non valet hæc, de qua loquimur, Dei et proximi

dilectio; quæ sunt videlicet spiritualis et sincera concordia unitas in animo, et omnis penitus in rebus temporalibus proprietatis abjectio. *Hæc, inquit, sunt, quæ ut observelis præcipimus in monasterio constituti.* Primum propter quod in unum congregati estis, ut unanimes habitetis in domo, et sit vobis anima una, et cor unum in Deo. Et hæc de virtute sinceræ et spiritualis unitatis. Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia. Hæc autem de abjectione proprietatis. Ut unanimes, inquit, habitetis in domo. Videte, quia non prodest habitatio in domo, si deest unitas in animo. *Et sit vobis anima una, et cor unum;* quatenus sicut vos domus continet una, sic et unum insit vobis cor, et anima una. Et addit in Deo, ut et in præsenti ditari possit merito sanctitatis, et in futuro premio remunerari felicitatis. Illa autem in Deo unitas non est, quæ est in carne, et in mundo, et in host antiquo. Ecce unitas triplex illi, quæ in Deo est, unitati prorsus contraria, reprobos in unum illicite uniens, et a Deo dividens. *Compactum sic est corpus Behemoth squamis se prementibus: unaque uni conjuncta nec spiraculum quidem incedit per eas* (*Job xl, 6, 7*). Conveniunt in unum adversus Dominum, et in unum conveniunt in carne, et mundo, et diabolo voluptuosi, curiosi, elati: voluptuosi per concupiscentiam carnis; curiosi per concupiscentiam oculorum; elati per superbiamvitæ. Hæc autem unitas in Deo non est, sed terrena, animalis, diabolica (*Jac. iii, 15*). Terrena; et allicit, per curiositatem mundialis lætitiae seducens. Animalis; et polluit, per voluptatem carnalis luxuriae corrumpens. Diabolica; et erigit, per voluptatem dæmoniacæ superbie extollens. O unitas fetens, unitas nitens, unitas tumens! fetens per mollitiem, nitens per speciem, tumens **271** per elationem. Verum vos unanimes estote in domo, et sit vobis cor unum et anima una: sed in Deo, non in carne, non in mundo, non in hoste antiquo. Et attendite, quia incitatur nos B. Augustinus ad hanc unanimitatem, ad hanc animæ et cordis in Deo unitatem, sollicite præmittere curavit propter quod in unum estis congregati. Unde patet quod exterior hæc nostra in unum congregatio, illius de qua modo diximus, unanimatis, et unitatis interioris formam repræsentat, quatenus sicut exterius in uno loco congregamur, sic et intrinsecus in animo uno uniamur.

XIII. *Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia.* Proprietas, quæ viris religiosis ac vitam communem professis inhibetur, non de sola intelligenda est, ut arbitror, re corporali, sed de ipsa, ni fallor, voluntate animi. Necesse enim est ut, si ad perfectionis hac in parte volumus fastigium descendere, nihil proprium in voluntate nostra, contra justitiae rectitudinem etiam habeamus; sed pro alterius potius voluntate, quantum decuerit, et prout expedierit, eam frangere studeamus. Neque enim ullo modo diu poterimus integrum in corde unitatem conservare, si voluntati aliorum, et maxime

A prælatorum nostrorum, quibus nos vice Dei convenit parere, nostram, in quantum ratio dictaverit et justitia expelerit, voluntatem tumide et arroganter contempserimus subjicere. Quod autem in rebus temporalibus nihil debeant cœnobitæ proprium habere, nulli prorsus valet in dubium venire, qui eorumdem cœnobitarum novit professionem. Nihil autem debent habere proprium, quia peccatum gravissimum est, si id præsumpserint. Cum, siquidem hoc in loco Pater noster aliquid prohibeat proprium dici, quanto minus concedit haleri? Sanctus quoque Benedictus in Regula monachorum suorum super hæc ita scribit: *Præcipue hoc vitium radicitus amputandum est de monasterio, ne quis præsumat aliquid dare aut accipere sine jussione abbatis, neque aliquid habere proprium.* Nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque graphium, sed nihil omnino. Quippe quibus nec corpora sua, nec voluntates licet habere in propria voluntate. Certe qui peculiaritati student, secundum quosdam fures sunt quodammodo, et mendaces, sacrilegi etiam, et apostatae sunt. Ideo fures, quia quæ aliorum sunt, occulte sibi abscondunt. Ideo mendaces, quia aliud sunt, et aliud se ostendunt. Ideo quoque et sacrilegi, quia, dum res sibi monasterii illicite vindicare præsumunt, etiam sacrum de sacro tollunt. Ideo denique apostatae, quia juxta quendam modum jam ad vomitum redierunt, dum res, quibus dudum renuntiaverant, iterum, et eodem modo quo prius possederant, hoc est ad usus proprios, possidere student. Cäveamus ergo, fratres, ne sine agnitione Patris nostri aliquid temere et illicite habere præsumamus: ne Ananias et Saphiræ in crimine socii simus, quorum certe quam gravis exstitit culpa, subsequens innoluta poena. Non, inquam, sine agnitione Patris nostri: quia et beatus Benedictus de hoc sic scribit: *Nec quidquam licet habere, quod non abbas aut dederit, aut permisserit.* Sed et ista beati Augustini verba sunt: *Et distribuatur unicuique restrum a præposito vestro victus et tegumentum.* Non divitiae nobis a præposito nostro distribuendæ sunt; non aliqua superflua, sed sola necessaria. Si autem queris quænam illa sint, ipsa sunt quibus alamur jejuni, et quibus vestiamur nudī. His amplius importune et improbe non quæramus, quia hæc nolis sufficere debent. Sententia quippe est Apostoli super hoc, hunc habens modum: *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus* (*I Tim. vi, 8*). Jubet itaque Magister noster, ut a præposito nostro, distribuatur unicuique nostrum *victus et tegumentum*: ille, ne nos inedia urat; hoc autem, ne frigus laedat. *Non æqualiter*, inquit, *omnibus: quia non æqualiter valetis omnes, sed unicuique potius, sicut cuique opus fuerit.* De hoc sanctus Pater Benedictus: *Non dicimus, inquit, ut personarum, quod absit! acceptio sit; sed infirmitatum consideratio.* Ubi qui minus indiget, agat Deo gratias, et non contristetur. Qui vero plus indiget, humilietur pro infirmitate; non extollatur pro misericordia. Et ita omnia membra erunt in vase. Videut

qualiter verbis istis, necessitatis nobis sustentatum conceditur, peculiaritatis vero vitium inhibetur.

XIV. Sed aliquis de circumstantibus clamoso silentio et silenti clamore commotus per hæc, hoc fortassis modo ad hæc: Dum tam formidolosas de vitio proprietatis sententias profers, dic, quæso, manifeste quid sit proprietas. Si enim proprietas est, quidquid magis ad proprium diligó usum, quam ad usum fratris mei, jam ego ab hoc, fateor, vitio alienus non sum. Cui ego: Certe si subtiliter et distinete völueris considerare, non poteris a proprietate alienum dicere, quidquid ad utilitatem non vis fraternalm refluere: quidquid etiam usui non vis communis despiciere. Nostri quoque ordinis consuetudo **272** est, ut id vocetur proprietas quod habetur contra vetitum, vel absque debita licentia. Diligenter itaque, ut ex his potestis advertere, doctor magnus Aurelius Augustinus in hoc secundo capite, commonere nos insistit, ut abjecta divisione, et discordia, in unitate fraterna concordes, et in concordia studeamus esse unanimis, ut omni penitus renuntiantes in rebus temporalibus, quibus nostra sublevanda est transitoria necessitas, peculiaritati: in corporali sustentatione semper intendamus communioni. Insistit quoque nos coniungere, in primo, ut Deum amemus et proximum: quatenus, dea geminum quod promulgat in isto, et geminum nihilominus quod in illo, effectui studemus sollicite incipere præceptum, vivamus in Dei et proximi charitate; vivamus in unitate; vivamus denique sine proprietate. Et, o vita sancta, jucunda, quieta! Si quidem sancti sumus, dum Deum medullitus, et proximum amamus: bonam nihilominus jucunditatem et jucundam bonitatem nanciscimur, dum in unum habitamus, et unum dicimus omnes, nec sunt in nobis schismata (*I Cor. 1, 10*). Suaviter quoque requiescimus, dum duo hæc verba tollentes. de medio, meum et tuum, philargiriam peculiaritatis, largitate commutamus communionis. Merito promissa est a vobis stabilitas loci secundum regulam **B.** Augustini, ut ibi quoque contendatis radicari per constantiam propositi: ubi vos perseveranter, et amor Dei, et proximi sanctos, et sincera secundum Deum unanimitas jucundos, et in corporali sustentatione communio det esse quietos. Quæ autem de hoc capite adhuc residua sunt, una cum his, quæ ad sequentia capita pertinent, in alium sermonem differamus: ut præmissa oratione ex more et meditatione, alia vice cum fuerit opportunum, pro vestra edificatione ad laudem Dei locuturi conveniamus, cui est honor et gloria in sæcula. Amen.

SERMO IX.

In regulam beati Aurelii Augustini, ab eo loco: « Qui aliquid habebant in sæculo » usque ad « melius enim est minus egere, quam plus habere. » De unitate concordie, et communione corporalis sustentationis; de virtute humilitatis; de puritate orationis et abstinentia discreta.

SENITUS SERMONIS. — Quos versutia inimici a per-

A fectionis proposito ex toto nequit avertire, solet ex parte impedit, ut patet in proprietatis vitio deponendo. — 2. In sæculo viliores, in coenobiis plerumque difficiliores, querulosiores, ac arrogantes: quibus malis occurrit S. Augustinus in Regula. — 3. In sublevandis necessitatibus absit personarum acceptio: nec necessariorum benigna subministratio sit cervicis erigendæ occasio, ut in templeribus sit crebrius. — 4. Nec in iis qui a divitiis ad monasterium venerant, toleranda superbia: cuius duplex est genus, carnale et spirituale. — 5. Antidotum utriusque superbiae: et quam indecens ob sæculi divitiias, aut carnis propriae religiosos gloriari. — 6. Fructus humilitatis est voluntatum unanimitas, et morum concordia, qua honoratur Deus in nobis, ut temporis suis. — 7. Oratio ab animo humili et concordi fructuosa est: publica in Ecclesia ab horis canonice nomen sortita, a viris sanctis dudum frequentata et commendata fuit. — 8. Septem horas canonice tam a servatore nostro mysteriis consecratae, quam in lege veteri figuratae, ac nova frequentatae sunt. — 9. De tempore, loco et modo orandi servandis; ac aliis sex orationis comitibus in Scriptura adumbratis. — 10. Post sanctitatem hominis interioris, exterioris per abstinentiam prescribit, qua concupiscentia, vel carnis domine superbia; sed appetitus potius quam cibus in vitio est. — 11. Valetudinis habenda ratio, et quæ hora refectionis canonica. — 12. In corporali refectione pascendum lectione spiritus cum modestia, cum esurie interiori ac patentibus mentis auribus. — 13. Infirmis exhibenda compassio proscripto labore: mensa communis contentum esse virtutis est; indigere, infirmitatis. — 14. Perversum est, tenuiores in sæculo delicatos esse et superflua querere in monasterio, infirmatam tamen occurrendum singulorum. — 15. Parcitas velut mater humilitatis commendata, superfluitas nutrix elationis reprobata.

Pater, et advocatus noster beatus Augustinus magna, fratres charissimi, clericis regularibus instantia, circa ipsa exordia in eorum regula crimen inhibet peculiaritatis, sicut jam audistis in fine, quem ad vos proxime habuimus, sermonis. Quod, ni fallor, nullatenus tanto studio inhiberet, si non saluti illorum valde contrarium sciret. Sed, cum incessanter antiquus *ille circumeat adversarius, quarens quem devoret* (*I Petr. v, 8*), ipsis quoque, qui noviter ad omnipotentis Dei servitium convertuntur, insidiari acerius solet: ut si forte obsecero non valet ex toto, ne convertantur, tota certe versipellis *ille versutia* molitur, ut **273** saltet et eamdem conversionem tepide aggrediantur, et in ea infrustuose demorantur. Et illi nimis tepide novitatem conversionis arripiunt, qui res eatenus ab eis possessas in usus communes expendi renuunt; sed eas adhuc ut proprias retinere præsumunt. Quorum prosectorum conversionis, licet, ut sic nominetur, vocabulum habeat, omnitemen penitus virtutis efficacia caret. Quia cum, teste ipsa Veritate: *Qui non renuntiarerit omnibus quæ possidet, ejus esse discipulus non queat* (*Luc. xiv, 33*): Quandiu aliquid hoc modo de possessis retinent, summi quoque magisterii medullitus inharrere disciplinati nullatenus valet. Rectus quippe in conversis ordo est, ut primum relinquant sua, et postmodum se. Quem utique ordinem se ignorare

Ipsi attestantur, qui cum cœnobium ingrediuntur, saltem aliquid quantumlibet parum ex his, quæ hæc tenuis possederunt, apud se ut proprium habent, suarum adhuc existentes rerum possessores: ac proinde novæ, quam aggrediuntur, conversionis violatores. Sunt autem hi Ananiæ, et Saphiræ in culpa similes, et idcirco digni, ut sint et in poena æquales. De quibus legitis, quod postquam agrum vendiderunt, non totum quidem pretium, sed partem quamdam afferentes, ad pedes apostolorum posuerunt. De quo Ananiæ dicitur, quou fraudarit de pretio agri (*Act. v, 2*). Unde liquet quod noviter conversi, quandiu quidquam apud se, etiam de his quæ sua fuerant, retinent, non modo tepidi sed et fraudulentii sunt. Infructuose vero in eadem conversione demorantur, si nimis fuerint vel in exigendis, quæ ad se pertinent, procaciter importuni: vel de collata sustentatione, et indulta veneratione maniter lati.

II. Prava namque quibusdam conversis consuetudo quam sæpe solet inesse, ut cum in sæculo nunquam etiam necessaria habuerint, in monasterio quoque conversi, multoties queritare superflua non erubescant. Indiscreta quippe jam multitudo intravit; et hi in cœnobiis solent esse severiores, qui ante susceptum habitum erant viliores: longe præ aliis se extollentes in elatione, qui, quantum ad conversationis pristinæ statum, aliis esse deberent profundiores in humilitate. Jam iniquo murmure inflati de ciborum inopia, et vestium conqueruntur: qui quando foris erant, pro summis computabant deliciis, hordeo satiari, et pro ornatu diei festi habebant, panniculis vilissimis et vetustissimis operiri. Sic et magnam nonnulli eorum beatitudinem testimant, illis modo commorari, quibus tunc non poterant conjungi. Non solum autem; sed et illud quam magnum apud illos, et præcellens quid est: quod tanta eos nunc victus pariter, et vestitus copia dilatat, quos tanta utriusque tunc inopia angustabat. Hæc autem tria mala in doctrina sua beatus Augustinus prosequitur: ad primum destruendum ita eos alloquens: *Qui autem aliquid habebant in sæculo: quando ingressi fuerint monasterium, libenter relint illud esse commune.* Ad secundum vero: *Qui autem, inquit, non habebant: non ea querant in monasterio, quæ nec foris habere potuerunt.* Ad tertium quoque: *tamen non ideo, inquit, putent se esse felices, quia invenerunt victimum, et tegumentum: quale foris habere non poterant.* Nec erigant cervicem, quia sociantur eis, ad quos foris accedere non audebant; sed sursum cor habeant, et terrena, et vana non querant; ne incipient monasteria esse divitibus utilia, non pauperibus: si divites illic humiliani, et pauperes illic inflantur. — Illud, inquit, relint esse commune, qui foris aliquid habebant: volens quoque eos omni penitus renuntiare peculiaritatib; ex quo monasterium sunt ingressi. Et addit libenter: sciens, quia hilarem datorem diligit Deus (*II. Cor. ix, 7*): ut sit eorum bonum voluntarium, non violenter

A extortum. Et quæ foris, ait, *habere non poterant, in monasterio non querant:* quia ridiculosa admodum res est, si modo superbie inflati tumore, gestiunt divites esse, qui inopie tunc afflictione coarctati, nunquam non pauperes fuere.

III. Verum ne ille pristinæ eorum indigentiae status aliquod modo eis debeat esse præjudicium, quo minus eorum sit necessitati nunc subveniendum, sollicite subjungere curavit: *Sed tamen eorum infirmati, quod opus est, tribuat: etiam si paupertas eorum quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat invenire.* Injuste namque, et omnino nequiter eos agere certum est; qui cum eis æqualiter in victu, et vestitu partiiri refugiunt in monasteriis, quos ex paupertate venisse cognoscunt. Absit enim, ut in domo Dei aliqua sit acceptio personarum: quia sive divites, sive pauperes, *omnes unum sumus in Christo* (*Gal. iii, 28*). Quia igitur peccamus, ut ait Apostolus Jacobus, si *personas accipimus* (*Jacob. ii, 4*): sicut illis, qui ex divitiis, sic et eis, qui ex inopia venerunt, debet in monasteriis quod opus est, non negari: quamvis ipsa necessaria in sæculo deesse solebant. Sed præcavere quam sollicite debent, ne in hac novitate abundantiae beatos se putent, nec cervicem erigant; **274** quia summis et venerandis viris se jam sociatos esse considerant. Cervicem quippe erigere, superbia tumere est. *Sed sursum, inquit, cor habeant, et terrena ac vana non querant.* Mentis videlicet ad superna intuitum per sancta desideria erectum, non per immunda ad imam declinatum habeant: alioquin non tam pauperibus erunt utilia monasteria, quam divitibus: dum in eis et illis superbia facit esse elevatos, et istos humilitas submissos. Et quis non minus ferendam, ac gravius puniendam asserat in illis superbiam, quam in istis? Nam deditigant illa vox est: *Quid superbis, terra et cinis?* (*Eccli. x, 9*.) Ac si liceat ceno superbire, vel saxo. Quid enim terra, et cinis, nisi imma quædam, et levis abjectio est? Et intolerabile quidem, ut quod insimum et substratum est, se esserat: quod insimum et abjectum, se extollat. Nam tolerabile utcunque fortassis altitudini, et fortitudini id foret. Si autem in imo se premis quod altum est, et se submittit quod pretiosum est, et nec tunc erubescit superbire terra et cinis: utilia nimirum erunt divitibus monasteria, non pauperibus: dum isti quo profundi in humilitate radicantur, eo et altius proficiunt; et illi, cum in sublime elevantur deficients, quemadmodum sumus deficiunt (*Psal. xxxvi, 20*).

IV. Sequitur: *Sed rursum etiam illi, qui aliquid esse videbantur in sæculo, non habeant fastidio fratres suos, qui ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt;* magis autem studeant non de parentum divitum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari. Nec extollantur, si communis vita aliquid de suis facultatibus contulerunt, nec de suis divitibus magis superbiant, quia eas monasterio partiuntur, quam si eis in sæculo fruerentur. In hoc tertio ca-

pite magister noster in eis, qui venerunt ex divitiis ad locum humilitatis, superbiam exhortando perse- quitur, monens eos, quatenus nequaquam vel præ illis, qui ex loco humili venerunt, de quibus modo tetigimus, de nobilitate generis superbe se esserant; vel de dispersione divitiarum suarum superbe se extollant. In qua exhortatione sua, duo eis notat superbie esse genera cavenda. Unum quidem est carnale; alterum vero quod est spirituale. Nam fastidire fratres, et de stirpis nobilitate gloriari, ad carnales proprie videtur pertinere; quod et ipsis quandoque solet sacerdotalibus evenire. Solent siquidem mundi hujus amatores, ntpote qui totam suam in visibilibus existimationem ponunt, super illos, quibus sunt in rebus sacerdotalibus locupletiores, inaniter se cferre; seque illis longe putare pretiosiores, quibus se vident ditiones. Solent et super illos, quos sanguinis generositate præcellunt, sepræ illis longe judicare sublimiores: cum tamen utrosque natura genuerit æquales. De contemptu vero, et abjectione rerum temporalium; de largitione eleemosynarum et operibus misericordiae, ut ipsi nonnunquam viri spirituales se extollant, occultus ille adversarius suggestione virulenta instare et insistere solet. Quia enim ad pravam eos operationem pertrahere non valet, ut saltem occule de ipsis suis bonis operibus in mente gloriantur, persuadet: studens in eis, quæ bene perpetrata sunt, per occultam elationem corrumpere: dum eos ad committenda, quæ mala sunt, in aperta non valet operatione instigare. Idcirco interius eorum obtutibus, suas incessanter virtutes repræsentat: ut dum eas infirma mens incaute considerat, aliquid in se magnum, et subline videat, et sibi de se, et in se illicite placens, seque ipsam, in sua estimatione acceptans, in appetitum propriæ gloriæ inaniter ruat; seque super illos superbe extollat.

V. Utramque vero hanc superbie pestem, carna- lis videlicet et spiritualis curat beatus Augustinus sua a clericis, communi vita viventibus, doctrina, procul fugare, exhortans eos: *Ut illi, qui aliquid videbantur esse in sæculo, non habeant fastidio fratres suos, qui ad illam sanctam societatem ex paupertate venerunt: magis autem studeant non de parentum divitum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari.* Et hoc de superbia carnali. Cujus profecto genus bifarium est; sacerdotalium, et carnalium his modis quam maxime contaminans mentes: dum de nobilitate solent seminis, et multitudine divitiarum suarum superbire; et illis, quos in his se vident inferiores, inaniter se præserre. Subdit vero et de ca- venda superbia spirituali: *Nec extollantur, si communi vita aliiquid de suis facultatibus contulerunt; nec de suis divitiis magis superbiant, quia illas monasterio partituntur, quam si eis in sæculo fruerentur.* Exhortatio quidem hæc salubris, et admodum catholica doctrina. Absit, fratres, semel, et iterum, et procul a nobis absit mortisera pestis hæc: qua

(288) BOETIUS *De consol.* lib. iii, pros. 6.

A miserabiliter attacti fastidire solent inflati quidam fratres suos, qui ex paupertate venerunt; et de parentum divitum dignitate gloriari. Et hæc vox eorum: *Nos divites in sæculo fuimus, et sublimes: illi vero pauperes, 275 et humiles fuerunt. Illi de infimo genere sunt; nos vero prosapia nobilis, et sanguis generosus exornat.* Nos communi huic vitæ nostræ multa de facultatibus nostris, tam pretiosa contulimus, quam utilia; illi vero attenuati, et pene nudi venerunt. Nos ditavimus locum hunc; illi autem in divitias nostras intraverunt. Absit, ut nobis adæquentur divitibus inopes, insimili excelsis, populares generosis. Vos autem, fratres mei, qui aliquid videhamini esse in sæculo, non ita sentiatis de vobis, et de fratribus vestris; qui ad hanc sanctam societatem ex paupertate venerunt. De eorum magis studebit gloriari societas, quam de vestrorum parentum divitum dignitate. De stirpis namque dignitate gloriari, viris quam maxime Religiosis turpe supra modum æstimo, et indecorum. Vox quippe gentilis hominis est.

Stemmata quid faciunt?

(JUVENALIS *Sat.* viii, 1.)

Nam quam sit inane, ut ait sapiens quidam (288), et futile nobilitatis nomen, quis non videat? Et nimis si quid est in nobilitate bonum, id arbitror solum, ut imposita nobilibus necessitudo videatur; ne a majorum virtute degenerent. Ut enim præmittit: splendidum te, si tuam non habes, aliena claritudo non efficit. Et o quam verus cantus ejus, qui talis est:

Omne hominum genus in terris

Simili surgit ab ortu.

Unus enim rerum pater est,

Unus cuncta ministrat.

(BOETIUS *De consol.* lib. iii, met. 6, v. 1-4.)

Et in sequentibus:

Quid genus, et proavos strepitis?

Si primordia vestra

Auctoremque Deum spectes,

Nullus degener exstat,

Ni vitiis pejora sovens

Proprium deserat ortum.

(Ibid. v. 13-18.)

In lumbis protoplasti æqualem omnes generositatem sortiti sumus. De his vero facultatibus vestris, quas contulisti, nolite extolliri. Quid vel quantum contulisti nec mente apud vos tacita revolvere velitis. Porro usque ad oris jactantium exire, supra modum turpe reor. Utramque hoc devitate superbiae genus: ne, quod absit, qui *multum seminastis, colligatis parum* (Agg. i, 6); hoc enim innuere videtur, quod sequitur: *Alia quippe quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur, ut fiant; superbia vero bonis operibus insidiatur, ut pereant.* Et quid prodest dispergendo dare pauperibus, et pauperem fieri, cum anima misera superbior efficitur divitias contemnendo, quam fuerat possidendo? Utique nihil. Imo longe

melius fuit possedisse, quam sic contempsisse. Inutilis quippe contemptus iste, dum unde, interveniente humilitate, causa nobis justitiae provenire debuit, et gloriae: inde, mediante vesaniae peste, illa mortifera, quæ, hoc in loco bono insidiatur operi, ut pereat, occasio nobis et culpe gignitur et pœnae.

VI. *Omnes ergo unanimiter, et concorditer vivite, et honorate in vobis Deum invicem: cuius tempa facti estis.* Duo jam vobis admonuit genera superbiae cavaenda: nunc vero duo bona monet exercenda, quæ virtus humilitatis, et conferre nobis solet, cum desunt; et custodire in nobis, cum adsunt. *Unanimiter, inquit, et concorditer vivite.* Ad piam voluntatem unanimitas, et ad bonos mores pertinet concordia. Nam unanimiter vivimus, cum a voluntate ab invicem non resilimus: concorditer vero, cum per repugnantiam morum nobis ipsis contrarii non sumus. Et rectus ordo, quod prius unanimiter, et postmodum concorditer nos vivere monet; quia nullo modo in moribus poterimus esse concordes, nisi prius in voluntate fuerimus unanimes. *Et honorate, inquit, in vobis Deum invicem.* Quomodo? utique unanimiter, et concorditer vivendo. Tunc enim præcipue Deum in nobis invicem honoramus, cum et intrinsecus, secundum ipsum, in voluntate unanimes, et extrinsecus in moribus fuerimus concordes. *Cuius tempa facti estis;* quia in nobis habitat Deus, ejus nimirum et tempa sumus. Sunt enim tempa corpora nostra; sunt et corda nostra. Corpora per munditiem incorruptionis; corda vero per virtutem divinæ et fraternalę dilectionis. Dum enim continentiae fræno libidinis fluxum in membris nostris restringimus, apud nos nimirum habitat in carne. Et dum eum pure propter seipsum, et proximum in ipso diligimus, habitat quoque apud nos, et in mente. Sequitur: *Orationibus instate, horis et temporibus constitutis.*

VII. Pulchre beatus Augustinus post tertium caput (289), in quo nos super virtute humilitatis, unanimitas, et concordiae monuerat, in isto quoque, quod in ordine quartum est, ad orationis puritatem nos invitat. Quia tunc solum digne et fructuose orationem celebratis, cum et humiliantes vos sub potenti manu Dei (*I Petr. v, 6*), in vera fueritis humilitate submissi: et cor unum, ac animam unam habentes in Domino, **276** non fueritis a vobis ipsis in voluntate aversi; et in jucunditate bona, atque in bonitate jucunda *habitantes in unum* (*Psal. cxxxvii, 1*), interveniente morum repugnantia, non fueritis ab invicem diversi. Instare *orationibus præcipit nobis, horis et temporibus constitutis.* Quæ horæ istæ, et tempora, quæ ad orandum constituuntur, nisi quæ ab Ecclesia ordinarie frequentantur? Sanctus vero propheta Daniel, prout potestis legentes intelligere, *ingressus est domum suam, et fenestrarum apertis in cænaculo suo, contra Jerusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua: et adorabat, confitebaturque coram Domino Deo suo* (*Dan. vi, 8*). Petrus quo-

A que ascendebat in superiora, ut oraret circa horam sextam (*Act. x, 9*). Hora etiam nona erat Cornelius orans in domo sua (*ibid. iii*). Sed et Petrus, et Johannes ascendebant in templum, ad horam orationis nonam (*Act. iii, 1*). Sanctus quoque David *septies* se asserit laudem dixisse Domino in die, super judicia justificationis ejus (*Psal. cxviii, 64*). Haec sunt, ut arbitror, horæ, et tempora, quæ nobis constituantur, ut orationibus instemus in eis. Sunt autem horæ septem specialiter constitutæ; in quibus potissimum sancta solet Ecclesia debitum orationi obsequium impendere. De quibus omnium justorum spiritu plenus beatus Benedictus in regula monachorum, hoc modo facit mentionem: *Ait propheta: Septies in die laudem dixi tibi. Qui septenarius sacratus numerus a nobis sic implebitur, si Matutino, Prima, Tertia, Sexta, Nonæ, Vesperæ, Completo-riique tempore, nostræ servitutis officia persolvamus.* Quia de his horis dixit: Septies in die laudem dixi tibi. Nam de Nocturnis vigiliis, idem ipse propheta ait: *Media nocte surgebam, ad confitendum tibi* (*Psal. cxviii, 62*). Ergo his temporibus laudem referamus Creatori nostro, super judicia justitiae suæ, id est, in Matutinis, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completo-rio, et nocte surgamus ad confitendum ei. Haec de horis orationis beatus Benedictus.

VIII. Quas quidem horas ipse universitatis Conditor, et humani generis Redemptor invenitur in opere salutis nostræ consecrasse: unde merito præceteris ad orandum sunt nobis constitutæ. Nam nocturno tempore natus est, et per angelum pastorum est nuntiatus. Nocte et ipse oravit; nocte quoque a morte resurrexit; nocte cum laternis, et facibus, et armis quæsusus est; nocte cum gladiis, et fustibus captus est; nocte ad Annam primum ductus est, in cuius præsentia ab uno ministrorum alapa est percussus; nocte ab eo ad Caiphæm pontificem, ligatus missus est; nocte accusatus est; nocte falsis testimoniorum appetitus est; nocte velatus est; nocte sputis illitus est; nocte colaphis cæsus est; nocte palmas in facie passus est (*Luc. xi; Joan. xxviii*). Mane vero constitutum inierunt Principes Sacerdotum, et seniores populi: ut eum morti tradherent (*Matt. xxvii, 4 et seq.*); mane ad Caiphæm in prætorium adductus est; mane Pontio Pilato traditus est; mane ab Ilerode contemptus est; mane indutus veste alba illusus est: mane quoque Mariae Magdalena ad monumentum apparuit; mane septem, qui in navi erant, discipulos alloquens, in littore stetit; mane etiam rete in dexteram partem missum, quod et scissum non est, sacratæ magnorum piscium numero implevit. Hora vero tertia linguis Judæorum crucifixus est; hora tertia a Pilato flagellatus est; hora tertia corona a militibus spinea coronatus est, hora tertia coccinea veste indutus et in derisum adoratus est. Hora vero sexta, ipse Sacerdos et hostia, in ligno elevatus est, et clavis in ea affixus est. Hora vero nona, voce magna clamavit, et incl.

(289) S. Aug. in Reg. caput iv, *De puritate orationis.*

nato capite emisit spiritum (Joan. xix, 30). Vespere autem facto, proxima jani nocte, in qua tradebatur, discubuit cum duodecim, et corporis sui ac sanguinis sacramenta eis tradidit. Advesperascente jam die, a duobus euntibus in Emmaus discipulis, ad hospitium, ipsa resurrectionis suæ die, invitatus est: et in panis ab eis agnitus est fractione (*Marc. xiv; Luc. xxiv*). Sero autem die illo, cum sores essent clausæ, venit ad discipulos suos (*Joan. xx, 19*); et ipso viso, nōvo eorum corda gaudio implevit. Oravit sanctus Daniel *tribus temporibus in die* (*Dan. vi, 10*), quibus, ut aiunt nonnulli, Iudei solebant orare. Hora videlicet (juxta quorundam opinionem) tertia, sexta, et nona. Ideo, sicut existimant ipsi, tertia: quia ea hora putant Decalogum legis antiquo illi populo datum, in monte Sinai (*Exod. xx*). Ideo sexta: quia illa arbitrantur hora serpenteū æneum pro signo elevatum: quem adspicentes, qui erant ab ignitis morsi serpentibus, sanabantur (*Num. xxi, 9*). Et ideo nona: quia ea aestimant hora petram in eremo percussam, de qua ad resocillandam scitum populi, aquæ largissimæ egressæ sunt (*Num. xx, 11*). Nos autem indubitanter scimus quod Sancti in se Spiritus adventum, hora tercia, primitiva Ecclesia suscepit, quod hora sexta ille, qui in similitudinem apparuit carnis peccati, a terra exaltatus est: in quem oculo fidei intuentes, a plagiis nostris spiritualibus sanamur: quem et illa dudum in eremo percussa petra expressa.^B *277* quia hora nona unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exiit sanguis et aqua (*Joan. xix, 34*).

IX. Ecce horæ, fratres, et tempora, in quibus intare nobis præcipit orationibus sanctus Augustinus. Tria quoque in præsenti capite ad orationem pertinencia nobis notanda invenies, quæ sunt tempus, locus, et modus. De horis vero et temporibus aliqua jam diximus. Subdit quoque et de loco orationis: *In oratorio nemo aliquid agat, nisi ad quod est factum, unde et nomen accepit.* Et hoc ideo, ut secure possint fratres, et libere, cum placuerit, et opportunum fuerit, incumbere orationi: unde et subjungit: *Ut si aliqui forte et jam præter horas constitutas, si eis tacat orare voluerint, non eis sint impedimento, qui ibi aliquid agendum putaverunt.* Annectit post hæc et de modo orandi: *Psalmis, et hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quæ profertur in ore.* Apud orantem namque, cum verbis oris concordare debet cogitatio cordis. Hinc beatus Benedictus: *Ubique, inquit, credimus esse divinam præsentiam, et oculos Domini in omni loco speculari bonos et malos (Prov. xv, 3).* Maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assistimus. Ideo semper memores simus, quod ait propheta: Servite Domino in timore (*Psal. ii, 11*). Et iterum: psallite sapienter (*Psal. xi vi, 8*). Et, In conspectu angelorum psallam tibi (*Psal. cxxxvii, 1*). Ergo consideremus, qualiter oporteat nos in conspectu Divinitatis, et

A angelorum ejus esse: et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet vocis nostræ. Hæc sanctus Benedictus. Et hac quidem orationis puritate illos viros sanctos, quos superius retulimus, horis, et temporibus constitutis orasse, notare possumus, si diligenter inspicimus. Ingressus namque domum suam sanctus Daniel, et fenestræ apertis in cænaculo, contra Jerusalem, flectebat genua sua, et adorabat, confitebaturque Deo suo (*Dan. vi, 10*). Quid per hæc putamus nos posse exprimere, nisi in animo secretum, in mente intellectum, contemplationem in spiritu, coelestis patriæ desiderium, humilitatem cordis, laudem oris? Nam ingressus ejus in domum, internum exprimit in animo secretum. Sed et fenestræ ejus aperiuntur, cum revelante Spiritu, spiritualis intelligentiæ venæ deteguntur. Cœnaculum in domo, altitudo est contemplationis in animo. Coelestis patriæ desiderium, notatur per Jerusalem. In genua flectente, et adorante, humilitatem cordis; in consistente vero coram Deo, accipimus laudem oris. Et est senarium illud, insigne cuiusdam perfectionis indicium: quod orantibus valde necessarium est. Ad quod referri possunt, et Cornelii donus (*Act. x, 3*), in qua legitur orasse: et illa Petri superiora, in quæ ascendit, ut oraret (*ibid. 9*); et ipsum denique templum, in quod Petrus, et Joannes ascenderunt ad horam nonam (*Act. iii, 1*). Et nolite cantare, nisi quod legitur esse cantandum. Quod autem non ita scriptum est, ut cantetur, non cantetur. Nimirum ut in cantando pariter, et non cantando, eo minus vel coram Deo culpam, vel coram homine incurramus reprehensionem: quo diligentius, in utroque, sanctæ Scripturæ sequimur auctoritatem.

X. Sequitur: *Carnem vestram domate jejunii, et abstinentia esca, et potus, quantum valetudo permittit* (290). Omnia, fratres, quæ usque ad hunc locum, per beatum Augustinum in Regula sua exhortando promulgata sunt, virtutum spiritualium insignia sunt. Dilectio siquidem Dei et proximi, unitas concordiae, virtus humilitatis, puritas orationis, ad sanctitatem pertinent nostri hominis interioris. Quæ autem in quinto capite isto de abstinentia dicuntur: ad sanctitatem pertinent exterioris. Et apte quidem peritus, et discretus Magister prius de his agere censuit, quæ ad instructionem pertinent mentis: deinde vero de his quæ pertinent ad emundationem corporis: quia nimirum prius in homine virtutum spiritualium insignibus cor decorandum est; postmodum vero religiosis exercitiis corpus exornandum. Inter quæ profecto exercitia magnum et quodammodo primum abstinentia obtinet locum: super qua salubre in præsenti loco Patris nostri habemus documentum. In quo capite septenaria quadam (prout conjicimus) nos instructione alloquitur: præcipiens nobis, primo quidem sollicite discretam observare abstinentiam: secundo congruam ad sumendam corporalem alimoniam, horam: tertio, ut lectionis intenda-

(290) Caput quintum *Regulae B. AUGUSTINI, De abstinentia discreta.*

nos diligenter recitationi ad mensam : quarto vero, ut hi, qui ex consuetudine infirmantur, misericorditer tractentur in victu : quinto quoque, ut delicatis aliquid præ aliis in alimento pariter indulgeatur, et in vestitu : sexto quidem, ne omnes alii simili se velint modo tractari : septimo autem, ut postquam coevaluerint, qui fuerant ægroti, ad priorem, reparatis viribus, redeant statim. Dicit itaque : *Carnem vestram domate 278 jeuniis, et abstinentia escæ, et potus.* Tunc caro domatūr, cum ejus superbia prosternitur. Superbia vero ejus, concupiscentia est : cuius terit superbiam potus, cibique parcitas (291). Et notate, quod nequaquam in verbis istis ferculorum numerum definit, non genera ciborum describit. Sed sive unum, sive plura adfuerint fercula ; similiter sive unum, sive diversa apposita fuerint escarum genera : ita nos alimenta sumere hortatur, ut interveniente abstinentia, caro dometur. Pro eo enim, quod non cibus, sed appetitus in vitio est, nonnulli multoties et in multis ferculis ac ciborum generibus, dum parce sumunt, carnem suam domant : et nonnulli quandoque in uno tam ferculo, quam genere, dum nimio rapti desiderio in vitium gastrimargiae ruunt, eandem carnem suam, ad contumelias, quibus stimuletur, excitant. Carnes namque sine culpa Elias sumpsit (III Reg. xvii, 9) : et illicite lenticulam Esau concupiscens, etiam primogenita amisit (Gen. xxv, 34). Verumtamen nimis multa fercula, vel genera, aut nimis delicata queritare, nullo modo ad viros pertinet Religiosos. Nam horum aliqua pro loco et tempore, pro persona et causa plerunque admittere, fortassis non reprehendendæ dispensationis est ; sed absque causa rationali, importune, et intemperanter exigere, culpanda sine dubio est superfluitatis.

XI. *Quantum, inquit, valetudo permittit. Nimirum, quia omne quod est nimium, vertitur in vitium.* Ideo quantum valetudo permittit : ut ne quid nimis (293). In desideriis quippe carnis, fieri curam, Apostolus vetat (Rom. xiii, 13). Itaque quantum valetudo permittit, abstinentia escæ et potus caro domanda est, ne si ultra vires restringatur, ab exercitatione honi operis fracta, enervetur. Quando autem aliquis non potest jejunare : non tamen extra horam prandii aliquid alimentorum sumat, nisi cum ægrotat. Ante apertum sumendi tempus, viri Religiosi sumere non debent, maxime cum sani sunt : mortis quippe sententiam Patris ore, ut ait beatus Gregorius, Jonathas meruit : quia in gusto mellis constitutum edend tempus antecessit. Neque enim huic sententiae eum addixit, quia escam sumpsit : sed quia eam ante horam præripere, præsumpsit. Sententia vero quorumdam est, quod usque ad tertiam, sit extra horam. Dicunt enim, quod usque ad hanc horam Religioso viro edere, aut bibere non licet, nisi cum ægrotet ; nam ægrotantibus lex ista posita non est. Illis vero, qui non jejunant, nec ægrotant, canonica pro ratione, et causa, resciendi asserunt horam, a tertia, usque ad sextam. Illis autem, qui jejunant, a nona hora,

(291) In Brev. Rom., Dom. ad Prim. Hymnus.

A usque ad vesperam. Itaque non solus temperate cibo et potu nos uti opus est ; sed etiam horas constitutas observare decet ; ut extra eas aliquid non sumamus, nisi cum ægrotamus.

XII. *Cum acceditis ad mensam, donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu, et contentionibus audite.* Salubris quidem, et apta institutio haec, ut dum refectioni corpus intendit, suam quoque spiritus non omittat. Sermo quippe sacrae lectionis, animæ refectio est : sicut cibus iste visibilis, refectio est corporis ; quia non in solo pane vivit homo ; sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei (Matth. iv, 4). *Sine tumultu, inquit, et contentionibus audite, quod vobis secundum consuetudinem legitur :* quatenus tunc, vel maxime videlicet, cum accedimus ad mensam, quantum ad quietem corporis simus compositi, simus etiam silentio oris intenti. Nam ad eos pertinet tumultus, qui inordinate se habent in Religioso motu corporis ; contentio vero ad eos, qui turbulentos edunt strepitus alicujus clamoræ, vel vocis, vel locutionis. Quia vero tunc quam maxime, cum ad reficiendum accedimus, fræno maturitatis illicitos in nobis membrorum compescere motus debemus, tumultus nobis inhibetur. Et quia tunc potissimum gravitas a nobis taciturnitatis exercenda est, inhibitetur et contentio. *Nec solæ vobis fauces sumant cibum ; sed et aures esuriant verbum Dei.* Nequaquam aurum, sed faucium esurire est. Verum, quia tantum inesse voluit sanctus Augustinus desiderium auribus nostris audiendi verbum Dei, quantum inesse faucibus solet sumendi escam corporalem, cum eas esuries perurit : et ipsas aures quoque esurire verbum Dei voluit ; nam esuries haec desiderium est. Et sicut esuries haec spiritualis est, ita sunt et aures. Et quænam illæ ? Puto quod intellectus et affectus sunt. Cum enim, de quo loquimur, verbum Dei et audiendo per sensum intelligis, et intellectum operi mancipare satagis, aures nimirum interiores 279 habes, quibus verbum Dei esuris. De auribus istis, ipse Dominus : *Qui habet aures audiendi, audiat* (Apoc. iii, 22). Qui enim non habet, audire non vallet : quia dum nec per intellectum verbum percipit, nec illud ad opus amando perducere satagit, ei nimirum insensibiliter forte, obdurescit.

XIII. *Sequitur : Qui autem infirmi sunt ex pristina consuetudine, si aliter tractentur in victu, non debet alii molestum esse, nec injustum videri eis, quos fecit aliqua consuetudo fortiores.* Verba haec, et virtutem nobis exercendam prædicant compassionis, et abominandum esse vitium livoris. Compassio namque est, ut aliter tractentur in victu, quos consuetudo pristina reddit infirmos. Indicium vero livoris est, cum inde molestantur, idque injustum esse arbitrantur, quos econtrario consuetudo efficit fortiores. Nec illos putent feliores, quia sumunt, quod non sumunt illi ; sed sibi potius gratulentur quia valent, quod non valent illi. Nequaquam felicitas est,

(292) Ex Pittac. dict. Cic. Leg. III, 4.

cum sumunt debiles, quod non sumunt fortes; sed magis infirmitas. Potius ergo sibi debent, pro eo quod valent quod non valent illi, gratulari, quam illos feliores arbitrari; quia et virtutis est, quod mediante sanitate et fortitudine, communi aliorum cibo et potu sunt contenti: et infirmitatis, quod interveniente ægritudine et debilitate aliter indigent in victu tractari. *Et si eis, qui venerint ex moribus delicioribus ad monasterium, aliquid alimentorum, vestimentorum, experimentorum datur, quod aliis fortioribus, et ideo felicioribus non datur: cogitare debent, quibus non datur; quantum de sua sæculari vita, illi ad istam descenderint, quamvis usque ad aliorum, qui sunt corpore firmiores, frugalitatem pertenire nequirerint.* Non igitur infirmi, sed fortiores feliores sunt. Cogitent itaque fortes illi, et ideo felices, quibus non datur aliquid alimentorum, vestimentorum, ac experimentorum, quod datur delicatis, quantum descenderint iidem delicati ad vitam hanc, de culmine vitae sæcularis; quatenus ex ratione hac colligant, quod qui plus descendendo humiliati sunt, plus quoque accipiendo refovendi sunt. *Nec debent velle omnes, quod paucos vident amplius, non quia honorantur, sed quia tolerantur, accipere.* In eo quod amplius accipiunt, non eorum personis honorando defertur; sed eorum infirmitatibus tolerando occurritur. Et quia hac de causa, paucorum esse vident, nullo modo universi velle debent.

XIV. Et quare hoc? Subjungitur: *Ne contingat detestanda perversitas, ut in monasterio, ubi quantum possunt, fiunt dirites laboriosi, fiant pauperes delicati.* Utique detestanda perversitas est, ut in cœnobio deliciis pauper insistat, ubi se totum pro Deo dives laboribus addicet. Quod profecto supra modum frequenter accidere videmus. Videas eum, qui universis, quando in sæculo erat, deliciis abundabat, cum ad vitam communem venerit, quatenus et Deo placeat, coramque hominibus irreprehensibilis apparcat; duris se spiritualis agonis laboribus coarctare; illum vero econtra, qui in habitu sæculari, ad instar ihu prodigi postmodum, ac post modicum egeni, qui cupiebat implere ventrem de siliquis, quas porci manducabant, et nemo illi dabat (*Luc. xv, 16*), raro vel hordeo ad satietatem vescebat, superflua quæque in cœnobia, ac delicata superbe queritare. Sed haec perversitas est, et detestanda, ut arroganter appetat in monasterio vivere delicatus, qui semper in sæculo vixit laboriosus. Sequitur: *Sane quemadmodum ægrotantes necesse habent minus accipere, ne graventur: ita et post ægritudinem sic tractandi sunt, ut citius recreentur: etiam si de humillima sæculi paupertate venerint, tanquam hoc illis contulerit recentior ægritudo, quod diviibus anterior consuetudo.* Sicut aliter tractari jubet divites in victu, quos consuetudo pristina reddit infirmos: ita et pauperes in omnibus sic sunt post ægritudinem tractandi, ut citius possint recreari. Et sicut illorum debet consuetudo æquanimiter, in sumendo amplius tollari: ita et horum humillima paupertas non debet

A in recreatione, qua post ægritudinem indigent, contemni. Sed cum vires pristinas reparaverint, redeant ad feliciorem consuetudinem suam: quæ famulos Dei tanto amplius decet, quanto minus indigent. Pro debilitate igitur ægritudinis relaxare licet sanctis rigorem suæ consuetudinis. Sed cum fuerint recreati, eo alacrius ad eam recurrere debent: quo minus jam illis, quibus recreati sunt, somentis indigent. Quam consuetudinem **280** bac sua recreatione vocat feliciorem; quia longe beatius est rigorem sustinere, quam recreatione indigere.

B XV. Nec cibi eos teneat voluptas jam vegetatos, quos necessitas leverat infirmos. Unde liquido colligitur, quod laetioris, atque delicioris cibi voluptas semper devitanda est sanis, et sola quandoque necessitas admittenda infirmis. *Ilos vestimenta ditiones, qui in sustinenda parcitate fuerint fortiores.* Cum parcitatem viriliter sustinemus, carnis stimulos habetantes, ejus quoque desideria mortificamus. Ex mortificatione vero vitiorum, pullulatio procedit virtutum; in quibus veræ et spirituales nostræ dicitur consistunt. Inde ergo concluditur, tunc nos veraciter esse divites, cum in sustinenda parcitate fuerimus fortes. *Melius est enim minus egere quam plus habere.* Hoc est dicere: Melius est aliquid propter Deum egestatis sustinere, quam superabundare. Egestas namque, quæ propter Deum est, bonis mentibus custos esse solet humilitatis; superabundantia vero, causa plerumque elationis. Et servus Dei, ut ex toto devitare possit superfluitatem, semper se debet cohibere etiam citra necessitatem: ut dum se caute, et a licitis restringit, in ipsis quoque, præstante Domino, illicitis non cadat: cui sit honor, et gloria in sæcula. Amen.

SERMO X.

Ab eo loco Regula B. Augustini: non sit notabilis habitus vester usque ad e indigentibus necessitatem non differant, sub quorum custodia sunt, quæ poscuntur. De venustate honestatis. De castitate corporis. De spontanea confessione. De communib[us] custodibus vestium. De ablutione vestimentorum. De cura infirmorum, atque de libris quotidie petendis.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Honestas vestitus clericis commendata, vanitate complacendi proscripta; in incessu tamen et reliquo corporis habitu compositum ac irreprehensibilem esse convenit. — 2. In custodiâ castitatis visus præsertim fixas in muliere reprimendus, ne concupiscentia et mors intret per senestras. — 3. Impudicus oculus impudici cordis nuntius; triplex ex mente legislatoris distincta impudicitia. — 4. Culpa sapientis magis patet, quo ex delinquentis opinione magis latet. Deo, quem nihil scit latere, potius timet vir sanctus displicere. — 5. Hac facit fraternali subsidium, et maxime divinæ gratiae præsidium. — 6. Matura correptio adhibenda, immorigeris durior quam ingenuis. Quid agendum in defectum emendationis. — 7. Indicandi fratrem delinquentem gravis est obligatio: estque crudelitatis opus silere, misericordiae aprire. — 8. Secreti delicti, et manifesti, vel per testes convicti emendandi ratio: quod superioribus in primis competit, quos disciplina patres, et pietas matres exhibeat. — 9. Emendari nolens, vel incorrigibilis, societate ejiciendus: quod in similibus observandum, cum dilectione hominum

et odio vitiorum. — 10. Munuscula vel litteræ clanculum velantur recipi : sed culpæ confessio spontanea facilioris est venire. — 11. Communitas vestitus uti virtus servanda : de quibus murmur aut lites ciere in primis turpe. — 12. Quanto commendabilior est communio et unio charitatis, tanto detestabilior abusio proprietatis, quæ furti indicium habet. — 13. In ablutione vestium ac infirmitate corporis sic honestati et necessitatibus succurrentem, ut non obediatur cupiditati : quoque infirmo credendum, ac itineranti propisciendum. — 14. Præfectus infirmorum atque alii officiales fideles sint et utiles : nec iis molesti sint aut importuni rei cujusquam indigi.

I. Clericalis (293), fratres charissimi, ordinis exigunt prærogativa, ut honestatis inter virtutes cæteras diligenter acquirendæ, viriliter exercendæ, perseveranter retinende instent clerici, et insistant venustati. Decet enim, ut sicut specialis eis non deest dignitas in ordine : sic et specialis nihilominus eis adsit honestas in conversatione. Ne forte quod absit, dignitatis eorum fastigium non debeat jure honorari, cum conversationis eorum exemplum digne meretur 281 reprehendi. Unde et Regularis eorum disciplinæ institutor magnus Pater Augustinus ostendo qualiter debeant se habere in victu, instructionem ad eos habet et de eorum vestitu. Dicit enim : *non sit notabilis habitus rester*. Ille vero notabilis habitus est, in quo aliquid juste notari potest, vel vanitatis, vel superfluitatis, aut certe nimiae vilitatis. Prima ad nitorem, secunda ad mensuram, tertia ad pretium spectat. Quod triplex malum a vestitu nostro elongare voluit : dum notabilem habitum nostrum esse prohibuit. Quam quoque a vestitu suo notam procul ipse pellere studuit : et quod hac in parte docendo instituit, effectui quoque mancipavit. Legimus namque, quod vestis ejus, et calceamenta, et lectualia ex moderato et competenti habitu erant : nec nitida nimium, nec abjecta plurimum. Nem ipse quoque de se asseritur dixisse : *Fateor, de pretiosa ueste erubesco : non decet hanc professionem, non decet hanc admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos*. Seculo autem renuntiantes clericos asper decet habitus, et humilia ; quia, ut ait Dominus, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (Matth. xi, 8). Et per priuolum pastorem Ecclesiæ (294) etiam fidelibus dicitur : *non in ueste pretiosa* (I Tim. ii, 9). Nec affectus uestibus placere, sed moribus. Quod ad vanitatem pertinet sæcularem, docendo studet prohibere : ad id vero, quod ad veram religionem, excitare. Nam velle placere uestibus, ad viros attinet sæculares ; moribus autem, ad Religiosos. Sequitur : *Quando proceditis, simul ambulate; cum veneris quo itis, simul state*. Idcirco nimirum hoc, ut semper et ubique secum habeant viri sancti et custodes probitatis suæ, et testes. Quod nimirum viro sapienti, et justo nunquam displicuit : quia qui facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus (Joan. iii, 21). Econtra vero omnie, qui male agit,

(293) Reg. cap. vi, De renustate honestatis et castitate.

A odit lucem. In luce autem ambulant, et in luce stant : qui bonum secum, ubicunque sunt, testimoniū habent. In incessu, statu, habitu, et in omnibus motibus vestris, nihil fiat, quod cujusquam offendat aspectum ; sed quod restringat sanctitatem. Vere irreprehensibiles nos esse desideravit, cum tales nos esse hortatur, ut alicujus nec oculum offendamus. Ubi tamen, justa, subaudiendum est, quia ubi causa non subest, carnales quoque, et imperfecti plerunque offenduntur. Itaque tam religiose habere nos debemus, et quando incedimus, et quando stamus, et in universis exterioribus motibus nostris ; ut juste nos digni non simus ab aliquo reprehendi : nec per nos aliquis possit offendri. Hoc enim decet sanctitatem nostram, ut non solum puri ante Deum : sed etiam sine offensione exterius appareamus coram proximo : juxta illud Apostoli : *providentes bona non tantum coram Deo : sed etiam coram omnibus hominibus* (Rom. xii, 17). Omnibus, inquit, hominibus, ut non in aliis, sed in omnibus motibus nostris nihil fiat, quod cujusquam offendat asperatum.

B II. Oculi vestri, etsi faciantur in aliquam feminam, in nullam figantur. Duo sunt, de quibus agit : et unum quidem tolerat, prohibet alterum. Oculos itaque in feminam jactari non prohibet ; prohibet vero infligi. Unde adjungit : *Neque enim quando proceditis, videre feminas prohibemini ; sed appetere, vel ab ipsis appeti velle, criminorum est*. Colligitur quoque ex his, quod oculorum hunc intuitum, quemadmodum in praesenti prohibet fixum, etiam illicium innuit esse mentis appetitum. Et idcirco illum fortassis prohibendum censuit, quia hunc criminum agnovit. Sed et hoc quoque interserendum quia licet feminas videre non prohibemur, consilium tamen est, ut videre dissuescamus ; quia plerumque qui visum non reprimit, in concupiscentiam quoque ruit. Concupiscentia vero, si verum sanctus Jacobus sensit, parit peccatum : peccatum vero, cum consummatum fuerit, generat mortem (Jac. 1, 15). Hinc esse puto, quod sanctus Job pepigit foedus cum oculis suis, ut ne cogitaret quidem de virginie (Job xxxi, 4). Quæ ei causa esse potuerat, et occasio, ut ne quidem de virginie cogitaret ? Utique, quia, formæ speciem, quam temere oculus aspicit, etiam cum absens est representare sibi, et apud se illicite revolvore multo ies animus solet. Oculos suos sanctus David temere in feminam jecit, idque ei causa existit ut postmodum, et post modicum, et adulteri foedus, et homicida fieret cruentus (II Reg. ii). Necessè proinde, ut si vitium hoc perfecte vincere desideramus, causam quoque ejus, et opportunitatem sollicite præcavere studeamus. Hinc est, quod Lôth fugienti a Sodomis jubetur, ut retro non respiciat, ut in omni circa regione non remaneat : sed in monte salutem se faciat

(294) Leg. Doctorem gentium. Paulus est enim a quo dicitur, non Petrus. — ss. p.

(Gen. xix, 17). Qui enim plene cupit incentiva vietorum effugere, ab aspectu, ac vicinitate ipsorum alienum **282** se debet facere, et ad alta virtutum in mentis vertice concendere : ut tanto a vitiis liberius maneat, quanto ab eis etiam per corporalem absentiam se elongat. Quod autem una, cum appetitu mentis, concupiscentiae sit occasio visus corporalis, patenter ostenditur, cum subinfertur : *Nec solo tacito affectu, sed etiam aspectu appetitur, et appetit concupiscentia seminarum.* Hoc est dicere : Non tantummodo silenter in ipsis voluntatis penetralibus concupiscentia oritur; sed etiam per visum exteriorem somes ei et causa, materia et occasio administratur. Hinc ille prophetæ planctus est, hunc habens modum : *Mors ascendit per fenestras nostras, et ingressa est domos nostras* (Jerem. ix, 21). Concupiscentia vero mors animæ est. Mors utique animæ est, quia ipsa, ut moriatur, ei causa, et occasio est. Nam ipsis, teste Apostolo Jacobo, partus peccatum est; peccati vero consummatio, generatio mortis est. Interior quoque domus nostra, mens nostra est. Hujus autem fenestrae, per quas, ad attingenda hæc visibilia, solent egredi, corporales sunt sensus : maxime autem exteriore hi nostri aspectus. Mors itaque per fenestras nostras ascendens, ipsas quoque domos nostras ingreditur, quando concupiscentiae vitium per sensus corporis nostri, et maxime per oculos nostros prorumpens, ipsis etiam cordis nostri penetralibus illabitur.

III. *Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habebatis oculos impudicos.* Ideo nobis prohibet, ne hoc dicamus; quia veraciter hoc dicere, non valemus. Nam subjungit : *quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius.* Utique cordis impudici oculus quæ impudicus nuntius est : quia nuntiando hic sere administrat quod illud fœdius affectat. *Et cum se invicem sibimet etiam tacente lingua, mutuo conspectu corda nuntiant impudica, et secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugit castitas ipsa de moribus.* Profecto usque ad admissionem castitatis in moribus pertingitur; etiam cum ab immunda violatione, quantum duntaxat ad plenam actionis nefariæ perpetrationem, corpus non tangitur, cum ab invicem, et ad invicem conspectu mutuo corda impudica nuntiantur; ipsaque corda, prout titillat concupiscentia carnis, ardore alterutro delectantur. Pertingitur, inquam, cum sic contingit, etiam quamvis nullus super eadem corporalis eastitatis amissione sermo habeatur. Nam licet taceat lingua, sed sibi invicem non silent corda impudica : quæ nimirum agunt, ut pariter et titillat concupiscentia carnis, et mutui delectatio pulset ardoris. Castitas, inquit, de moribus fugit, cum sic contingit : quia ipsa in exteriori statu nostro gravitas omnis, et maturitas dissipatur. Tunc enim in moribus castitas habetur, cum in cunctis exterioribus motibus suis homo ita coaptatur; ut in anni gravitatis, et maturitatis venustate appareat,

A et nequaquam graves, et venerandos mores suos cum alicuius levitatis prostitui lascivia permittat. Hoc autem summopere nobis notandum est, quod triplicem beatus Augustinus in verbis istis cavendum nobis impudicitiam innuat : dum in eis, de lascivis aspectibus, de impudicis cordibus, de sua quoque castitatis in moribus, mentionem facit. Prima utique est, dum lascivia non devitatur in aspectu; secunda, dum concupiscentia dominatur in affectu; tertia vero, dum nulla conservatur maturitas vel gravitas, in aliquo exteriore corporis motu. Hoc tripartitum, fratres mei, toto studio declinemus malum : hoc scientes, non posse nos aliquo modo secundum devitare, vel tertium, nisi præcavere studeamus sollicite ne admittamus primum. Si enim ligentem, et lascivientem semper, et ubique circumferimus aspectum; pudicum intrinsecus rara hora, ac parva mora conservabimus affectum; quia nimirum cum se invicem conspectu mutuo corda nuntiant impudica : consequenter quoque ea necesse est, statim secundum concupiscentiam carnis, alterutro delectari ardore. Sed et tunc quidem, cum videlicet duplex hoc malum præcedit, etiam tertium confessum succedit : imo non recedenti, sed remanenti utique accedit [al. accedit] ut etiam intactis ab immunda violatione corporibus, fugiat castitas ipsa de moribus. Sic dum lascivia insolescit in aspectu, dum concupiscentia ardet in affectu : etiam quamvis nefaria plene non exerceatur immundæ commixtionis violatio in effectu, maturitas tamen et gravitas in ipso penitus dissipatur, et annihilatur exteriori corporis motu.

IV. *Nec putare debet, qui in feminam figit oculum, et illius in seipsum diligit fixum, ab aliis se non videri, cum hoc fecerit; videtur omnino, et a quibus se videri non arbitratur.* Multoties utique videamus contingere istud, ut cum videlicet vitia sua quasi caute, et latenter se agere aestimant, ipsi quoque seipso, dum nesciunt, manifestent : **283** culpamque suam tunc magis contingat patere, cum plus aestimant latere. Sed hoc eorum esse proprium solet, qui ejusmodi sunt, quod id, unde hoc modo se intromittunt, omnes putent latere, cum pateat universis. Mentem quippe, cui libido dominatur, excusat : nec videre se valens, nec videri se existimans; et cum pene neminem lateat, nemini se patere putat : *Sed etsi lateat, et a nomine hominum videatur: quid faciet de illo desuper Inspectore, quem latere nihil potest?* Si nihil; imo quia nihil eum latere potest, ergo nec eum iste latet, qui oculum figit in feminam, et illius in seipsum diligit fixum. An ideo putandus est non videre : *quia tanto videt patientius, quanto sapientius?* Sapienter videt, quia videns videri non valet. Videt et patienter; quia cum ei displiceat, quod videt, adhuc longanimiter sustinet. Cum itaque invisibilis illa in se sapientia permaneat, nihil eam latet : et cum in sua rectitudine plerumque quod vedit reprobet; ad perturbationem aliquam summa illa lenitas provocari non

potest. In cunctis ergo, quæ vel in corde, vel in ore, vel in opere delinquimus, oculum illius superni Inspectoris, quem latere nihil potest, formidare debemus : quia licet occulta nostra lateant, et a nemine hominum videantur, illius tamen oculis universa nuda sunt, et aperta. Illi ergo vir sanctus timeat displicere, ne velit feminæ male placere. Timor ille bonus pravam voluntatem hanc, et ne sit, præveniat : et cum forte fuerit, excludat. Illum cogitet omnia ridere : ne velit feminam male videre. Simili modo et bona cogitatio illa, malam voluntatem istam exterminet. Timeat displicere Cœditori, ne velit illicite placere mulieri. Ipsum cogitet Inspectorem universorum, ne se affectet esse a semina temere visum. Illius namque et in hac causa commendatus est timor, ubi scriptum est. Abominatio est Dominus desfigens oculum. Ex quibus verbis liquido colligitur, quod, dum in seminam oculum desfigimus, Deo quoque abominabiles sumus. Formidolosa, fratres, sententia hæc, et quæ nostram multum concutere conscientiam debet. Quidquid commiserimus opere, vel protulerimus ore, vel etiam tractaverimus corde, semper, et ubique nos attendere necesse est, super omnia nostra, oculos Dei, atque timere, ne displiceamus illi.

V. Non solum : sed et mutuam nos convenit impendere sollicitudinem invicem, ut illæsi inter tot tentationum procellas permanere valeamus. Unde et salubris exhortatio subjungitur : quæ talis est : Quando ergo simul estis in Ecclesia, vel ubicunque seminæ sunt, invicem vestram pudicitiam custodite. Ideo simul corporaliter sumus; ut spiritualiter pro invicem solliciti simus. Scriptum est, vœ soli, subjungitur et causa : quia, cum ceciderit, non habet sublevantem se (Eccli. iv, 10). Oportet itaque, ut unusquisque sollicitum super alium, sed charitative oculum habeat : singuli ad invicem manus mutuas extendant, adjutorium sibi invicem pro posse impendant. Sic saluberrima illa magni magistri Ecclesiæ, ac apostolorum principis exhortatio implebitur : quæ talis est : Unusquisque sicut accepit gratiam, in eiterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei (I Petr. iv, 10). O quam sanctum exercitium hoc! Exercitium non minus jucundum, quam bonum. Ad sanctitatem meriti bonum, et ad suavitatem spiritus jucundum. Exercitium plane, quod inter cætera et lapsis solet conferre, ut erigantur; et stantibus, ut firmentur; et nutantibus, ut stabiliantur. Verumtamen, quia sine custodia divina non sufficit humana, ideo subjungitur: Deus enim, qui habitat in vobis, etiam isto modo custodiet vos ex vobis. Ut enim Scriptura dicit : Nemo potest esse continens, nisi Deus det (Sap. viii, 21). Et si juxta id quod Apostolus dicit, non sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis (II Cor. iii, 5), multo minus sufficientes sumus in hac nostra vita, quæ tota tentatio est, a telis tentantis libidinis nos illæsos conservare. Custodiet nos Deus, utpote sine quo nihil possumus fa-

A cere. Custodiet tamen nos isto modo ex nobis : nos quoque et excitans, ut velimus, et instruens, ut sciamus; et roborans, ut possimus invicem nostram pudicitiam custodire. Sequitur :

VI. Et si hanc, de qua loquor, oculi petulantiam in aliquo vestrum adverteritis, statim admonete, ne cæpta progrediantur; sed de proximo corriganter. Ideo ipsa confessum initia corrigena sunt : quia nisi ipsa radix venenosæ herbæ sussossa fuerit, in nimiam se magnitudinem extendet. Vitium quippe, cui in ipso suo apparitionis exordio non resistitur, processu temporis difficilius emendatur. Nam quo frequentius reiteratur, eo magis augetur : et auctum usque ad tantum plerumque robur excrescit, ut ei nequaquam, vel vix contradici possit. Hinc

B sanctus Benedictus 284 in monachorum Regula, ita inter cætera, de abbatे dicit : Neque dissimulet peccata delinquentium; sed mox ut cœperint oriri, radicitus ea, ut prævalet, amputet. Memor esse debet abbas periculi Heli sacerdotis de Silo; et honestiores quidem, atque intelligibiles animos prima, vel secunda admonitione verbis corripiat; improbos autem, et duros, ac superbos, vel inobedientes verberum, vel corporis castigatione in ipso initio peccati coerceat. Vide quomodo Pater clericorum Augustinus, et monachorum dux Benedictus, qui diversis temporibus fuerunt, uno, eodemque instructi, ac inflammati Spiritu in hoc consentiunt : ut in ipso mox peccati exordio, illis, qui hoc committere aggrediuntur, sollicite resistatur; quatenus cæpta non progrediantur; sed de proximo corriganter. Ideo nisi fallor, abbati præcipit sanctus Benedictus, ut non dissimulet peccata delinquentium; sed mox ut cœperint oriri, radicitus ea, ut prævalet, amputet : ipsosque delinquentes, in ipso peccati initio coerceat. Beatus nihilominus Augustinus, qui aliquanto eum tempore præcessit, nobis jubet admonere, ne cæpta progrediantur; sed de proximo corriganter; quia nisi statim eorum insistamus correptioni, eorum postmodum correctio non facile poterit admitti. Si autem et post admonitionem id ipsum eum facere videritis, jam velut vulneratum, sanandum prodat, qui cunque hoc potuerit invenire : prius tamen est alteri, vel tertio demonstrandum, ut duorum, vel trium possit ore convinci, et competenti severitate coerceri. Si ante admonitionem aliquantum fuit percussus in eo quod deliquit, jam nimur quasi vulnus in anima incurrit, dum admonitioni obtemperare contempsit.

C Ideo jam quasi vulneratus prodendus est : et ad hoc prodendus, ut sanetur. Verum ne forte prodenti negando contradicere possit, prius id alteri, vel tertio est demonstrandum, ut duorum, vel trium possit ore convinci; quia juxta Dominicam sententiam, in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum (Matth. xviii, 16). Convictum autem ore duorum, aut trium, competens debet severitas coercere, quia ipsum justitiae moderamen transgreditur, qui quod injuste actum est, juste non punit. Hinc in lege scriptum est : juste, quod justum est, exequeris (Deut. xvi, 20).

Et ille quidem, quod justum est, exequitur, qui A pro loco, et officio suo culpam emendando perse-
quitor. Sed justum hoc juste profecto exsequi excusat, si in ejus emendatione, justitiae regulam non
observat.

VII. Nec vos judicatis esse malevolos, quando hoc indicatis. Cur autem malevolos judicare non debeant, qui hoc indicant, subjungitur : *Magis autem iunocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigerem potestis, tacendo perire permittitis.* Utique nocet, qui corrigerem non vult, cum valet. Nam quasi nonnihil noxiūm infert, qui cum potest, noxiūm non ausert. Idecirco quantum inferret comodi, si corrigeret, tantum et infert damni, cum perire permittit. Et hoc agit tacendo; illud autem agere posset indicando. Quocirca colligat ex his diligētia tua, frater mi, quantum sit hac in parte perniciōsum silentium tuum, dum ipso interveniente perit frater tuus. Non est quidem *cultus justitiae*, de quo loquitur sanctus Isaia, *silentium hoc* (*Isa. xxxii, 17*); sed *injustitiae causa*, et ad pœnam perennem via. Itaque non modicum noces, si cum corrigerem vales culpam fratris tui, taces. Nam quomodo non noces, qui tacendo hoc agis, ne mala vel jam commissa emendentur, vel quæ necdum commissa sunt, præcaveantur. Nam si indicares, doleret fortassis frater tuus de præterito, et caveret de futuro. Unde est plena omni ratione illa exhortatio Sapientis, quæ talis est : *Corripe amicum, ne forte non intellecerit, et dicat: non feci; aut si fecerit, ne ite rum addat facere* (*Eccli. xix, 13*). Statimque adjunxit : *Corripe proximum, ne forte non dixerit; et si dixerit, ne forte iteret* (*ibid., 14*). Itaque plurimum in proximum tuum delinquis, si eum indicando non corrigis : et dum tacendo perire permittis, reatum profecto maximum incurris. Hinc in Levitico scriptum est : *Si peccaverit anima, et audierit vocem jurantis: testis qui fuit, aut ipse vidit, aut conscientis est, nec indicaverit: portabit iniquitatem suam* (*Levit. v, 1*). Ecce quare portare dicitur peccatum suum, qui quod vidit, et cuius conscientis est, peccatum non indicavit alienum. Patet igitur ex his, eos, qui fratres suos, quos indicando corrigerem possunt, perire permitunt tacendo, non modicum esse nocentes; quia non uno, sed duobus modis nocentes sunt. Duobus, inquam, modis nocentes sunt; quia et in fratres suos, et in seipso delinquunt. In fratres utique suos, dum eis causam, et occasionem perditionis, mediante pestifero silentio isto, præstare non reformidant; **285** in seipso vero, quia dum ea non indicant, aliorum peccata, sua efficiunt. Consentire quippe, et approbare aliquo modo videtur, qui quod nequiter actum est, cognoscit; sed indicare, ut corrigitur, omittit. Quod autem non mediocriter nocentes sint, qui hujusmodi sunt, congruo beatus Augustinus ostendit exemplo, dum subjungit : *Si enim frater tuus vulnus haberet in corpore, quot rellet occultari, dum timeret secari, nonne crudeliter abs te sileretur, et misericorditer indicaretur?* Certo

A non est aliquis, qui ex ratione, contradicere possit. Omnino misericors es, si indices; crudelis vero, si celes: dum indicatum sanatur, et quandiu silentur, tenui salus differtur. *Quanto ergo potius debes manifestare, ne deterius putrescat in corde?* Non ignoratis, ut ostimo, unde locus. Si igitur ex præmissis sequitur, illum esse crudelem, qui vulnus in fratris corpore celat: misericordem vero, qui, ut curetur, indicat: consequenter magis crudelis est, qui occultat, quod putrescit in corde; et misericors, qui manifestat, ne talis possit in corde putredo locum habere. Nisi forte quis possit ostendere, dignius et sublimius, pretiosius et nobilissimus corpus esse, quam cor. Certe crudelis, et ut aliquid expressius dicere videar, crudelissimus est, B qui peccati in fratris anima vulnus occultat; et reus mortis illius plene ac perfecte existit, dum eum tacendo perire permittit. Sicut enim illum opus illicitum, sic et hunc taciturnitas morta indicat dignum. Sicut autem crudelitatis expers non est, qui culpam fratris non detegit: ita et misericors est, qui eam non abscondit. Si enim miseri misereri, est habere misericordiam, nescio quomodo majorem erga miserum agere aliquis misericordiam potest, quam cum pereunti, ablata perditionis occasione, studet præstare vitam.

VIII. Sed, antequam aliis demonstretur, per quos convincendus est, si negaverit, prius præposito debet ostendi, si admonitus neglexerit, corrigi: ne forte possit secretius correctus, non innotescere ceteris. Quando secreto aliquid illicitum committitur: etiam secreto debet is, qui commiserit, pro loco, et tempore, pro persona, et causa emendari. **P**raeposito, inquit, debet ostendi: quatenus peccatum, quod adhuc latet, quando occulte corrigi valet, nequam omnibus innotescat. Quod si is, qui commisit, negare presumpserit, tunc ei testes sunt adhibendi, quibus possit convinci. Et hoc est, quod sequitur. *Si autem negarerit, tunc neganti adhibendi sunt alii, ut etiam coram omnibus possit, non ab uno teste argui, sed a duabus, vel tribus convinci.* A quibus, cum convictus fuerit, jam pœna graviore dignus existit: non solum quia quod fuit illicitum commisit; sed quia manifestatus, quod verum fuit, fallaciter negavit, et quousque convictus testibus fuit, consisteri etiam indicatus non consensit. Unde et sequitur: *Convictus vero secundum arbitrium præpositi, vel etiam presbyteri, ad eujus dispensationem pertinet, debet emendatoriam subire vindictam.* Dignus plane, ut acriorem correptionem sustineat: qui blande castigatus, corrigi recusat. Convictus hoc modo, vindictam debet subire, ut sanitati animam restituat pœna, quam fecerat ægram culpa. Quæ pœna secundum arbitrium præpositi, vel presbyteri debet infligi, ut qui per divinam ordinationem, in sancta Ecclesia spiritualem nati sunt potestatem, sacre religionis transgressoribus, ut spiritus salvus fiat in die Domini, corporibus infligant ul-

tionem. De qua vindicta, apte jubetur, ut emendatoria sit: quatenus tanta discretione polleat, ut culpam, et præteritam deleat, et futuram preveniat; non autem vel eam, quæ jam est, augeat, vel illi, quæ needum est, ut sit, occasionem tribuat. Quod nimurum tunc sit, cum de quibus modo tetigimus, præpositum, et presbyterum juxta Patrum antiquorum dicta, et pietas matres, et disciplina exhibet patres: habita inter hæc provisione sollicita ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. De hoc beatus Pater Benedictus in Regula monachorum ita scribit: *In doctrina sua abbas debet semper apostolicam formam servare, in qua dicitur: Argue, obsecra, increpa (II Tim. iv, 2).* Id est, mīscens temporibus tempora, et terroribus blandimenta, durum magistri, et pium patris ostendat affectum: hoc est, indisciplinatos, et inquietos, debet durius arguere; obedientes autem, et mites, et patientes, ut in melius proficiant, obsecrare, negligentes autem, et contemnentes increpet, et corripiat. Emendatoria itaque vindicta sit: id est, talis, quæ delinquentem emendet.

IX. Notandum vero, quod tria sunt, quæ circa hunc convictum iubet sanctus Augustinus observari: quatenus videlicet nec culpa deseratur sine ultiōne, nec in ea inferenda præpositus, vel presbyter sua privetur **286** auctoritate; nec ipsa, cum infligitur, careat discretione. Et adjunxit: *quam si ferre recusaverit, etiam si ipse non abcesserit, de vestra societate projiciatur.* Justa quidem satis institutio hæc. Utquid enim, etiam si nollet recedere, permitteretur remanere? Culpam committere non formidas, et poenam ferre recusas? Sed forte dicet aliquis: Si vellet abscedere, qui ejustmodi est, utcunque fortassis esset tolerabile: sed remanere volentem, invitum projecere, non modicum crudele. Non utique crudele hoc, sed admodum pium. Nam et hoc sequitur: *Non enim fit crudeliter, sed misericorditer.* Subditur et causa: *Ne contagione pestifera plurimos perdat.* Melius enim, ut ad præcavendum multorum periculum, unus projiciatur: quam ut pro eo, quod unus toleratur, multi periclitentur, Satius itaque, ut unus ejiciatur, quam ut multi contaminentur: ut unus elongetur, quam ut plures perturbantur. Sanctus quoque Benedictus, omnium justorum spiritu plenus, ita de hoc scribit: *Si quis, inquit, frater frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus se non emendaverit: acrior ei accedit correptio: id est, ut verberum vindicta in eum procedat.* Quod si nec ita se correxerit, aut forte, quod absit, in superbiam elatus, etiam defendere voluerit opera sua: tunc abbas faciat, quod sapiens medicus. Si exhibuit summa, si unguenta exhortationum, si medicamenta divinarum Scripturarum, si ad ultimam unctionem excommunicationis, si plagas virgarum; et si jam viderit nihil suam prævalere industram: adhibeat

(295) *Reg. cap. 7. De spontanea confessione.*

A etiam, quod magis est, suam, et omnium fratrum orationem pro eo; ut Dominus, qui omnia potest, operetur salutem circa infirmum fratrem. Quod si nec isto modo sanatus fuerit, jam tunc abbas utatur ferro abscissionis, ut ait Apostolus, *austerè malum ex vobis* (*I Cor. v, 13*). Et iterum: *Infidelis si discedit, discedat* (*I Cor. vii, 15*): ne una ovis morbida omnem gregem contaminet. Hæc sanctus Benedictus. Ipse quoque Dominus in Evangelio, scandalizantem nos oculum nostrum erui: manum, vel pedem etiam dexterum abscindи, et a nobis jubet projici. Et adjungit: *Expedit, inquit, tibi, ut pereat unum membrorum tuorum* (*Matth. xviii, 8, 9*), quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Quis hic oculus, pes dexter, et manus, nisi noster necessarius amicus? Oculus in causis providens, manus in necessariis ministrans, pes quoque rectis vestigiis incendens. Sed singula membra hæc, cum vos scandalizant, de corpore sunt abscindenda: ut cum incorrigibilis, etiam multum necessarius, et valde dilectus extiterit, si non abcesserit, de nostra societate est projiciendus, ne videlicet contagione pestifera plurimos perdat. Unde et hoc non crudeliter, sed misericorditer fieri, dubium non est. **E** *Et hoc, quod dixi, de oculo non figendo: etiam in cæteris inveniendis, prohibendis, convincendis, judicandisque peccatis diligenter, et fideliter observetur, cum dilectione hominum, et odio vitiorum.* *Diligenter, inquit, et fideliter.* Diligenter, ut studiosa in his omnibus, et sollicita habeatur observatio absque simulatione; fideliter, ut sine personarum acceptione. Duo itaque nobis hæc, in peccatis expurgandis, cum ad-sunt, et devitandis, cum absunt, valde necessaria sunt: ut videlicet ad dextram non declinemus in acceptione personarum; vel ad sinistram a rectitudinis tramite, non exorbiemus. Et hæc omnia cum dilectione hominum, et odio vitiorum. Sic enim, ut noster alibi dicit Augustinus, *diligendi sunt homines: ut eorum non diligentur errores.* Nos autem adjungere possumus, et debemus: quia sic odio habendi sunt eorum errores, ut tamen non habeantur odio ipsi. Cum dilectione hominum, et odio vitiorum (juxta beati Gregorii sententiam) ut in eisdem hominibus, et diligamus bonum, quod facti sunt: et persequamur mala, quæ fecerunt. Sequitur:

X. Quicunque autem in tantum progressus fuerit malum, ut occulē ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipiat: si hoc ultiō confiteatur, parcatur illi, et ore tur pro eo. Si autem deprehenditur, atque testibus convincitur, secundum arbitrium præpositi, vel presbyteri gravius emendetur (295). Promagno excessu, ut ex his verbis datur intelligi, habuit sanctus Augustinus, Canonicum vitam communem professum aliiquid occulte accipere: de quo locuturus tam expresse præmittere curavit: *qui autem in tantum progressus fuerit malum* (*IV Reg. iv*): ordinis quippe sui, qui hoc agere præsumit, non mediocriter prævaricator existit. Munus dudum occultum

puer Elizei Giezi a Naaman Syro accepit: quod ut **A** magnum esse malum propheta ostenderet, horribili eum, ut scitis, plaga percussit. De hoc beatus Benedictus: *Nullatenus, inquit, liceat monacho nec a parentibus suis, nec a quoquam hominum, nec sibi invicem litteras, aut eulogias, vel quælibet munuscula accipere, vel dare sine præcepto abbatis.* Quod **287** quidem nec Canonico licere, Pater noster sanctus Augustinus in praesenti loco ostendit evidenter. Quid autem de his beatus Hieronymus sentiat, audiamus. *Dulces, inquit, litteras et sudariola, et crebra munuscula sanctus amor non habet* (296). In magnum itaque progreditur malum clericus Regularis, qui occulte ab aliquo litteras, vel quodlibet munus accipit, quia voti sui violator existit. Verumtamen, quia confessim remitti meretur culpa, quæ confessione non extorta, sed voluntaria humiliiter aperitur: jubetur ut ultro contienti parcatur, et pro eo oretur: deprebenso autem, et testibus convicto, ut poena gravior infligatur. Sequitur:

XI. *Vestes* (297) *vestras in unum habeatis sub uno custode, vel duobus, vel quot sufficere potuerint ad eas excutiendas ne a linea lœdantur: et sicut pascimini ex uno cellario, sic induamini ex uno vestuario.* Unum nobis esse vult vestiarium ad vestitum: unum quoque cellarium ad pastum; hac tamen distinctione, ut unus, vel duo, vel etiam quando plures [al. Quamplures] necessarii fuerint, vestes nostras excutiant, ne a tincis corrumpantur. Non solum autem hoc: sed ne vestem, quam **C** habet frater, quasi propriam habere se posse putaret, si in proprio loco eam sibi reponere liceret. Unde subjungitur, *Et si fieri potest, ad vos non pertineat, quod vobis indumentum pro temporum congruentia proferatur: utrum hoc recipiat unusquisque, quod deposituerat; an aliud, quod alter habuerat, dum tamen unicuique quod opus est, non negetur.* Si, inquit, fieri potest, hoc est, etsi alicui hoc videatur difficile, pertinere certe nequaquam dico ad vos ut pro temporum congruentia indumentum vobis proferatur. Utrum vero hoc unusquisque recipiat, quod deposituit, an quod alter habuit, non multum curetur: dum tamen hoc solum quam sollicite provideatur, quatenus unicuique quod opus est, non negetur. Sic vobis, necessariis contentis, et renuntiantibus superfluis, dum juxta quod unusquisque indiget, nulli negatur: ultra quod opus est, a nomine vestrum requiratur. Si autem hinc inter vos contentiones, et jurgia oriuntur, et conqueratur aliquis deterius se accepisse, quam prius habuerat, et indignum se esse, qui non ita restiatur, sicut alius frater ejus restiebatur: hinc vos probate, quantum vobis desit in interiori illo sancto habitu cordis, qui pro habitu corporis litigatis. Absit ut inter viros Religiosos pro habitu hoc exteriore querelæ, et murmura tumultuant, contentiones, et jurgia tonent: dummodo moderate habeatur, unde infirmum cor-

B pusculum illud tegatur. Certe quo plus litigatur pro habitu corporis, eo minus adest, in illo sancto interiori habitu cordis. Quis enim est habitus cordis? Nimirum ille pretiosus, et sanctus: decorus, et honestus virtutum spiritualium ornatus: quo homo ille interior amicitur, et de quo in Apocalypsi legitur: *Beatus, qui vigilat, et qui custodit vestimenta sua: ne nudus ambulet, et videant turpitudinem ejus* (Apoc. xvi, 15). Ipse est egregius ille ornatus, quo vestiri electos voluit discipulos prædictor ille veritatis, quando ait: *Induite vos sicut electi Dei, sancti, et dilecti, viscera misericordia, benignitatem, humilitatem, mansuetudinem, patientiam: et cætera, quæ sequuntur spiritualium insignia virtutum* (Col. iii, 12). Sed cum inter nos contendere incipimus, murinurare, et conqueri: ab his bonis spiritualibus statim vacui remanemus, et in nuditate horribili apparentibus nobis videtur turpitudine nostra. Videtur, inquam, et irridetur. Virtutes enim cum vitiis remanere non possunt: quia *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet factum; nec habitabit in corpore subditio peccatis, et corripietur a superveniente iniunctitate.* Tamen si vestra toleratur infirmitas ut hoc recipiat, quod posuerat, in uno tam loco sub communibus custodibus habeat, quod ponitis: ita sane ut nullus sibi aliquid operetur, sed omnia opera vestra in unum fiant, majori studio, et frequentiori alacritate, quam si vobis singulis faceretis propria (Sap. i, 1). Ideo in unum locum sub communibus custodibus habeatur: ut hoc ipsum, quod quasi in propriis usus accipitur, non proprium, sed commune credatur.

XII. Est autem contra omnem formam religionis, est et contra communionem fraternalis charitatis, ut aliquis, qui communem vitam est professus, quidquam sibi velit quasi proprium operari. Sed universa debent cœnobitarum opera in unum fieri; quatenus sicut in uno loco commorantur, ita et in unum omnes operentur. *Charitas enim, de qua scriptum est, quod non quærat quæ sua sunt, sic intelligitur: quia communia propriis, non propria communibus anteponit.* Quæ cum anteponat communia propriis, dignum est, ut et nos anteponere ea studeamus: non propria communibus. Major est fructus charitatis, quam proprietatis. Et ideo quanto amplius rem communem, quam propria vestra curaveritis; **288** tanto vos amplius proficere noveritis: ut in his omnibus, quibus utitur transitura necessitas, supereminat, quæ permanet, charitas. Rebus solet temporalibus transitoria necessitas uti, in quibus semper apud nos supereminere charitas debet; quam semper, et ubique propriis nos anteponere decet. Dignum plane, ut transitorio anteponamus, quod perpetuum est: necessitas illud, hoc charitas est. Illa transit, haec autem manet. Nam charitas nunquam excidit (I Cor., 8). Ipsa juxta Pauli sententiam supereminenter via est; et idcirco am-

(296) *S. Hieron. Epist. ad Nep.*

(297) *Reg. cap. viii, De communibus vestium custodibus.*

bulantibus per eam, cuncta subesse debent. Quod A nimis cum agimus, amplius nos proscire, indubitanter scire debemus, quia apud eos quoque uberior est in conversatione spirituali prosector, apud quos major est in observatione charitatis interioris hominis fructus. Consequens ergo est, ut etiam cum quis filii suis, aut aliqua necessitate ad se pertinentibus in monasterio constitutis, aliquam contulerit vestem, sive quodlibet aliud inter necessaria deputandum, non occulte accipiatur. Utique consequens est, quod nihil occulte accipere debemus; dum quidquid accipimus, non quasi proprium habere, sed magis in commune referre jubemur. Sed sit in potestate præpositi: ut in rem communem redactum, cui necessarium fuerit, præbeatur. Sancta profecto admodum institutio hæc, et observantibus eam valde salubris. Sic quippe et avaritia vincitur, et superfluitas resecatur. Sic sancta, et sanctis Ieans charitatis communio custoditur; et abominanda, ac cunctis viris Religiosis detestanda proprietatis abusio contemnitur. Et audite, qualiter sanctus Benedictus super hæc beato Augustino consentiat: Si, inquit, a parentibus suis monacho quidquam directum fuerit, non præsumat suscipere illud, nisi prius indicatum fuerit abbati. Quod si jusserrit suscepti, in abbatis sit potestate, cui debeat illud dari. Et non contristetur frater, cui forte directum fuerit: ut non detur occasio diabolo. Qui autem aliter præsumperit, disciplina regulari subjaceat. Certe cum aliquid canonico inter necessaria deputandum fuerit collatum: si id absque gratia, et non sine extorta, quæ soror est inobedientiæ, prælati sui licentia, ad suum referre præsumperit usum, voti sui, quod distinxerunt labia sua, est violator, et sanctæ, quam tenere promisit, hac in parte Regulæ destructor. Quod si aliquis rem sibi collatam celaret, furi judicio condemnetur. Criminales, ac mortale esse peccatum, furtum, nemo est pene, qui ignoret. Unde et in legibus secularibus judicium mortis est viro, qui facit furtum. Ita certe et in anima, vita spirituali privantur, qui furtum operantur. Frater utique, qui rem sibi collatam celat, illius in hoc imitator est, de quo legitur in Evangelio: quia fur erat, et loculos habens, ea quæ militabant, portabat (Joan. xii, 6). Qui etiam, dum furti in se abominationem non correxit, usque ad Domini sui præditionem pervenit: et in finem laqueo se suspendit (Matth. xxvii, 5). Timeat igitur frater rem sibi collatam celare: ne finem similem incurrat. Sequitur:

XIII. *Indumenta (298) vestra secundum arbitrium præpositi laventur, sive a vobis, sive a fullonibus: ne interiores animæ sordes contrahat mundæ vestis nimis appetitus.* Quænam alia interiores sordes enim sunt, nisi quibus inquinari solet, peccata, et iniquitates? Sed, ne contagia hæc interiora contrahantur, dum nimium mundæ vestis appetitus habetur: conceditur quidem, ut indumenta exte-

A riora laventur. *Lavacrum etiam corporis, cum infirmitatis necessitas cogit, minime denegetur.* Cum infirmitatis, inquit, necessitas cogit: non, cum voluntatis superfluitas exigit. Semper enim et necessitatil adesse, et superfluitati desesse debeamus. *Fiat sinc murmure de consilio medici: ut etiamsi nolit, jubente præposito faciat, quod faciendum est pro salute.* Si autem velit, et forte non expedit, sua cupiditati non obediatur. Hoc est, quod modo diximus: quia etiam contra voluntalem languentis, per consilium medici, consulendum est ipsius saluti; et etiamsi voluerit, non est obediendum ejus cupiditati. Et quare hoc? Sequitur: *Aliquando enim etiamsi noceat, prodesse creditur, quod delectat.* Sic enim plerunque, sua homo cupiditate decipitur; ut quod nocet, sibi prodesse arbitretur. Illoc autem discernere ad prælatos proprie pertinet, ut modum utrisque impo-
B nant: illos cogentes facere, quod faciendum est pro salute; hos autem reprimentes, ne faciant quod carnali appetunt cupiditate. cui nullo modo obedendum est. Sed quia hæc de infirmitate locutus est, quæ in aperto patet: subiungit et de dolore, qui in occulto latet: *Denique si latens est dolor in corpore, famulo Dei dicenti, quid sibi doleat, sine dubitatione credatur.* Qui Deo simulatur, crimen incurere mendacii modis omnibus abhorrire solet. Idcirco in eo, quod famulus Dei est, ei nullo modo
C 289 disredi debet; quia talis pro certo agnoscitur, eo quod per mendacium delinquere in lingua sua detestatur. Sed tamen utrum sanando illi dolori, quod delectat, expediatur: si non est certum, medicus consulatur. Et si ejus verbis, eo quod famulus Dei est, sine dubitatione credendum est: non tamen statim, nec semper ejus desideriis acquiescedum est; quia et ipsos Dei famulos illicita plerunque desideria tentant. Nam licet semper delinquere in lingua sua scienter per mendacium devitant: quandoque tamen ignoranter ad illicita desideria, ut homines decepti in mente, et ipsi declinant. Sed, si certum non est, qui de incerto faciat certum, queratur; hoc est, medicus super hoc consulatur. *Nec eant ad balnea, sive quocunque ire necesse fuerit, minus quam duo vel tres.* Quod de balneis facit mentionem, ad id pertinere videtur, quod de lavacro corporis paulo ante premisit. Ad quæ balnea, sive quocunque ire necesse fuerit, prohibet ne minus quam duo, vel tres eant: ut in itinere quam maxime habeamus nobiscum et nostre conversationis testes, et famæ custodes. Et ille qui habet aliquo eundi necessitatem, cum quibus præpositus jusserrit, ire debebit. Quatenus videlicet securitatem personæ provideat prælatus, et virtutem nihilominus obedientiæ exsequatur subjectus.

XIV. *Ægrotantium cura, sive post ægritudinem refiendorum, sive aliqua imbecillitate etiam, seu febribus [al. sine febribus] laborantium, uni alicui detet injungi, ut ipse de cellario petat, quod cuique opus esse prospexerit.* Eligendus est frater timens Deum, et

(289) *Reg.. cap. ix, De ablutione vestium et cura infirmorum.*

amans proximum, qui curam circa infirmos maximam gerat, et quod eis opus fuerit, pro posse, et pie ministrare studeat, et eo eis juxta quemdam modum affectu deserviat, ac si ipsi deserviret, qui in judicio dicet: *Infirmus fui, et visitastis me (Matth. xxv, 36-40).* Et iterum: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Sed et ipsi infirmi (ibid.) ut sanctus admonet Benedictus, considerent in honorem Dei sibi serviri: nec superfluitate sua contristent fratres servientes sibi.* Qui tamen, ut idem subjungit, patienter portandi sunt, quia de talibus copiosior merces acquiritur: *Sive autem qui cellario, sive qui vestibus, sive qui codicibus præponuntur, sine murmure fratribus suis serviant.* Officiales, qui in cœnobio sunt, cæterorum fratrum ministri sunt. Res namque eorum fideliter custodiendas, et utiliter dispensandas præcepto abbatis suscepserunt; et ideo non minor stultitia, quam culpa est, si eis de his, que sua sunt, cum murmure serviunt. *Codices certa hora singulis diebus petantur: extra horam qui petierit, non accipint.* Quod diebus singulis peti codices jubet, frequentiam nobis lectionis persuadet: ut sicut quotidie ad refectionem, invitante ipsa irrefragabili naturæ consuetudine, accedimus corporalem: ita quoque nulla die negligamus spiritualem. Quod autem certa hora peti eos imperat, et extra horam petentes accipere vetat, inter tempus nimirum, et tempus distinguere curat. Cum enim, ut ait Ecclesiastes: *omnia tempus habent (Eccli. iii, 1):* sicut nullo tempore pravum opus fieri debet: sic opus etiam ionum in hoc quoque reprehensione dignum est, si tempore congruo factum non est. *Vestimenta vero, et calceamenta, quando indigentibus sunt necessaria, dare non differant, sub quorum custodia sunt, quæ poscuntur.* Ad hoc attinet, quod in præcedentibus, de quibus jam egimus, jubet, ut sine murmure fratribus suis servant. Nam, quando necessaria his, qui indigent, dare differunt, occasionem murmurandi fratribus præbent: si tamen quæ danda sunt habent, sed ea dare nolunt. Unde et dare eis præcipit, sub quorum custodia sunt, quæ poscuntur. Nam dare non possunt, quæ sub eorum custodia non sunt. Illi igitur ea dare non differant, cum adsunt; hi autem importune petere non præsumant, cum desunt: ut dum nec illi danda, et jam habita, avare retinent: nec isti quæ deesse sciunt, anxie extorquent, condignam tam ipsi pro largitate, quam isti pro patientia percipere mereantur retributionem: ipso præstante, qui et bonorum omnium Largitor, et patientiæ electorum suorum pius est Remunerator; qui super omnia Deus est benedictus in sæcula, Amen.

SERMO XI.

Ab his verbis S. legislatoris Augustini: «lites aut nullas habeatis, » usque ad «spiritualis inter vos erit esse dilectio.» De cavendo litigio. De partis læsæ reconciliatione et fraterna dilectione.

290 SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Discordiæ litigium cacodæmonis incendiūm et malitiæ semi-
(299) Reg. cap. II, de cavendo litigio.

narium. — 2. Linguae lubricitas causa frequens litigii, quod ex toto quis vix devitet. — 3. Silentium praesens remedium vitandæ litis, quæ instar ægritudinis est et festucæ. odium instar trabis et mortis. — 4. Dama litigiosi genii seminantis inter fratres discordias. — 5. Pacis violationi mox succedat reconciliatio, qua omnis animi inquietudo ac proximi tollatur offendiculum. — 6. In lesione fraterne charitatis cavenda tria: convicium, maledictum, objectus criminis: et quod partis læsæ, et laeditis officium. — 7. Irascentium genera, et discrimina inter se expensa. — 8. Exercitia religiosa sunt quædam sacrificia, quæ non placent, nisi pulsata discordia. Triplicia sacrificia totidem gradibus vita spiritualis respondent. — 9. Nec carnis suæ prodest mortificatio grassante discordia: frustra in monasterio sunt simulati atque obstinati. — 10. Ad fraternam concordiam detinendam, ejusque lesionem fugiendam parænesis. — 11. Ad quod vates sacer hortabantur, gladios utique in vomeres, et lanceas multandas in falcem. — 12. Factis per linguam vulneribus per veniæ petitionem medendum, quod in excessu correptionis ad superiores non extenditur. — 13. A quibus superiores veniam non petant, qui a Deo semper petendam habent. — 14. Dilectionis alia carnalis, alia spiritualis, causa omnis boni, malice: inter Religiosos sit spiritualis. — 15. Nemo dilectionis expers: qualis erga Deum, seipsum, proximum habenda. — 16. Amor sicut nunc degener a statu innocentiae. Sit pius, justus, sobrius. — 17. Amor spiritualis velut paradisi Deo jucundus, hominibus utilis: quatuor scaturit fluminibus. — 18. Est forma, decor, perfectio virtutum: varie in Scripturis obumbratus, plures cogens in unum. — 19. Effecta charitatis conglobata, quæ genium ejus magis elucidant.

I. Multa sunt, fratres charissimi, criminum genera, quibus antiquus ille, ac versipellis humani generis inimicus animam hominis illaqueare solet, atque ab arce virtutum dejectam in ima vitorum prostertere. Varii, inquam, sunt flagitiorum, ac facinorum modi, quibus pestifera illius suggestione, fatigatus, delectatione concussus, consensu devictus, actione prostratus, consuetudine ligatus, diabolo miser homo subjicitur, et a sanitate spirituali, quam confort, et conservat conscientiæ puritas, et sanctæ conversationis integritas, mediante languore culpæ, in mortem proruit pœnæ. Inter universa vero mala hæc, in quibus causa et occasio consistit humanæ perditionis magnam, et pene summum in malitia tenet locum horror discordiæ et contentionis; quæ miseram mentem, quam tabe sua mortifera insicit, omni penitus, ut breviter dicamus, et bono evacuat, et malo replet. Universam siquidem in corde serenitatem spiritualem obnubilat, claritatem obscurat, amoenitatem transfert in horrorem, dulcedinem vertit in amaritudinem, quietem in perturbationem commutat, in odium amorem, pacem in item, concordiam in defensionem, benignitatem in malitiam, in mortem denique vitam. O malum aliorum malorum pessimum! Cujus respectu bona quodammodo et cætera mala sunt. Hoc a nobis excludere beatus Augustinus voluit detestabile malum, quando ait (299):

II. *Lites aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis: ne ira crescat in odium, et trabem faciat de-*

festuca, et animam faciat homicidam. Sic enim legitis: Qui odit fratrem suum, homicida est (*I Joan. iii, 15*). Quam salubris exhortatio, *lites aut nullas habeatis!* Sed paucorum istud est, et maxime hoc miserabili tempore: quando ex insita sibi infirmitate ad malum discordiae tam pronus homo, tamque proclivis est. Lingua quippe hominis semper in lubrico est, et prona ad lapsus. Ipsa maculat totum corpus nostrum, et inflamat rotam nativitatis nostræ; quam nullus hominum domare potest. Qui autem in verbo non offendit, hic perfectus est vir (*Jac. iii, 2*). Unde tam saepe contingit, ut ad lites proruant homines? Quia, dum linguam non restringunt, usque ad noxia pertingunt. Unde, quia difficile noverat sanctus Augustinus lites ex toto semper cavere, magis ut eas cito terminemus, admonere curavit, quam ut eas omnino declinemus imperare præsumperit. Idcirco non præcise jussit, ut lites nullas habeamus; sed disjunctive, *lites, inquiens, aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis.* Exhortari, nifallor, vir sanctus voluit, ut nullas penitus lites haberemus; sed quia humanam infirmitatem considerans, hoc valde arduum agnovit, saltem eas cito finiri admonuit. Ait ergo: *Lites aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis.* Ac si apertius diceret: Aut nullas penitus inter vos lites habeatis; aut quia ad hunc concendere gradum non multorum sed paucorum, non infirmorum sed fortium, non incipientium sed perfectorum est: quam celerrime finiatis: ut vel ad finem mali festinetis, quod ex toto devitare non potestis, ne vel ex parte aliqua [in pejorem aliam vel in totum malum deesse videtur] incurritis. **291** Et ideo inquit: *quam celerrime finiatis, ne ira crescat in odium.* Sic certe multoties videmus, quod apud eum videlicet, ira in odium crescit qui celerem litibus terminum non imponit.

III. Considerandum inter haec, quam necessaria est unicuique pacem habere volenti, virtus silentii quæ et perturbationes devitat, et pacem conservat: causas in se continens, et occasiones, quibus valet et horror litis declinari; et pacis lenitas acquiri, et acquisita denique retineri. Nam, juxta illam Sapientis sententiam, *qui imponit stulto silentium, iras mitigat* (*Prov. xxvi, 10*). Merito sanctus David posuit ori suo custodiam: *cum consistaret peccator adversus eum.* Obmutuit, et siluit etiam a bonis (*Psal. xxxviii, 2, 3*). Ira utique in odium crescit, cum lites celeriter non finimus; quia cum modica spernimus, in majora proruimus (*Ecli. xix, 1*); et dum præcavere negligimus ægritudinem, plerumque usque in ipsam mortem proruimus. Velut enim quædam ægritudo ira est: nam plena, ac perfecta, quæ odium est, mors est. Est quippe odium ira inveterata, in quamdam quodammodo perpetuitatem indurata: ita ut vix finiri queat, dissolvi vix possit. Ex hac quippe pestifera matre, horror plerumque nascitur desperationis mortiferæ; quæ ad illam blasphemiam pertinet, de qua Dominus dicit: *quod non remittetur in hoc saeculo, neque in futuro* (*Matth.*

xii, 32). Ipsa quippe peccatum est ad mortem: quia et est usque ad mortem, nec debet ante mortem remitti; dum non valet ante mortem finiri. Et quidem si non ante mortem, nec post mortem; quia, dum ante mortem, peccatum criminale, quod æternæ damnationi est obnoxium, non deseritur, ejus post mortem frustra venia postulatur. Ecce ad quam grande homo malum pertingit, cum celerem litibus finem non imponit: quia *ira crescit in odium*, commotio videlicet animi ira efficitur inveterata, et in quedam jam est congelata furoris valde durabilis motum. *Et trabem, inquit, faciat de festuca.* Quantum inter trabem, et festucam: tantum inter odium, et iram. Et cum transit in odium ira, quasi in trabem vertitur festuca. Odium quippe, quod est ira inveterata, tantum ex vetustate maliitiosa robur perniciosum accipit: ut quæ dum simplex ira-suit, quasi festuca dici potuit, jam accedente duritia insensibili, ac perseverantia, merito trabes possit appellari. Et cum mentis oculum festuca turbet, trabes penitus excæcat.

IV. Ecce dum non finiuntur quam celerrime lites, crescente in odium ira, trabes efficitur de festuca: et in peccatum criminale venialis transit offensa, et simplex in ipsam mortem ægritudo. *Et animam faciat homicidam.* Nam coram oculis Dei quodammodo homicidium perpetratur, cum proximus odio habetur. Cum itaque crescit in odium ira, et anima consequenter efficitur homicida; quia dum alterius mors, seu spiritualis, seu corporalis desideratur, injusto, ac terribili omnipotentis Dei judicio, ex ipsa maliitiosa voluntate, qui eam desiderat, cupitæ mortis reus tenetur. Ad confirmandam vero veritatem sententiae suæ, auctoritatem ad medium dicit scripturæ, et dicit: *Sic enim legitis: Qui odit fratrem suum, homicida est* (*I Joan. iii, 15*). Utique qui odit, homicida est: quia quam mente desiderasti, jam, coram Deo, mortem intulisti. Ecce quot, qualium, vel quantorum malorum occasions, et cause lites sunt: nec tantam perditionem inferunt, quia solummodo habentur; sed quia quam celerrime non finiuntur. Quapropter, fratres mei, horribilia toto studio, semper et ubique declinate haec tonitrua: quæ cum auribus terribili tumultu obstrepunt, ipsa mentium interiora et radicitus suffodiunt, et frustatim comminuunt, incident et cruentant, dispergunt et dissipant, usque ad favillam exurunt et in nihilum penitus redigunt. Væ illis, qui lites, et contentiones amant, et amando sovent! Dico vobis, fratres mei, nescio quid, juxta quedam modum, inter viros religiosos deterius esse potest. Specialiter, ut mihi videtur, filii diaboli sunt, qui litibus vacare dulce habent, contentionebus tumultuare et seminare discordias inter fratres. Denique si verum est quod dixit Salomon, detestatur eos Deus (*Prov. v, 12*). Utique in unum conveniunt, et ad unum finem referendi sunt, inter agnos lupi, et inter simplices fratres isti. Ut inter anguillas serpentes, sic in fratrum consortio, tales,

Videas apud eos, cum hoc fuerint detestabili furore correpti, et a se longe, extra se projecti, ignescere oculos, faciem pallere, tremere vultum, spumare labia, erigi supercilia, frontem extendi, nasum contrahi, caput concuti, os torqueri, balbutire linguam, tonare contumelias, minas pluere, verborum grandines ruere, manus complodi, totum denique corporis statum confundi. Percussi, et percutientes; concussi et concutientes; commoti, et commovenientes; turbati, et turbantes; exasperati, et exasperantes; inflammati, et inflammantes; selle cibati, et cibantes; **292** aceto ineibriati, et inebriantes; malitia denique omnimoda lethaliter infetti, et insufficientes. Quandiu aliquem, cum quo litigent, præsentem habent, lites finire nec volunt, nec valent; ad instar indomabilium equorum, quorum cursibus non manus refrenantium, sed ipsa lassitudo finem imponit.

V. Vos autem, fratres, non sic. Non sic, inquam, vos, non sic; sed longe semper magis, ac magis facite a vobis abominabile istud, ac detestabile malum. Vos, dico, qui non tam audiendo, quam experiendo didicistis, et quidem jugiter: *Quam bonum sit, et quam jucundum habitare fratres in unum* (*Psal. cxxxii, 1*). *Lites*, ut vester vos admonet Pater, *ut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis: ne crescat in odium ira, et trabem faciat de festuca: fiatque anima homicida*. Quod si forte inter vos aliquis, ut nonnunquam contingere assolet, quandoque plerumque difficulter devitari valet, fratrem suum modo aliquo injusto turbaverit: nullam sibi penitus pacem hora aliqua, vel momento quietem indulget, quoisque sedatum eum plene, atque pacatum omnibus quibus modis potuerit secundum Deum, et debuerit, in priorem serenitatem reponat. Unde et sequitur: *Quicunque autem convicio, vel maledictio, vel etiam criminis objecto aliquem læserit, meminerit satisfactione quantocius curare, quod fecit*. Et bene quantocius: ne mora aliqua tardare satisfactionem aliquam patiamur. Quam celerrime jubet lites finiri: jubet et quantocius satisfactione, quod læsum est, curari; ne ita hic ira læsi, in odium transeat: sicut et ibi dictum, ne ira in odium crescat. Solet namque læsus amarissima multoties apud se recordatione, cum ipsum jam læsionis transierit tempus, ruminare, quod verbis in eum duris, et asperis jaculatum est: ipsum autem, a quo jaculatum est absentem in tristi et horribili iuagine repræsentat; præsentem vero oculis ignitis, fronte rugata, superciliis erectis, vultu minaci intuetur; silens quidem apud eum, in foro cordis multiloquium strepit, volvit ipse, et revolvit quæ audivit; et interrogat, et audit; interrogat rautus, et audit surdus: nulli vacat, ei intento, et detento interioribus istis tumultibus, spirituali exercitio intendere: non pure valet orare, non studiose legere, non mente meditari: non manuete quidquam proferre, non aliiquid utile agere, non denique in necessariis ipsi corpori plene con-

A sulere, non comedere videlicet, non pausaro, nullam penitus vel in mente quietem, vel in corpore suavitatem habere. Dispicet ei quidquid videt; nihil quod audit placet; horrobi sibi, et fastidio omnia sunt. Nec aliiquid ei vel bonum adesse, vel malum valet abesse, quoisque humilietur, ac plene satisfecerit ipse, qui læsit. Cum autem ei perfecte satisfactum fuerit: ut sole fulgente umbræ evanescunt, ita et haec, redeunte serenitate, mala omnia recedunt. Nescio autem qualem habere potest animum, qui fratri suo causa, et occasio est, ut tantum malitiæ eum absorbeat profundum. Certe non bonam, sed cauteriam conscientiam habero necesse est, per quem tot ac tanta, ac talia eveniunt mala. Nam *væ illi per quem scandalum venit* (*Matth. xviii, 6, 7*). Utique si verum dixit, qui nullo modo mentiri potest: *expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in profundum maris* (*ibid.*).

VI. Ecce quare præceptum est Patris nostri, ut qui læsit, studeat quantocius curare quod fecit: ne videlicet, si satisfactio tardaverit, usque in immensum se furor læsi extendat. Notandum vero, quod tria specialiter expressit, quæ in fratris cœienda esse læsione admonuit: convicium, maledictum, criminis objectum. Singula hæc valde gravia sunt. Nam gravis admodum culpa est, cum fratri suo aliquis conviciatur: quia *qui dixerit fratri, satue, reus erit gehennæ ignis* (*Matth. v, 22*). Deinde cum maledicit: quia maledici regnum Dei non possidebunt. Magno igitur se sciant obnoxios reatui, tam conviciantes, quam maledici; quia de illis dicitur, quod damnabuntur; de istis vero, quod non salvabuntur. Crimen quoque fratri oblicere, quis grande esse peccatum nesciat? Merito jubetur, ut studeat quantocius ille, qui læsit, satisfactione curare quod fecit; qui videlicet convicio, vel maledictio, vel criminis objecto aliquem læsit: quatenus quo periculosiora sunt vulnera, quæ incurrit, eo nimirum citius, et sollicitius superinducto satisfactionis remedio, illa sanare procuret. Medelam adhibere ei, qui vulneratus est, non tardet; curationem efficacem non negligat: ne forte (quod multum præcavéri debet) et vulneribus putredinem inferat mora, et mortem vulnerato negligentia. *Et ille, qui læsus est, sine disceptatione dimittere*. Sine disceptatione, inquit, læsus dimittat: si jam lædens quod fecit, quantocius curat. Et ideo sine disceptatione, quia plena remissio non est, quando in dimittente disceptatio est. Tunc autem læsus plene dimittit, quod ei lædens intulit, quando in nullo eum penitus post remissionem minus diligit, quam ante remissionem [*s. læsionem*] eum diligebat. Nam si **293** quid ei de affectu pristino tollit, aliquid adhuc apud se quasi tenet, et non dimittit. Igitur et ille quod fecit, satisfactione quantocius curet, et iste nihilominus sine disceptatione dimittat: quatenus et ille ex totis cordis medullis quidquid læsionis fecit, fecisse se pœnitiat, nequaquam ulterius

lædere præsumens : et iste quoque hoc modo poni-
tenti plene indulget, nihil prorsus erga eum ob hoc
amoris minus in mente habens. Si autem invicem
se læserint ; invicem sibi debita relaxare debebunt
propter orationes vestras, quas utique quanto cre-
briores habetis, tanto sanctiores habere debetis.
Ape quidem, ut sicut neuter ab alterius lascione
abstinet : ita et in remissionem alternam neuter
alteri desit. Propter orationes, inquit, vestras ut sicut
invicem sibi debita relaxant, ita ut et relaxent, et
a Domino veniam mereantur consequi, vestrae ora-
tiones succurrant. De quibus orationibus bene di-
citur quod, quanto eas crebriores habemus, tanto
et sanctiores habere debemus, quia multum quo-
que spiritualis sanctitatis conferre ipsa earum fre-
quentia debet.

VII. Sequitur : *Melior est autem, qui, quamvis ira-
sorpe tentatur, tamen impetrare festinat, ut sibi di-
mittat, cui se fecisse agnoscit injuriam : quam qui
tardius irascitur, et ad petendam veniam tardius in-
clinatur.* Quamvis bonum non sit etiam semel ca-
dere, tamen minus malum est etiam saepius ruere,
si tamen toties perseverans resurrectio suc-
cedit, quoties aliquando quoque cessatura ruina
precedit, quam sic semel prosterni, ut nunquam
deinceps contingat erigi. Ita sentire possumus,
et debemus, et de duobus ipsis, quæ præponuntur : de
eo videlicet, qui propriæ infirmitatis tentante in-
stabilitate cito movetur, et suum humiliter agno-
scens excessum cito humiliatur; et de eo, qui tar-
dius commotioni assentitur, et tardius humiliati se
submittit. Notandum vero est quod duo hoc in loco
beatus Augustinus genera exprimere videtur ira-
scentium; unum videlicet eorum, qui cito quidem
commoventur, et festine humiliantur; alterum vero
qui tarde econtra ad iram provocantur, et tarde ad
humilitatem inclinantur. Ex his duobus generibus,
secundum asserit esse deterius primo. In quinto
quoque libro Moralium hæc duo beatus Grego-
rius tangit; et alia duo expresse tangere non omittit. Unum scilicet, quod cito movetur, et tarde
humiliatur; aliud vero quod econtra tarde irascitur,
et citius ad mansuetudinem inclinatur. Horum au-
tem duorum subsequentium, primum longe deterius
est secundo: sic illorum præcedentium secundum
deterius primo. Dicit de his (300) hoc modo : *Sciendum
vero est, quod nonnullos ira citius accedit, facilius
deserit; nonnullos vero tardius quidem commoret, sed
durius tenet.* Alii namque accensis calamis similes,
dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis
sue sonitus reddunt: citius quidem flamas faciunt,
sed protinus in savillam frigescunt. Alii autem lignis
gravioribus, durioribusque non dispares accensionem
tarde suscipiunt, sed tamen semel accensi difficilius
extinguuntur: et quia tardius in asperitatem se con-
citant, furoris sui diutius ignem servant. Alii (quod
est nequius) et citius iracundiae flamas accipiunt,
et tardius deponunt; nonnulli vero has et tarde su-
(300) S. GREG. I. v Mer., c. 32.

PATROL. CXXVIII.

A scipiunt, et citius amittunt. In quibus nimis modis liquido lector agnoscit, quod et ad trans-
quillitatis bonum ultimus plus quam primus appropin-
quat, et in malo secundum tertius superat. Hæc vobis
ideo ad mentem revocavimus, ut ad remittendum
ei, qui licet festine moveatur, tamen ad poenitentiam
cito humiliatur, inflexibles non sitis, scientes
illum esse meliorem, quam qui tardius irascitur, et
tardius ad petendam veniam inclinatur.

VIII. Qui autem nunquam vult petere veniam, aut
non ex animo petit, sine causa est in monasterio,
etiamsi inde non projiciatur. Ad hoc quoque in mo-
nasterio sumus, ut quotidiana, imo assidua, tam
nocte quam die, nostra Deo omnipotenti sacrificia
offeramus. Quæ autem sacrificia, nisi sancta exer-
cititia nostra? Quidquid enim boni agimus: seu vide-

licet cum maturitati silentii insistimus, seu cum
pro ædificatione proximi linguam in verba relaxa-
mus, seu cum lectionibus assidemus, seu cum
meditationibus studemus, seu cum operibus neces-
sariis operam damus, seu cum orationibus in-
cumbimus, et maxime cum sanctis ipsis altaribus
concussi, et liquefacti astamus: ad spirituale
pertinet sacrificium nostrum, quod Patri omnipotenti
per Filium ejus Iesum Christum, unicum
Dominum nostrum, in sancto utriusque Spiritu
immolamus. Sed nec istud profecto, nec ullum
aliud, quod in hunc modum est sacrificium susci-
pitur, nisi prius ex animo discordia pellatur. Et
ipsam quidem non depellis; nisi cum ab eo, quem
laesisti, humiliiter veniam petis. Dicitur namque tibi,

C ut 294 relinquas munus tuum ante altare, et an-
tequam illud offeras Deo, vadas reconciliari fratri tuo
(Matth. v. 24). Et oratio est Psalmista super hoc, hunc
habens modum, *Benigne fac, Domine: in bona volun-
tate tua, Sion, ut ædificantur muri Jerusalem* (Psal.
L, 20). In bona voluntate sua benigne facit Deus
Sion, quando mentem, ad quam pertinet ipsum
nunc per speculum in ænigmate videre (I Cor. XIII,
12). in beneplacito gratiæ suæ visitare dignatur.

Et haec quidem ad hoc, ut muri Jerusalem ædifi-
centur: virtutes videlicet in interiore homine nostro
construantur, quibus veræ pacis contemplatio et mu-
nita, custoditur, et custodita munitur. Nam visionem
pacis, ut scitis, Jerusalem sonat. Ad hoc itaque, ab
eo, qui omnium est bonorum Largitor, totis cordis
medullis gratiæ internæ visitationem petere debe-
mus, ut illibatam et inviolatam in mente nostra te-
nere possimus erga Deum et erga proximum pacem,
quatenus benigne faciat Dominus in bona voluntate
sua Sion, ut ædificantur muri Jerusalem. Et adjun-
xit Psalmista: *Tunc acceptabile sacrificium justitiæ,
oblationes et holocausta: tunc imponent super altare
tuum vitulos* (Psal. L, 21). In veteri dudum lege sa-
crificium dicebatur, quando animalia offerebantur;
oblatio, quando de rebus siccis aliquid contingebat
offerri; holocaustum quoque dicebatur, quando to-
tum in altari accendebar. Ad eos itaque, ut de
horum differentia paulo latius loquamur, sacrificium

videtur pertinere, qui spiritu in se facta carnis mortificant, et quidquid in se carnale illicite vivere appetit, continentiae jugulo trucidant. Oblatio vero ad eos, qui se ad interiora semper extendentes, ac discernentes et meliora decernentes, de virtute in virtutem corroborant per Spiritum Dei in interiori homine; et ad perfectum sanctæ novitatis trahentem spirituali magis ac magis conversatione tendunt. Nam holocaustum eos specialiter innuit, qui devictis illicitis carnis motibus, calcatis ex toto desideriis terrenis, ad ipsum jam perfectionis fastigium pennis cœlestium desideriorum evecti pervernerunt: totos, ut ita dicam, se in solius Conditoris sui amore tenentes succensos, et tenaci imo insolubili veræ dilectionis glutino ei unitos. Primi itaque incipientes, secundi proficientes, tertii vero perfecti sunt. Primi ambulant in plano; secundi ascendunt in clivo; tertii volant in summo.

IX. Vitulos quoque super altare imponimus, quando lascivientes in nobis motus cultro maturitatis ad imitationem Christi mortificamus. Cum autem sacrificium, oblationem et holocausta habuerimus, non deerunt plerumque vituli, quos necesse est, ut super altare imponamus; quia cum motus in nobis carnales subjicimus; cum in spirituali conversatione multum proficiimus; cum ipsum perfectionis culmen nos apprehendere putamus: quosdam non-nunquam in ipsis arcanis cordis nostri insolentes lascivias motus, tentante nos vel voluptate, aut curiositate, aut certe vanitate erumpere sentimus, quos opus, ut descendentes super cadavera volucres cum Abraham abigentes (*Gen. xv, 11*), spirituali quadam imperio ex imitatione Christi animati mentis dominio subjiciamus. Sed quid esse putamus, quod sanctus David tunc dicit Dominum acceptaturum sacrificium justitiae, oblationes et holocausta: tunc etiam imponendos super altare vitulos (*Psal. L, 21*), cum prius ad ædificandos muros Jerusalem, benigne facit Deus in bona voluntate sua Sion. Nimirum ad hoc pertinet, quod nobis Deus præcipit, relicto munere nostro ante altare, prius ire, et reconciliari fratri nostro, et tunc venire, et offerre munus nostrum (*Math. v, 24*). Cum igitur, fratres, ad hoc in isto monasterio simus, ut talia Deo omnipotenti in sancta conversatione sacrificia offeramus; ea autem Deus non accipiat, si fratribus nostris non reconciliamur; pro eo, ut jam docuimus, tunc acceptet sacrificium justitiae, oblationes et holocausta; tunc imponendi sunt super altare vituli, cum ad ædificandos muros Jerusalem benigne faciat in bona voluntate sua Sion: quid concluditur, nisi hoc quod in loco isto beatus Augustinus dicit: eum videlicet sine causa esse in monasterio, etiamsi inde non projiciatur, qui petita humiliter venia fratri suo non reconciliatur? *Ille*, inquit, *sine causa est in monasterio, etiam si inde non projiciatur, qui non vult petere veniam, aut non ex animo petit*. In quibus verbis duo nobis mala subintelligenda relinquit: duritatem videlicet obstinationis, et duplicitatem si-

A mulationis. *Qui, inquit, non vult petere veniam: ecce obstinatio. Aut non ex animo petit: ecce et simulatio.* Patet itaque ex his, obstinatos sine causa esse in monasterio, et simulatos; quia nullam specialem salutem operantur, quos vel **295** insensibilitas duros, vel duplicitas exhibit fictos. Quid ergo est? Utique necesse est, ut veniam petere velimus, et ex animo petamus; ne sine causa in monasterio simus, etiam si inde non projiciamur, si nos vel obstinatio inflexibilis, vel simulatio duplices reddit. Vide te, fratres, ad quæ, qualia, quot et quanta mala proruimus, cum verba aspera, quæ lites concitant, non declinamus. Hinc salubris quoque exhortatio subinsertur, cum dicitur: *Proinde vobis a verbis diuinis parcite.* Certe bonum hoc; quia, ut ait Salomon: *Responsio mollis frangit iram et sermo durus excitat furem* (*Prov. xv, 1*). Declinate, fratres, verba dura, verba amara; suavia quoque proferte, et dulcia in usu habete. Mementote, quia scriptum est: *Verbum dulce multiplicat amicos, et mitigat inimicos* (*Ecli. vi, 5*).

X. Ne sint, quæso, aliqui inter vos perturbatores pacis, unitatis divisores, turbati, et alios turbantes, seminantes *inter fratres discordias* (*Prov. vi, 19*). Quales Deus non modo odit; sed et detestatur eos anima ejus, mortiferum illud, quo ipsi inflati sunt, venenum non solum per pravæ conversationis exemplum propinantes; sed et per suggestionem perniciosi consilii aliis infundere gestientes. *Vos autem, fratres, non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, et in ipso edocisti estis, sicut est veritas in Iesu* (*Ephes. iv, 20*). Pax vobis, speciale ipsius pacifici nostri verbum est. *Hæc*, inquit, *locutus sum, ut in me pacem habeatis* (*Joan. xvi, 33*). Item: *Pacem habete*, ait, *inter vos* (*II Cor. xiii, 11*). Qui conturbat vos, portabit iudicium, quicunque est ille (*Gal. v, 10*); et: *Qui tangit vos, tangit pupillam oculi mei* (*Zach. ii, 8*). Vox Domini est, in Apostolo loquentis, et Propheta. *Idem ergo sapite: pacem habete, et Deus pacis, et dilectionis erit robiscum* (*II Cor. xiii, 11*). Unusquisque vestrum modis omnibus ab alterius caveat læsione, sollicitum se exhibens *servare unitatem Spiritus in vinculo pacis* (*Ephes. iv, 3*), si fieri potest, quod ex se est, cum omnibus hominibus pacem habens: quia sicut, teste Domino, filii Dei vocantur pacifici (*Math. v, 9*), sic audenter dico, quod filii diaboli vocari digni sunt, qui seminatores discordie sunt. *A verbis itaque vobis diuinis parcite.*

XI. Impleatur illa in vobis prophetia, que talis est: *Confabunt gladios suos in pumeres, et lanceas suas in falces* (*Isa. ii, 4*). Et adjunxit: *Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prælium* (*ibid.*). Gladius et lancea arma sunt, et vulnera infligunt; vomer autem et falx instrumenta quædam usui humano valde necessaria sunt, et hominum pastui servient. Sed cum, arma gladius et lancea sint eo minus gladio percutimus; lancea vero longe posita attingimus. Similiter cum instrumenta vomer et falx valde necessaria sint: vomere

quidem terram suffidimus in arando; falso vero se-
gtem secamus in metendo. Et quid esse putamus
gladios, et lanceas, nisi duras verborum asperitates,
et asperas eorum duritas, pacem in auditorum cor-
dibus perturbantes? Nonne hoc sensit sanctus David,
qui linguam asserit filiorum hominum gladium acu-
tum (*Psal. lvi*, 5). Cladio itaque, et quidem valde
acuto proximum seris, cum eum verbo probroso, et
aspero tumore superbie afflatus aggredieris. Sed
converte gladium tuum in vaginam (*Math. xxvii*, 52),
in te ipsum convertito ferum, increpans, et accusa-
ns te ipsum, considerans magis trahem, que est
in oculo tuo; quam testucam, que est in oculo fra-
tris tui (*Math. vii*, 3): et propriæ accusationis
acumine suffidiens interiora tua, qui proximi
iratus pungere solebas etiam exteriora. Lan-
ceas vero longe positos tangis, dum absentes a
verbis detractionis tue quietos esse non sinis: Deo
te odibilem exhibens, dum surdo contra legem ma-
ledicere presumis (*Lev. xix*, 14); consumptione
nihilominus te exhibens dignum, dum symbola dans,
et venenosis potibus vacans, carnes quoque ad ve-
scendum consers (*Prov. xxiii*, 21). Sed tam proximi,
quam propria bona uinis amoris amplectere, et quod
te in futuro ob hanc benevolentiam manet, premium
intuere. Quod si sollicite agere studueris, nimium
lanceas tuas mutabis in faleas, dum tam proximi,
quam propriis, modis omnibus, benedictionibus in-
sistens, agnosces te de benedictionibus messurum vi-
tam æternam (*Gal. iv*, 8); atque a derogationibus
proximi cessans, illis intendis utilitatibus sermonis,
pro quibus dignus sis in futuro premium æternæ
recipere refectionis. Non levet, queso, in vobis gens
contra gentem gladium: sed a verbis vobis durioribus
parcite. Quod quidem tunc agitis, cum vos non desen-
dentes, ut Apostolus admonet, datis locum iræ
(*Rom. xii*, 19). Sed nec exerceamini ad prælium:
vobis a verbis durioribus parcentes. Quod certe
tunc facitis, cum honore invicem prævenientes, et
in humilitate, superiores spiritu vos invicem arbit-
rantes: nequaquam efficiunt inanis **296** glorie
cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.
Quam salubre igitur verbum hoc, a verbis duriori-
bus parcite. Quod si forte verba vos duriora pro-
ferre contigerit: audite, quid beatus Augustinus ad-
jungat.

XII. Quæ si emissæ fuerint cæx ore vestro: non pi-
geat ex ipso ore proferre medicamenta, unde facta
vulnera. Hoc est, ut in petendo humilietur veniam,
proferatis mollia: qui in concitando et congerendo,
protulit dura. Quid enim aliud sagitta acuta, per
quarum emissam vulnus infligitur: quam verbum du-
rum, per quod prolatum molestia irrogatur? Nam
quasi arcus tenditur, cum os aperitur, et indis-
cretæ volans sagitta ferit et vulnerat, cum lingua
temere se moveat, proximum corripit et contristat.
Sed medicamenta, quæ vulnera ista sanitati resti-
tuunt, verba sunt dulcia, quæ a corde fratris mo-
lestiam depellunt. *Quando autem necessitas discipli-*

*nae in moribus coercendis vos dura verba dieere com-
pellit: etiamsi vos modum excessisse sentitis, non a
vobis exigitur, ut a vestris subditis veniam postuletis:
ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dum ni-
mum servatur humilitas, regendi frangatur aucto-
ritas. Videtur, quantum ex his verbis conjectere
possimus, quod ea, quæ de petenda venia dicta
sunt, sic intelligenda sunt: non quidem ut prelati
a subjectis, sed inferiores a superioribus, æquales
etiam ab æqualibus veniam petere debeant. Ipsos
quoque ut mores subjectorum sub rectitudinis mo-
deramine constringant, verba sepe dura commotio-
nis proferre compellunt; et fortassis multoties du-
riora proferunt, quoram debuerunt. Et hoc eis inde
cennivendum, quia quos ita corripiunt, ardenter
amant. Ut autem Ecclesiastes dicit: *Verba sapienti-
um sunt quasi stimuli, et quasi clari in ultum defixa*
(*Eccle. xi*, 11); quia vero, prout officium exigit, sim-
plicia pro eis affectione solliciti sunt; nullo modo
quidquam in eis æquanimiter videre possunt per
quod, vel Deum offendant, vel aliquod in animabus
suis periculum, vel dispendium incurvant. Unde et
pareore linguae non audent, cum eos delinquere vi-
dent, insonantes buccina; ut gladium, qui venit
tollere animam, prope esse deprehendant, scientes
iratum suis Dominum Ileli; eo quod noverat in-
digne agere filios suos, et non corripiuit eos (*I Reg.*
ii, 22). Hinc quam sepe evenit, ut dum multum
zant, increpationem nonnunquam usque in ni-
matum asperitatem protrahant, et modum in corri-
piendo excedant. Unde et beatus Gregorius dicit:
*Plerisque hoc magnis doctoribus contingit, ut quo-
magis alta charitate ferrent, et modum correptionis
exaggerent, et lingua aliquid, quod non debet, dicat;
quia mentem, quantum debet, dilectio inflamat. Sed
eum sic eis contingit, exigi non debet, ut ab eis ve-
niam petant, qui subjecti sunt. Et hoc ideo: ne
dum nimis in isto ostenditur mansuetudo humilitatis,
reverentia apud illos minor sit paterna aucto-
ritatis. Ideo ut que prelati, loco Dei præsiden-
tibus, debetur integra in illis reverentia custodia-
tur, necesse, ut sic subjectis disciplina correptionis,
cum forte deliquerint, exhibeat; ut tamen ab eis,
etiam cum incensuram cæssem, venia non pe-
tatur. Dico, ut disciplina exhibeat; quia sunt
nonnulli subditi, in quibus, nisi prius disciplina se-
minetur, reverentia postmodum non metetur.**

XIII. Verumtamen hoc non generaliter de omni-
bus, sed de quibusdam, et nonnisi de illis, qui valde
imperfecti sunt et teneri, dico: qui, dum violent
prælatum suum aliquantum se dejicere et communi-
nam se eis habere, deditigantur cum venerari, et
qualis in oculis propriis est, talis est in eorum. Ce-
terum sapientes et boni discipuli quo magis humili-
lem prælatum suum intuentur, eo magis reverentur;
et quo plus communam considerant, eo et humiliam
honrant. A talibus fortasse subjectis, si quando-
que petent veniam prelati, non multum, ut mihi vi-
detur, sunt culpabiles dicendi; quia causa et occa-

sio magna hæc humilitas est ut magis ac magis regendi augeatur auctoritas. Verum non exigitur ab eis, ut ab illis subditis veniam petant, quos etiam tales esse, non ignorant, ut quo eos humiliatos esse considerant, eo in suis oculis viliores eos non habent: ne apud eos, quos oportet esse subjectos, dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda est renia ab omnium Domino, qui novit eos, quos plus justo corripitis, quanta benevolentia diligatis. Potest aliquando fieri, ut plus justo eos forte corripiant: sed non minore tamen eos benevolentia ament. Idcirco ab eo venia petenda est cui sincera, quæ in occulto erga subjectos servet dilectio, ignota non est.

297 Quam profectio eo citius concedit, et culpam ignoroscit, quo evidenter, causa emendationis, et mediante fervore dilectionis, eam perpetratam agnoscit. Quod autem hoc loco beatus Augustinus prælatos, cum forte modum in corripiendo excedunt, petere veniam ab omnium Domino jubet; etiam institutio legalis continet, quæ hunc modum habet: Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cædenda: et securis fugerit manum, ferrumque lapsum de manubrio, amicum ejus percusserit et occiderit: hic ad unam supra dictarum urbium fugiet, et vivet (Deut. xix, 5). Quid enim est, cum amico suo aliquem ad silvam ire, nisi prælatum, ut B. Gregorius exponit (301), cum subjecto suo de intuendis ipsius delictis se intromittere? Quid simpliciter ligna cædere, nisi delinquentis pia intentione vita resecare? Quid est securim manum fugere, nisi incrationis modum excedere? Quid vero ferrum de manubrio prosilire, nisi sermonem de correptione duriorem exire? Et quid amicum occidere, nisi auditorem, a spiritu charitatis illata doloris molestia, perimere? Quid denique hunc, qui percussit, ad unam trium urbium fugere et vivere, nisi prælatum, qui in corripiendo mensuram excessit, fidei, spei, et charitati inniti, et petita a Domino venia, remissionem ab eo consequi? Quod ergo in lege, illum, qui percussit, ad unam trium urbium fugere et vivere est: hoc in Regula Patris nostri est; cum, quem necessitas disciplinæ moribus coercendis dicere dura verba compulit, unde et modum excessit, veniam ab omnium Domino petere.

XIV. *Non enim carnis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio.* Sicut nulla virtus dilectione major est, cum in bono homine est, et ad bonum est, ita nullum vitium ea deterius, cum in malo et ad malum est. Est enim dilectio bona, et mala; sicut omnibus boni causa, et occasio illa est: ita et omnis mali ista. Nam per illam, omisso malo, admittitur omne quod bonum est; per istam vero, omisso bono, admittitur omne quod malum est. Ista carnis, illa vero spiritualis, est. Carnalis, quia quod carni suave est, suggerit et sovet; spiritualis, quia quod spiritui utile est, per intellectum docet et per affectionem adimpler. Et illa ad carnales, hæc autem per-

A tinet ad spirituales; ut qui carni in illicitis suis desideriis favent, et ipsi se carnaliter amant; qui vero spiritu facta carnis mortificantes, perfectum spiritum in sanctitatis proposito querunt, spiritualem nihilominus sibi affectum impendunt. Tales certe nos esse debere, et ordinis nostri clamat sublimitas, et habitus invitat humilitas, et insolubile cogit vinculum nostræ professionis. Et quia tales nos esse debere, Pater noster agnovit, ideo dicit, quod non carnalis, sed spiritualis inter nos debet esse dilectio. Sed quid esse putamus, quod postquam asseruit eos, quos plus justo plerumque solemus corripere, multum nos diligere, confessim non carnalem, sed spiritualem dixit inter nos debere esse dilectionem? Præmisit siquidem: *Petenda est renia ab omnium Domino; qui novit etiam eos, quos plus justo forte corripitis, quanta benevolentia diligatis.* Statimque adjunxit: *Non enim carnis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio.* Ac si hoc ad spiritualem plerumque pertineat dilectionem, quæ debet esse inter nos: quod magna eos benevolentia diligimus, quos plus justo forte corripimus. Et quidem ita est; nam quia multum diligimus, multum corripimus. Et plerumque dum multum corripimus, contingit ut in ipsa correptione etiam modum transeamus. Sicque spiritualis, quæ inter nos dilectio est, ut modum in correptione transeamus, causa et occasio est. Qui novit, inquit, etiam eos, quos plus justo forte corripitis, quanta benevolentia diligatis. Non enim carnis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio. Ac si diceret: Novit Deus non esse mirum, quod eos plus justo forte corripitis, quos magna benevolentia diligitis, cuin non carnis, quæ esse non debet, sed spiritualis, quæ esse debet, inter vos sit dilectio. Raro autem carnales eos plus justo corripiunt, quos carnaliter diligunt; quia nec corripiunt. Eis quippe in pravis suis actibus favent, eosque sovent, sibi que ea quæ agunt, nefaria placent, quia ea, quæ diligunt, eos agere yident. Unde et blandis eos adulatioibus excipiunt, non autem duris invectionibus corripiunt, cuius horribilis mali causa et occasio est carnis, quæ inter eos est, dilectio.

XV. Inter vos autem, fratres, spiritualis debet esse dilectio, quæ minirum dum plurimum servet in corde, interdum etiam erga eos, quos specialiter, imo singulariter amplectitur, modum 298 excedere solet in correptione. Sed quia multum hanc, de qua loquimur, virtutem eximiam inter eximias virtutes cæteras, imo præ cæteris sacra Scriptura commendare consuevit, libet de ea profusi aliiquid tractare, et qualiter nobis ad salutem necessaria sit, demonstrare. Sine dilectione mens nullo modo valet esse humana; sed attendat sollicite, quid diligit. Hæc autem inter cæteras, quæ diligit; imo ante cætera, quæ diligere valet homo, diligere debet Deum, proximum suum, seipsum: tria hæc. Deum, ut bonus suum, quo frui debet; seipsum, qui frui debet; proximum suum, cum quo frui debet. Clamat Do-

(301) B. GREGORII de excessu correptionis sermocinatio.

minus per legem suam. *Diliges Dominum Deum tuum* (*Deut. vi, 5*). Dicit adhuc : *Diliges proximum tuum*; et adjungit : *sicut te ipsum* (*Luc. x, 27*). Nusquam tamen scriptum invenitur : Diliges te ipsum. Accepit tamen homo præceptum, ut diligat et seipsum, quando præceptum accepit, ut diligat Deum suum. Diligit namque seipsum, cum diligat bonum suum. Bonum autem suum quid aliud est, nisi Deus suus? Ipse quippe, a quo ei est, ut sit ipse, et in quo ei est, ut bene ac beate sit. Sed non simpliciter dicitur, diliges te ipsum : ne carnalem erga seipsum sibi putaret habendum affectum; ut seipsum diligenter, si speciale acciperet præceptum. In homine namque duo sunt : anima et corpus, caro et spiritus. Carnem suam homo diligeret, etiamsi ei iussum fuisset ut non diligenter; jugi namque universi sentimus experientia, verum esse, quod Apostolus dicit : *Nemo unquam carnem suam odio habuit* (*Ephes. v, 29*). Et quia multum non est odio non habere, adjungit : *Sed sovet et nutrit eam* (*ibid.*). Utique nemo unquam carnem suam odio habere potest, et quia hoc parum esse videtur; nemo carnem suam non amare potest. Quia igitur per irrefragabilem naturæ violentiam, ut longe ante nos dictum est, carnis suæ amor sufficienter homini inerat, non erat præcepto constringendus, ut illum haberet; sed admonitione potius temperandus, ne nimis haberet. Unde et Apostolus, cum in prædicatione sua, quod in necessariis licite carnis cura possit fieri occulre sub-intelligendum relinqueret, eam in desideriis fieri aperte prohibuit. *Carnis*, inquit, curam *ne feceritis in desideriis* (*Rom. xiii, 14*). Quod esse novit superfluum, abscidit; quod vero necessarium, concessit.

XVI. In hoc autem solo, quod primo loco posui; homo antequam in paradiſo peccavit, carni suæ adesse consuevit. In hoc autem, quod in isto secundo statu, in quo nunc est, si tamen status esse dicendus est, ubi per peccatum lapsus est, et non potius ruina, eidem carni suæ, a propria cupiditate tentatus, abstractus et illectus adesse consentit. Carnem quippe suam ante peccatum per naturæ affectum dilexit, sed ad necessitatem; post peccatum vero per vitium concupiscentiae jam diligere solet ad superfluitatem. Et idcirco hac in parte præcepto non egit, ubi voluntarius est, etiamsi non moveatur; sed prohibitione potius, et admonitione, ne nimis in præceps eat, etiamsi non teneatur. Si ergo dilectio carnis in præcepto ponenda non erat, de qua evidenter constabat quia satis haberetur, etiamsi non præcipiteretur, et nimis fortassis plerumque teneretur, si non et in ea parte, quan nimis est, temperaretur. *Dilectio vero animæ*, ut jam diximus, in eo intelligitur, quod homo Deum suum diligere jubetur. *Diligat ergo homo carnem suam*, sed diligat discrete. Seipsum vero diligit et proximum suum, cum diligat Deum suum. Est itaque triplex nobis hæc habenda dilectio : ad nosipos, ad proximum nostrum, ad Deum nostrum. *Diligamus nosipos*, sed quantum ad carnem, temperate; proximum juste, Deum pie;

A quatenus juxta id quod Apostolus monet : *sobrie, et juste et pie vivamus in hoc sæculo* (*Tit. ii, 12*). Sicque secure poterimus expectare beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, si nec superflue nosipos, nec injuste proximum, nec tepide diligamus Deum. O felix hominum genus, si vestros animos amor, quo cœlum regitur, regat.

XVII. Examinemus itaque, dilectissimi nobis in Domino fratres, amorem nostrum, conveniamus affectum nostrum, diligamus nos invicem in Deo : diligamus et propter Deum. Hæc via : ambulemus in ea: nec ad dextram, nec ad sinistram declinemus (*Isa. xxx, 21*). Sincerum semper et stabilem, ubique amorem circumferamus, studentes omni diligentia, primo quidem ut sit; secundo ut crescat; tertio ut maneat; ut acquiratur, et acquisitus magis ac magis augeatur, et auctus retineatur. Quid enim valet primum, nisi secundum adsit et tertium? Nam ad hoc posuit Deus Adam in paradiſo **299** voluptatis, ut operaretur et custodiret illum. Et quid juxta sensum moralem accipi valet paradisus, nisi speciosus, amoenus, et præ cunctis aliis, si quæ tamen sine isto sunt, vitæ hujus deliciis, sanctus sinceræ charitatis affectus? Hic enim est, in quo Deus posuit *omne lignum visa pluchrum*, et ad descendum suave (*Gen. ii, 9*); quia omnis, quem in corde nostro per infusionem sancti Spiritus charitatis concipit cogitatus, et suavis coram Deo est, ad affectum, et decorus coram proximo, ad effectum. Ibi demulcit Deum per puritatem internæ affectionis; hic vero excitat proximum, per secunditatem egregiae actionis. Hic quoque ille paradisus est, ad quem irrigandum, de loco voluptatis egreditur fluvius, qui inde dividitur in quatuor capita; quia a Deo, qui veræ, et non fallacis voluptatis locus est, ad sanctificandum charitatis affectum, illud salubre exit edictum, quod modis quatuor distinguitur: tribus, qui ad dilectionem Dei pertinent, et uno, qui ad proximi. Quia Deum suum homo diligere jubetur ex toto corde suo, ex tota anima sua, et ex tota virtute sua; proximum vero, tanquam seipsum. Posuit itaque Deus Adam in paradiſo et ad hoc, ut operaretur, et custodiret illum; quia non solum insistere debemus, ut charitatis in nobis affectus sit; verum etiam, ut crescat et maneat. Crescit vero, dum qui in paradiſo positus est, operatur; manet, dum custodit.

XVIII. Hæc autem, de qua loquimur, charitas tanta, ac talis est, ut cæterarum omnium virtutum teneat primatum: sine qua virtutes cæteræ vocari quidem, sed falso virtutes possunt; esse autem veraciter virtutes nullatenus possunt. Hæc juxta Paulum, perfectionis est vinculum (*Col. iii, 14*), hæc linguis hominum et angelorum excedit; hæc omnem scientiam et omnem mysteriorum supergreditur notitiam; hæc etiam fidem, quæ montes transfert, exsuperat; sine qua nec omnium facultatum in cibos pauperum distributio, prodest; sine qua ipsa etiam corporis combustio pœnam quidem habet, sed

nulum prorsus meritus, vel primum habere valet (*I Cor. XIII, 1-3*). Hæc autem lignum vitæ in paradiso (*Gen. II, 9*), hæc unitas cubiti in consummatione et summitate arcæ Noe (*Gen. VI, 16*); hæc scala dormienti ostensa in itinere (*Gen. XXVIII, 12*); hæc erecto ab eo in titulum lapide, effusum oleum (*ibid. 18*), hæc, quia nimis longum est ire per singula, speciale Christi præceptum (*Joan. XV, 42*); hæc legis plenitudo (*Rom. XIII, 10*). Hæc illa dilectio est, quæ inter nos specialiter esse debet, de qua dicit Pater noster quod *non carnalis, sed spiritualis esse debet*. Nam hæc non carnalis, sed spiritualis est. In corporibus quippe pluribus facit cor unum et animam unam. Ecce quam multa hic corpora videmus! Sed oportet ut sit spiritus unus. Spiritum unum, scatis me unum, eumdemque, et ad idem, in bono secundum Deum velle consensum, et in malo secundum ipsum nolle, appellare. Ad hunc spiritum unum, et illud pertinet unum, de quo sanctus David: *Ecce quam bonum, et quam jucundum habitare fratres in unum* (*Psal. CXXXII, 1*). Et quidem fratres multi; sed habitant in unum. Et id quam bonum, quamque jucundum, quando habitantes in unum, et ipsi sunt unum? Dum enim ad invicem ex toto, se totos, ut alibi nos dixisse reminiscimur, dedunt, ut dum nullus eorum suus est, sed alter eorum alterius sit, et hoc de eodem plene in eodem velle, et in eodem plene de eodem nolle: nullo eorum alteri quidquam præsentium, non solum præponente, sed nec in aliquo vel comparante: nullo eorum alterum in ulla fastidente, sed ad omnia et in omnibus ab invicem cum benevolentia et charitate, ut ait Marcus Tullius (302) summaque consensione: quid, quæso, vel pulchrius anima humana in his duntaxat præsentibus videre, vel delectabilius audire, vel suavius olefacere, vel sapidius gustare, vel aptius, ut nullum de quinque sensibus videar præterire, poterit palpare?

XIX. O suavis amoenitas! O amœna suavitas! Copiose, et ab imo ebulliens, et in superficie scaturiens, et undique vaporans: fide stabili, spe certa, simplicitate vera, integra innocentia: dilectum, et absentem cum anxietate desiderans, et venientem cum hilaritate suscipiens; et præsenti, nec sine maturitatis reverentia, nec sine reverentia maturitate, blandiens; cum merore et abeuntem prosequens, et demorantem exspectans, et venturum expetens, et non venturum dolore insolabili deslens: nullum ei (quod ad se attinet) secretum celans, totum se insundere gestiens; nullo, sine eo, bono frui volens, nulla pro eo pati adversa refugiens; nulla, eo non participante, prospera habere desiderans, superbiam, et invidiam contemnens, iram et acediam abjiciens, simulationem et adulacionem nesciens, suspicionem, 300 et detractionem abhorrens; in solo dilecti profectu, præ cunctis mundi hujus prosperis, exultans; in solo et de solo ejus defectu, præ cunctis vitæ

A præsentis adversis, dolens; et ut in brevi multa concludam, non solum omne suum abnegans; sed et se totum ei dedens, nihilque sui ipsius sibi reservans. Sermo, fratres mei, fidus est, et licet bonum sit nos hic esse; oportet tamen ut studeamus devitare fastidium infirmorum, et tantam prolixitatem finire. Libet in calce sermonis hujus, illud egregium apostolorum Principis documentum ad mentem revocare: quod tale est: *Animas vestas castificantes in obedientia charitatis, simplici ex corde diligite invicem attentius, renati non ex semine corruptibili; sed per verbum Dei vivi et permanentis* (*I Petr. I, 22, 23*). Colligere possumus ex his, quod apostolorum primus desiderat, non ut carnalis; sed spiritualis inter nos sit dilectio. Spirituales itaque nos condecet esse, ac spiritualiter invicem diligere: præstante, sine quo hoc non possumus, Spiritu sancto, qui cum Patre, et Filio, a quibus, in una, eademque Deitatis substantia, ab æterno procedit. vivit et regnat Deus in sæcula, Amen.

SERMO XII.

Ab eo loco B. Augustini: « Præposito tanquam Patri obediatur, usque ad finem Regulæ. De Reverentia exhibenda prælatis. De officio eorum atque de sollicitudine hujus observantiæ regularis. »

Synopsis SERMONIS. — 1. Quantopere in vita sociali vitanda litium discordiæ: ac amanda unitas concordiæ. — 2. Deo debemus cordis munditiam, solidibus concordiam, superioribus obedientiam — 3. Inter superiores mutua dependentia, auxilium, et reverentia necessaria: qui turpiter invicem inhonorant. — 4. Dissensio inter superioriæ est totius disciplinae Regularis dissolutio. — 5. Magna abusio invadens inferioris potestatem superiorem: at unus alteri habet inniti et mutua dilectione uniri. — 6. Quænam obedientia perfecta, vice Dei superioribus exhibita: cuius merito excidunt murmurantes. — 7. Obedientia triplex, servilis, mercenaria, filialis. Hæc a Legislatora commendata. — 8. Causa graviores defrændæ primoribus; prælati autem ut animarum medicis incumbit, tam salutem integrum conservare, quam amissam recuperare. — 9. Felix prælatorum potestas, quam temperat affectus charitatis; infelix, quam inflat æstus dominationis. — 10. Quam necessaria prælati charitas in mente, et servitus in opere. — 11. Apostrophe ad prælatos de charitate serviente, qua sint felices. — 12. Qualiter prælati exterius honoriati, sint interiori coram Deo pedibus suorum substrati. — 13. Exemplum in opere, deinde correptionem exhibeant in sermone. — 14. Disciplina in prælatis coercet subditos; qui judices aliorum, Deum judicem reformident. — 15. Prompta obedientia addit superioribus fiduciæ. De spirituali pulchritudine et bono religiosæ conversationis odore. — 16. Veram libertatem servorum Dei constituit charitas. — 17. Frequentata lectio, præsertim sanctorum Scripturarum, speculum mentis est, referens multiplices fructus. — 18. Spiritualis animæ decor retinendus et augendus; cuius maculæ diluuntur dolore præteriti, et cautela futuri. — 19. Legislator instar periti medici tum adminicula præbet habitat sanitatis conservandæ, tum remedia restaurandæ.

I. Tenuit nos, fratres charissimi, aliqua mora, et

quidem longiore, quam putavimus, sermo iste præcedens, quem ad charitatem vestram, de cavendo horrore litigii, et acquirenda lenitate concordiae habuimus : non nostrum, sed veritatis sequentes spiritum, ad cuius spectat moderamen verba nostra, et prout vult, et quantum vult, in necessariam extendere prolixitatem ; et quando vult et ubi vult ad congruum perducere finem. Quia enim non ignoramus, quod universi, sine ulla exceptione, qui in conversatione religiosa omnipotenti Deo student medullitus placere, et malum illud cæterorum maiorum pessimum, inter mala cætera omnibus, quibus valent, modis exsecrari debent, et abhorrire : et bonum illud, aliorum bonorum optimum, inter bona alia in affectu amplecti, et in effectu exercere ; cordi nobis fuit, inspirante id nostro ut speramus B Spiritui sancto, de quo modo tetigimus, Spiritu, verbis aliquantum profusis magis quam profundis, et illius immanitatem, et hujus vobis explicare sanctitatem : ut plene possitis comprehendere, quid de utroque debeatis judicare. Incumbit (303) autem nobis in sermone presenti, vestram super his dilectionem alloqui, quæ usque ad finem supersunt

301 Regulæ beati Patris nostri Augustini : ac nostram super verbis tanti doctoris, quæ ad institutionem clericorum scripsit, prout possumus expositionem terminare.

II. *Præposito tanquam Patri obediatur, multo magis presbytero, qui omnium vestrum curam gerit.* Ab hoc, ut scitis, loco adoriri hodie debemus : quia hic heri substitutus. Postquam nos docuit Pater noster, quales nos debeamus invicem habere, curavit quoque instruere, quales oporteat nostris nos prælatis exhibere. Vas quoque electionis Apostolus Paulus sana, ex more, ac salubri instructione discipulos alloquens, in Epistola ad Romanos dicit : *Reddite omnibus debita* (*Rom. XIII, 7*). Et de diversis quidem debitibus subjungit; quia diversos, quibus temur obligati, debitores agnovit. Ad extremum tamen universa in sola dilectione conclusit : ut illum sciamus plene reddere, quod debet, qui eam et in affectu veraciter eoram Deo habet intrinsecus; et in effectu nihilominus coram proximio utiliter adimplat extrinsecus. *Nemini, inquit, quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis.* Et adjunxit : *Qui enim diligit proximum suum, legem impletit.* Et qui illi sunt, quibus debitores sumus ? Utique Deus, socii, et prælati nostri. In occultis autem nostris quam maxime Deo sumus debitores : et necesse ut est in illis etiam, simus redditores. Nam *spiritus est Deus, teste homine Deo.* Et quid subdit ? *Eos qui adorant eum : in spiritu, et veritate oportet adorare* (*Ioan. IV, 24*). In spiritu oportet adorare eum, qui spiritus est : et adorare eum est, quod debes, ei reddere. Nam spiritus Deum spiritum adorat : cum in ejus se conspectu humiliat. Porro humilietas ejus, puritas ejus. Et considerate hæc per contrarium : si forte hæsitas, vel hæretis. Sapientis hæc sententia est quidem

(303) *Reg. cap. 11, de reverentia exhibenda prælatis,* deque eorum officio.

A vera : *Immundus est omnis qui exaltat cor suum.* Et quæ exaltatio ista, nisi superbia ? Si immundus qui se exaltat, quomodo non mundus, qui se humiliat ? Cordis itaque munditiam a te exigit Deus ; hanc ei debes reddere. Si vero de sociis, et prælatis tuis agitur, cum magno, et vario erga eos tenearis debito constrictus, clamitare solent : *Affer, affer* (*Prov. XXX, 15*). De unitate concordiae isti : de alacritate obedientiæ illi. Hi ergo tres, quibus debemus : Deus, socii, et prælaus. Quæ autem debemus, puritas munditiæ, unitas concordiae, alacritas obedientiæ, tria haec. De unitate vero concordiae, quam habere nos convenit in invicem, in sermone, qui hunc proxime præcessit, auditis tam ex Patris vestri, quam ex verbis nostris : qualiter videlicet eam vel retinere debeatis adhuc custoditam, vel recuperare jam sorte elapsam. In præsenti quoque commonendi estis super alacritate obedientiæ : qualiter videlicet, et quibus eam vos deceat exhibere. Inquiritis quibus ? Præposito, et presbytero. Quæritis qualiter ? Ut Patri quidem præposito : sed multo magis presbytero. Et quare multo magis presbytero ? Quæritis causam, audite eam. *Quia omnium vestrum curam gerit.* Sic enim se habet ipse ordo verborum : *Præposito tanquam Patri obediatur; multo magis presbytero, qui omnium vestrum curam gerit.* Idecirco, ut ex his conjicimus, illi tanquam Patri, sed isti multo magis; quia plenitudinem iste potestatis nactus est ; in partem vero sollicitudinis ille vocatus est.

III. Quorundam enim assertio est, eum hoc loco vocari præpositum, quem in tempore isto, atio solemnis nomine vocare priorem; presbyterum vero, quem usitato apud nos vocabulo, nuncupant abbatem. Quod si ita est, multo magis quam præposito, huic obediendum : quod enim omnium curam gerit, nullus pene, qui ignorat. Plenitudinem, ut modo diximus, potestatis iste exercet, partem quoque sollicitudinis ille habet ; quia in omnibus iste, et præ omnibus præstet ; huic vero ille in his, tanquam adjutor adest. Sed pendet ab invicem, et istius potestas in toto, et illius in parte sollicitudo : in tantum ut grandis utriusque officio deesse non possit confusio, nisi alter alteri et humilietur deserat, et efficaciter succurrat. Quid enim in conventu fratribus utilitatis erga eosdem vel operari poterit prior, nisi in utroque hoc bono, reverentia videlicet et auxilio auctoritas ei adseruit abbatis; vel ipse etiam abbas, si forte, quod absit, in utrovis eorum fidelibus ei defuerit sollicitudo prioris ? Idecirco invicem se honorent et invicem sibi occurrant. Ille humilietur, hic autem efficaciter. Nec sua jam poterit facile vel integritate minui potestatis plenitudo in abbatem : vel officio fraudarit provisionis sollicitudo, in priore. Quod si haec ita agenda sunt, examinent, quæso, justi judices, quid utilitatis conferat sententia huic prorsus contraria, quam utinam nullum abbatem sic protulisse **302** scirem, sicut aliquem scio. Quantum nullo modo contingere possit, ut utraque mihi

scientia absit. Est autem ista : sed cuius sit non dico : Quid mihi, et priori meo? Quis ille, aut quantum ille? Nullo in praesentia mea me major est : parei est, qui omnibus in conventu minor est. Quid habere debet amplius ab omni alio fratre, etiam minimo, ubi præsens sum ego? Se ad se trabat, se in se teneat; non se longius alii extendere præsumat; non erigere altius, non latius dilatare. Cum conventu suo se restringat, sic enim exigit ordo; nec unquam, nec usquam alias appareat; ad hoc ei et omne degenetur tempus, et omnis claudatur locus. Contrahat cornua sua, non se extollat pro nomine suo. Ex me est nomen hoc : durabit quandiu placuerit mibi. Accommodavi illud, non donavi. Sufficientia mea est, non haereditas sua ; non peculium suum, sed mutuum meum. Exaltavi, meum erit et humiliare. Faciam hoc, et in brevi. Non ego bonorum suorum. Satis sunt, et præsto, qui priores esse volunt, sciunt et possunt. Egenus non sum, habeo, et abundo, et qui isto sciunt sapientius, et præsse possunt efficacius ; unde nec injuste volo. Unde assumpsi, ibi illum reponam. Non erigat caput me præsidente : me loquente, nec mutare præsumat. Haec ille, et alia forte, in hunc modum. Sed quantum sibi ipsi dispendium inferat in eo, quod sic priorem suum inhonorat, utinam non nimis sero agnoscat. Nam quod non quandoque saltem agnoscet ; putare non possum. Haec autem prior deprehendens, subducet humeros suos ; et pro eo ulterius medullitus laborare cessabit. Non solum autem ; sed et poenitebit eum transacti laboris, nec aliquem pro eo in posterum sustinebit. Tepescet tunc ordinis fervor, nec id fortasse abbas deprehendet : nisi quando exinanita, imo exinanita usque ad fundamentum, disciplina religionis, vix aliquod efficax poterit remedium adhibere.

IV. Ecce quantum sibi ipsi abbas nocet, quando priorem suum inhonorare pro modo habet. Quid, quando ei in sollicitudine sua auxiliari non curat ? Illebet zelum in observatione ordinis prior, et ipse zelanti resistit ? Unde, inquit priori, ut tam miserabiliter fratres incarcereare præsumat ? Ut quid eos tanta affligit assiduitate, in labore ; rigore, in silentio ; tædio, in claustro ; disciplina, in capitulo ? Quod prior temere poterit, contradicit, abbas concedit. Quod ipse claudit, iste aperit. Relaxat iste, quod ille refrænat. Et ecce dissoluti quid dicunt inter haec ? Utinam in capitulo semper abbas esset ; prior raro ? Nec unquam, nec usquam nobiscum iste ; sed semper, et ubique nobiscum ille. Nihil nobis, et priori : includat quando voluerit ; ibimus ad abbatem, et aperiet nobis. Ille frangentibus nobis silentium, in capitulo injunget jejunium : quod iste nobis in refectorio relaxabit. Ille nobis licentiam eundi aliquo, quantum voluerit, neget, ibimus ad abbatem, et ad primam petitionis nostræ vocem, exaudiens nos. Sed, dum haec videt, quid ad ea prior dicit ? Ut quid ego sic ? Cui labore, et fraudo animam meam bonis ? (Eccl. iv, 8.) Quo mihi labor iste mul-

tus, cum fructus sit nullus ? Cur illa verba surda aure pertranseo : *Unus ædificans, et unus destruens : quid proficit eis, nisi ruina?* (Eccl. xxxiv, 28.) Cur multum semino, ubi parum colligo ? Parum dixi, sed nihil dicere debui ; id enim verius. Stultus ego, et insipiens, qui fratum in me excito furorem ; dum ordinis tenere volo rigorem ; et in hoc non adjuvantem, sed impudentem sustineo abbatem. Nonne melius, et quietius mihi cum relaxante relaxare : ut eorum possim furorem sedare, et iram placare ? Satius mihi habere quietos, quam inordinatos pariter, et inquietos. Ibo ergo mihi, et in foro lenitatis residens, vendam eis dissolutionem, ut emam mihi quietem. Hic jam abbati existit adjutor in concessione dissolutionis ; dum ei auxiliari non vult abbas, in observatione rigoris. Quod si haec prior aggredi non audet, pro eo, quod peccatis alienis consentire timet : ut suæ quieti consulat, ab officio recedit, eligens magis cedere, quam infructuose stare. Ecce que inde mala emergunt : cum abbas priori suo auxiliari contemnit.

V. Quid autem de hoc dicemus, quod abbatem suum prior honorare dignatur, vel adjuvare ? Nam et haec abusio magna. Magna, inquam, et detestanda abusio est : quod illum prior honorare despicit, qui eum priorem fecit ; quod in officio suscepto juvamen ei impendere non intendit, qui eum ad haec præfecit. Et ut de primo malo agamus, ecce haec vox ejus : Quid abbati, et conventui ? Introuit se cum officialibus suis de exterioribus, nam mihi commissus est conventus. 303 Quid amodo de eo se introuit, quem mihi semel commisit ? Ego sum, cui incumbit conventum et restringere, et relaxare. Non debet e conventu aliquis ullam ab abbate petere licentiam, non ulli ipse dare. Mentiatur, fratres, iniqüitas sua sibi : non est ita. Honorem abbatis in conventu, ab eo, et sub eo sibi commisso, querere debet prior ; nihil penitus contra eum disponere. Et accipite congruum super hoc exemplum. Nihil habuit in domo sua dominus ille Ægyptius, quod non reliquerit in potestate Joseph ; verumtamen uxorem ejusdem domini sui, idem Joseph satetur exceptam. (Gen. xxxix, 9). Ipsam fortassis accepérat : sed in sollicitudinem, non in potestatem ; ut ei provideret, non ut cum ea se commiseret ; ut ad necessaria denique ei obsequeretur, non ad turpia ea abuteretur : Sic et prior conventum. Quid enim conventus nisi sponsa est abbatis ? Hunc, inquam, conventum prior, nam ipse est Joseph, ad honorem abbatis gubernet juxta quod ei providerit abbas, disponat. Nam, quasi Joseph uxorem domini sui prostituit, cum prior eamdem per omnia cum conventu familiaritatem, et super conventum potestatem, quam, habet abbas, præsumptione temeraria habere contendit : cum præcipiat pater, et advocatus noster, ut præposito tanquam patri ; sed multo magis presbytero obediat. Quid item de illo priore dicemus, qui abbati suo in observatione non modo nou suffraga-

Sur, sed et refragatur? Quod si aperte id non præsumit: id profecto eo periculosius, quo occultius. Si enim aperte ad reædificandos muros Jericho cervicem suam erigeret (*Jos. vi, 26*), resisteretur ei. Nunc autem, putatur esse ex sociis Josue: sed est cum adversariis ejus. Et quæ pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus? Ecce cum abbas absens est unicuique dat licere, quod libet; ordinis passim transgressiones, æquanimiter sustinet. Extendit manum suam cum Absalon, et singulos deosculatur, ut sollicitet corda virorum post se (*II Reg. xv, 5*). Quidquid construit abbas dum præsens est, ipse destruit in absentia ejus. Sic perficit ipse et perimit ordinis, prævaricando, statuta: transgressor existsens, et alios transgredi æquanimiter sustinens, imo præcipiens. Qua autem poena multandus sit, perpendite, qui ordinis esse non metuit destructor: qui electus est ejus observator. Et cur dixi abbatem, et priorem, præpositum videbilem, et presbyterum pendere ex invicem in tantum, ut in suscepto officio fructuose neuter degere queat, nisi alter alteri congruam reverentiam exhibeat, et plenum auxilium impendat. Si autem perfecte unum, secundum Deum sunt, fructuose jam officium suum exequi poterunt, eoque securius in universis jam negotiis suis alter alteri poterit inniti, quo tenacius compage sinceræ, secundum Deum, dilectionis fuerint uniti.

Vl. Qualiter vero sui eis debeant subjecti obediere, in sanctorum passim scriptis poterit, qui volunt, sufficienter invenire. Scribit, quoque sanctus Pater Benedictus in monachorum Regula hoc modo: *Primus, inquit, humilitatis gradus est, obedientia sine mora.* Hæc convenient bis qui sibi nihil Christo chariis aliquid existimant. Propter servitium sanctum, quod professi sunt, seu propter metum gehennæ, vel gloriam vitæ æternæ, mox ut aliquid imperatum fuerit a majore, ac si divinitus imperetur, moram pati nesciunt in faciendo. De quibus dicit Dominus: *Ab auditu tuoris obedivit mihi* (*Psal. xvii, 45*). Ergo tales hi relinquentes statim quæ sua sunt, et voluntatem propriam deserentes, mox ex occupatis manibus, et quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiæ pede jubentis vocem factis sequuntur: et veluti momenti, prædicta magistri iustio, et perfecta discipuli executio ab iis communiter citius perficiuntur: quibus ad vitam æternam gradiendi amor incumbit. Ideo angustam viam arripiunt, de qua Dominus dicit: *Angusta est via, quæ dicit ad vitam* (*Math. v, 14*). Ut non suo arbitrio viventes, vel desideriis suis, et voluptatibus obedientes: sed ambulantes alieno iudicio, et sub imperio in cœnobii degentes, abbatem sibi præesse desiderent. Sine dubio hi tales illam dominicam imitantur sententiam, quæ dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me* (*Joan. v, 30*). Sed hæc ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, et dulcis hominibus, si quod jubetur non trepide, non tarde, non tepide, aut cum mur-

A mure, aut, cum responso nolentis efficiatur; quia obedientia, quæ majoribus præbetur, Deo exhibetur. Ipse enim dixit: *Qui vos audit, me audit* (*Luc. x, 19*). Et cum bono animo a discipulis eam præberi oportet; quia *hilarem datorem diligit Deus* (*II Cor. ix, 7*). Nam si obediatur discipulus **304** cum malo animo, et non solum ore, sed etiam corde obmurmuret: etiamsi impleat iussionem, tamen acceptum non erit Deo, qui cor respicit murmurantis. Et pro tali facto nullam consequitur gratiam, imo pœnam murmurantis incurrit, si non cum satisfactione emendaverit. Exhibenda est itaque obedientia præposito; sed tanquam Patri, multo magis presbytero.

VII. Obedientiam, ut scimus, B. Augustinus filiam requirebat: qui ut Patri, sic præposito, multo autem magis presbytero obediens jubebat. Nam habet dominus servum, habet paterfamilias mercenarium, habet quoque pater filium. Unusquisque istorum obedit: patri, filius; Domino, servus; et mercenarius ei, qui conduxit illum. Sed ad obediendum servum, impellit timor: mercenarium, allicit spes; filium vero invitat amor. Primus timet, secundus sperat, tertius amat. Obredit igitur primus, quia pœnam metuit; secundus, quia mercedem cupit; tertius, quia patrem diligit. Hæc obedientia prima ac secunda longe pretiosior et sublimior est; quia manum non metuit, quæ feriat, non manum attendit, quæ porrigit, sed ipsum in omnibus et præ omnibus amat. Et quod aliud hujus obedientie præmium erit, nisi ille, quem ipse obediens in ea querit? Itaque ut Patri obediamus præposito, multo autem magis presbytero: quatenus non servos, non mercenarios, sed filios nos esse comprobemus; dum non timore coacti, non cupiditate allacti, sed charitate potius inflammati, paremus.

VIII. Sequitur, ut autem cuncta ista serventur, ex si quid minus servatum fuerit, non negligenter prætereatur: sed ut emendandum, corrugendumque curetur; ad præpositum præcipue pertinebit, ut ad presbyterum, cuius apud vos majores auctoritas, referat, quod modum, vel vires ejus excedit. Regularia profecto instituta hæc, ad hoc promulgata sunt: ut sollicite custodiantur. Quod si, emergente forte aliquo casu, minus ea contigerit custodiri, nullo modo dentur neglectui; sed cogitetur sollicite, qualiter possint emendari. Major certe plerumque culpa est, post excessum negligere correctionem, quam excedendo lapsum incurre. Nam hoc contemptus damnable facit; illud vero ignorantia nonnunquam, aut infirmitas veniale. Unde et Pater noster, cuncta ista, quæ ab ipso exordio Regulæ, usque ad hunc locum dicta sunt, præcipit, ut serventur; et si quid minus servatum fuerit, jubet ut non negligenter prætereatur: sed ut emendandum, corrugendumque curetur. Pertinere quoque præcipue ad præpositum asserit, ut cuncta ista serventur, et minus servata corriganter. Quod in his servandis, ac corrugandis modum suum vidit excedere, ad presbyterum studeat referre. Sic enim gradientem per desertum illum antiquum Dei

populum minores sub Moyse constituti judices in levibus judicabant : omne autem verbum quod gravius erat, ad ipsius Moysis examen referabant (*Exod. xviii, 13-27*). Sic in hoc jubetur præpositus ad presbyterum referre : quidquid per se secundum canonicam Regulam non valet desinire. Unde patet verum esse, quod superius diximus, præpositum videlicet accersitum esse in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde et de presbytero hic dicitur : *Cujus apud vos est major auctoritas.* Ad quod etiam pertinet, quod superius obediri multo magis presbytero jubet. Major nimurum exhiberi obedientia ei debet, qui majorem auctoritatem habet. Hæc igitur duo, referente preposito ad presbyterum, quod modum, vel vires ejus excedit: hoc est, consulente eum super his, in quibus ipse minus sibi sufficit, studiose exercenda sunt: primùm quidem, ut *cuncta ista serventur*: secundum vero, si *quid minus servatum fuerit, non negligenter prætereat*; sed ut *emendandum, corrigendumque curetur*. Quid enim aliud prælati sunt, nisi spirituales medici? Et hæc quidem duo ad carnales etiam pertinent medicos: salutem habitam custodiare, et amissam recuperare. Quasi vera salus custodietur, cum illibata sanctitas in religiosa conversatione conservatur; et quasi amissa salus reparatur, cum quæ minus servata est sanctitas, emendatur. Intendant itaque studiosissime implere officia sua præpositus, et presbyter; qui animarum sunt medici, quibus ex suscepto incumbit ministerio, et ab ægritudine immunes reddere sanos, et sanitati restituere ægros. Sed accedamus jam ad id, quod subjungitur: in se quippe aliquid habet, quod diligenter discuti debet. Est autem istud:

IX. *Ipse vero, qui vobis præest, non se existimet potestate dominante, sed charitate serviente felicem.* Ille utiliter præest, cui humilitas in cura regiminis non deest. **305** Hujus voluntas magis est prodesse, quam præesse, cui placet onus, non honor; officium, non nomen; quem charitas inflamat, non potestas elevat; quem delectat servitus aliis impensa non ab aliis suscepta. Hic felix est, sed adhuc in merito. Hac mediante felicitate, ad illam quandoque per venturus est, quæ erit in præmio. *Non, inquit, ipse se existimet potestate dominante; sed charitate serviente felicem.* Videtur, quod præsumptio potestatis, et austeritas inhibetur dominationis: non autem affectus charitatis, non opus servitutis. Ecce potestas et dominatio: charitas et servitus, qualuor hæc. Et quidem pene semper potestati se solet inserere dominatio; nunquam vero charitas in corde caret humilitate servitutis, quandiu perfecte flagrat in opere. Potestas tamen semper a bono; dominatio vero plerumque a malo. Nam illa, ab ordinatione divina; hæc vero, ab elatione nostra. *Non est potestas, nisi a Deo* (*Rom. xiii, 1*). Sententia hæc Pauli est; sed et hæc vox ejus: *Non quia dominamur fidei vestrae* (*II Cor. i, 25*). Est et ista: *Nos autem servos vestros per Jesum* (*II Cor. iv, 5*). Magnum certe, et

A vere præcellens tibi scias a divina gratia donum collatum: si cum multam potestatem habeas, dominari non curas; magisque motus, qui in mente ex potestate gigni solent, potenter premis elatos, quam potestatem gaudes exercere per dominium in subjectos. Nescio quomodo quasi innatus naturaliter humano animo potestatis videtur appetitus; ita ut rarus sit, qui eam vel cum non habetur, non desideret, vel cum habetur, amittere non formidet, et cum forte amittitur, amisisse se non doleat. Ostendens evidenter per dolorem, quo cruciatur in ammissione, quæ eum sovebat delectatio in possessione; quia illi nimurum rei, cui omnis deerat delectatio possessæ, nullus inesse solet cruciatus amissæ. Plerumque vero, etiam cum forte eam habere non multum affectas, offerri tamen eam tibi desideras; quia, cum non fuerit quæsita, delectat tamen oblata; sicut cruciat quandoque, ut jam diximus, abtata. Consult multoties, hac in parte, infirmus animus folia siccus, ad operienda verenda sua (*Gen. iii, 7*). quæ hic quam maxime sordent. Facit perizomata, simulans se, hac sola de causa, quod inest potestati, culmen honoris querere; ut ex ejus occasione, quod consultit necessitatibus, comodum exercet laboris: cum tamen ex ea, et per eam ad funnum exoptet pertingere vanitatis. Qui nimurum sumus, cum elevatus ad superiora fuerit, vero confessum defectu evanescit, vacuasque effertur in auras.

X. Nec tamen caret semper potestas bono, cum sit ipsa a bono: quia non est potestas, nisi a Deo (*Rom. xiii, 1*). Et, ut ait quidam: *Deus potentes non abicit, cum et ipse sit potens* (*Job xxxvi, 5*). Sed est bonum, quod potestas, et in hoc bono multoties malum est in potestate dominium; nec hoc ex potestate, quæ a Deo est; sed ex elatione, quæ a nobis est. Studeat igitur, qui præest, reprobare malum, et eligere bonum (*Isa. viii, 45*), potestatem pro loco, et tempore, pro persona, et causa, pro modo, et mensura exercens super fratrum transgressiones; non dominium super eosdem fratres. Bene ergo beatus dicit Augustinus; ut non potestate dominante, se existimet, qui præest, felicem; sed charitate, inquit, serviente. Non igitur in potestate, et dominio felicitas est; est autem in charitate et servitute. Et illa quidem in mente; hæc autem in opere est. Illa quoque intus coram Deo, hæc autem foris coram proximo; quia et illa ad conscientiam, hæc autem ad famam. Quasi cuiusdam arboris radix illa est; hæc profectio quasi ejus est fructus. Et quo vivacious in occulto illa convalescit, eo et copiosior iste in manifesto appareat sanctæ conversationis: mitente arbore in charitate mentis radicem deorsum, et faciente in servitute operis fructum sursum. Claret itaque ex his, quid illud sit, quod in officiis suis prælatos secundos, et steriles reddit. Nam in quantum in charitate mentis servidi sunt, in tantum nimurum in servitute operis flammescunt, ut sanctorum sit similitudo animalium, et aspectus eorum quasi carbonum ignis ardantium, et quasi aspectus

lampadarum (*Ezech.* 1, 13); in quantum vero in illa sunt, in frigidis sunt, in tanti et in ista steriles existunt. Quia cum qui vegetet humor in radice vitalis non est, consequenter nec qui reficiat in fructu secunditas est.

XI. Cum igitur vos, qui præstis, de quibus dicit Pater vester B. Augustinus: Ut vos non existimelis, potestate dominante, sed charitate serviente, felices; cum ipsa, inquam, evidenti attestante experientia, vos sentitis debitam subjectis vestris, vel in exemplo sanctæ conversationis ad imitationem, vel in verbo sanæ instructionis ad eruditio nem, impendendo curam, non impere servitutem: ex hoc perpendite ignaviam, qua marceris in opere, quia fervor vobis deest charitatis in mente. Econtrario vero cum potentes vos, auctore Deo, cernitis in opere et sermone (*Luc.* xxiv, 19), **306** et ad eorum informationem, qui vobis commissi sunt, tam in omittendo prudenter quod malum est, quam in adiuvando fortiter quod bonum est, in sanctæ conversationis jubare lucis exempla monstrare; prohibendo mala, præcipiendo bona, concedendo media, suadendo perfecta, de thesauro vestro proferre nova in promissione præmii et vetera in comminatione supplicii (*Matth.* xiii, 52); infundendo vulneribus saucii oleum consolationis, et vinum correptionis (*Luc.* x, 34) et aliquid hujusmodi ad oris spectans ædificationem agendo, in verbo laborare et doctrina: scitote hanc vestram devotionem, quæ appareat in publico, ab imo manare charitatis, quæ latet in occulto. Itaque cum hoc modo charitate servitis, existimate vos felices. Utique felicitas magna charitate sincera flagrare in corde, et servitutem sinceram exercere in opere. Magna, inquam, felicitas, sed in merito: per quam ad illam pertinet, quæ erit in præmio. Et prius quidem, ut jam diximus, flagret charitas in occulto: deinde fulgeat servitus in manifesto. Unde primum Ecclesiæ pastorem ad spiritualem invitans pastum ovium Pastor ille summus Dominus Jesus, prius eum de suo amore convenit: ut ad pascendum idoneum ostenderet, si verum erga oves suas interius affectum soveret. Unde subiungit: *Pasce oves meas* (*Joan.* xxi, 16). Nimur ut ostenderet, debere vos existimare, charitate serviente, felices; et prius quidem debere vos flagrare charitate in affectu, deinde vero servitute nitere in actu.

XII. Et hæc de eo, quod dicit Augustinus legislator noster, ut is, qui præst, non se existimet, potestate dominante, sed charitate serviente, felicem. Et adjungit: honore coram vobis prælatus sit vobis; timore coram Deo substratus sit pedibus vestris. Quid sibi volunt verba hæc, gravia quidem ad audiendum: nec minus difficultia, quam utilia ad explendum? Verba, ut mihi videtur, valde a se diversa; quæ in se sublimia quædam continent, et humilia: quæ sanctæ Ecclesiæ prælatos, cum eorum fuerint in devotione operis executores, et per auctoritatem erectos, et per humilitatem efficiunt depresso. Et

A magna, ni fallor, inest diversitas eis, de quibus, et quibus loquimur: quæ prælatis asserunt et exhibendum ad hominibus honorem, et inesse debere iis coram Deo timorem; et eorumdem etiam pedibus debere substerni, supra quorum capita eos constat elevari. Hæc autem, quæ sic quibusdam videntur diversa, non sunt in aliquo adversa: Duæ virtutes eximiae, quas debent effectui mancipare, et humili reverentia in subjectis, et perfectus Dei timor in prælatis. Exhibeamus, fratres, gratiam et humilem reverentiam prælatis nostris, honoremus eos omnibus, quibus possumus et debemus secundum Deum, modis; secundo post eum loco, cuius vices gerunt, cuius loco nobis præsunt; et sic honore coram nobis prælati erunt nobis. Vos autem, o Patres, in **B** ipso ex quo omnis paternitas in terra, et in caelo nominatur (*Eph.* iii, 13), potissimum venerandi, non arbitrari vobis debet indignum, ut una cum his, qui nobis similes sunt, admoneamus et vos per verbum Christi, de quibus constat, quod cum his pariter, quibus estis ex tempore prælati, ipsi universitatis Domino, in una estis, eademque servitute subjecti. Vos, inquam, quanto majorem a subjectis vestris extrinsecus honorem percipitis; tanto profundius necesse est, ut Majestatem illam tremendam intrinsecus timeatis; et vosmetipsos coram ejus oculis despicientes, eos, a quibus transitorius hic honor transitorie vobis impenditur, in intima cogitatione, præponatis: sicut coram Deo prostrati eritis pedibus eorum. Sancti etenim viri, qui in suscepio regimine magis prodesse gaudent, quam præesse, quicquid exterius coram hominibus sublime sunt interius apud se deponunt, timore coram Deo existentes subditorum suorum pedibus prostrati; coram quibus, et quibus honore sunt prælati. Hinc gentilis hominis consilium audit Moyses (*Exod.* xviii, 24); ludit coram Domino rex David, et est humili in oculis suis (*II Reg.* vi, 14): accinctus lumbos Elias currit ante Achab (*III Reg.* xviii, 46); tangi a mulieribus non dignatur Elisæus (*IV Reg.* iv, 47) et sanctæ mulieris ipsum in oratione sua Dominum alloquentis hæc vox est: *Domine habes omnium scientiam, et nosli quod oderim gloriam iniquorum, et detester cubile incircumcisorum, et omnis alienigenæ* (*Esth.* xiv, 14). Et adjungit: *Tu scis necessitatem meam, et quod abominer signum superbiae, et gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, et detester illud quasi pannum menstruatæ, et non portem in diebus silentii mei* (*ibid.*, 16). O quam isti in imo, quos modo breviter tetigimus; apud se erant prostrati, qui tamen valde in alto coram hominibus fuerunt erecti?

C XIII. Circa omnes seipsum bonorum præbeat exemplum, corripiat inquietos, consoletur **307** pusillanimes, suscipiat infirmos, patiens sit ad omnes. Ecce qualis debet esse prælatus erga seipsum; ecce, et qualis erga subjectos suos. Nam quod jubetur seipsum præbere bonorum exemplum (*Tit.* ii, 7), ad se spectare videtur; quod autem

corripere inquietos, consolari pusillanimes, suscipere infirmos, patiens esse ad omnes subjectos. Et pulchre ei præcipitur, ut primum seipsum exemplum præbeat, deinde ut inquietos corripiat (*I Thess.* v, 14); quatenus præcedat vita, et succedat doctrina. Primumque induat, qui vult esse sacerdos superhumérale, deinde rationale (*Exod.* xxix, 5), illumque imitetur, qui non venit docere, et facere; sed facere, et docere (*Act.* i, 1): qui Propheta dictus est, non quidem potens sermone et opere; sed opere et sermone (*Luc.* xxiv, 19). Nam et de sancto Esdra scriptum est: *quod paravit cor suum, ut investigaret legem Domini* (*I Esd.* vii, 10): et non doceret, et ficeret; sed ficeret, et doceret in *Israel præceptum, et judicium* (*ibid.*). Quatenus et prælatus noster non prius inquietos corripiat, et postmodum bonorum seipsum exemplum præbeat; sed primo exemplo intendat in opere, et deinde correptioni, in sermone. Et bene circa omnes; ut sicut omnibus præsidet in cathedra, sic et omnes nihilominus præeat in vita. Igitur circa omnes seipsum præbeat bonorum exemplum; et sicut omnes præcedit in ordine, ita et præcedat in sanctitate: ut qualiter vivere debeant, ex prævio ejus exemplo subditi dicant. Quod enim hæc quatuor S. Augustinus asserit ei debere inesse, erga inquietos videlicet correptionem, erga pusillanimes consolationem, erga infirmos susceptionem, erga omnes patientiam, quæ verba sunt Apostoli Pauli (*I Thess.* v, 14) evidenter ostendit, qualis esse debeat in sermonibus prædicationis, et qualis in visceribus compassionis. Nam tota summa sane et catholicæ, quæ spectat ad mores, instructionis, consistit in rigore correptionis, et fomento consolationis. Quia et misericors Samaritanus ille, in vulneribus illius, qui de Jerusalem descendederat in Jericho, nihil aliud legitur infusisse, nisi oleum, et vinum (*Luc.* x, 34): nec quidquam aliud scriba doctus in regno coelorum protulisse de thesauro suo, nisi nova, et vetera (*Matth.* xiii, 52). Suscipere vero infirmos, et habere patientiam ad omnes; mollia et suavia veræ compassionis viscera habere est.

XIV. *Disciplinam libens habeat, metuendus imponeat, et quamvis utrumque sit necessarium, tamen plus amari a vobis appetat, quam timeri; semper cogitans se pro vobis redditum esse Deo rationem.* Sicut in præcedenti versu monuit, bonorum prius esse exemplum præhendum, et tunc deinceps correptionem, atque consolationem inferendam; sic et in isto jubet, ut prius disciplinam habeat, deinde ut eam aliis imponat. Nam quomodo alios coarctare secure poterit, qui seipsum in illicitis dilatare non erubescit? *Qui prædicas, inquit, non mæchandum, mæcharis?* *Qui dicas non surandum, suraris?* (*Rom.* ii, 21, 22). Laboret proinde laborans anima tua sibi; compellit enim te os tuum. Sic in ædificio, quod vidit S. Ezechiel, labia mensarum, quæ de quadris erant lapidibus exstructæ, reflexa per circuitum intrinsecus fuerunt (*Ezech.* xl, 43).

A Idcirco prius disciplinam habeat, et postea eam imponeat; ut possis dicere et tu: *Imitatores mei esote, sicut et ego Christi* (*Philip.* iii, 17). Hinc de abbe sanctus Benedictus: *Omnia, inquit, quæ discipulis docuerit esse contraria, in suis factis judicet non agenda.* Ne videlicet, si aliter fecerit, filii B. Job in domo fratris primogeniti mortem convivantes incurvant. Et disciplinam hanc libens habeas, ut metuendus imponere queas: quia, dum voluntarie temetipsum sub loris disciplinæ constringis, tibi nimurum ne in suscipiendo disciplinam resistere audent, etiam timori alias eris. Et quamvis utrumque sit necessarium, et quod timor inquietos per correptionem deterreat, et amor pusillanimes per consolationem demulcat, *Tamen plus a vobis*, inquit, *B amari appetat, quam timeri.* Quia in tanta infirmitate temporis hujus, majorem plerumque fructum in modernis subjectis invenit amor, quam timor. *Semper, inquit, cogitans, se pro vobis Deo redditum esse rationem.* Hoc autem, ut longe ante nos dictum est, semper cogitare debet, qui Judex est animarum, quod super se habeat Judicem Deum: ut regiminis curam tanto sollicitius agat, quanto redditum se ratione apud districtum Judicem, pro sibi commissis, profundius pensat. Valde enim sollicitat in operibus bonis, si homo in cunctis, quæ agit, semper cogitat de extremis suis, juxta id quod scriptum est: (*Eccli.* vii, 40): *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in æternum non peccabis.* De hoc S. Benedictus: *Memor sit, inquit abbas, doctrinæ sue, et discipulorum obedientiæ; quia utrariumque rerum in tremendo Dei judicio facienda erit discussio.* Sciatque abbas culpæ pastoris incumbere, quidquid in ovibus Patrisfamilias minus utilitatis potuerit invenire. Et postea: *Sciat, quod qui suscepit animas regendas, præparet se ad rationem reddendam.* Et quantum fratrum numerum sub sua **308** cura se habere scierit: agnoscat pro certo, quia in die judicii ipsarum omnium animarum Domino redditurus est rationem; sine dubio addita et anima sua.

XV. *Unde et vos magis obediendo non solum vestri, sed etiam ipsius miseremini, qui inter vos quanto in loco superiori, tanto in periculo majori versatur.* D Utique, ubi superior locus, ibi periculum majus; quia quanto sublimior gradus, eo et gravior casus, et plus erit ab eo exigendum, cui plus fuerit commissum. Idcirco misereamur, fratres, non tantummodo nostri; sed et illorum, quia, ut Scriptura dicit: *Exiguo datur misericordia; judicium autem durissimum his qui præsunt, fiet* (*Sap.* vi, 7). Et misereamur obediendo; quia cum eorum sumus præceptis humiliter, et prompte, efficaciter, ac perseveranter obedientes, ipsis nimurum causam damus, et occasionem, atque confidentiam, ut tremendum illud futurum Dei judicium de fructu, quem se apud nos facere vident confidentes exspectent securiores. Sequitur: *Donet autem Deus, ut observatis haec omnia, tanquam spiritualis pulchritudinis*

amatores de bono Christi odore, de bona conversatione fragrantes, non sicut servi sub lege, sed sicut liberi sub gratia constituti. Oratio est Patris nostri circa ipsa extrema Regulae suæ, orantis pro nobis, et optantis nobis, Orantis, inquam, pro nobis, ut horum omnium, quæ in codice hujus disciplinæ Regularis scripta sunt, teneamus observationem; optantis vero nobis, ut religiosæ habeamus conversationis sanctitatem. *Tanquam spiritualis, inquit, pulchritudinis amatores.* Pulchritudo, ut mihi videatur, spiritualis est virtutum spiritualium ornatius, quo interior ille homo, noster spiritus videlicet, decoratur. Bonus quoque odor Christi ad testimonium spectat bonæ, et veracis conscientiæ; quo eruditus et instructus reprehendere solet homo, quid de seipso in præsenti possit judicare. Hic odor suavem admodum Christo fragrantiam reddit, quando homini testimonium, in omni veritate, conscientia perhibet, quod in cunctis suis motibus illi soli placere concupiscit. Hic odor in bona conversatione fragat, cum homo qualis in occulto coram Deo in conscientia latitat, talem se in aperto coram proximo in opere ostentat. Vel certe bona conversatione ad sanctitatem pertinet religiose vitæ; bonus vero odor Christi ad suavitatem bonæ famæ. Et de bono Christi odore, de bona conversatione fragramus quando et in vita puræ religionis ostendimus sanctitatem; et sancte, ac religiose vivendo bonam de nobis longe, lateque extendimus opinionem.

XVI. Quod vero innuit, non velle se nos similes esse sub lege servis; sed liberis potius sub gratia constitutis, conjicitur velle; ut non ex timore, nec inviti malum declinemus; sed ex amore, et voluntarii bonum faciamus. Nam timere, servorum est; et quasi sub lege gemunt qui inviti a malo receidunt. Vera quoque libertas, ipsa charitas est. *Et sub gratia constituti;* hoc est, in alacritate latæ voluntatis, quod bonum est amplecti. Non, inquit, *sicut servi sub lege, sed sicut liberi sub gratia constituti:* Ut non timentes, seu inviti malum deseramus; sed corde dilatato viam mandatorum ejus in execuzione justitiae currentes, faciamus voluntatem ejus corde perfecto, et animo volenti. Sunt itaque verba ejus, in quibus et orat pro nobis, et optat nobis, hunc habentia modum: *Donet autem Dominus, ut observetis hæc omnia, tanquam spiritualis pulchritudinis amatores de bono Christi odore, de bona conversatione fragrantes, non sicut servi sub lege; sed sicut liberi sub gratia constituti.* Et rectus quidem ordo in his verbis illius. Primo quoque pius nos affectus exhibet puros; secundo vero testimonium conscientiae securos, et bona opinio commendatos; tertia autem sancta nos reddit conversatio justos. Novissime certe, ut in ornatu sacerdotis, cæteris sanctis vestibus casula superponatur, per excellentiorem viam curramus, omnis consummationis videntes finem, latum mandatum Domini nimis (*Psalm. xi. 96*), pa-

A rati ad omnem voluntatem illius, non jam ut servi, a facie Domini timentes; sed ad Patris, ut filii, praesentiam suspirantes.

XVII. *Ut autem in hoc libello, quasi in speculo possitis inspicere, ne per oblivionem aliquid negligatis, semel in septimana vobis legatur.* Inter bona cætera duo nobis conseruntur insignia per sacram lectionem, quæ et eorum, quæ eatenus ignoravimus, nobis infundit agnitionem, et memoriam nostram reddit tenacem. Conserit siquidem nobis claritatem instructionis, et negligentiam nihilominus oblivionis alienam a nobis reddit assiduitas hujus, de qua loquimur, lectionis. Et idcirco nobis jubet Pater noster, quæ in hoc libello scripta sunt, semel in septimana legi, ne possit per oblivionem aliquid negligi; quia quod sæpius legendō frequenter tam, facile oblivioni non tradimus. Quod autem **309** libellum hunc, in quo regularis hujus disciplinæ institutio scripta est, speculo assimilat, nequaquam hoc negligenter præterire nostra diligentia debet. In speculo quoque nostram intueri faciem solemus, ejusque nos illustrante perspicuitate, quæ in ea sunt fœda, et pulchra reprehendimus; et reprehensa delere studemus fœda, et remanere permittimus pulchra. Et quid nisi speculum sacra lectio est, cui dum intendimus, tam nostra, quam aliorum et bona, et mala inspicimus; videamus namque in eam quæ in nobis sunt, vitia quoque, quæ nos indecoros; et virtutes, quæ nos redundant formosos; et debilia quæ alios infirmos; et fortia quæ eos exhibent robustos. Nam de his, in ipso exordio secundi libri Moralium (304) hæc B. Gregorii tam nitida, quam vera verba sunt. *Scriptura sacra quasi quoddam speculum mentis nostræ oculis apponitur, ut interna nostra facies in ea videatur.* Ibi etenim fœda; ibi pulchra nostra cognoscimus. Ibi sentimus quantum proficimus; ibi a profectu quam longe distamus. Narrat autem gesta virorum, et ad imitationem corda provoca infirmorum. Dumque illorum victoria facta commemorat, contra vitiorum prælia debilia nostra confirmat. Fitque verbis illius, ut eo minus mens inter certamina trepidet, quo ante se positos tot virorum fortium triumphos videt. Non nunquam vero non solum nobis eorum virtutes asserit; sed et casus innotescit, ut et in victoria fortium virorum, quod imitando arripere; et rursum videamus in lapsibus, quod timere debeamus. Hoc autem, quod modo diximus, cum de speculo tractaremus, quia videlicet fœda nostra, quæ in eo reprehendimus, delere studemus; et pulchra remanere permittimus, B. Augustini verba continere videntur, quæ hoc modo sequuntur:

XVIII. *Et ubi vos inveneritis ea, quæ scripta sunt, facientes, agite gratias Domino bonorum omnium largitori. Ubi autem quicunque vestrum sibi videt aliquid deesse, doleat de præterito, caveat de futuro, orans ut et debitum sibi dimittatur, et in tentatio-*

(304) S. GREGOR. lib. II, c. 4.

nem non inducatur. In verbis istis regulari suæ disciplinæ, quam de institutione scripsit clericorum B. Augustinus, imposuit finem. Omnia sine ulla exceptione, quæ in hoc libello scripta sunt de spirituali animæ decore disserunt, et quomodo interior homo noster virtutum spiritualium ornatum, quo decoratur, acquirat, et conservet, ostendunt. Et cum dicit, ut ubi invenerimus ea, quæ scripta sunt, nos facientes, agamus gratias Domino bonorum omnium Largitori, quid nobis aliud præcipit, nisi ut ubi deprehendimus, illuminante nos claritate, quæ est in speculo, quædam nobis formosa inesse, ei, ex cuius sunt munere, ascriventis, et manere ea permittamus, et augere pro posse studemus? Cum autem adjungit, ut ubi quicunque vestrum videt sibi aliquid deesse; doleat de præterito, caveat de futuro: orans et debitum sibi dimittatur, et in temptationem non inducatur: Quid aliud eum testimamus jubere, nisi ut cum in præsenti speculo deprehendimus nos contracta fœditate aliquid minus de formositate babere, studeamus sollicite et eam delere, et ne rursum inquinemur, prudenti nobis cautela providere. Doleat, inquit, de præterito, caveat de futuro. Ecce geminum sanctæ religionis exercitium; eo magis sanctis omnibus notum, quo evidentius liquet, quod si illud etiam frequentando non agnoscunt, sancti esse nullatenus possunt. Cum enim in jugi magis experientia sentimus, quam in Scriptura legimus, quod *nemo mundus a sorde* (*Job xxv, 4*), et *nunquam in eodem statu homo permanet* (*Job xiv, 2*). Quis ulla modo sanctitatem valet recuperare jam perditam, nisi doleat de præterito? Quis retinere adhuc habitam, nisi caveat de futuro? Itaque qui jam cecidit, addat ut resurgat, de præterito cavens. Verba autem, quæ subintulit: *Orans ut sibi debitum dimittatur, et in temptationem non inducatur*, quæ de Oratione dominica sumpsit, ad ea pertinent, quæ præmisit; doleat de præterito, caveat de futuro. Ad cumdem namque finem respicit dolere de præterito et orare ut debitum dimittatur, cavere de futuro et orare ut inducio in temptationem devitetur.

XIX. Igitur nos, qui in professione nostra promisimus vivere secundum Regulam B. Augustini, diligati sumus verbis oris nostri, et eam inde tenemur Regulam observare; nec ab ea sine grandi offensa possumus deviare. Sed qui se deviasse deprehendit; *Doleat de præterito, careat de futuro: orans ut sibi debitum dimittatur, et in temptationem non inducatur.* Medicus itaque animarum peritissimus Pater noster B. Augustinus de utroque nos exercitio medicina, in libro Regularis disciplinæ suæ, exhibet eruditos; instruens nos in eo, qualiter possimus **310** et sanitatem, cum eam habemus, spiritualem custodire, et ad eam, cum forte amiserimus, redire. Hanc namque, de qua loquimur, sanitatem custodimus, cum ea, quæ scripta sunt, facimus; ad amissam vero redimus, cum dolemus de præterito,

A cavemus de futuro: orantes ut et debitum dimittatur, et in temptationem non inducamur. Quæ cum ita sint, fratres charissimi, diffiteri nullo modo valamus quin multa de his, quæ scripta sunt in libro hoc, nobis deesse videamus. In multis quippe offendimus omnes; nulla pene dies est, in qua, ex parte aliqua, non omittimus, et negligimus reddere Domino vota nostra, quæ distinxerunt labia nostra (*Psal. lxxv, 12*). Idcirco videntes deesse nobis non unum aliquid, sed multa de his, quæ scripta sunt, clamemus totis cordis medullis ad Patrem nostrum, qui in cœlis est, et dicamus dolentes de præterito: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (*Math. vi, 12*). Dicamus et caventes de futuro: *Ne nos inducas in temptationem* (*ibid., 13*). Ut et a præteritis mundati, et contra futura muniti, ipsum laudemus, et honoremus, qui est Deus benedictus in sæcula, Amen.

SERMO XIII.

De virtute perfectæ obedientiæ, et de singulari prærogativa ipsius: et qualiter votum obedientiæ usque ad mortem in Christo, in professione Regulari intelligendum sit.

Synopsis sermonis. — 1. Submissa sui in dicendo excusatio. — 2. Professionis in ordine Præmonstratensi forma, cum præcedentium anacephalæosi. — 3. Religionis culmen obtinet obedientia, virtutum omnium robur, incrementum, materia; quibuscumque sacrificiis Deo acceptior. — 4. Inobedientes cum idololatria et ariolis compoſiti, parique supplicio digni; obloquentis introductio. — 5. Si quidam ad jubendum indiscreti prelati, ne temere dentes mordaces inflixeris. — 6. Nolle obedire damnable est. In præceptis tamen nimis gravibus aut impossibilibus licet propriam infirmitatem attexere. — 7. Quod subreprio veniale, contemptus obedientiæ mortale constituit. Unde lapsus protoplasti tanti ponderis. — 8. Singulare inobedientiæ exemplum in propheta vero Dei ad regem missò examinatur. — 9. Præconium vere obedientis, cuius norma in Davide et Samuele ostensa. — 10. Typus obedientis in verbis Virginis matris expensus. Praejacet obedientiæ humilitas, superbia rebellioni. — 11. Superbia fastus, deinde obedientiæ contemptus, postremo sequitur culpa reatus. — 12. Obedientiæ castra nullis casibus, nullo tempore deserenda, exemplo Salvatoris nostri Dei. — 13. Ab Apostolo talis obedientiæ forma elicita, quam gradu quarto reponit S. Benedictus. — 14. Obedientia usque ad mortem requirit tolerantiam et perseverantiam. — 15. Obedientia in Christo præ se fert normam justitiae et rectitudinem intentionis internæ. — 16. Obedientiæ stimulus est hic placendi Christo, et cum eo æterna mercede fruendi appetitus.

I. Loqui charitati vestræ, dilectissimi fratres, aedificationis vestræ desiderium nos compellit; sed propria nobis imperfectio silentium indicit. Et fortia quidem, ex parte, sunt nonnulla, quæ debemus; sed debiles, et invalidi ipsi sumus. Magna dissimilitudine, et longa sibi intercapidine ab invicem distant, quæ videntur in nobis; et quæ a nobis audiuntur: *Ut vox quidem; vox Jacob sit, manus tuam, manus sint Esau* (*Gen. xxvii, 22*). Auris audiens admiratur nos, sed indignos se nos judicat

oculus videns; quia longe alii sumus præsentes in facto, quam verbo absentes. Nam, ecce sæpe pulchrum hominem depingimus, ipsi pictores fandi sunus. De velocissimo tigridum cursu disserimus, pallidæ, sub lutosa palude nostra, vix repentes rannunculæ, et intra distortam involutæ testam testudines molles. Leonum in medium vires asserimus nos agilitate non agili, sub nostro pulvere moventes formicæ magis, quam viventes. In corpus solare aquilam linpidissimum docemus insigere visum, talpæ suffidentes, lumen non ferentes, nec scientes solem. O quanta insipientia hæc; sed nec insania minor! Cur non manet manus mea super os meum? Quare non digito compesco labelum? Sed libet, nec licet; excusare vix conceditur, nam recusare ex toto negatur. Est autem in causa sola voluntas vestra, importuna satis: ne scio, ut pace vestra dixerim, an justa. Et ideo, dum vestra coactio prævalet, nostra excusatio locum non habet. Nempe vox vestra est: *Loquimini ad cor Jerusalem, et advocate eam* (*Isa. xl, 2*); nisi forte, quod absit! suæ invidet: sædificationi. Ne abscondatis frumenta in populis, nisi forte eorum pro nibili habetis maledictionem (*Prov. xxvi*). Petunt parvuli panem, frangite eis (*Thren. iv, 4*), nisi forte eorum non amatis refectionem. Talium itaque rationum uncinis, a claustris silentii nostri, **311** extrahitis nos, ut jam in ejus non audeamus pernitalibus latere, cum tamen ad publicum locutionis confundamur prodire. Annuimus ergo, et gerimus vobis morem, dederentes nos vobis ex toto, ut simus vestri, et fruamini nobis, ut libuerit in Domino; quatenus et nos vobis fruamur in ipso.

II. Circa ipsa primi sermonis exordia, a quo iste in ordine decimus tertius est, tria quædam breviter perstrinximus, de quibus in duodecim sermonibus, qui hunc præcedunt, vestram dilectionem allocuti sumus: videlicet dignitatem ordinis, habitus significationem, et robur præfessionis nostræ. Eousque vero nostra in eis, quam ad vos habuimus, locutio perducta est, ut ipsa verba Regule Patris nostri Augustini, qua potuimus expositione sigillatim discutere compulsi simus: causam inde accipientes, et occasionem, ut in professione nostra de eadem faceremus Regula mentionem, eo scilicet modo, quo vovere solemus: secundum Evangelium Christi, et secundum apostolicam institutionem, ac secundum canonicam Regulam beati Augustini. Quæ autem illa sint, quæ ad ordinis dignitatem, ac habitus significationem, atque ad ipsam nostram pertinent præfessionem, prout nobis occurrere potuit, et quantum ipsa nobis, de qua agebamus, materia occasionem præbuit, utinam tam sit a vobis fructuose auditum, quam est a nobis profuse ostensum! Est itaque ordo verborum, quæ in professione nostra continentur, hunc habens modum: *Ego frater N. offerens tradō me ipsum Ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis Mariæ, et proposito conversionem morum meorum, et siabilita-*

A tem in loco secundum Evangelium Christi, et secundum apostolicam institutionem, et secundum canoniam Regulam beati Augustini. Quæ quidem singula, una cum his, quæ ad ordinis dignitatem, et habitus nostri spectant significationem, qualiter intelligenda sint, in his sermonibus superioribus, prout potuimus, vobis explicare curavimus. Verba vero, quæ istis in professione eadem succedunt, sunt haec: Promitto etiam obedientiam usque ad mortem in Christo, praefata Ecclesiæ Patri, et successoribus ejus, quos sanior pars congregationis canonice elegerit.

III. Magna, fratres mei, et fortia sunt, quæ in professione nostra, de qua hucusque egimus, præcedunt; sed unum est prævalidum, et sublime sanctæ Religionis insigne, quod reliqua pariter et commendat, ut acceptabilia sint; et confirmat, ut durabilia sint. Ipsum, si queritis quodnam sit, locum inter virtutes cæteras obtinet præcelsum; et culmen, si sic dicere fas est, singulare: pretiosa et gloria, inquam, virtus obedientiae, universis conferens virtutibus cæteris et sanctitatem, ut placeant; et robur, ut maneant. Sine ea namque, nec sanctitatis illis adesse poterit fulgor, nec perseverantiae robur. Sine ea nec oblatio tui ipsius vel traditio poterit esse perfecta, nec morum conversio vera, nec stabilitas in loco fructuosa: quapropter cavete vobis, fratres, ne forte, quod absit! qui *seminatis multum, inferat s parum* (*Agg. i, 6*): sitque labor multus, et fructus nullus. Ex eo quod multum seminatum est, parum colligitis: si multum in sanctæ Religionis exercitiis sudorem expenditis, sed ad meritum aliquod per hoc non pertingitis, dum Patri vestro spirituali inobedientes estis. Totum quippe virorum Religiosorum in sola virtute obedientiae meritum est. En te offrendo tradidisti, et tradendo obtulisti Ecclesiæ Dei; sed nihil in his perfectionis aggressus es, si ejusdem Ecclesiæ Patri, cui te obediturum promisisti, inobediens es. Promisisti conversionem morum tuorum; sed Patri tuo spirituali nolle obedire, non mores convertere, sed mores pervertere est. An forte de stabilitate in loco blandiris tibi? Nam et illam promisisti; sed mille annis in eo stabilis mane, et ejusdem loci Patri noli obedire: nihil tibi prodest. Nam quid prodesse tibi possit absque obedientiae virtute, vel tui ipsius traditio, et oblatio, vel morum tuorum conversio? Imo saltem quod aliqua esse posset morum tuorum conversio, vel aliquod tibi conferre meritum stabilitas in loco, nec in Christi reperitur Evangelio, nec apostolica censet institutio, nec habet canonica Regula beati Augustini. Quid ergo deest, inquis? Exhibe obedientiam Patri tuo spirituali, et hec omnia prosunt. Contemne exhibere eam, etsi in se aliiquid sunt, sed nihil tibi sunt. Idcirco fortassis post illa omnia, de obedientia facis in professione tua mentionem, ut illa pendere ex ista, et quidquid utilitatibus habeat, ex ista scias eis conferri. Quid enim illa, nisi quædam sacrificia sunt? Sed ea sine ista non accipit, nec acceptat

Deus. Ait namque sanctus Samuel : *Nunquid vult Deus holocausta aut 312 victimas, et non potius ut obediatur voci Domini?* (*I Reg. xv, 22.*) Utique vult holocausta et victimas, sed cum obeditur voci ejus. Alioquin abominatio sunt ei. Et audite, quod subjunxit : *Melior est enim obedientia quam victimæ; et auscultare magis quam offerre adipes arietum.* Vult itaque victimas, sed obedientis; oblationes, sed auscultantis. Non enim respicit sacrificantes, si fuerint inobedientes : non ostenteres, nisi fuerint auscultantes.

IV. Quod si dubitas, ne forte tantum insit obedientiae bonum; audi quantum inest inobedientiae malum. Hoc nobis sanctus Samuel ostendat. Quia quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere (*ibid.*, 23). Estne peccatum grande, peccatum ariolandi? Estne scelus idololatriæ? Sed non est necesse vestrum ad hæc diu præstolari responsum: non enim ignoratur, quid sentitis super his. Videte ergo, quia præsumptionem non arbitratur propheta ipsis ariolis peccatum comparare repugnantis; et idololatris, scelus acquiescere nolentis. Quis in sancta modo Ecclesia arioles sustineret? Quis vel momento aliquo in grege Catholicorum morari idololatras æquaçimite ferret? Quare non sic sentitur super repugnantibus in conventu et super his qui nolunt acquiescere? Quippe cum par eos constringat culpa, hæsitandum profecto non esset de sententia. Fratres, *auferte malum a robis* (*I Cor. v, 13*). Non sit impunita inter vos idololatria inobedientiae, non soveantur repugnantes. Sit manus vestra super eos: nec vigeat ullo modo tantum scelus inter vos. Obruantur lapidibus duræ correptionis; ejiciantur, si permanere decreverint in fœditate sua, extra castra. Non enim habebet esse cum Catholicis habitatio eorum; idololatæ quippe, et arioli sunt exterminandi, et extirpandi imo fulminandi. Sed substomachans nescio quis sub silenti clamore murmurat indignans ad hæc, et agens contra hæc. *Durus est, inquit, hic sermo tuus* (*Joan. vi, 61*). Quia te potest audire? Nimis in sermone tuo sævis, nimis grassaris in locutione tua. Supradictum inobedientes condemnatis. Morituros eos asseveras; sed morte eos mori nimis leve putas. Si poenam nosses graviorem, infligendam dices eis. DIlac eos dignes judicas; quia ea esse graviorem ignoras; nimis tamen eam levem esse consideras. Et ego: Quid hoc ad te? *Non facio tibi injuriam* (*Matth. xx, 13*). Non te vocavi in jus; quia peccantibus calumniam struo. Crucem erexit: quid ad te? Neque enim sur es et latro. Si inducitur Phinees cum pugione transfigens? (*Num. xxv, 7*), non ideo tu adulter es. Inobedientem Saulem corripere Samuel non potest, nisi tu scandalizeris? Idololatras occidit Eliseus: cur irasceris super hæc re? *Nunquid ego sum, Rabbi* (*Matth. xxvi, 25*), ait Judas; et tacuit Petrus. Cur super uno, qui traditurus erat Dominum, ipse sciscitatus es? Confusio tibi, quod forniantibus Paulus mina-

A tur virgam (*I Cor. iv, 21*); quod Eliseus meutientis, et avari poenam Syri efficit lepram? (*IV Reg. v.*) Philargiriam Ananiae et uxoris suæ Petrus percutit; et tu inde murmuras?

An tua res agitur, paries cum proximus ardet?

(*Hor. Epist. I, xviii, 84.*)

Non, inquis, et horum omnium nihil ad me; sed excedere mihi videris, et quantum ego conjicere possum, usque ad internacionem tuus mucro deservit. Nam *Simeon*, et *Leri fratres vasa* dicuntur iniqutatis bellantia a patre, quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt mūrum (*Gen. xl ix, 5, 6*). Nimicatem eorum reprehendit discretio paterna furori eorum maledicens et indignationi. Nec injuste quidem; quia illi, etsi justum, injuste executi sunt. Denique illi pertinaciam, et buic duriam inesse agnovit; ideo utrique maledixit. An ignorans, quod periculosa sit desperatio, in tantum inobedientiae exageras mala, ut oblivioni tradas infirmitatem temporis hujus. Non enim sunt moderni, ut fuerunt antiqui. Nunquid tu angelus es? Et si modo es, nunquid semper fuisti? Prius Petrus negavit, et post suas Dominus ei oves pascendas commisit.

V. Si tam gravis est inobedientiae culpa, quis salvare poterit? Et maxime de modernis, inter quos tot inveniuntur indiscreti ad jubendum prælati, quot pigri ad obediendum subjecti. Nimis parum dixi, tot eas asserens; audacter enim dicere potui, longe plures esse in imperando immoderatos illos, quam ad parendum non voluntarios istos. Ecce levæ oculos tuos, et erige aures tuas, et attende, qui imperant, quæ volunt, non quæ debent; jubent quod libet, non quod expedit; præcipiunt secundum voluntatem, non secundum rationem. Da mihi vel unum eorum, qui hanc vocem non assumat sibi:

Sic volo, sic jubeo: sit pro ratione voluntas.

(*Juv. sat. vi, 223.*)

Non solum autem, sed et leges subjectis duras, et valde difficiles ad libitum suum promulgant; *alligantes*, ut Deus dicit, *onera gravia, et importabilia, et imponentes in humeros hominum: ipsi autem 313 extremo digito suo nolunt ea movere* (*Matth., xxv, 4*). Cui ego: Nimis frontose christos Domini tangis; nimis præsumptuose in prophetis ejus malignaris; nimis superbe ponis in cœlum os tuum. Cave, ne dum nimium de tuo labore confidens arcam Domini manu temeraria contingere præsumis: percussione etiam ab eo mortisera feriri merearis. Noli tuorum seniorum vitam superbe scrutari; noli eorum malitiose actus discutere; noli eorum conversationem, licet reprehensibilis sit, elata mente, et voce tumida reprehendere. Agnosce eorum auditorem te esse, non judicem; et jussis eorum debore te per obedientiam obtemperare, non eorum vitam et conversationem per superbiam condemnare. Revoca ad mentem votum tuum, quod distinxerunt labia tua (*Psal. Lxv, 14*): quod tale est: *Promitto*

obedientiam præfatae Ecclesiæ Patri. Cujus Ecclesiæ nisi illius, cui te tradidisti? Sed et illud Apostoli noli obliisci: Obedite præpositis vestris, et subjaceite eis (Heb. XIII, 17). Et illud: Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit (Rom. XIII, 1). Nescis quia præcepta eorum, præcepta Dei sunt? Nescis quia vice et loco summi prælati tibi præsunt? Nescis quia qualescumque illi sint, eorum successores sunt, de quibus dicitur: Qui vos audit, me audit; et qui vos spernit, me spernit (Luc. X, 16). Num uento excidit illud Apostoli: Non est potestas, nisi a Deo: que autem sunt, a Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinacioni resistit. Qui autem resistit (Rom. XIII, 1), quod sequitur avertat a te Deus. Et quidem non avertet subsequens, nisi tu a te dimiseris percedens.

VI. Et ille: Quis, inquit, poterit salvare? Nam est quorundam sententia: quod subjectos prælati non parere, damnationem est sibi acquirere; et in crimen inobedientie corruiere, peccatum est mortale committere. Num, inquam, tu sententiam hanc veram esse discredis? Quis ergo, inquit, poterit salvare? utique qui Patri suo spirituali vice Dei sibi præsidenti humiliiter, alacriter et stabiliter satagit obedire. In tali obedientia salus; quia et in ea meritum sanctitatis existit, et ex ea præmium felicitatis provenit; in qua bonos discipulos et humilitas reddit mansuetos, et alacritas promptos, et stabilitas perseverantes. Et quis, inquit, talem obedientiam universis valet seniorum præceptis exhibere? Quis eorum singula, et admittere jussa, et omittere valet prohibita? Quia tam multa jubent, tam multa prohibent, ut nec numero queant includi, nec memoria retinari. Non te, inquam, pro obliuione nimis crudeliter judicamus: verumtamen timere potes, ne dum præcepta seniorum obliuisceris, obliuioni et ipse a Deo tradaris. Et ille: Durus est, inquit, hic sermo (Joan. VI, 61). Et quid, quod tam gravia plerumque jubent, ut ea obediendo exequi non possimus? Homines quippe sunt, licet super homines sint. Et multoties modum in præceptis suis temere vel ignorantia nesciunt, vel superbia contemnunt, vel quod multis eorum solet esse pertinacia propria nolunt, vel certe obliuione negligunt, imperiti, elati, obstinati, obscurati. Nec, inquam, te pro impossibilitate condemnamus. Et tamen quando tibi a prælato tuo etiam quæ impossibilia videntur, injungundur, si in sua sententia persistens te relevare noluerit, sicut beatus in Regula monachorum dicit Benedictus, in Deo confidens cum fide, quod tibi jubetur, et humilitate aggredi debes. Hæc enim ipsius in eadem Regula super hoc verba sunt. Si cui fratri aliqua forte gravis, quæ impossibilia injunguntur, suscipiat quidem jubensis imperium cum omnī mansuetudine, et obedientia. Quod si omnino virium suarum mansuram viderit pondus onoris excedere, impossibilitatis quæ causes, si qui sibi præstet, patienter et opportune suggestus, non superbiendo, aut

resistendo, vel contradicendo. Quod si post suggestionem suam in sua sententia Prioris imperium perduraverit, sciat junior ita sibi expedire, et ex charitate confidens de adjutorio Dei obediat. Ecce quod nec gravia admodum, nec ipsa etiam impossibilia, cum tibi forte per præceptum imponuntur, bonum est ut recuses, quanvis tibi licitum sit, ut tuam humilitatem insirmitatem excuses.

VII. Valde, inquit, durum est, quod dicas: dum juxta has allegationes tuas in transgressione præceptorum, quæ a nostris senioribus sunt promulgata, oblivio et impossibilitas, etsi ex toto fortassis non condemnat, plene tamen non excusat. Et quid, queso in transgressione condemnas? Et ego: Plenius contemptum. Si enim per obliuionem tibi forte surripitur, ut senioribus tuis in præceptis, vel prohibitis eorum inobediens sis, peccasti quidem, sed venialiter, si tamen agnosces statim reatum tuum, et humiliiter cum concuteris, et plene pro eo satisfacieis, et de cætero te emendare satagis. Quod si per contemptum et superbiā, per tumorem et rebellionē jessa, quod absit **314**, abjicis seniorum, peccatum nimirum admisisti nimis grave, et si in eo perseveraveris, dannabile et mortale. Durus est, inquit, hic sermo. Sed si haec ita sunt, de maximis hæc præceptis testimo debere intelligi. Ego autem ad haec. Quæ, inquam, maxima putas esse præcepta? Maximum, inquit, videtur præceptum, quo nobis jubetur diligere Dominum Deum nostrum: et cætera in hunc modum. Sunt, inquam, maxima quidem, quæ in hunc modum sunt, præceptiones et prohibitions; verumtamen non solum in talibus, sed etiam in cæteris; quæ parvæ videntur, quæ tamen secundum Deum a senioribus promulgantur, præceptis et prohibitis, et oblio obnoxia est peccato, et contemptus damnationi. Et si in aliquo hæc super hoc, accipe conveniens exemplum. Prohibitum est in paradiſo primo illi parenti nostro ab ipso universitatis Auctore, ne de ligno comedere scientia boni et mali (Gen. II, 17). Si autem superficiem prohibiti attendimus, non videtur grande fuisse, quod primus homo transgressus est. Quid ergo dicimus? Quod injustus in hoc Deus fuit, qui pro modico conditum tam excellenter a se hominem ab amicitatis loco in hoc tenebrosum exsilium ejecit? Et ille. Absit, inquit: Non eum pro modico ejecit; quia, etsi magnum non videtur esse quod prohibuit, magnus tamen ille, et vere magnus, ut ipse cuius magnitudinis non est finis (Psal. CXLIV, 3), qui prohibuit. Et quid, inquam, ad ipsum transgressorum ipse, qui prohibuit? Multum, inquit, per omnem modum. Primum etenim diligenter ei considerandum fuit, quisnam fuerit ille qui prohibuit; et secundum ipsum metiri prohibitu suum. Et quare, inquam, pro eo quod magnus ipse, magnum consequenter et ejus prohibitum fuit? Propter magnam, inquit, ut sic loquar, jubensis voluntatem. Quomodo, inquam, intelligis istud? Omne, inquit, Dei præceptum et prohibitum ea est voluntate suscep-

piendum, ea etiam exsequendum, qua est injunctum. Illud namque maius minusque præceptum et prohibitum est, quod magis minusque constat velle eum, qui præcipit et prohibet. Et ideo pro excellenti et magna voluntate jubentis sic modicum, sicut magnum Dei prohibitum debuit ille primus homo vitare; dum constet ipsum Dominum tam magna, tamque excellenti voluntate voluisse prohibitum suscipi modicum, quam magna, quamque excellenti voluit suscipi magnum. Consequens, inquam, videtur ex his esse, quod multum primus ille parens peccavit. Quam horribile, inquit, et immense peccatum commisit, pœna subsequens non solum in eo, sed etiam in nobis evidenter ostendit. Nec tamen, inquam, tu dicas, tantum erat ei damnabile, quod prohibitum non tenuit, quantum quod in hoc prohibente contempsit.

VIII. Sic, inquit, dico. Et ego: Quare ergo in eorum nunc præceptis et prohibitis, licet minimis, qui ejus vicem tenent, contemptum simili modo non concedis esse damnabilem, cum ipso testante, qui hos spernunt, se spernant? Et ecce quiddam tibi dico, quod magis recognoscas, quam agnoscas; quod reminiscens, sic obstupescas, ut non mediocre extimescas. Missus dudum a Judæa in Samariam a Domino ad regem idololatram propheta; eique inter cætera injunctum est, ut cibum vel potum in eodem loco non sumeret sed peracto pro quo missus fuit negotio, jejonus rediret (*III Reg.*: xiii). Quod facere paratus fuit, idque sibi injunctum esse confessus est, et non negavit. Igitur, et rediit; utinam de reditu non rediret! Sed secus contigit; nam deceptus est, et deceptus, reductus est. Mandatum præterivit, et ex ore seductis præsentem intellexit culpam, audivit pœnam futuram. Confregit eum leo, et ad puniendam transgressionem, solam ab eo mortem exegit corporalem. Quod exinde quam maxime innovuit quod cul viventem occidere datum fuit, occisum contingere non licuit. Non solum autem: sed et cadaver custodivit, a quo animam excussit, nec etiam asinum læsit. Attamen si superficietenus consideramus, pœnae crudelitas culpe videtur modum excessisse. Si igitur vir Dei iste non oblivione sibi absens effectus, sed falsi prophetæ mendacio seductus, pro eo, quod etiam Domino obedire volendo, in loco comedit prohibito, sed sibi jam ut æstimabat, concessos, leoni ad devorandum traditus est: quid de te judicas, qui seniorum tuorum præcepta et prohibita non per oblivionem, sed per contemptum transgredieris? Et ille ad hæc: Super omnia, inquit, quæ de hac re dixisti, verba, hoc me exemplum magis pertinet. Nullatenus enim, ut arbitror, in illo loco vir ederet, nisi Dominum, et suum locum prohibitus mutasse, et ut comederet **315**, putaret præcepisse. Nam et ideo, ni fallor, comedit, quia in hoc se Domino obediturum putavit. Hoc quippe ejus videntur verba innuere, quæ regi et prophetæ eum ad praudium invitantibus respondit. Et ego ad

A hæc: Quid itaque in hoc tibi facto innuitur, nisi ut id, quod tibi a prælato audis prohiberi, nullo modo audeas postea alicuius suggestionibus commutare, nisi in eundem seniorem tuum certissime agnoveris mutasse? Collige ergo ex his, quanta debeat sollicitæ ac sinceræ humilitatis devotione Patris tui spiritualis præcepta ac prohibita non magna solum, sed et quæ modica videntur, venerari.

IX. O tu tamen cæterarum virtutum obedientia, quæ sola eas æternitate facis coelestis præmii dignas? Ubique tutus incedit verus, et sincerus obediens, et de mercede necesse non habet dubitare. Sed ubi invenietur ille, et atius ille est? Utique qui totus, et ex toto ad nutum pendet præsidentis, nihil penitus sibi retinens de se, quo se ad ejusdem nutum [*al. ad eundem prælatum*] in aliquo non inclinet minorem, nullumque ei unquam vel usquam præjudicium faciens: sed paratus eum sequi, quoconque ierit (*Apoc.* xiv, 14); ei se conformans, et secundum eum informans, ambulans ad illum, sed præ illo; nullo modo volens vel contrahi citra, vel progreди ultra. *Quis est hic, et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua (Eccles. xxxi, 9).* Et quæ vita ejus? Certe obedientia; quia sic apud eum vivitur, et in ipsa vita spiritus ejus. Si ipse itaque vita ejus, quæ in hac vita mirabilia facit, profecto quod modo breviter tetigimus, nonne mirabile judicas hominem ex toto voluntatem suam alterius dedere voluntati ipsiusque suum non esse? Ad jussum prælati sui omnis motus suus; et ut ille movet, sic et iste se moveat. Ecce, dico tibi, leva oculos tuos, et vide milites cœlestium castrorum, et pingue hujus, de qua loquimur, virtutis apud eos scrutare niedullam. Apparet tibi sanctus David; et appareat ingrediens, et egrediens, et pergens ad imperium regis (*I Reg.* xviii, 64). Est ad secretum contemplationis ingressus; est nibilominus et ad publicum actionis egressus. Sed forte, uterque æternæ tunc solummodo erit causa et occasio salutis, cum neuter fuerit, nisi ad imperium regis. Nam ipse pergit, qui in utroque salubri exercitio isto proficit. Sed pergendum ad imperium regis; quia tunc solum in isto pergentे profectus augetur spiritualis, eum ex toto se inclinat ad nutum præsidentis. Est autem et aliud, simile huic. *Egrediebatur quoque David ad omnia quæcumque misisset eum Saul (I Reg. xvi, 5); formam tibi in hoc perfectæ obedientiæ præbens. Non ad quædam, sed ad omnia hic ejus egressus erat: ut nibil tibi excipiendum scias ex omnibus, quæ tibi impununtur. Et quid sequitur? Et prudenter se agebat (ibid.): ut agnoscas videlicet, et egredientem suis alacrem, et agentem efficacem. Audi alium: Loquere, Domine, quia audit servus tuus (I Reg. iii, 9).* Hoc autem reddere vocanti responsum, suus eum docuit Magister. Neque enim aliud reddere sic vocatus debuit. Tu, inquit, loquere, nam ego audiam. *Loquere* dixit: et ibi substitit; nec quid foret loquendum, expressit. Non hoc, inquam, expressit: promptum

tamen se ad ejus locutionem habere auditum non tacuit. O vocem ex corde dilatato prolatam! *Loquere, Domine, quia audit servus tuus.* Hoc est dicere: *Nihil excipio, nullum tibi præjudicium facio; in tua voluntate sit, quid loquaris; nam quidquid illud fuerit, ego audiam.*

X. Audi adhuc vocem aliam similēm huic: *Fiat mihi secundum verbum tuum* (*Luc. 1, 38*). Secundum cujus verbum? Secundum verbum angeli; nam ipsum alloquebatur. Et quis iste? Fortassis prælatus tuus est, spiritualem tibi et conceptum evangelizans, et partum. *Nam labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem requirunt ex ore ejus; quia angelus Domini exercitum est* (*Malach. 11, 7*). Et quam scientiam custodiunt labia sacerdotis tui angeli Domini? *Ecce concipies, et paries* (*Luc. 1, 31*). *Concipies*: hoc est, quod spectat ad veram salutem, in affectu puræ cogitationis comprehendes. *Paries*, hoc est, ipsum veræ salutis effectum ad effectum bonæ actionis perduces. Quæ lex exquiritur de ore ejus? *Quomodo fiet istud?* Et interrogatio quidem necessaria valde. Nam unde dicit, quomodo fiet istud, nisi de eo, quod prædictum est ad eam: *Concipies, et paries?* Hujus conceptus, hujus et partus querere modum, quis ignorat esse saluberrimum? En quære ab angelo legem, requirens ex ore ejus, juxta illud: *Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi* (*Deut. xxxii, 7*), nam nuntiare angelus non omittit. Et quid ei ait, qui nuntiavit? *Fiat mihi secundum verbum tuum* (*Luc. 1, 38*). Præmisit quoque: *Ecce ancilla Domini* (*ibid.*). Quasi vocis subsequentis causa fuerit ista præcedens: et quidem ita est. Nisi enim præmitteret: *Ecce ancilla Domini*; nullo modo subjungeret: *Fiat 316 mihi secundum verbum tuum*. Quo spectare hæc omnia putas? Eo certe ut, cum tibi aliquid imponit vox præsidentis, quod ad puritatem attinet mentis, et utilitatem redolet operis (nam hoc est dicere, concipies, et paries filium): hoc eamdem vocem excipiias responso, et dicas: *Fiat mihi secundum verbum tuum*. *Secundum*, inquit, *verbum tuum*, non secundum velle meum. Locutus es ad me: *fiat mihi secundum verbum tuum*. Non revertetur ad te vacuum; sed faciet, quocunque vis, et prosperabitur in re, ad quem misisti illud. Fiat ergo mihi secundum verbum tuum. Vox itaque hæc obedientiam redolat perfectam, sed oportet præcedere humilitatem profundam. Nisi enim humilierit prius sentias de te ipso, non eris promptus in omnibus parere prælatorum tuo. Nam unde videmus quosdam præceptis suorum resistere prælatorum? Inde profecto, quia superbi sunt mente cordis sui. Dumque de se supra modum sublimia sentiunt, longe infra eos, qui sibi præsident, cernunt; utque se eis obediendo inclinent, quasi seipso hoc agentes degenerent, pro quodam magno extremæ vilitatis modo habent. Idcirco necesse humilitatem in te præcedere profundam, ut accedere contingat obedientiam perfectam. Accedere, dico, non succedere: ut sic ex humilitatis lenitate alacritatem obedientiaz generes, ut istam in te

A una cum illa perpetue. Porro profundæ humilitatis vox ista est: *Ecce ancilla Domini. Perfectæ vero obedientiaz ista: Fiat mihi secundum verbum tuum. Non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei* (*Psal. cxxx, 1*): et idcirco paratus sum, et non sum turbatus, ut custodiam mandata tua (*Psal. cxviii, 60*).

XI. Collige ex his, in quantum cavenda sit tibi pestis superbiaz. Ipsa namque parit peccatum inobedientiaz, quod, cum consummatum fuerit, generat mortem (*Jac. 1, 15*). Unde et in lege scriptum est. *Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui ministrat Domino, ex decreto judicis morietur homo ille, et auferes malum de Israel* (*Deut. xvii, 12*). Considera, quæso, seriem verborum. Dicturus posnam, prius tetigit culpam: quia hæc ad illam viam est. Poena ergo mors est: inobedientia vero ipsa est culpa. Porro inobedientiaz causa superbia est: hoc enim in se habet ordo verborum, qui talis est: *Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio. Itaque prius superbiaz fastus, deinde obedientiaz contemptus. Ideoque humiliare, ut obediias sacerdotis imperio, et decreto Judicis. Hoc est: respondere angelo: Ecce ancilla Domini* (*Luc. 1, 38*); ut quod sequitur, subjungas: *Fiat mihi secundum verbum tuum* (*ibid.*). Nam ad hoc pertinentia in lege quædam verba præmittuntur in hunc modum, in quibus dicitur tibi: *Facies quodcumque dixerint, qui præsunt loco quem elegerit Dominus, et docuerint te juxta leges ejus. Sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dextram, vel ad sinistram* (*Deut. vii, 10, 11*). Quodcumque dixerint, juberis facere; nec ad dextram, nec ad sinistram declinare, ut hæc vox tua sit: *Fiat mihi secundum verbum tuum*.

XII. Votum igitur tuum attende, et quod vovisti, redde votum tuum. Hoc est: *Promitto obedientiam Ecclesiae præfatorum Patri. Interposuisti vero, usque ad mortem.* Et hoc forte ad rem pertinet. In hoc autem verbo duo notanda esse deprehendo: asperitatis videlicet magnitudinem et ipsam finis tui extremitatem. Ut enim de uno primum loquamur, hoc est, te obediare usque ad mortem, pro amore obedientiaz aspera quæque amplecti usque ad mortem. Magna admundum inter virtutes cæteras est virtus obedientiaz, quia voluntati alienæ tuam supponis. Sed ut plene ac perfecte Deo acceptabilis sit, oportet ut et pura sit. Tunc autem puritatem magnam ac suæ prærogativæ congruam habet, cum magis exerceri in adversis quam in prosperis gaudet. Amplectatur quæque adversa inter brachia latitudinis suæ; ipsamque mortem, quælibet in fieri poterit, aggredi, vitam ei semper invenientem ingredi sit. Tu ergo ipsam habens comitem, et ducem, per patientiam curre, cum ea præpositum tibi certamen aspiciens in Auctorem et Consummatorem fiduci Jesum, de quo legis quod humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem (*Phil. ii, 8*). Ecce quod paulo ante dictum est: opertore videlicet, ut humilitas obedientiam præcedat. Nam locuturus hoc in loco de Redemptoris nostrij

obedientia Paulus, prius de ejus humilitate fecit mentionem; ut ostenderet, ni fallor, non modo difficile, sed et penitus impossibile subsequi istam, nisi contingat præcedere illam. Prius quippe asserit eum humiliatura: deinde obedientiæ factum; quia es tu, si de te ipso humiliiter non sentis, Patri tuo alacriter non obediis. Est autem factus obediens usque ad mortem: **317** usque ad ea videlicet toleranda, quæ inferunt mortem. Et quid per hoc intelligi volunt Apostolus, quod subjunxit, *mortem autem crucis?* Ut et per hoc intelligi nimirum commendabiliorum ejus innueret obedientiam; quod eum factum monstravit obedientem usque ad mortem, non solum quidem duram, sed et probrosam; non modo diram, sed et ignominiosam. Nam asperitas in morte; vilitas notatur in cruce. Itaque promisisti obedientiam usque ad mortem, ut eo felicius in future pro ea sis remuneratus, sis et sublimius honoratus, quo fueris pro ea in presenti et durius afflictus et vior effectus.

XIII. Quid ergo tibi videtur? Tu fortassis astimasti magnum tibi provenire meritum, quando obdis alacriter imponenter tibi suavia et delectabilia, in quibus magis intendis carnali tuae favore delestationi, quam spiritualis Patris tui parere jussioni? Non est ita: nam beatus Gregorius dicit (305-6). *Cum hujus mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is, qui ad hæc percipienda obedit, obedientia sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat.* Neque enim sub obedientia se dirigit, qui ad suscipienda hujus vita prospera libidini propriæ ambitionis servit. Non est talis obedientia, quam tu promisisti usque ad mortem. Ista namque carnalis est, et intenit in terra suaviter sicutum (*Job. xxvii, 13*), nec habet in sanctitate proiectum, nec Deo reddet acceptum. Sed ostendam tibi obedientiam, quæ te, si eam apprehendis, consuonat, quam Deus quoque et acceptat et remunerat; quia eam esse usque ad mortem non ignorat. *Spiritus sanctus per omnes civitates protestatur mihi dicens: quoniam vincula, et tribulationes me manent: sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pre-tiosiorem quam me, dummodo consummum cursum meum, et ministerium quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei* (*Act. xx, 23, 24*). Paulus hic est, cui vivere Christus est, et mori lucrum (*Phil. i, 21*): cui gloria nulla est, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (*Gal. vi, 14*). Audi et aliam vocem ejus: *Ego non solum alligari, sed et mori in Jerusalem paratus sum propter nomen Domini Jesu* (*Act. xxi, 13*). Hæc obedientia pura fuit, quæ alligari, et mori parata fuit. Dicit et sanctus David, ipsum Dominum alloquens: *Propter verba labiorum tuorum ego custodi vias duras* (*Psal. xvi, 4*). Itaque dum pro virtute obedientia via dura insedia, et licet te oporteat ipsam mortis corporeas posnam sustinere, ab ea quantuncunque tribulationes

A te affligant, non recedis, profecto obedientia est usque ad mortem: qualem ipse quoque ex his, quæ passus est, didicis Jesus (*Heb. iv, 8*), et tibi imitandam reliquit. De tali puto sanctum Benedictum tractare, cum in monachorum Regula quartum humiliatis gradum hoc modo definit: *Quartus humiliatis, inquit, gradus est, si in ipsa obedientia duris et contrariis rebus, vel etiam quibuslibet irrogatis injuriis, tacita conscientia obedientiam amplectatur, et sustinens non levescat, vel discedat.* Ecce hic unus mihi videtur esse modus, quo temenda est obedientia usque ad mortem.

XIV. Ecce autem et aliis: cum sic tenetur obedientia, ut apte mortem, quæ vitæ hujus temporalis finis est, non deseratur. Itaque, quādiu loc in corpore vivis, obedientia, quod semel super te tulisti jugum a tuis cervicibus excutere non vales: si enim seculis egeris, salvari non poteris. De omnī quippe exercitio virtutis illa est intelligenda sententia Salvatoris: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit* (*Matth. x, 22*). Haec igitur duo intellige; cum te recordaris promisisse obedientiam usque ad mortem: tolerantiam videlicet et perseverantiam. Ut si volueris effectui mancipare, quod hac in parte constat te promisisse, ante quæcumque tibi poterunt aspera inferri: sicut, verbi gratia, in verbis convicia, in rebus damna, in corpore flagella, vel etiam ipsam mortem, quantumcunque dura fuerit, vel probrosa, alacriter et viriliter sustineas, quam virtutem dimittas obedientia, nec etiam velis unquam terminare, donec vitam te contingat finire. Dixisti itaque in professione tua: *Promitto obedientiam usque ad mortem præfatae Ecclesiæ Patri.* Hoc est dicere: In tantum ei obediens ero, quod pro adimplendis jussis illius, omnia laboriosa, quæcumque mihi poterunt inferri, libenter tolerabo: isque mihi solus erit terminus obedientiæ, qui erit et vivendi. Et quid est, quod adjungis: *in Christo?* Nam et hoc interpositum est: *Promitto obedientiam, aisti, in Christo.* Ego puto non uno, sed pluribus modis posse nos intelligere istud.

XV. Et mihi quidem videtur, si vobis aliquid ad præsens congruentius, vel subtilius non occurrit, duobus posse nos **318** inter ceteros hoc intelligere modis: ut dieamus videlicet id esse, promisisse obedientiam in Christo, promissee te, omnibus illis exhibitoryrum obedientiam præceptis; vel quæ tibi fuerint imposita secundum Christum, ea que exsecuturum, non propter aliud quidquam, nisi propter Christum. Ad unum itaque modum norma spectat justitiae; ad alium vero rectitudine intentionis internæ. Et agamus paulisper primum de uno; dehinc de altero. Promisisti obedientiam Patri tuo, sed vide, ut secundum Deum obedias ei. Nunquam

(305-6) S. Gregorii de obedientia Moral. I. xxxv, cap. 15.

enim propter obedientiam malum admitti, etsi A quandoque debet bonum intermiti. Si autem, quod absit, forte continget, ut aliquid prælatus tuus, quod Deo esset contrarium, tibi juberet: sicut consulerem, ut nullo modo consentires, sic nihilominus meum concilium foret, ut non nimis frontose, vel superbe statim contradiceres; sed potius pro reverentia sancti, quod ei commissum est, regiminis, iugi omnis humilitatis ac mansuetudinis instantia ei suggereres; ne ad aliquid commitendum suo te præceptio compelleret, quod Deum offendere graviter. Sed et hoc adjicendum, ut cum sic contigerit, sicut hamilis, sic secreta sit ista suggestio tua, quatenus sic male jubenti resistas, ut nullo modo Patris pudibunda reveles. Ejus hoc loco pudibunda, injusta illius appello præcepta, B quæ hic necesse est humili quodam, ut sic dicam, contemptu contradicendo respucas; ut si aliquid, quod Deo contrarium et a salute alienum est tua, jubendo impunere voluerit, nulli penitus manifestes. Si te audierit, lucratus eris Patrem tuum (*Matth. xviii, 15*), ipsum quidem emendans, sed ipsum non discooperiens. Ibi ejus consulens saluti: hic autem deferens auctoritati. Ibi suam, quam erga Deum debet habere integrum ei conservans sanctitatem; hic vero bonam, quam de illo habent alii, intemeratam custodiens opinionem. Ibi denique eum ab injustitia retrahens; hic certe ab infamia defendens. Si autem tibi, quod absit, acquiescere noluerit, post multa impensa salutis hortamenta, post crebra ostensa rationis argumenta, humilitate quadam libera et libertate humili illa tibi Petri est assumenda auctoritas, qua Iudeis Deo contraria jubentibus, libera voce, hoc modo respondit: *Obedire oportet magis Deo quam hominibus* (*Act. v, 29*). Tunc recognosce, quod obedientiam ei promisisti quidem; sed in Christo; ut dum tibi talia jubet, quæ Deo non ignoras displicere, scias te ei in illis nullo modo debere obedire.

XVI. Dehinc non minori conatu stude, ut quod per virtutem obedientiae profici, ad solum aternæ mereidis appetitum referre intendas. Omneum, quem hoc tripartito, quem nunc breviter tetigimus, modo spiritualem virtutem obedientiae acquiris, profectum tunc solum tibi intellige salubrem, dum ipsum, ex eius munere est, unicum Dominum nostrum Iesum Christum in eo semper, et ubique expetis testimoniem, et exspectas remuneratorem. Hoc igitur est exhibere obedientiam usque ad mortem in Christo, hac pia intentione, et in his, quæ secundum Deum sunt, quæ adversa, quæque ipsam etiam mortem inferunt; et quoisque vitam hanc finias temporalem, obedientiae patienter, sancte et perseveranter insistere exercitio: ut et soli in his omnibus in præsenti placeas Christo, et pro his omnibus in futuro frui merearis Christo, qui est cuius Pater et sancto utriusque Spiritu Deus benedictus in æcula. Amen.

SERMO XIV.

De eo, quod obedientiam promisimus successoribus Patris nostri; et quænam sit senior pars congregations, cuius electio rata habenda est: et de religiosis exercitiis cœnobitarum.

SYNOPSIS SERMONIS. — 1. Medicaminis et morborum corporalium et spiritualium analogia. — 2. Inter cœnobitas obedientie necessitas; cur illos vestiarios votum particulare obedientie non astrinxeret. — 3. Qua de causa votum deinde obedientie introductum. — 4. Obedientie votum insobabile viaculum, vite spiritualis protectio et imbraculum. — 5. Quinam successores habendi, et pars senior congregationis canonicae. — 6. Obstatua electionis canonica violentia et astutia, vox lividi et præsumentis. — 7. Honor lubricus est crebro fugiens sequacem; vox timore obsiti. — 8. Vox a molliiute profecta qualis; quatuor hominum genera a saniore parte aliena. — 9. Electio secundum Deum facienda, privato amore et odio proscriptis. — 10. Unde dignoscenda senior pars congregationis: **319** et quanta ad electionem circumspunctione opus. — 11. Communia Religiosorum exercitio, lectio, actio, oratio, per candelabrum, mensam, altare tabernaculi figurata. — 12. In tabernaculo Ecclesia vel status Religionis expressus: qua ratione lectio sit fructuosa. — 13. Exterior exercitatio actionis non vacet meditatione; ad quam juvat silentii custodia. — 14. Oratio pre reliquis commendata, et qualis ea sit. — 15. Officinae familiares Religiosis; ac primo ut se habeant in oratorio. — 16. Quæ disciplina servanda in claustris, in refectorio, in dormitorio. — 17. In colloquio cum externis observantia Premonstratensis rigidior. — 18. Loci capitularis vel exedrae institutio est confessionis, absolutionis, humilitatis. — 19. Quadrantenus se possit excusare in capitulo, injuste accusatus. — 20. Nosocomii, vulgo infirmitorii inter loca regularia postremi observantia, ubi finis vite exspectatur mortalis.

I. **Varia**, fratres dilectissimi, genera morborum, varia cogunt reperiiri genera medicinæ. Non solum autem, sed et cause et occasiones istius sunt illi; quia si ægritudo nulla esset, nec aliqua nimirum medicina necessaria fuisse. Si causam ignoras, ait quidam, quomodo curas? Ego autem dico. Si neminem ægrotare consideras, quem curas? Quod de morbis corporis dicimus, hoc etiam de morbis animalium dicere valemus, quod eorum videlicet diversitas, et multitudo, medicamentorum eis competentium et multitudinem reperi cogit, et diversitatem. Et quod ad corpora medici, hoc ad animas sunt prælati. Ægritudo illorum, corruptio naturæ; harum vero, perpetratio culpe. Sed, ut quid dico hominem tunc ægrotare, cum perpetrat culpam? Nam infirmatur, cum etiam in peccato delectatur; et effectui peccata criminalia mancipare, mori eat. Ilorum quoque peccatorum multa diversitas eat, et diversa nihilominus multitudo, in tantum, ut nec numero comprehendendi, nec intellectu queant deprehendi. Nata delicta quis intelligit? (*Psal. xlviii, 13*) His autem præcavendis et abolendis (præcavendis, inquam, ut ægritudini spirituali causam et occasionem auferant: abolendis, ut salutem forte amissam restituant), quasi quidam medici prælati in sancta Ecclesia instituti sunt, qui competentibus

appositis medicamentis vel custodiant sanos , vel restituant ægros. Medicinæ quoque eorum custodiæ sanitatis . et expulsioni ægritudinis competentes , institutiones sunt eorum , et canones , tam acquirendis virtutibus , multiplicandis , conservandis , quam vitiis et delictis atque peccatis devitandis , minuendis , ac expellendis congruentes. Quæ nimurum multæ et variæ sunt ; quia quibus obviandi promulgandæ sunt , ægritudines spirituales multæ et variæ sunt.

II. Universas autem virtutes una virtus obedientiæ exornat et roboret ; multiplicat et sanctificat ; circumdat et perpetuat. Exornat per decorum , roborat ad fortitudinem ; multiplicat ad incrementum , sanctificat ad meritum ; circumdat ad securitatem ; perpetuat ad immortalitatem. Hanc profecto , ex qua cæterarum pendet fructus virtutum , vos , fratres , Patri vestro promisistis , sicut in sermone , qui hunc proxime præcessit , revocavimus ad memoriam vobis. Sine qua promissione nullus cœnobitarum vivere debet , quia sine ea verus esse cœnobita nullatenus valet. Quæ tamen illis dudum , qui sub levi et suavi jugo religionis colla subdiderunt , ex necessitate imposita non fuit , quia bonum ab eis obedientiæ superiores sui exigere necesse non habebant : de quibus constabat pro certo , quod illud et absque promissione aliqua viriliter ac perseveranter exercere parati erant. Quam multos legimus etenim in illa dudum antiquitate religiosa admirandæ fuisse virtutis viros : nullo quidem , ut suis exhiberent prælatis obedientiam , promissionis vinculo obligatos : omnem tamen latitudinem charitatis , et fervorem piaæ devotionis , singulis ejus consensis gradibus , usque ad ipsum vitæ suæ terminum ardenter et efficaciter executos ? (307) Verum postquam multitudinem humilitatis iste exterior habitus texit , religiosorum quoque non modica paucitas apparuit : quia in conspectu quidem hominum , cœnobitarum ex tunc fuit numerus major ; sed ante occultum illum Inspectorem cœnobialis exercitii perfectio minor : juxta illud Isaiae. *Multiplicasti gentem , et non magnificasti lætitiam* (Isa. ix. 3). Ex hoc profecto dicere fuit , quod cappati multi , canonici sed pauci ; pauci admodum in perfectione viventes monachali , multiplicati tamen super numerum cucullati. Suscepit quoque omnes cœnobium , sicut et modo suscipit , ad instar illius sagenæ evangelicæ , ex omni genere piscium 320 congregantis (Matth. XIII. 47) : et sicut in misero et miserabili hoc tempore incessanter contingere videmus , aut in tempore tetrico segnes tenuit , aut in frigus pristinum prolapsos evomuit. Et exinde illis duo horribilia mala hæc ; quod , quia obedientiam suis prælatis se promisisse non sciebant , licere sibi vel in arrepto proposito remissee vivere , vel illud pro libito deserrere putabant. Et mala nimurum ista , quasi quedam mortifera duo vulnera

A dixerim , quibus cœnobita quilibet ipsum animæ suæ incurrit detrimentum , nisi ei fuerit per remedium penitentiaz subveniat.

III. Ad hæc vulnera autem et præcavenda cum desunt , et sananda cum adsunt , obedientiæ promissiones sancti Patres medicinas congruentes repererunt : ut plenam ipsis mediatis auctoritatem haberent seniores , et tepidos , ne ex toto congelaserent , reaccendere ; et nutantes , ne retrorsum ruerent , retinere. Videntes siquidem multum hujus multitudinis temorem ; videntes et instabilitatem , priusquam ei liceret ex toto ingredi , a pulsante adhuc obedientiæ censuerunt promissiones exigendas : ut dum prælato suo in Christo obedientia usque ad mortem promissa , propriis se videret cœnobita sermonibus captum , maxima sibi sciret in anima sua imminere detimenta , si non sua redderet vota , quæ hac in parte distinxerunt labia sua (Psal. LXV. 14). Non solum autem , sed et eorum nihilominus scirent prælati et servos debere eos conservare , ne tepercarent , quos promisisse obedientiam in Christo non ignorabant ; et radicatos stabilire , ne evanescerent , quos et eamdem promisisse obedientiam in Christo usque ad mortem sciabant. Igitur ne tibi putas , frater mi , licere vel in loco , cui te tradendo obfulisti et offerendo tradidisti , tepide manere : vel , cum velles , sanctitatis , quam exercere aggressus es , novitatem deserere , hanc a te scias factam promissionem , cuius constrictus es voto obediturum te Patri tuo , et in Christo , et usque ad mortem.

IV. Sed esto : hæc custodisti ab ipsa hora promissionis tue , currens bene in via hac , nec adhuc hodie declinas ad dextram , vel ad sinistram. Et ecce cogitas : Premisi obedientiam Patri meo usque ad mortem. Cujus mortem ? Sive meam , sive illius : non nimis conturbor. Si supervixerit mihi , non potero , quandiu vixero , ab obedientiæ , quam ei promisi , jugo relaxari. Si autem illi ego fuero superstes , letabor obedientiæ excussum a meis cervicibus jugum ; quia , qui mortuus est , cui promisi obedientiam , ipse solus est. Jam de cætero potest meus esse ; quia unus idemque est finis , et quem promisi , obedientiæ , et vitæ suæ. O quæ et qualis hæc cogitatio tua ! Quidni spiritualis cujusdam in to vulneris occasio fuit ? Inter medias quippe antiqui hostis insidias , sagittas videlicet ejus ignitas , in hac vita inceditur , a quarum ictibus nullus prorsus tutus efficitur , qui obedientiæ clypeo non munitur. Nullus etenim est , ac per hoc ad se defendeadum inter sagittas easdem nullus est ; nam Advocatum non habet , dum cui obdiat , Patrem non habet. Scis quod carpens iter suum viator super domino suo conveniri plerumque ab occursantibus solet , eique ab eis solet hoc modo dici : Cujus es famulus ? Audito quoque vocabulo domini sui , quo magis honorandus agnoscitur , eo magis et famulo defertur. Et in quo

(307) Vide si placet quæ hac de re annotantur apud Joan. CASSIAN. lib. IV. Inst., cap. 33.

sibi deferri videbit, si se nullius esse asserit? Certe non solum ei, qui hujusmodi est, in nullo plerumque desertur; sed et plurimum austeratur, et fortassis plerumque totum quod habet. Et ideo totum; quia res sua et vita, ipsem et sua. Et quidem totum conservaret, si qui eis timori et amori esset, dominum haberet. *[Et quorsum istas nimirum ut scias, quod in eis tua res agitur, et in admoto tibi speculo hoc attendere debeas vultum tuum. Nonne tibi carpere viam est ducere vitam?]* Is enim, dum vivis, et via tua, vita tua. In hac autem via si ducem, et præceptorem habes, qua per eam securitate incedis? Non dicas tibi relaxatum obedientiae frenum pro eo, quod ipsum, cui te reminisceris eam promisso, vides defunctum; hoc enim dicere, temet ipsum vulnerare est. Et contra vulnus hoc aptum, et efficax sancti Patres instituere remedium. Et quando, inquis, instituerunt? Quando instituerunt, ut non solum ei, qui modo fortassis mortuus est, vorres in professione tua obedientiam te exhibiturum, sed et successoribus ejus.

V. Quod certe fecisti et tu. Nam haec verba tua super nis in eadem professione tua: *Promitto, aisti, obedientiam usque ad mortem in Christo præfatæ Ecclesiae Patri, et successoribus ejus.* Vides, quod sicut ipsi, sic et successoribus ejus teneris obedientiam exhibere? Ad hoc autem pertinet, quod nunquam mensa **321** Domini in tabernaculo sine pane fuit; quia uno forte sublatu, alias loco ejus solebat subrogari (*Levit. xxiv, 5-8*). Sic semper sancti in sancta Ecclesia adsunt præceptores, nec unquam desunt auditores; quia deesse non possunt filii, cum non desunt Patres: nec in cœnobio, qui ex ejus debito teneantur obediens cœnobitæ, etiam mortuo, cui se devoyerunt exhibituros obedientiam, Patre, dum ejus non desunt successores. Dixisti ergo: *et successoribus ejus.* Et quare non successori? Nimirum ut scias te debere obediens non uni, sed et omnibus successoribus ejus; atque hunc solum nulli te debere in loco, in quo promisisti stabilitatem tuam, obediens, cum nullum penitus Patri tuo, cui promisisti obedientiam, in eo contingit succedere. Sed attendendum tibi inter haec, quod illis Patris tui successoribus obedientiam promisisti, qui non violenter intrusi, sed regulariter sunt electi. Nam et hoc D innuere videtur, quod in sepe dicta professione tua sequitur. *Quos senior pars congregationis canonice elegerit.* Necesse igitur, ut ex his verbis datur intellegi, quatenus et congregatio canonica, et ejusdem congregatio canonicae senior pars sit, quibus successorum Patris tui committi electio possit. Si autem ipsa congregatio canonica non est, quomodo aliqua pars ejus sana esse potest? Congregationi vero, quæ talis est, nullo modo committi electio debet; quia, nisi irregulariter congregatio non eliget, quæ irregularis est. Unde et S. Pater Benedictus omnium justorum spiritu plenus a tali congregatio electionis in monachorum Regula (308) auctoritatem

(308) B. Benedicti placitum super hoc, cap. 64.

A tollit: eamque episcopo uicecœsanō, et abbatibus, atque fidelibus, qui in proximo sunt, committit. Sribit enim de hoc in hunc modum. *Si, etiam omnis congregatio vitiis suis, quod absit, consentientem personam elegerit pari consilio, et vicia ipsa aliquatenus in notitiam episcopi pervenerint, ad cujus diæcesim pertinet locus ipse vel abbatibus, aut Christianis vicinis claruerint: prohibeant pravorum prævalere consilium, et domui Dei dignum constituant dispensatorem; scientes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud caste et zelo Dei faciant; sicut e diverso peccatum, si negligant.* Canonica igitur congregatio sit, ut et canonica electio esse possit. Scendum quoque, quod sicut in uno corpore membra multa sunt, et cum singula bona sint, non eamdem tamen singula habent in dignitate prærogativam (*I Cor. xii, 12*): ita, in una congregatio canonica partes sunt plures; et, cum forte singulæ sanæ sint, aliæ alii saniores sunt. Ego autem non de corporali, sed de sanitate hic loquor spirituali. Sicut enim prælati electio magnum quoddam et supereminens negotium est, ita et illi parti, quæ in tota congregatio canonica sanior est, ipsa nimirum committenda est.

B VI. Et quænam, inquis, illa sanior pars esse credenda est? Quæcumque vero illa sit, indubitanter dicere et incunctanter asserere audeo quod canonicam multum solent violentia, et astutia electionem impedire. Et violentia quidem in aperto premit; astutia autem occultis seducere machinationibus intendit. Hujus, de quo modo tetigimus, astutæ fraudulentiam, et ut sit, informant, et ut perseveret, confirmant, livor et spes, timor et mollities. Quatuor haec in causa ista sunt, quod prava in angulis conventicula celebrantur; susurratur in auribus; concordia malitiosæ componuntur, seruntur sermones, junguntur manus, tanguntur sacra, epistole diriguntur, mittuntur litteræ, arrident promissa, minæ tonant: datur sententia: quod penitus contra Deum est, irrevocabiliter definitur. Et ecce dant vocem suam in clamoso silentio, in corde occulti versipellis singula haec. Nam livor invidiæ dicit: absit ut mihi præponatur ille; nam erit mibi dedecus grande. Quem hucusque habui parem, et multoties inferiorem, non decet me esse superiorem. Minor est ætate, non erit in dignitate major. Scientia imperitus, sermone et impeditus, acute sentientibus, et nitide proferentibus indignus plane ut præsit. Non in eo sanguinis generositas nitet: non habitudinis corporalis aptitudo. Quidni cathedræ turpabit decorum? In glorium admodum in sublimi sedere tam vilem. Spei quoque haec vox est: Ecce de prælati tractatur electione. Puto, quod cadet sors super me. Mirum, si etiam mecum, vel mentio de alio fit. Quem enim mihi dabunt in ea accdere, ne dicam præcedere? Primum quippe aliquo modo superfluum; secundum autem omnino injustum. Quis enim mihi par, quisve similis? Nam

majorem ab aliquo quereri, quid nisi stulto est ipsum labore consumi? (*Exod. xviii, 18.*) Et o quis dabit mihi in manu mea omnem populum istum, ut veniant ad me omnes, qui habent judicium, et justus judicem? (*II Reg. xv, 4, 5.*) Et quis est, qui me assumendum non censeat, nisi qui me ignorat? Et o quam felices, qui me **322** præpositum sibi habebunt? O quanta, et qualia facturus sum ego, tam nova, quam magna; quam multa, tam insolita? Quis ea faciet, si ille ego non sum? Indignum profecto et me non assumi, et hæc non fieri.

VII. Sed cadit quam sæpe a spe sua, qui hujusmodi est, et alias fungitur officio suo, ut vigilando somnum se vidisse vel sero reprehendat. Cupit sibi, et datur alteri; quod sibi sperat, alias accipit, et fortassis de quo minus sperabat, quemque minus amabat, juxta illud, quod dudum Amas in libro Esther legimus contigisse. Aestimabat siquidem, quod neminem nisi ipsum honorare vellet rex; dedit pro se, sciscitante rege, sententiam, quam ingenuit datum, quam contra spem in se mox vidit esse completam. Et quantum putas additum dolori, cum quod sibi sperando desideravit, desiderando speravit, illi vidit conferri quem super homines omnes odio habuit? Illum denique ipsem honorare compulus est, quem morti ignominiosæ tradere super vitam quodam modo gloriosam dilexit. Sic utique multoties dignitatis sublimitas sui solet appetitores contempnere, appetere contemptores; a volentibus elongare se, nolentibus esse ingerere. Et timor quid dicit? Sentiens quoque, qui disciplinæ abhorret rigorem, de ipso, qui diligit eum, fieri mentione, timore inertis prosternitur; quem concussum atque contractum idem incitat timor, ad resistendum magnis apud eum et intra eum vocibus clamans in hunc modum: Absit omnino, ut ait hoc: Vir quippe sanguinum est, et vir Belial (*II Reg. xvi, 7.*) Sine affectione est, absque fædere, sine misericordia, turbans pacem, deturbans quietem. Animus ejus semper in lite est, et uterus ejus preparat contentiones. Dentes ejus, arma, et sagittæ, et lingua ejus, gladius acutus (*Psal. lvi, 5.*) Evertet cunctos domesticos suos superatus ab ira, ut opprimat eos. Formidini sibi vult esse universos, neminem amori. Excoriare sibi commissos, melle dulcius habet; nec aliquem sinet esse quietum. Unum est, quod locutus sum; quia subjectis istum præficere, oves lupi pascendas committere est: nolite hunc constitueri ducem populi, ne carnes comedat humilium, et animalium sanguinem bibat. Disperget, non congregabit: numerum in subjectis modicum faciens, et fructum in eis nullum requirens.

VIII. Sed quænam est vox, quam mollities profert? Sane tria hæc præcedentia mala resistere solent, ne dignus admittatur; instare vero quartum istud solet et insisteret, ut assumatur indignus. Instat autem et resistit hoc modo: Ecce homo sine querela, homo pacis et quietis, jucundus homo plane, qui miseretur et commodat, disponit sermones suos

A in iudicio (*Psal. iii, 5.*): Misericors et suavis est, benignus et dulcis, nesciens irasci. Accipiamus eum, sovebit nos et savebit nobis. Loquetur nobis placentia (*Isa. xxx, 10.*); nec resistantem invenimus eum illicitis desideriis nostris. Non discordabit a nobis, quidquid illud fuerit, quod nos voluerimus. Nobis præterit ipse, sed velut umbra; nam re nos ejus erimus prælati. Præcipiemus pro libito, et ipse obediens etiam sine mora; non enim aliter audebit facere. Titum se nobis exhibebit, non Timotheum; lenem, non asperum; tranquillum, non turbatum. Non corripiet, nec redarguet nos; placet enim ei, quidquid fecerimus. Et ut finem loquendi omnes pariter audiamus (*Eccles. xii, 13.*): aptiorem en nobis non inveniemus prælatum, nec etiam inter mille, unum. Hi itaque, inter quos hæc quatuor mala sunt, non mihi videntur ad saniorem congregationis canonice partem pertinere. Sed vos, fratres, non sic.

B C IX. Obsecramus vos in Domino Jesu, ut, cum ad faciendam electionem convenitis, eam secundum Deum facialis electionem, in quantum vobis et scientia nosse, et facultas ministraverit posse. In primis vos obnixe hortamur, et per tremendum nomen Domini obsecramus, ut quidquam, quod contra Deum sit, nullus penitus vestrum in ea requirat; nec privatum aliquem, si forte, quod absit, habuerit, vel amorem, vel odium attendat. Non, inquam, amorem, ut admittatur qui indignus esse non dubitatur: non odium, ut excludatur qui dignus agnoscat. Si enim, quod longe absit a vobis, eligere volueritis aliquem ob ullam, verbi gratia, consanguinitatem, vel amicitiam carnalem, vel propter aliquam qualiam, quæ contra Deum sit, causam, ut vobis sub eo remissius agere licitum sit: et culpam nimis gravissimam incurritis, et quod cum spe desideratis, et desiderio speratis, nequaquam postmodum acquiretis. Nam ille vobis postea longe anterior erit, quem sub spe tali admittitis, quam aliquis alius foret, quem timendo excluditis, ipso suaviter **323** disponente, qui comprehendit sapientes in astutia sua [eorum], et consilia pravorum dissipat (*Job. v, 13.*); ut quod non recta intentione vestra queritis, recta ejus dispositione agente, non inventatis; et quod contra ejus beneplacitum fugitis, per ejus iudicium incurritis. Hæc enim omnia quam sæpe hoc modo videmus accidisse. Et ideo ablata de medio omni et violentia cogente et astutia surripiente, illum admittite, quem vel commune omnium consilium et assensus decreverit admittendum; vel, si forte ob devitandam contentionem omnes simul interesse consilio non expedit, ille inconstantiter eligatur, quem sanior pars congregationis canonice secundum Deum, et Regulam vestrarum, atque juxta ordinem vestrum judicaverit eligendum.

X. Quod si queritis, quænam sit æstimanda sanior pars esse congregationis, ego quidem non puto partem semper numerosiorum esse saniorem; sed illam potius, quam etsi paucitas reddit modicam,

cognitio tamen veritatis, amor virtutis, et rectitudo intentionis exhibet sanam. Hæc namque spiritualis, et vera cordis sanitas est, quod verum est, cognoscere; quod bonum est, diligere; et in utroque illi soli, qui summa Veritas et Bonitas est velle placere. Talibus itaque electio committenda est, talium etiam electio approbanda, confirmanda et rata habenda; qui, quantum ad humandum dumtaxat pertinet examen, qui secundum Deum eligendus est, sciunt, et eumdem incunctanter eligunt: et solius Dei causa id agunt. Hi autem, quibus in electione et cæcitas cognitionem tollit veritatis, et cupiditas auferit amorem virtutis, et vanitas rectitudinem admittit intentionis, licet eis multitudine conferat numerositatem, tamen veram sibi non videntur habere sanitatem. Unde monachorum quoque Pater et dux scilicet Benedictus de abbatis electione ita scribit. In abbatis, inquit, ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituantur, quem sibi concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva congregationis, senior consilio elegerit. Præmissa oratione devota studiose, et diligenter decernite inter vos de persona, quam quidem eo sollicitius discutere vos oportet adhuc eligendam, quo minus reprehendere vobis licet iam electam. Stultum namque, et gravius, quam aliquid bellum intestinum semper reprehendere, quem te oportet jugiter talem habere; quia incassum super deformitate viri sui mulier conqueritur, cui lege nuptiarum indesinenter adhaerere conpellitur. Ante igitur vobis deliberandum est, et post perseverandum; eoque ad sustinendum perseverantia subsequens facilius et fortius erit, quo major et perspicacior in praecedenti deliberatione circumspectio fuerit. Habetis itaque, quæ sit remanenda senior pars congregationis canonicae, et qualiter Patris vestri successores sint eligendi; quibus ut credatis, professio vestra obnoxios vos constituit, et debitores.

II. Exce, fratres, quousque in his duodecim sermonibus perducta est locutio nostra, disponente ipso linguam nostram, sine quo quidquam boni, ne dicam agere vel loqui, sed nec cogitare valeamus. Ostendimus vobis, propterea pótius, quis sit ordo noster, quis habitus, quæve vera professio; et cum tripartitum hoc nos insigne venustet; qualiter primum nos sublimet; quid nobis secundum figaret; et quomodo nos tertium liget. Tria quoque bona hæc et alia quædam in nobis decorant, sanctificant et roboran, lectio, actio, oratio: tria hæc. Et lectio quidem illuminat; actio vero impinguat; oratio quoque inflamat. In uno istorum alterna pro loco et tempore successione, tenere se debet exercitium nostrum; quatenus et prius nobis conferat claritatem, ut quod verum est, evidenter agnoscamus; et secundum nostram in nobis operatur utilitatem, ut quod bonum est, viriliter agamus, et tertium internam nostram infundat visceribus puritatem, ut ad id, quod beatum est, ardenter suspi-

A remus. O verum, o bonum, o beatum! Primum a nobis fugat errorem; secundum a nobis eliminat temorem; ad tertium vero condescendimus in nobis per amorem. Nam lectio studium clarificat; actio exercitium secundat; oratio desiderium inflamat. O studium, o exercitium, o desiderium! Et studium sapientiae, exercitium justitiae, desiderium gloriae. Sapientiae, propter claritatem intra te ipsum; justitiae, ob utilitatem ad proximum; gloriae, ob felicitatem apud Deum. Hæc dicenti mibi, occurrit memorie, quod tria quædam erant dudum in tabernaculo Moysis extra velum, tam pretiosa, quam sancta; et hæc erant: candelabrum, mensa, altare (Exod. xl, 20, 22, 24). In candelabro lumen, et erat 324 ad illustrationem; in mensa panis, et huius ad refectionem; in altari thymiana, et emittere solebat ex se suavitatis odorem. Et quid in homine tenebrosa illuminat, nisi acutum studium sapientiae? Si dubitas, utrum illustret sapientia, interroga sanctum David, et dicet tibi, quod declaratio sermonum Domini illuminat, et intellectum dat, sed parvulis (Psal. cxviii, 103). Et quid hominem internam suam procul pellerendo maciem spiritualiter impinguat, nisi necessarium exercitium justitiae? Quod autem strenuitas bonæ actionis quædam sit quodammodo pinguedo internæ refectionis, ipse te Dominus certum reddat, quid de seipso dicit: *Mens cibis est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus (Joan. iv, 34).* Bonus sibi cibus, bonum opus. Et quid suave in nostris coram Deo, intinis fragrat, nisi cum pura oratione desiderium æternæ gloriae? Quod vero quædam suavis coram Deo thymiamatis fragrantia pura oratio sit, Psalmista certos nos reddit, qui Dominum allocuens, dirigi petit orationem suam, sicut incensum in conspectu suo (Psal. cxl, 2). Et ipsum desiderium quoque oratio est, juxta illud: *Desiderium cordis eorum audit auris tua (Psal. ix, 17).*

XII. In exteriore, fratres, adhuc Moysi tabernaculo sumus. Quis est iste Moyses? Christus. Ipse enim est, qui accepit verba ritus dare nobis (Act. vii, 38); quod audivit a Patre, loquens nobis. Et sanctum quidem hoc tabernaculum est, tamen extra velum est. Est namque sancta Ecclesia, quæ adhuc peregrinatur in hoc mundo. Est et sanctus ac religiosus hic status vester; quia et exteri tabernaculum dicitur sancta. Itaque quandiu in eo manet, habete candelabrum, per quod illustrati videatis; habete mensam, in qua refecti pingue scatis; habete denique et altare, in quo cum suavissimo interni desiderii amore vestrarum Deo orationum thymiamata offeratis. Ut autem lectio fructuosa sit, necesse ut pura eam meditatio et comitetur et subsequatur. Nam legere, et non intelligere, negligere est. Similiter quod per lectiōnem, quæ præcedit, in te illuminatum est, oblivio confessim extinguit, dum illud succedens nulla in sua illustratione recordatio cestodit. Egrediatur proinde apud te, imo in te, ad meditandum in agro sanctus Isaac (Gen. xiv, 63): quatenus sacerdotum in

conscientia possideret gaudium in Spiritu sancto, sacra lectioni, indefatigata meditatione, insistas. Nonne ager iste una mero modo varietate, et varia sententiarum innumerabilium unitate ornatus quasi diversorum florum suave olenatum et ineffabili decorum fulgentium redimita est ornatu sacra Scriptura? Inter mundia nibilominus animalia juxta legem non mereberis computari, si jam deglutitum ad ruminum non revocas cibum (*Levit. xi*). Cum ad lectionem in claustro sedemus, singuli in singulis jubemur, ex ordinis institutione, libris legere; nec nobis licet in questionibus faciendis nos inquietare; quia nimur ut totum se sibi vindicare possit lectionis studium, necesse, ut sibi et quies secreta, et secretum non desit quietum. Locus quippe lectionis et meditationis, et plerumque orationis, claustrum est. Unde generaliter apud nos institutum est, ut continuum in claustro silentium teneatur; ne sit impedimento tantis et talibus bonis, strepitus tumultuosæ locutionis. Ita et boni operis exercitium quies debet silentii comitari: ut dum in bono opere manus occupatur, ab officio suo ipse quoque animus non relaxetur. Puritati quoque meditationis insistere officium ejus est, ut omnino a suo corpore vacet, licet suo corpus [officio deesse videtur] insistat.

XIII. Quamplures novimus viros religiosos in labore exteriori internæ instituisse meditationi, et quod hora lectionis in claustro de vitalibus sacræ Scripturæ alimentis quasi comedérant, hora quoque laboris volvendo et revolvendo quibusdam nodis continuæ ruminatio arctius in memoria ligasse. Non sola utilitas corporalis in causa nobis esse debet, ut ad exteriorem laborem manuum exeamus; debet quoque una cum ipsa esse et spiritualis. Et ipsa quæ est? Utique ut vacemus psalmis, ut meditationibus intendamus. Sed his duobus exercitiis insistere, disciplina nobis silentii dabit occasionem. Hinc nobis jubetur, ut pervenientes ad laborem, non multiplicemus inter nos signa; nec presumamus loqui, nisi forte de ipso labore breviter, et necessario, et silenter cum priore seorsum a fratribus. Ecce quod nobis in labore loqui conceditur; sed diligenter oportet, ut intinemur, unde loquamur, quando, quantum, qualiter, cum quo, et ubi. Si quererit aliquis unde, utique de ipso labore. Si quantum, certe breviter. Si quando, profecto non nisi cum necessarium fuerit. Si qualiter, silenter quidem. **325** Si cum quo, cum eo, qui prior est laboris. Si ubi, seorsum utique a fratribus. Utquid, fratres, hæc tam subtiliter notamus? ut recognoscat unusquisque vestrum magis, quam agnoscat, contra ordinis sui statuta se agere, si in labore loqui presumit, vel aliunde, vel plus, vel alio tempore, vel aliter, vel cum alio, vel alibi, quam hic expressum est. Signa etiam prohibemur multiplicare inter nos; ne scilicet cum quiescent soni yerborum, quæ ipsum multoties solent internum cordis emovere rigorem, tumultuant notæ digitorum. Et quidem

A ne præcedat, nec comitetur multiloquium cordis, apparere non potest plerumque multiloquium in digitis; quia cum eorum multa locutio strepit, indicio evidenti est, quod nulla istos disciplina silentii constringit. Ceret perfecti, qui in conventu sunt, viri sic signa debent abhorre superflua, ut verba, subaudi superflua: ne se silere deputent, cum absque necessitate, et causa rationabili manum in linguam mutant. Cum repausamus, aliqua ad invicem facere signa prohibemur: nimur, ut dum non est in opere manus, suo liberius, et expeditius operi vacet animus. Quod profecto facere non valet, cum internam ejus quietem, signorum exterius se inferens tumultus devastat. Jubemur quoque et juxta priorem repausare. Quare vos pugatis? fortassis ut quod eis competit, ad manum habeant: et qui custodiæ ordinem solliciti, et qui ad negligendum sunt proni: isti custodiæ, testimonium illi. Ecce quod in opere nostro maturitatem silentii omittere non debemus quia et Apostoli præceptum est (*II Thess. iii, 12*), ut cum silentio operemur. Absit semel, et iterum ab omni religioso conventu, qui opus manuum sollet exercere, ut in labore silentium neglegat. Cum enim juxta Isaiam cultus justitiae silentium sit (*Isa. xxxii, 17*), ibi justitiae culturam amittis, ubi silentii tenere rigorem omittis.

XIV. Oratio vero, quam tertium diximus exercitium, cui debent insistere cœnobitæ, eo sollicitius exercenda est, quo specialius ipsi omnipotens Deus in eo præsentiamur. Qualiter vero orare debeamus, et psallere, suo nos ipse Apostolus docet exemplo: quod tale est: *Orabo spiritu, orabo et mente; psallam spiritu, psallam et mente* (*I Cor. xiv, 15*). Et ista super his B. Benedicti verba sunt: *Ubique divinam esse præsentiam credimus, et oculos Domini in omni loco speculari bonos, et malos* (*Prov. xv, 3*). *Maxime tamen hoc sine aliqua dubitatione credamus, cum ad opus divinum assistimus*. Ideo semper memor simus, quod ait Propheta: Servite Domino in timore (*Psal. ii, 11*). Et iterum: Psallite sapienter (*Psal. xlvi, 8*). Et: In conspectus angelorum psallam tibi (*Psal. cxxxvii, 1*). Ergo consideremus, qualiter nos oporteat in conspectu divinitatis et angelorum ejus esse, et sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ. Et item, si cum hominibus potentibus volumus aliqua suggerere, non presumimus, nisi cum humilitate et reverentia, quanto magis Domino Deo universorum cum omni humilitate, et puritatæ devotione supplicandum est? Et non in multiloquio, sed in puritate cordis et compunctione lacrymarum nos exaudiri sciamus. Et ideo brevia debet esse et pura oratio; nisi forte ex affectu inspirationis divinæ gratiæ protendatur.

XV. Hoc est triplex sanctæ religionis exercitium, cui jugiter intendere debent cœnobitæ: in primo sibi ipsis consulentes; in secundo proximis suis assistentes; in tertio Deo semetipsos offerentes. Sic in primo sobrie; in secundo juste; in tertio pie vi-

vunt in hoc saeculo, cum tamen non sint de hoc saeculo: secur proinde exspectantes beatam spem, et adventum gloriae magni Dei, dummodo existunt et in primo in seipso clarificati, et in secundo proximis prompti, et in tertio Deo devoti. Ut autem et hoc addam, in quibus tria haec sanctae religionis exercere solent insignia, oratorium et claustrum, refectorium et dormitorium, auditorium et capitulum officinæ sunt. In oratorio quoque præceptum habetis Patris vestri ut nihil agatis, nisi ad quod est factum, unde et nomen accepit; in quo nihil sedendo, vel stando, nihil ambulando, vel in aliquo motu vestro apparere debet apud vos, quod vel humanum, vel angelicum, aut etiam divinum offendat aspectum; sed quod vestram deceat sanctitatem. Cum in omni loco vos deceat esse sanctos, sicut locis aliis hic locus est sanctior: sic et vos in eo deceat esse sanctiores. Idcirco, prout vobis pia Dei omnipotentia administraverit posse, nihil coram his, qui videant in facie, ostendatis extrinsecus in gestu, vel aspectu non religiosum: nihil coram eo, qui ipsa cordis intuetur profunda, volvatis intrinsecus in cogitatu, vel **326** affectu non purum; sed, clauso ostio, in cubiculo orantes Patrem vestrum (*Matth. vi, 6*), sic intus, et extra vos habetote, ut quod apud vos sonat, auribus, atque quod apud vos appetet, aspectibus placeat humanis: et neutrum una cum his, quæ intra vos revolvitis in ipsis penetralibus mentis, dispiceat divinis.

XVI. In claustro vero, ut superius breviter tetigimus, continuum ex antiqua institutione vester habet usus tenere silentium; ne sit illis impedimento strepitus locutionis, qui prout sua quæcumque eorum feret devotionem, vel lectionem, vel meditationem, aut certe dulce habent intendere psalmis.

In refectorio vero in aspectu et gestu honesta diligenter maturitas, et matura nihilominus honestas custodienda est; observanda est et sobrietas in gusto: et ita, ut quidquam nec adsit superfluitati, nec desit necessitatibus. Cobibendum est namque potissimum oculus ad mensam: restringendum quoque sub rigore discipline, et omnis membrorum singulorum illicitus motus; ut nec quæ apud alias aguntur quisquam vestrum, cui id ex officio non competit, curiose perlustrando aspiciat; nec seipsum inordinate se habendo nimis notabilem præbeat.

Dormitorium locus est corporalis quietis: inter vos autem debet esse et spiritualis. In dormitorio quoque secum debent esse fratres; nulli, cui id ex officio non incumbit, quod pertinet ad alterum, curiose scrutari licet. Religionis in hoc honestatem non custodit, qui hora aliqua caput in dormitorio, vel vultum discoopertum esse permittit. Nullus ibi tumultus, nullus resonare strepitus debet.

XVII. Auditorium fratibus ingredi licentia concedit: sed cum necessitas exposcit. Lex quidem apud nos auditorii, ut non plures intra se, quam tres admittat. Unus autem istorum prior erit, vel qui ab eo destinatus fuerit, ut duobus testis adsit;

A nisi ipsum forte Priorem plures convocare evidentis necessitatis causa rationabilis monuerit. Et talis super his a Patribus nostris promulgata institutio est. Auditorium ipsa licentia nunquam ingrediantur. Ibi non loquentur plures, quam duo simul præsente Priore, vel alio, quem ipse miserit: et hoc stando, nisi forte Prior pro aliqua necessitate plures sibi convocandos judicaverit. Completo vero, pro quo ingressi sunt, cito exeant, nisi detineantur. Quare ibi plures loqui prohibentur, quam duo? Ne forte irritare, vel provocare se invicem multorum colloquio cogat; vel certe in malitiosam concordiam, seu, si ita congruentius dicitur, in concordiam malitiosam simul conspirent. Et quare coram Priore, vel quem ipse miserit? Nimirum ut præsentia sue et maturitate bonam locutionem commendet, et rigore malam compescat; vel certe, quod melius est, ne aliqua ibi mala sit, præcavere contendat. Cur putatis præceptum esse, ut stando loquantur? Ne in nimis longam moram se locutio extendat. Paucis itaque auditorii conceditur ingressus, et tunc solum, cum fuerit necessarius. Esse quoque et eorum jubetur exitus festinus. Sed inter haec jugis nos certos experientia reddit, veram esse sententiam illam Ambrosianam: *Scio loqui plerosque, cum tacere nesciant.* His profecto illi similes sunt, qui nulla experte necessitate, sed sola fabulas contexendi intentione, auditorii nimis importune expetunt ingressum; et inibi morari, sicut eos non taret, ita nec pudet. Stantes in eo fabulas garruli et verbosi tam dulce habent contexere, ut mora penitus carere, omnem, quam ibi faciunt, moram aestiment, et omnis moræ nesciit, vel obliiti exire nesciit; quousque pulsato signo oratorium ingredi debeant. Miror eorum in auditorio tam fortes esse tibias, et aanas, quas in oratorio tam debiles conspicio, et infirmas: ut in fabulatione pene toto die infatigabilitate stare prævaleant in auditorio, qui sine magno gravamine vix in oratione usque ad finem unius psalmi stare possunt in choro. Unde ergo eis tam superflua haec, tanque longa locutio, nisi quia silentii ignorantia talis eis locutionis est causa illis proinde plerique jure possunt assimilari, quos B. Ambrosius acit laqui, cum tacere nesciant.

XVIII. Quis est, vel esse potest in conventu tam religiosus, tamque sollicitus, cui aliqua ex his locis aliquando negligentia non subrepit? Idcirco officina sexta capitulum est, in quo juxta tenorem ordinis, coram aliis districte, sed sine nimio rigore, pie, sed absque immoderata remissione, solet emendari, quod in superioribus quinque locis coram aliis contingit delinqui. In quo loco non **327** plus terror debet, vel mora aliqua admitti litis, quam valeat Satanus in beatitudine coelesti perpetuo morari. Capitulum etenim humilitatis locus est, non elationis, accusationis, non excusationis. Pauci in eo, et ipsi rationabiles debent proferri sermones: et sic rationabiles, ut talem debeat locum. Ipsi autem sunt, qui accusent, qui cor-

riplant, qui absolvant, qui erudiant. Accuset sibi conscientius seipsum, accusent fratres se, alter alterum; qui praest corripiat, et correptos absolvat, et nescios erudit. Hi sunt sermones, qui in capitulo habendi sunt. Cum autem in capitulo de negotiis exterioribus admittuntur sermones, non servatur plerisque censura disciplinae. Ipsi non servata indiscretis indulgetur loquendi licentia; qua indulta aliquid profertur, per quod ad iram audiens provocatur. Sic oriuntur jurgia, augentur rixæ; sicque dominus confessionis locus efficitur confusionis. Inter vos autem non passim omnibus, nec de omni re licet in capitulo loqui. Est super hoc enim institutio ordinis vestri, hunc habens modum. In capitulo nunquam nisi ex dubiis causis fratres loquantur; videlicet culpas suas, vel aliorum simpliciter dicendo, vel prælati suis ad interrogata tantum respondendo. Nullus faciat clamationem super aliquem ex sola su' pitione. Et patet superius: Qui aliquem clamaverit, non querat circuitiones in clamore suo; sed aperte dicat: Ille fecit hoc. Sed et qui clamatus fuerit, mox ut audierit nomen suum, non respondens, in sole ea petat veniam. Et sancta quidem, et salubris institutio haec, et in clamante pariter, et in clamato; ut et ille scilicet moderate et veraciter accuset, et iste moderate tacens se non excusat. Quod autem jubetur clamatus, auditio nomine suo, nihil respondere, sed veniam petere; illius videtur potissimum humilitatem, ac mansuetudinem redolere, de quo legitur, quod sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut ovis coram tendente se obnuit, et non apernit os suum (*Isa. LIII, 7*). Et de quo item habetur, quod cum accusaretur a multis, nihil respondit (*Matth. xxvii, 12*). Et que esset capitulo humilitas, si uniuersique clamato verbis se liceret excusare? Vel quæ utilitas, dum constet gemitari culpam, quæ excusatur? Nonne ad hoc in capitulo venimus, ut et nosmetipsos accusemus, et ab aliis charitable clamemur, quo sic a nostris reatibus absolvamur. Illud utique humilitatis est, hoc autem utilitatis. Et quam secundum, quamque periculosest est, per vitium excusationis, et in loco humilitatis superdere, et in loco confessionis diffiteri, et in loco absolutionis in peccato arctius ligari.

XIX. Sed aliquis forte eorum, qui hec mandata litteris lectiuntur est, sic me alloquens respondebit ad haec: Quæ de excusatione dicis, ipse quidem, qui veraciter et charitable clamatur, bene debet observare; sed si is, qui malitiose et falso, ut non-nunquam evenit, accusatur, semetipsam excusat, numquid in hoc peccat? Cui hoc modo occurret responsio nostra: Et si dictum non magnum esse peccatum, quod se excusat iustus, dicere tamen possumus, non magnum esse meritum, quod se non excusat iustus. Potest namque percipere veniam, et evadere poenam; sed illam, ad quam sancte et beate sublimantur, qui se non excusant justi, nec gratiam merentur, nec gloriam. Illud utique bonum; hoc vero melius est. Et ideo melius, quia perducit

A ad optimum. Scis utique, quod tres in die passionis Dominicæ fuerunt in cruce suspensi: Iatro videlicet blasphemus, Iatro confitens, et ipse Agnus innocens. Et quid aliud putamus capituli rigorem, nisi quamdam crucis passionem? Sed in hac passione quidam sunt blasphemantes; quidam confitentes, quidam vero innocentes. Primi sunt rebelles, secundi paenitentes, tertii humiles. Primi merentur poenam; secundi veniam; tertii gloriam. Primos designat Iatro blasphemus; secundos Iatro alias et vere alias, quia non blasphemans, sed confitens; tertios innocentem, et humilis Jesus. Et cum in una eademque omnes passione sint, primus murmurat et facit quod non debet; secundus orat, et facit quod debet; tertius pro aliis semetipsum immolat et facit plus quam debet. Cuinque omnes accusentur, primus accusatur juste, et suam nequitiam per superbiam defendens, ruit in infernum peccati; secundus non injuste, sed culpam per confessionem agnoscens, et in voluntatem necessitatem convertens, per absolutionem prælati reconciliatus, et ex latrone martyris effectus, ingreditur paradisum Ecclesie: tertius vero omnino injuste, et suam non excusans innocentiam, per tacitum bona conscientia **328** testimonium, per plenum omnis vante gloriæ contemptum, per invincibilem sui ipsius triumphum, etiam cœlum animo conascendit. Vides ergo, frater mihi, quod quantum a passione latronis confitentis passio distat Redemptoris innocentis, tantum ejus causa, qui malitiose, et falso accusatur, ab ejus differti causa, qui charitable et veraciter clamatur; et sicut pares non sunt in merito, sic nec æquales erunt in præmio. Quod si se excusat injuste clamatus, sicut non ruit per peccatum, si tamen excusationem ejus permittit capitulo rigor: sic nec ascendit per meritum; et dum in capitulo innocentier non punitur, in inferno quidem non damnatur; sed in cœlo tamen sublimiter non coronatur.

XX. Est officina quædam, quæ in ordine septima est; in qua viri sancti, qui in conventu sunt, venient Domino, et invenient eos vigilantes, ac pulsanti confessim aperiunt (*Luc. XII, 37*): cum de ea per mortem exeunt, pro senario præsentis perfectionis, ad septenarium pertingunt futuræ quietis.

D Ilsa est infirmitorium, in quo sic se debent cœnobitæ habere, ut suæ in eo resolutionis horam tremendam secure possint exspectare. Ita singulorum infirmitatibus inclinet se, et condescendat misericordia per compassionem, ut nullam ordo sustineat dissolutionem. Non admittantur in ea facti, qui cum sani sint, simulatam quamdam solent pretendere infirmitatem, sed et infirmi, cum vires pristinas reparaverint, redeant ad feliciorem consuetudinem suam, quæ famulos Dei tanto amplius decet, quanto minus indigent. Et quid sequitur? Nec cibi eos tenet voluptas jam vegetos, quos necessitas leverat infirmos. Cogitent, qui sunt in infirmitorio, fratres, quod in loco isto solventur a corporibus animæ rapientes ad tribunal Judicis; et recepturæ iuxta id,

quod in corporibus gesserunt, sive bonum, si malum (*II Cor. v, 10*). Quidquid atibi deliquerunt, penitentia condigna, et confessione pura hic emendare satagent : et, ut iam diximus, ita se habeant, ut terribilem exitus sei horam, et ardenter exspectent jam imminentem, et securi suscipiant presentem. In his, fratres, meditatio vestra sit. In his continua sit exercitium vestrum. *Hæc via: ambulate in ea, nec ad dextram, nec ad sinistram declinetis* (*Isa. xxx, 21*). Hinc est, quod vobis ad memoriam

A in exordio primi sermonis, a quo iste in ordine decimus quartus est, illud Apostoli revocabimus : *Obediro vos ego vincetus in Domino, ut digne ambuleatis rucatione, qua vocati estis* (*Ephes. iv, 1*). Digne ambulate et vos, prout vos, adjuvante Deo, admonere curavimus ; ut sic ambulantes de virtute in virtutem, digni sitis videre Domum deorum in Sion (*Psal. lxxviii, 8.*) viventem, et regnantiem trinum et unum per infinita saecula saeculorum. Amen.

DE TRIPARTITO TABERNACULO.

PROEMIA.

I.

Epistola F. Ad canonici ad Ecclesiam Præmonstratensis canonicos, de libro atque pictura tripartiti tabernaculi; et de primatu ac dignitate ejusdem Ecclesie, qua cæteris eiusdem ordinis prececellit Ecclesiis.

Reverendissimis dominis suis, et amicis preci-
puis, in Christi visceribus dilectissimis fratribus,
Deo in Ecclesia Præmonstratensi servientibus, fra-
ster ADAM, vester in Domino et servus humilis, et
amicus sincerus : in Bethania, accepta libra nardi
pisticci pretiosi, Dominicanos ungere pedes, donaum
que ex odore implere unguenti.

I. Ut verum non diffiteamur, o vitæ venerabilis viri, obstupescentes admodum exsultamus, et exsultantes nibilominus obstupescimus, quoties nostra occurrit memorie, qualiter nostram dignata est celsitudo ve-
stra parvitatem, et ad vos venientem suscipere, et apud vos commorantem tractare, et dimittere a vobis recentem. Ipsa profecto sibi testis fuit, triplex ve-
stra devotio haec : quod nonnulli nosteryobis placuisse
accessus, **320** nec minus displicuit accessus. Et ne forte, ut nonnunquam assolet, fastidium satietas pare-
ret, omni apud vos caruissime mora et ipsa nostra vobis
visa est mora. Tacemus quam celebre nomen no-
strum apud vos, cum constet esse indignum, ut vel
nominetur. Non solum autem, sed et dicere super-
cedemus quoties asperius quis desiderare vos redditum
nostrum, et quod vobis suave ut sonet vox nostra in
auribus vestris, cum nec vox nostra dulcis, nec fa-
cies decora ? (*Conf. ii, 14*). Dicat quis, aqua in omni
homine veneracione honorandum esse verbum Dei,
nec posse minorare, quod profertur, quantamlibet
parvitatem preferentis. Nos non contradicimus. Sci-
mus tamen meliorem nonnunquam habere saporem,
in vase aureo, quam in ligneo, vinum. Ut autem et
hoc inferamus. scimus nibilominus sicut liquore
beno, sic et pretiosis, e quibus haurire et quidem
abundanter potestis, etiam quoties volueritis, vos

B basis abundare. Ut quanta nobis, in hac recordatione
affactus vestri erga nos, et cum admiratione exsus-
tatio, et cum exultatione admiratio ! Qui et terimus
cum ejusdem recordationis pistillo, in mortariolo
pectoris nostri, ac suavitate fragrantæ, quam emit-
tit ex se, resovemus viscera nostra. Admiramur ita-
que, et letamur. Letamur utique pro illis : et ad-
miramur super his : hinc nimis gaudentes, quia
tanta percipere meruimus; illinc vero stupentes,
quod tanti ea tantillo dignati estis conserve.

C II. Quid enim nos ? Aut qui nos, vel quales nos,
sive quanti nos : ut nos perduceretis hucusque ? Nam
si de his agitur : in primo sed natura ipsa subjecta
est corruptioni culpe et afflictioni penæ, misera-
biliter hinc polluta, inde autem punita. In secundo
vero persona admodum vilis; nam nullum penitus
vel meritum in tertio, vel fastigium in quarto. Pri-
mum itaque in infirmitate sordet fragilis conditio-
nis; secundum vile exhibet multimoda paupertas
personatus; tertium vero, in nullo prorsus fulgidum
reddit venustas sanctitatis : quartum quoque, non
sublimat culmen alicujus dignitatis. Et quæ domus
Patris nostri ? Nam et super hoc haberi interrogatio
posset : si vel hoc aliquid esset, in eorum maxime
oculis, qui oblati et sublimati sunt super altitudi-
nem terræ. Ceterum quia hoc quantum ad nos at-
quid magni non sit, facile erit vel ex hoc perpendere
quod genus, et proavos strepitibus incitare stu-
duit ipse, quo in natu mulierum major non fuit:
*Ne cœperitis, inquit, dicere: Patrem habemus Abra-
ham* (*Lac. iii, 8*). Sed esto quod magna se multa
contulisti indigno, ipsum ponentes in expat, qui vix
in cauda est : et in uno quidem, manu vos ester-